

המחיר 7 ש"ח
ניתן לשלם בדרכים חדשות
החודש השמיני "אוסף גליונות"
מחיר מיוחד לזמנים בודדים
20 ש"ח לחודש

הוצאה לאור
צוף
נתן פלדמן

אזכרה

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

פרשת ויצא תשפ"ו • גליון 360

מרזם וקדוש

לדמותו של הגאון החסיד ציס"ע
רבי יעקב משה חרל"פ זצלה"ה
רב שכונת שערי חסד
ומחבר הספרים שערי זבול ומי מרום

עינינו גל
• גיליון 500 •
הגאון
רבי יוסף וייס

המועט קדוהך ארת אישי?
שידוכים אינם נעשים על יד השדכן! | הרה"ג יחזקאל הרטמן - מענה יחזקאל

איך לזכות ב-3 מיליון שקל, וגם יותר?
מעלת היתור
הרה"ג אשר קובלסקי - פניני פרשת השבוע

עדכון בנרשא
אקדיות בחמאה
עומק הפשט

האם ראוי לבחור ישיבה
שיקרא עיתונים או לא?
מרן רה" הגרמ"ה הירש - משנת רמ"ה

לועזית	עומק הפשט	שיעור דומש	יעל'ת חן	חנוך	ועד ליל שבת	ממגד
נחל	אידיש	על פישת השכני	{ אז נדברו }	לנער	מחשבה קצרה על הדף	משנת רמ"ה
אליהו	ביכורי הלכה	מבשרי חידושי	שיעורי בינה	עינינו	הרב יחזקאל הרטמן	חשבתי דרכי
תוספת שבת	מענה יחזקאל	לחם חיים	פניני הלכה	פרפרת	מהשבות טובות	מאמרי חסד לאברהם
	הרב יחזקאל הרטמן				פניני פרשת השבוע	

להצלחה וברכה בכל העניינים
להר"ר זאב דוב בן הר"ר אליעזר שיחי' לאו"ט ולכל בני ביתו

תוכן העניינים

♦ אוסף הדעת ♦

3 ממוגר גרש ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מנן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

5 משנת רמ"ה
רבינו מרן ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

7 חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

9 ועד ליל שבת
הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

11 עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה

15 חנוך לנער
הרה"ג חנוך דורני שליט"א

16 מוחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

17 אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות

♦ אוסף ההלכה ♦

23 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

25 עטרת השבת
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

27 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים

31 שיעורי ליל שבת
הגאון רבי
מרדכי בונם זילברבוך שליט"א

33 פניני הלכה
מראשי ורבני החברות בישיבת מיר

39 אוצר ביכורי הלכה
הגאון רבי אברהם טומבק שליט"א
מתוך הסוגיות והפוסקים

44 מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

45 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה

47 בין אדם לחברו למעשה
גליון חודשי
להעמקה במצוות שבין אדם לחברו

49 מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי

52 ללכת בדרכי ישורים
ללמוד מדרכו של
מנן הגר"ג אדלשטיין שליט"א

53 מבהני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

♦ אוסף הפרשה ♦

55 שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א

57 נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

59 פניני פרשת השבוע
הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

61 יעלת חן
הגה"צ יצחק שומאל גמזו שליט"א

63 מבקשי יחודך
מאמרים בעומק פרשיות השבוע
הגאון ר' מרדכי יוסף זקוטנסקי שליט"א

67 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א

69 דעת חכמה
מאוצרו הנפלא של הרב יוסף חיים אלבום שליט"א

71 עלון לשבת
הרה"ג שלמה קולדצקי שליט"א

75 פרפרת לפרשת ויצא
הגאון רבי מיכאל סרוצקין שליט"א

77 מרדום וקדוש
פרקים במסכת חיון
של הגאון החסיד רבי יעקב משה חרל"פ זצלה"ה

תשית לראשו עטרת פז

לידידינו ורעינו היקר והנכבד
איש חי רב פעלים ומיוחד
מיוזמי ה'אוסף' ומניחי יסודותיו
מנהליו ומתווי דרכיו
הוגה דעות והשקפות
בדרך רבותינו גדולי הדורות
מעמיד תלמידים הרבה
בדעת בתכונה ובנועם פה

הגאון רבי **יוסף יייס שליט"א**
מראשי ישיבת בית מדרש גבוה (פינקל)

מחבר הגיליון עינינו גל

לרגל הופעת גיליון 500

ברכותינו ואיחולינו
לחברינו ושותפינו
חפץ ד' יצליח בידך
להרכיב תורה לעדרים כשאיפתך
תזכה להרבות אהבת תורה ויראת שמים
ולגלות עיני השומעים והקוראים במתק שפתים
ויברך השם בשפע של הצלחה
בנחת, בטוב לבב ובכובד שמחה

ברכות נאמנות

לידידינו היקר
הנודע באמרי פיו ובאלפי חניכיו
ומפאר את האוסף במאמרו
מתוך ליבו הרחב
מעלה על גבי הכתב
את ניסיונו העשיר ואת רעיונותיו
ומאיר את דרכי החינוך בתוכנותיו
המחנך הדגול הרה"ג **חנוך דרורי שליט"א**

לרגל הופעת גיליון 100

בסדרת "חנוך לנער"
כה יתן השם וכה יוסיף
ויתן כוח ורב אונים ירך שנית להניף
להעמיד תלמידים על צביונם
ולמצוא את האורות הגנוזים בתוכם
לגלות חידושים ולהנות את הכלל מאורם
ולהועיל לרכים בדרכם

המכריז
הרב נתן פלדמן
וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'

a0554006628@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון

0554006628

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרון ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקלה"ה

פרשת יצא (שנה ז) תשפ"ו לפ"ק * גליון 231 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

דבריהם זכרונם יש שהוא הולך אצל זיווגו

אמרו במדרש (ב"ר סח,ה) "יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו, יצחק זיווגו בא אצלו דכתיב וירא והנה גמלים באים, יעקב הלך אצל זיווגו דכתיב ויצא יעקב", היינו שיעקב אבינו היה צריך ללכת לביתו לכן למצוא את זיווגו, ויצחק אבינו זיווגו בא אצלו, שרדבה באה אליו לביתו.

וצריך להבין מה מה המדרש להשמיע, ירחי כך דרך העולם שיש מי שצריך להרחיק עד מדינת הים למצוא זיווגו, ויש אדם שזיווגו בא אליו בנקל ואינו צריך לטרוח כלל.

ויש לפרש הכוונה "יש שהוא הולך אצל זיווגו" היינו שצריך להתקדם ולהוסיף מעלות כדי להיות ראוי לזיווגו, מפני שעדיין חסר לו השלמות הנצרכת לזה, ויעקב היה בבחינת "הולך אצל זיווגו" שצריך להוסיף מעלות כדי להגיע לשלמות ולהיות ראוי לזיווגו, אבל יצחק לא היה חסר לו כלום מפני שהיה עולה תמימה (ב"ר סד,ג) וכבר היה בשלמות הנצרכת, ולא היה צריך להוסיף עוד שלמות לזה, כי כבר בעקידה קיבל את דרנתו, שהיא דרגה של מסירות נפש, הנקראת "גבורה", ובוהו כבר היתה לו השלמות הנצרכת לזיווגו שיכול להוליד את יעקב אבינו, ואמנם גם נולד עשו, אבל כדי שייולד יעקב כבר היה מספיק שלמות, לכן זה נקרא "שזיווגו בא אצלו" שכבר היה מושלם בשביל להוליד את האבן.

אכן יעקב היה "הולך אצל זיווגו", וכבר הוכרנו במק"א מה שכתב בעל הטורים עה"פ "זוהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו' ויגל את האבן מעל פי הבאר", והביא מדברי המדרש "שכיון שראה אותה שרתה עליו שכונה ורוח הקודש", והיינו שעדיין היה חסר ליעקב מדרגה בהשראת השכינה שהיה לרחל יותר ממנו, ורק כשראה אותה שרתה עליו שכונה והיה בכוחו להוליד את האבן.

ובכדי להשתדך עם רחל היה יעקב צריך להוסיף מעלות ולקבל שלמות שהוא בבחינת "הולך אצל זיווגו", ואמנם לאחר שכבר הגיע לשלמות הפנימי חז"ל בדרגתו של יעקב ואמרו (ב"ר ע"א) כי יעקב אבינו הוא בחיר שבאבות, ועוד אמרו (שם פכ"ג) שמדות דיוקנו חקוקה בכיסא הכבוד, ובגמ' אמרו (תענית ה,ב) יעקב אבינו לא מת, אבל מתחילה היה צריך ללכת אצל זיווגו, ולהוסיף שלמות כדי שיהיה ראוי לכך.

ועוד טעם בזה, שיעקב אבינו הלך למצוא זיווגו בבית לבן הארמי, ולכך היה צריך הרבה הכנה שלא יושפע ממנו, וכפי שאמר אחר כך (לכה,ה) "עם לבן גרתי", ופירש רש"י גרתי בגימטריא גרתי, כלומר עם לה הרשע גרתי וגרתי מצוות שמרתי ולא למדתי מעשיו הרעים, והיינו שזה היה ניסיון גדול שלא לקבל השפעה מלבן הארמי, ולכן הלך תחילה ללמוד ארבע עשרה שנה בבית מדרשו של שם ועבר, כדי לקבל את השלמות שיהא בכוחו לעמוד נגד כל הניסיונות בבית לבן.

***

הנה יש בחורים שמדאגים ממה שעדיין לא מצאו שידוך, ובאמת כבר אמרו מו"ק (י"ב) בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ולפעמים אותה הבת עדיין צעירה ורק צריך לזכות שתתבגר, וכן ראיתי בעיני מעשים שהיו, אבל גם יכול להיות שהבחור עדיין אינו מתאים ומוכשר לנהל בית, כי צריך אחריות להיות בעל בעיניו, שהוא המנהיג והמפעיל, והוא המשתעבד של בני הבית, ועליו לחפש עצות מה לעשות כדי שיהיה בר הכי, ולפעמים יתכן שעדיין אינו מספיק כן תורה, וצריך ללמוד יותר בהתמדה כדי שיתאים לזה.

ויש ללמוד מכאן, שכל קשיים ועיכובים בשידוכים הם בהשגחה מן השמים, וכפי שאמר לי פעם אדם שהשיא כמה מבנותיו, ואצל כל אחת מהן היו השידוכים באופן אחר, ואמר כי בשידוכים אין קושיים מדוע פעם ככה ופעם ככה, מפני שרואים בחובי מה ההשגחה, לכל מה שיש פחות או יותר קשיים, הכל בהשגחה ובחשבון כדי שהזיווג יצא לפועל, וכדי לקבל את השלמות הנצרכת לתועלת השידוך.

וכן בכל קשיים הבאים על האדם, צריך לזכור שהכל בהשגחה מן השמים, ורק הקשיים הם כמו ספר לימוד, ללמוד אותו שיפושפוש מעשיו, ויחשוב מדוע באו עליו הקשיים האלה, ומהו ה"מדה כנגד מדה" בכל קושי המגיע עליו.

שבראתי בשבילך בראתי תן דעתך שלא תקלקל ותחרית את עולמי.

וגם יש בזה רחמים על הרשע עצמו, שלא יתקלקל ויתדרדר יותר, וכמאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (קלט,כד) "וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם", היינו שאם יראה הקב"ה שאני הולך בדרך של חטאים ועבירות, עדיף לי שאמות ולא אחטא עוד, ולכן גם מצד מדת הרחמים יש לנהוג ברשעים במדת הדין ולהענישם.

יָכֹל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֵשֶׂר אֲעֻשְׂרֶנּוּ לָךְ

נדר 'הרי עלי' בדבר שלא בא לעולם

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' ערכין וחרמין ה"א) ח"ל: "ראה לי שאני"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדיש הרי זה חייב להקדיש כשיבא לעולם משום נדר וכו', ובהל' י"ב: "כיצד, האומר הרי עלי להקדיש כל מה שתעלה מצודתי מן הים, הרי עלי ליתן לעניים פירות שתוציא שדה זו וכו', הרי זה חייב לפשות בהן מה שאמר כשיבואו לידו, וזה נקוצא בו בכלל נדרים הוא לא בכלל הקדשות". ובהל' י"ג: "ראה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו מן הים, ונאמר אשר נדרתי לי שם נדר, והרי האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר חייב לנהוג בנזירות ואף על פי שעדיין לא נדר בנזיר הולץ ואמר שידור בנזיר חיל להנזיר, עכ"ל. והראב"ד השיג ע"ז דמה הוכיח הרמב"ם מאז דלא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הא התם בא לעולם שהרי בידו הוא, וע"ש.

והנראה לבאר ככוונת הרמב"ם, דהנה לכאורה צ"ב מה חידש הרמב"ם במש"כ שיכול אדם ללדור ולהקדיש גם דבר שלא בא לעולם, והרי גם אם היה נזיר להקדיש דבר שבא לעולם כגון שאומר הרי עלי לנדר הבית, החיוב הוא על הגברא הנזיר לקיים את נדרו, וזהו חיוב נזיר הקדש מהאומר הרי עלי מתחייב בחיוב גברא, וא"כ מה לי אם החפץ אינו בעולם והרי הנזיר עצמו בעולם.

ונראה שר"ל דלא נימא דמה שמועיל לומר הרי עלי לנדר הבית וכו' אינו משום נדר כלל, ובאמת אין כזה נדר אלא משום אחריותו לגבוה כמסירתו להדידו, וגם כשאני מקדיש חפץ מסוים אינא שעבוד הגוף לשלם להקדש, ורק משום כך מחוייב לקיים מה שאמר כיון שכבר נשתעבד, אבל בדבר שלא בא לעולם דלא שייך ביה שום קנין דהוי קנין אחר, לא מהני מה שמחייב עצמו כיון שאינו משעבד בזה, לזה כתב הרמב"ם דאינו כן, אלא דגם במקום שאין חל שום שעבוד ע"י אחריותו מ"מ מחוייב הוא לקיים את מה שאמר מדיון נדר וזהו נדר תמימה. (וגם בעדקה היה ס"ד דלא מהני בדשכ"ל וכמו שצייר הרמב"ם, דגם התם הו"א דמה שמועיל התחייבות לצדקה הוא רק משום אמירה כמסירה).

וזה הוכיח הרמב"ם מהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, והיינו שקיבל נזירות בלשון של הרי עלי, דחיינו דיש כזה נדר גם לענין נזירות, אף שלא שייך שם שום שעבוד או התחייבות ממון, דלפי"ז בכל נדר של הקדש או לצדקה ג"כ שייך לחייב עצמו בנזיר ויהיה מחוייב לקיים את נדרו, מן מוכח מיעקב אבינו ע"ה שדבר על דבר שלא בא לעולם, והחשיב לו הקדוש ברוך הוא את זה לנדר אף על פי שלא היה שייך שם שום שעבוד.

(שיעורים ע"מ נדרים)

וְהִיָּה ה' לִי לְאֱלֹקִים לזכות במדת הדין

ה' זה מדת הרחמים, ואלקים זה מדת הדין. ופירש הספרות כי יעקב אבינו אמר "הנני מקבל עלי מעתה שהא-ל ית' המרחם יהיה לי לאלקים ויתגנה עמי במדת הדין", והיינו שהתפלל שיהיה ראוי לקבל את החסד בדין, ולא רק ברחמים, ואמר "ל"ה - היינו להנאתי ולטובתי (כמ"ש רש"י בתחילת פ' לך לך), שהקב"ה ייטיב עמי ויעשה עמי חסד אף במדת הדין.

ובזה לי לפרש הפסוק בהלל "א-לי אתה ואודך אלקי ארוממך", שיש להבין כפל הלשון, מהו קלי ומהו אלקי, ומהו אודך וארוממך. ונראה כי "א-לי" זה מדת הרחמים, והוא מ"ל מידות של רחמים קל רחום וחונן, ו"אלקים" זה אלקים שהוא מידת הדין, ואמר קלי אתה ואודך, היינו שמי שזוכה למידת הרחמים צריך להודות על כך, אבל "אלקים", היינו שמי שהוא בדרגה יותר גבוהה, שזוכה לקבל גם במידת הדין, וכמו שאמר יעקב אבינו והיה השם לי לאלקים, אזי "וארוממך", בדרגה כזו צריך לומר שיהיה, שהיא יותר מהודאה.

ובאמת לזכות במידת הדין זוהי דרגה גבוהה, ובתפילת שמונה עשרה אנו אומרים "על הצדיקים ועל החסידים וכו' יהמו נא רחמך", היינו שגם הצדיקים והחסידים יקווקים לרחמים ואינם זוכים מצד הדין, אבל בהמשך הברכה מזכירים "ותן שר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת", היינו שיש דרגה מיוחדת של בטחון שזוכים עבורה לשכר טוב, ושכר טוב היינו בדין, כמו שאמר בפיהם (במדר'א,כא) בדין הוא שיטול שכרו, ומי שהוא בדרגת "הבוטחים בשמך באמת" זוכה לשכר טוב - גם מצד מידת הדין.

ובברכת אהבה ראה אנו מזכירים "עבור אבותינו בשבטו כן ותלמדנו חוקי חיים", היינו שהאבות הקדושים היו בעלי בטחון, בדרגת הבוטחים בשמך באמת, ועבור זה הם זכו במדת הדין, כמו שאמר יעקב אבינו והיה ה' לי לאלקים, אבל אבננו שאינו בעלי בטחון כאבותינו, אנו מבקשים "כי תחננו על מלמדנו" - שזוכה לרחמים וחנינה, ולא בדין.

ובזה י"ל עוד מ"ש רש"י בפ' נח עה"פ ויזכר אלקים את נח: זה השם מדת הדין היא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפילת הצדיקים, ע"כ. וגו' למה נזכרה כאן מידת הדין, הא מאחר שנהפכה למדת הרחמים היה לו להזכיר מיד שם של רחמים. וגם צ"ב עיקר הדבר, מהו ענין זה שצדיקים בתפילותם מהפכין מדת הדין לרחמים.

ואולי י"ל ע"פ הג"ל שמצינו ליעקב שהתפלל שיהיה ראוי בצדקותיו לזכות לרחמים אף מצד מדת הדין. ופ"י"י שפרשם גם דברי ש"י, כאן שצדיקים מהפכין מדת הדין לרחמים, והיינו שגם על פי דין מגיע להם רחמים מן השמים. ולכן אמר ויזכר "אלקים", כי באמת כל זה היה במדת הדין ולא במדת הרחמים, אלא שזכו שאף מצד מדת הדין ירחמו עליהם מן השמים, שמדת הדין אף היא מסכמת שיהיה עמם הרחמים.

ולהלן שם בסמוך כתב רש"י עוד שרשעתם של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר 'ירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמה והוא שם מדת רחמים, ע"כ. ויש לפרש ג"כ על דרך ה"ל, שרשעים ברחשנות אף מצד מדת הרחמים יש להענישם, ויש בעונש הרשעים גם רחמים, שהקב"ה מרחם על העולם שלא יתקלקל ויחרב על ידם, וכפי שאמר הקב"ה לאדם הראשון (קנ"ז,ז) כל מה

פארוי נסע ונצח

השקפת עולם מרבינו ז"ל בעתים ומאורעות שונים

יתרחק מן הרשעים שלא ילמד ממעשיהם

דברים שנשא רבינו אחר מאורעות חמורים שארעו בישיבה"ק פוניבז' בשנת תשע"ה... הנה הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות ידעות "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם, הוא ששלמה המלך אמר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש אשר לא ינהיג בעצת רשעים וגו'.

והמשך הרמב"ם כתב כי בזמן שאדם עולל לקבל השפעה לא טובה, צריך לישב לבדו יחיד בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיו צדיקים ונוהגים בדרך טובים... ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמם ונהג במנהגם הרע, ייצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים וכו', עכ"ל...

...הנה הרמב"ם כתב כי בזמן שאדם עולל לקבל השפעה לא טובה, צריך לישב לבדו יחיד או ללכת למדבריות, ובחובה"ל(שער חשבון הנפש פ"ג) האריך במעלת הבדידות, שבזה האדם נשמר לא לקבל השפעה לא טובה מסביבתו, אמנם כתב בחובה"ל שם, כי הבדידות הטובה והמועילה ביותר היא כשאדם נמצא בחברת תלמידי החכמים ובני תורה, בבתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים בתורה, שזה גם משפיע השפעה טובה המרחיקה אותו מכל ההשפעות האחרות, א"כ העצה הטובה ביותר היא להתחזק בעסק התורה בחברת החכמים.

אין תורה נקיים אלא ביסורים

ואמנם לעומתם יש קשיים המפריעים לעוסק בתורה, אבל הרי אמרו חז"ל (ברכות ה"א, שאין התורה נקנית אלא על ידי יסורים, ולמדו דבר זה מהפסוק "אשרי הגבר אשר תיטורנו י"ה- ומתורתק לתלמודו", היינו שרק לאחר 'תיסורנו י"ה' או זוכים 'למתורתק' לתלמודו, וכן במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם אמרו שהתורה נקנית 'בקבלת היסורים' - שמקבל את היסורים באהבה ואינו מתחשב בהם, ורק באופן זה התורה נקנית באדם.

ידוע כי הש"ך בתקופת גזירות ת"ח ות"ט שהיה שם סכנת נפשות ואימת מוות, דווקא באותם הזמנים חיבר את חיבורו הגדול על השולחן ערוך, כאשר התחבב במחבאות בפחד מוות.

ומצינו שאמרו חז"ל (אבות וד, כ) כי היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וז"ל צער תחיה ובחובה"ל אה עמל - ואם אתה עושה כן אשרך בעולם הזה טוב לך לעולם הבא, והיינו למרות שיש לאדם כל כך הרבה מיני צער וקשיים, אף על פי כן, אם הוא עמל בתורה, אינו מרגיש כלל את הקשיים, ולהפך הוא מרגיש "אשרך בעולם הזה", ואם האדם המאוש ביה בעולם הזה, על ידי עמל התורה.

רחמים וחסד גם כלפי הרודפים אותו

והנה יש עוד ענין נוסף, שצריך שתהיה בלב האדם אהבת חסד גם כלפי אלו שרודפים אותו וגורמים לו קשיים, כפי שמצינו בדוד המלך שאמר על אלו שרדפו אותו (תהלים לה, י) "אני בחלותם לבושי שק עיניי בצום נפשי", והיינו שבהשונאה של דוד המלך היו נעשים חלום, היה לובש שק ומעט לא נפש בצומות עיבורם, כדי שיהיה להם טוב ויתרפאו ממחלתם, מפני שהוא אוהב גם את הרודפים אותו, ומרחם עליהם, ומתפלל ומבקש בעבורם, וזוהי הדרגה של דוד המלך וזהו גם החיוב של כל יהודי שיהיה בלבו אהבה ורחמים כלפי כל אחד ואחד מישראל.

וכפי שמסופר בגמ' (ברכות י"א, ע"ב) על רבי מאיר, שהיו לו שכנים בריונים שציערו אותו וסבל מכל צרות, והתפלל וביקש רחמים עליהם שיחזרו בתשובה שלמה, ובאמת נתקבלה תפילתו וחזרו בתשובה, והרי תפילה צריך שתהיה מכל הלב, ותפילה שאינה מכל הלב אינה מתקבלת, ומאחר שנתקבלה תפילתו בהכרח שהתפלל מכל הלב, והיינו מפני שריחם בכל לבו על אלו הרודפים שעשו לו צרות, וביקש רחמים עליהם שיחזרו בתשובה, מפני שכך כתוב "תתמו חסאטי" - ולא חוטאים, ואין מתפללים על החוטאים שיענישו, אלא רק שלא יהיו חטאים בעולם.

הידיים ידי עשו

ויש לדעת כי "הקול קול יעקב והידיים ידי עשוי", קול התורה הוא קולו של יעקב, ואילו אלימות היא ידי עשוי, ולא קולו של יעקב, ומהו קול יעקב? עסק ועמל התורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וכבר דרשו חז"ל (ב"ר ס"ה, כ"ה) "הקול קול יעקב - בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידיים ידי עשוי, ואם לאו הידיים ידי עשוי", שבזמן שישיראל עוסקים בתורה כראוי, אינם סובלים מ"ידי עשוי".

ואוהבו צאת השמש בגבורות

דברים שנשא רבינו בעת שהתגברו ההפרעות בישיבה"ק בחורף תשע"א, (בשילוב דברים מהשיחה הנ"ל משנת תשע"ה)... לפעמים גם מי שהוא עמל בתורה בכל כוחו, נותנים לו מן השמים יסורים וקשיים, כדי לרוממו ולתת לו הצלחה יותר גדולה בתורה.

וכפי שהזכרנו כמה פעמים את דברי הגמרא בגיטין (ז, א) במר עוקבא שסבל יסורים מחמת המצוי, ואמר לו רבי אלעזר השבם והעבר עליהם לבית מדרשו וכן כלין מאיליך, כי על ידי העמידה בניסיון והחזיקו בתורה עוברים הקשיים, שכל ענין ניסיון הוא מלשון 'הרימו נס' - לרומם את האדם, וכאשר יתרום ויתחזק בתורה כראוי שוב לא יהיה צריך ליסורים.

והדברים נוגעים למעשה לבני הישיבה, אשר בשנים האחרונות יש קשיים בישיבה כידוע, ואף על פי כן עוסקים בתורה עם הקשיים, אם כי היסורים אינם מפרעים להחזקת התורה, וכבר אין מקום להצטער בהם, אלא אדרבה היסורים הם סיבה לשמחה, כי אלו הם היסורים הנותנים הצלחה בתורה.

אך השאלה השגורה על פיהם של רבים היא 'עד מתי', כי הרי קשה לסבול יסורים, קשה להמתין, זה כמה שנים שהקשיים נמשכים, עד מתי?!

...והנה אמרו חז"ל (גיטין לו, ב) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו' עליהם הכתוב ואמר ואוהבו צאת השמש בגבורתו", והיינו שמי שמעביר על מידותיו נקרא מאוהבו של הקב"ה, ובמקום אחר אמרו (נבא בתרא ח, ב) "ורבנן מאי וכו' ואוהבו צאת השמש בגבורתו", היינו שפסוק זה נאמר גם על רבנן וגם על מי שמעביר על מידותיו, ויכול להיות אדם שפשוט שהוא באותה מדרגה כמו רבנן, מפני שמעביר על מידותיו, ואשרי הזוכים להיות מאלו המעבירים על מידותיהם!

...פה בישיבה כולם נקראים אוהביו, בין מצד 'רבנן' שעוסקים בתורה תמיד, ובין מצד המידות הטובות ששומעים חרפתם ולא משיבים, אם כן אין מקום לשאלה עד מתי ימשכו הקשיים, כי הרי הקשיים האלו נותנים לנו דרגה של אוהבו צאת השמש בגבורתו, עבור זה ודאי שדאי לסבול קשיים, ובאמת לשמחנותיו של בנו בעלי מדרגה שבכלל אינם מרגשים בקשיים, זהו מדרגת אוהבו צאת השמש בגבורתו.

בנפול אויבך את השמח

(מלוטז משיחות שונות) מדת השנאה היא איסור מפורש בתורה "לא תשנא את אחיך לבבך", מי שיש בלבו שנאה ואיבה על אדם אחר זה חטא חמור מאד.

ומצינו בענין זה במשנה באבות (ד, יט) "שמואל הקטן אמר בנפול אויבך את השמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפו", והיינו נשאל מי לאדם אויב, "אויבך" - שהוא שונא אותך אבל אתה לא שונא אותו, והאויב נופל ונכשל מן השמים, אין לשמוח בנפילתו, ומי ששמח בנפילת אויבו זה רע בעיני ה', והשיב מעליו אפו.

וביארנו רש"י "ורבני יונה מהו 'השיב מעליו אפו'?" שהצרות וחרון האף שיש על האויב, ישובו ממנו, ויעברו אל השמח במפלתו, ואף על פי שהוא אויב, וזמן השמים נתנו לו עונש שמגיע לו, אבל אם האדם שנגדו שמח בעונשו, הרי הוא נענש במקומו, על השמחה, ומעבירים אלו את העונש!

וכתב רבינו יונה שם "כי גם בהיות האויב רשע אין לשמוח ברעתו. בלתי מפני ה' לבדו, רצונו לומר כי גם הצדיק לא ישמח בנפילת הרשעים, אך אם כוונת שמחתו מפני שמפלתו כבוד שמים, לא מפני שנאתו אותו, כי שומעו מקולקלם אכזריות, ואל יגל לבו בהכשלו רעתו רבה, ולמה הוא שמח והנה הוא מכזר, ועל כן נאמר בנפול אויבך את השמח", והיינו שגם השמחה היא על כבוד שמים, שמחריב כבוד שמים בנפילת האויב, כי הוא אדם רשע, ושומחים בריבוי כבוד שמים שבנפילתו, וזהו שמחה כשרה.

אבל אם השמחה היא מחמת השנאה ולא על כבוד שמים, אפילו שזה רק בלב ואינו מדבר כלום, ולכשון הכתוב אל יגל לבך, מכל מקום בשמים רואים את זה, שהשמחה שבלב היא מחמת שנאה, והחטא של שמח אע"פ שמח הוא חמור מאד, ועל זה נאמר 'השיב מעליו אפו', שהעונש יעבור מן האויב אל השמח במפלתו. ואף על פי שהאויב עשה לו צרות, וסבל ממנו הרבה, אסור לשמוח במפלתו, ואם ישמח עלול להיענש על זה.

ובאמת כל דברי שמואל הקטן הללו, הם פסוק מפורש במשלי כ"ד, ושמואל לא הוסיף כלום על לשון הפסוק, וצ"ב מדוע זה נכתב במשנה? וביארו המפרשים (רבינו יונה ועוד) כי שמואל היה גייל לומר פסוק זה, מפני שהוא רב המצוי שבני אדם נכשלים בו, והיה צורך להזהיר את הרעים על זה, שיידעו ויזכרו שלא להיכשל בזה.

ומפני שבאמת צריכים לרחם גם על הרשעים, ומבקשים הרבה תפילות על הרשעים שיחזרו בתשובה, שיזכו לסליחה ומחילה, כי כך צריך להיות, ואסור שתהיה שנאה.

וידוע לי עובדא באחד שהיה לו תפקיד ומעמד חשוב, ולא הצליח בתפקידו ונתנו את התפקיד לאדם אחר במקומו, ונגרם לו צער גדול מזה, והוא עצמו היה בעל מידות טובות ולא דיבר מאומה, אבל אשתו היה אכפת לו מאד, וכעברה תקופה באה צרה על האדם שקיבל את התפקיד, ושמחה האשה ואמרה כי מגיע לו שיסבל צרות, ובסופו של דבר היא עצמה נפטרה בקיצור ימים ממיתה משונה רח"ל.

'עמדנו בכל הנסיונות רק ע"פ ההלכה' ובס"ד זכינו להצלחה

עוד מהשיחה בשנת תשע"ה הנוכחת לעיל: הנה אנו רואים כל הזמן פני בישיבה, שהיו לנו הרבה תקופות קשות, וראשית דשמיא עמדנו בכל הנסיונות, וכמו ידוע מידות טובות, על פי ההלכה, וכמו שכתוב "עשית משפט ואהבת חסד", רק על פי ההלכה, וכפי מה שהתורה מחייבת אהבת חסד, ושלא לפגוע ח"ו בין אדם לחברו.

ובסייעתא דשמיא זכינו להצלחה כל השנים בניסים גלויים משם, תלמידים מצויים שבאים ללמוד, ולומדים בהתמדה גדולה, וראשם שקוע כל הזמן בתורה, שרק זהו הדבר שמעניין ומושך את הלב יותר מכל הדברים האחרים, ובסייעתא דשמיא זכו להצלחה בתורה - ועל כן נכון זה אמרו (ערוכות ה"ז, ט"ז) "מעשיך יקרבך ומעשיך ירחיקך", שכל ההצלחה תלויה במעשי האדם, אם מוסיף זכויות או ח"ו להיפך.

ובתפילת שמו"ע אנו מתפללים "השיבנו אבינו לתורתך", ומבקשים בלשון רבים 'השיבנו' לא רק על עצמנו אלא על כל כלי ישראל שיזכו לתשובה שלמה, וכמו ידוע מאיז שביקש רחמים על אלו שציערו אותו, ואם מבקשים רחמים מכל הלב, אזי באמת התפילה עוזרת, וחוזרים בתשובה שלמה, והתפילה היא עליו וגם על כל הכלל, ולאחר מכן מבקשים "סלח לנו", כי אחר שחוזרים בתשובה, אז יש הבטחה שהיה סליחה, ואי שכתוב "סלחתך כדברך", ולאחר התשובה והסליחה זוכים לגאולה שלמה, ועל זה מבקשים אחר כך "ואנחנו גאולה שלמה למען שמך". לזכות במהרה לגאולה השלמה, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך!

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

הוראת שעה

כאשר יהודי תומך בעולם התורה - זו הוכחה לחשיבות שהוא מייחס לתורה

[מהנאמר בדינר למען 'קרן עולם התורה' - קריית ספר - מוצ"ש תולדות תשפ"ו]

ביוזמה שהיה בין יצחק לרבקה לגבי הברכות, האם לתת אותם לעשיו או ליעקב, המפרשים מסבירים בכוונתו של יצחק, שודאי ידע שהעיקר זה יעקב, אלא שרצה לתת גם לעשיו חלק בזה. שתהיה כעין שותפות בין יעקב לעשיו - יעקב יעסוק רק בתורה ומצוות בקדושה, ועשיו יתן לו את הכוח לעשות זאת, ויפרנס אותו, ובצורה כזו יהיה גם לעשיו חלק בבנין כלל ישראל.

אמנם רבקה לא רצתה בזה, ולא משום חששה שעשיו לא ייתן, שכן אם יצחק חשב שעשיו יתן מסתמא היה נותן, אלא יש בזה דבר יותר עמוק.

הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) מביא מעשה באלישע בן אבויה, שירד מהדרך, ומובא שם שהסיבה שירד מהדרך על פי מה שיש לדורשו מהפסוק 'טוב אחרית דבר מראשיתו'. מתי 'אחרית דבר' טובה? רק כשהיה כן 'מראשיתו', שגם ההתחלה היתה טובה. ואלישע ירד מהדרך, משום שאביו אבויה שלח את אלישע ללמוד תורה שלא 'לשמה' כפי שמסופר בירושלמי שרצה לזכות לאש רוחנית, לפיכך לא התקיימה התורה בבנו 'באחרית דבר', כי היה חסר ב'ראשית'!

ולפי זה יש לבאר את כוונתה של רבקה, שהיא חשבה שאף אם עשיו יתן כסף ליעקב, אבל באיזה רצון הוא יתן, ובאיזה 'לשמה' יהיה הכסף של עשיו, אז אמנם יהיה כסף, אבל בשביל ה'ראשית' זה לא טוב! ולכן לא רצתה שעשיו יהיה שותף ליעקב כלל!

אנחנו באנו היום לשותפות! שותפות של כלל ישראל! ואיזה שותפות? כמו שרבקה רצתה - שכלל ישראל יביאו את הכסף, כי הכסף של כלל ישראל ניתן ברצון טוב! 'לשמה'! מתוך הבנת חשיבות התורה! רצון של אנשים שמבינים מהי התכלית כאן בעולם, ונותנים ככל האפשר וברצון גמור!

הקב"ה יתן לכל אחד מהם ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא, בזכות החיבור לתורה על ידי הנהיגה, שאתם זוכים להיות ה'ראשית' שמביא את ה'טוב אחרית דבר', בזכות זה יתן ה' ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא לכם ולידריכם, וכל מה שאתם צריכים, ויצא מהבית הזה היום כבוד שמים גדול מאוד.

רגשות הקנאה והשנאה, וכך היו יכולים לעמוד על אמיתות הדברים, אבל מכיון שליעקב אביהם היה איזה חסרון בדקות בהרגשת צער הזולת. שהתבטא בכך שכעס על רחל וגער בה, על כן גם הם לא הרגישו את צרתו של יוסף כשהתחנן לפניהם. ורק כשהאשים אותם כמרגלים, ודרש מהם להוריד את בנימין למצרים, אז הרגישו את התחושה של אדם הנמצא במצוקה לפני אדם שרוצה להרע לו, ואז הבינו איך יוסף הרגיש בזמן המכירה, והודו שחטאו בכך שלא שמעו לתחנוני יוסף. ונמצא, שמה שאמר לו הקב"ה 'חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה' לא היה בתורת עונש, אלא היה זה תיקון לחיסרון שנוצר אצל השבטים מכוחו של יעקב.

אלא שעדיין צריך ליישב את התמימה השניה, מדוע בני רחל לא היו צריכים לתקן את החיסרון הזה, הרי גם הם בני יעקב. ונראה בזה, שבני רחל לא הוצרכו לזה, מאחר שרחל וכתה לשלמות בענין זה של הרגשת צער הזולת. שהרי יעקב אבינו מסר לה סימנים כדי שלא ירמוהו אביה ויתן לו את לאה במקומה, ומוכל מקום בשעת מעשה הרגישה רחל את גודל צערה ובושתה של לאה כשיעקב יגלה שהיא אינה רחל, ועל כן הלכה מדעת עצמה ומסרה לה את הסימנים, והסיכומה לוותר על הזכות הגדולה להינשא ליעקב אבינו! ולכן בניה של רחל לא הוצרכו לתקן את החיסרון הדק שהיה ליעקב אביהם, כיון שרחל אימם השלימה להם את החיסרון.

זה הלימוד שיש לנו ללמוד מהפרשה, לחשוב על השני ולהרגיש אותו. יש סיפור על החזו"א, שפעם נסע לפתח תקוה, כדי לשמש כסנדק בבית. אחר הסנדקאות נגשו אליו אנשים רבים, לבקשת ברכה וצעה, וכן לשאלו שאלות בהלכה, שהרי כשגדול הדור נמצא כולם רוצים לתפוס אותו... כך יש איתם בנחת שעה שלימה, וענה לכל אחד מה שהיה צריך. לאחר מכן כשנכנס לרכב בדרכו חזרה, פנה לנהג ואמר לו 'כשאתה מתחיל לנסוע תיסע בבקשה לאט מאוד! תנהג התפלה על בקשה זו ולא הבין טעמה. וביאר לו החזו"א טעמו, טעם שרק כך שחור כמו שהיה לחזו"א יכול להרגיש, ואמר לו כך, אילו היינו מדרדדים לעזוב את המקום במהירות, היו הרואים סבורים שמאחר והטריחו אותי יותר מדי לפיכך אני ממחר לברוח, ויחשבו שהיה לי קשה להישאר אצלם, לפיכך רציתי שתיסע לאט בתחילת הדרך, כשאנו עומדים עדיין מול עיניהם. זה נקרא להרגיש את השני. כמה כיבד החזו"א כל אחד, כמה היה חשוב לו שאף אחד לא ייצא ממנו עם איזו הרגשה רעה חלילה.

הקב"ה יזכנו לשים לב לחשוב על האחרים, להזהר בכבודם כראוי, להתבונן ולהרגיש מה שהם מרגישים, ולהתחזק בענינים ש'בין אדם לחבירו'.

כתוב בפרשה (בראשית א-א), 'ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב, ותקנא רחל באחותה, ותאמר אל יעקב הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי. ויחר אף יעקב ברחל, ויאמר התחת אלקים אנכי, אשר מנע ממך פרי בטן'. וזמבון, שהכעס של יעקב אבינו לא היה כעס פשוט, אלא היתה לו סיבה לכעס, וכמו שתרגם אונקלוס שם, 'ותקיף רוגזא דיעקב ברחל, ואמר המני את בעיא, הלא מן קדם ה' תבען, דמנע מניך ולדא דמוע'. וכעין זה כתב הספורנו שם, 'ויחר, על אמרה הבה לי, כאלו היה בידו לעשות זה, וכעס בקנאתו לכבוד קונו, ולא הביט לאהבתו אותה בזה'. הרי שיעקב כעס משום שקינא לכבוד הקב"ה. ואעפ"כ מצינו בחז"ל שהיתה עליו תביעה על כך, וכדאימת במדרש (ב"ר ע"א), 'א"ל הקדוש ברוך הוא, כך עונים את המעיקות, חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה'. והיינו, דאע"פ שיעקב עשה זאת לתועלת, כדי להנכה, מואחר ושמע כאן כעין זלוזל כבבוד שמים, כאילו ח"ו הכל תלוי בו, ולא בקב"ה, ובודאי שקל והתבונן היטב והכריע שהדרך היחידה להנכה הוא שיאמר לה זאת בדרך גערה, אבל מכל מקום חז"ל אומרים שהיתה תביעה עליו בזה, שלא הכריע כראוי.

אמנם צריך להבין, מה העונש שקיבל בכך שבניו יעמדו לפני בנה? ועוד קשה, הרי הבנים של רחל הם גם בנים של יעקב, ומדוע אם כן לא הוצרכו אף הם להיות בכלל קבלת עונש זה, על חטאו של יעקב אביהם.

והנה, בפרשת מקץ, כשהשבטים עמדו לפני יוסף, נאמר (שם מ"ב כ"א), 'ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחנן אלינו, ולא שמענו, על כן באה אלינו הצרה הזאת'. ומבאר מדברי הכתוב, שהאחים לא התחרטו על עצם המכירה, אלא רק על 'אשר ראינו צרת נפשו בהתחנן אלינו ולא שמענו'. והביאר בזה הוא כמו שכתב הספורנו (שם לו י"ח), 'והנה הגיד הכתוב, כי ציירו בליבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנשק בנפשם, להמיתם בעולם הזה או בעולם הבא, או בשניהם, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להורגו'. דהיינו, שהאחים החשיבו את יוסף ל'רודף', וסברו שהוא מתכוין להיות 'אב רביעי', כהמשך לאברהם יצחק ויעקב, וכל כלל ישראל ייצא רק ממנו, ואילו שאר השבטים יידחו כישמעאל ועשו, ועל כן פסקו שדינו כ'רודף' ברוחניות. ואמנם האמת היתה כמו שכתוב בתורה 'ויקנאו בו אחיו', 'וישנאו אותו', אבל בשעת המכירה הם פסקו לפי הבנתם.

ובזה יש לבאר ענין 'חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה', שכן כאשר יוסף התחנן לפני האחים וביקש שירחמו עליו, אם היו אחיו מרגישים את צערו בשלימות, היו מבינים שעל אף כל החשבונות הם צריכים לוותר, לא [ורגש הרחמים היה מובטל את

העלון השבוע נדבת הרב גדליה סילמן שליט"א. לרגל שמחת הבר מצוה לבנו הבחור טוביה נתן יצחק נ"י נכד הראב"ד הגר" סילמן שליט"א. י"ה שזיכו לרווח נחת ממנו ומכל יוצא לתפארת בית אבות.

נדר בדבר שלא לעולם

והביאור הוא שבכל נדר יש שני חלקים - א. 'חלות איסור' על החפץ. ב. 'התחייבות' לנהוג בחפץ האיסור נדר, לפיכך כשעובר על נדרו ומבטל האיסור הרי הוא מחלל את דיבורו שהתחייב לקיים את הנדר.

ולפי"ז נראה לומר בדעת הרמב"ם שסובר שבאמת בנדר על דבר שלא בא לעולם לא חל כלל 'חלות איסור' בחפץ היות ואינו בעולם ואין לו על מה לחול, וכיון שלא חל עליו עכשיו בשעת הנדר לא חל לעולם, אולם שיטת הרמב"ם היא שאיסור נדר אינו דווקא שחל חלות איסור בחפץ, אלא אף במקום שלא חל חלות איסור בחפץ מחמת חסרון בעלות, בכל אופן הוא מחויב לנהוג בו איסור - מכח 'ההתחייבות' לנהוג בחפץ איסור.

ומעתה נראה, לבאר מה שאמרו בגמ' שהאיסור בדבר שלא בא לעולם נלמד מדין האוסר פירות חבירו על עצמו - והוא שגם ב'פירות חבירו' לא חל 'חלות איסור' בחפץ, אלא רק 'התחייבות' לקיים דיבורו שינהג בחפץ זה איסור שצריך היה לחול על ידי הנדר.

ולפי זה מבוארים היטב דברי הרמב"ם שכשם שבנדר הקדש אף שלא חל 'חלות הקדש' בחפץ בכל אופן חלה 'ההתחייבות' להביא את החפץ להקדש, כך גם בנדר איסור אף אם לא חל 'חלות איסור' בחפץ חבירו ואינו בעולם עדיין חל עליו 'התחייבות' לאסור אותו ולנהוג בו מנהג איסור, כיון שבנדר מונח לא רק 'חלות איסור' על החפץ אלא גם 'התחייבות' לנהוג בחפץ איסור, וממילא כשהחפץ בא לעולם לקיים חל עליו איסור, בכל זאת חייב לנהוג בו איסור כדי ששלא ידברו.

ונמצא מעתה שבנדר הקדש ונדר איסור שווים הם בגדרם, ועליהם כתב הרמב"ם 'הרי זה חייב לקיים את נדרו' - מדין 'ההתחייבות' לנהוג בחפץ כפי שנדר (אלא שבהקדש מחויב להקדיש כדי שיתקיים התחייבותו ובנדר איסור אין צריך לאסור כדי לקיים התחייבותו).

כגון שהחפץ אינו בעולם גם אינו חייב להביאו למקדש ולנהוג בו כהקדש.

אבל לדעת הרמב"ם הנודר להקדש מונח בנדרו ב' דברים - א. 'חלות הקדש', שיחול דין הקדש בחפץ. ב. 'התחייבות', להביא את החפץ להקדש, ועל כן גם כאשר לא חל 'חלות הקדש' על החפץ מפני שאינו בעולם, חייב להקדישו כשיבוא לעולם ולהביאו למקדש מדין 'ההתחייבות' להביא החפץ להקדש (והביא ראיה מהרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות פ"ד ה"ג).

הנודר לאסור דבר שלא לעולם

והנה לפי מה שנתבאר נדרי הקדש בדבר שלא בא לעולם אינם מחילים 'קדושה' על החפץ, אלא מחייבים את הנודר להקדיש את החפץ כשיבוא לעולם.

אלא שיש להקשות שהרמב"ם הוסיף שם 'או יהיה אסור עלי', כלומר שגם נדרי איסור חלים על דבר שלא בא לעולם, ומקור הדין הוא בגמ' בנדרים (מז, א), שאדם יכול לאסור על עצמו דבר שלא בא לעולם כשם שיכול לאסור על עצמו חפץ של חברו, ומבואר שהנדר עצמו מחיל איסור על דבר שלא בא לעולם, ולא שמכח הנדר יתחייב לאסור על עצמו את החפץ לכשיבוא לעולם.

ומעתה קשה מדוע הרמב"ם עירב כאן נדרי הקדש עם נדרי איסור ועל שניהם יחד כתב 'אע"פ שאינם בעולם הרי זה חייב לקיים דברו', בעוד שגדרם שונה, שנדרי הקדש אינם מחילים 'קדושה' אלא מחייבים את הנודר להקדיש כשיבוא לעולם, ונדרי איסור מחילים בעצמם את האיסור על החפץ.

נדר דין בחל

וליישב נראה בהקדם ביאור דין לא יחל דברו, שבפשוטו היה נראה שהאיסור הוא שלא לחלל את חלות האיסור שחל בחפץ, אולם בספר המצוות (ל"ח ק"ז) מבואר שאיסור 'בל יחל' אינו על ביטול חלות האיסור שחל בחפץ אלא על חילול הדיבור של הנודר.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (כח, ז).

הנודר להקדיש דבר שלא לעולם

כתב הרמב"ם (ערכין פ"ו ה"א) 'יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו, ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום 'בל תאחר' ולא יחל דברו' ומשום 'ככל היוצא מפיו יעשה' כשאר הנדרים'. והוסיף הרמב"ם (שם, הלכה ל"ג) וכתב 'וראיה לדבר זה, ממה שאמר יעקב אבינו 'וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך', ונאמר 'אשר נדרת לי שם נדרי'. והנה חידוש זה של הרמב"ם הוא בנדר 'הרי עלי להקדישו' שמתחייב להקדיש חפץ להקדש, אבל בנדר 'הרי זה יהיה להקדש' שהמשמעות היא, להחיל על החפץ דין הקדש ממש נחלקו הרמב"ם והראב"ד.

הרמב"ם בהלכות מכירה (פ"ב ה"ט, ט"ז) כתב 'דין ההקדש ודין הנדרים אינו כדון ההדיוט בקנייתו, שאילו אמר אדם כל מה שתלך בהמתי יהיה הקדש לבדך הבית, או יהיה אסור עלי, אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו'. הרי שגם הנדר בנוסח 'הרי זה יהיה הקדש' של דבר שלא בא לעולם הנדר חל, אבל הראב"ד חולק וסובר שלא חל הנדר היות והחפץ אינו בעולם, וכ"כ הטור (ח"ט ר"ב) בשם הרא"ש.

ביאור מחלוקת הרמב"ם וראב"ד

ובביאור המחלוקת כתב באבן האול שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בתוכן החיוב של נדרי הקדש 'הראב"ד סבר שהחיוב להביא נדרי הקדש למקדש נובע מחלות ההקדש שחל בחפץ, כלומר שהתורה ציוותה 'והבאתם ממנו' להביא את 'ההקדש' למקדש, ועל כן נקט שכאר ההקדש לא חל

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לבני ישיבה

הדרך לגדול (ז)

אבל ככה סתם - למה? בשביל מה? אין צורך לזה. בחור צריך ללכת לישון עם קושיא של תוספות, ולא עם מוזיקה.

אולי אני מדי קיצוני, אבל אני אומר מה שאני סובר. בחור שיוצא מבית המדרש עם קושיא, והקושיא בוערת בו, לא יתכן שיהיה לו חשק לשמוע מוזיקה, זה הרי יפריע לו לרצף המחשבה, הוא הולך עתה עם מחשבה של לימוד, אז מה שייך כאן מוזיקה? למה צריך את זה? ברגע שנכנסים לחדר מיד מדליקים מוזיקה, מדוע?

אמנם אני מסכים לכך שבחור בינוני שאין לו שאיפות, רק בינוניות, הכל בסדר בשבילו - טיול זה בסדר, עיתון זה בסדר, מוזיקה בסדר, הכל זה בסדר. אבל מי שיש לו שאיפה לגדלות בתורה, כל זה בהחלט לא בסדר.

אמנם אני רוצה לסייג את הדברים. כל הנאמר בזה הוא באופן כללי, אבל יש כאלו שהדברים אינם שייכים אליהם. מחד גיסא, ישנם הרבה בחורים שמוסרים עצמם לתורה במסייג, ואינם צריכים כלל לחיזוק זה, ומאידך, ישנם בחורים שהדברים הנ"ל קשים מדי עבורם, אע"פ שגם הם שואפים לגדלות. והכלל בזה, שבכל מקום של ספק צריך להתייעץ, כי בהחלט יתכן שישנם בחורים שעבודת ה' שלהם צריכה להיות בצורה קצת אחרת, אמנם השאיפות בודא צריכות להישאר - להיות גדול, אך הדרך בשבילים שונה במקצת. אבל באופן כללי הדברים הם כמו שהזכרנו.

שאלה: האם ראוי לבחור ישיבה שיקרא עיתונים, או לא?

מרן שליט"א: כשהייתי בחור בישיבה, לא ראינו צורת עיתון מה היא, רק פעם בחודשיים, כאשר נסענו הביתה לשבת, ראינו קצת את העיתון. כי באמת עיתון זה דבר הסותר במהותו לצורת בחור ישיבה, וכיצד יתכן שבחור השקוע בלימוד ירצה להסתכל בעיתון? אם בחור רוצה לראות ביום שיש כמה דקות את הכותרות, לדעת מה הולך בעולם, זה מותר לו, אבל לקרוא עיתון ממש, עם כל הפוליטיקה, עם כל הלשון הרעל'ל... חוץ מהביטול תורה שיש בזה, זה גם גורם לפחיתות הנפש. ובפרט עיתונים שמספקים את היצר הרע של בחורים, שרוצים לדעת לשון הרע על זה ועל זה... חיסרון נוסף יש בקריאת עיתונים, שזה פועל בית הכוכה, וגורם לכך שהגיבורים של הבחורים יהיו הפוליטיקאים וחברי הכנסת. אלו תוצאות כמעט מוכרחות מקריאת עיתון. ונמצא שבחור שרוצה באמת ללמוד, ומחשיב את עצמו, לא יקרא עיתון.

אנו צריכים להתחזק בהבנת חשיבות התורה, וחשיבותו של בן תורה, להתחזק בהכרת חשיבותנו! אנחנו בני תורה, אנחנו העילית של העולם של הקב"ה בעוה"ז, ככה צריך לחשוב! זו צריכה להיות העבודה שלנו, להתגאות בכך שזכינו להיות בני תורה. כלל ישראל מחולק לכל מיני חלקים, ואנחנו זכינו להיות בני תורה!

ולכן, לדעתי, ואני יודע שאני מאוד מחמיר בזה, אבל אני מתנגד לכך שבחורים ישמעו מוזיקה באמצע היום, אלא אם כן בחור צריך את זה באמת,

השבת דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

פרשת ויצא

רחל ויוסף אחרונים [ה] עלינו להיות "המשכילים יבינו" וכך נזכה ל'ראו עתה'

אני חי, אלה הם החיים שלי, לתפוס היטב שהדבר הזה הוא עיקר העיקרים, הדבר המושפל ביותר בעיניהם הוא הדבר שלשמו נברא כל העולם כולו.

והתפקיד הזה מוטל על קומץ קטן מאד של בני אדם, שהרי בפסוק כתוב היכן נמצאים ה'רבים', "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרשיעו רשעים", ולא ישארו רק המשכילים, וגם המשכילים עצמם יהיו מהם ש"יכשלו לצרופ בהם ולברר וללבן", אז כמה אנשים נשארו מאותו צירוף אחר צירוף ובירור אחר בירור, רק קומץ קטנטן של בני אדם, ואת הקומץ הזה הקב"ה מחפש. הרי מה אנחנו בין כל העוצמה וההמון הגדול של העולם, בתוך כל הרעש הגדול שהעולם עושה, כמה אנחנו, וא"כ מה מוטל עלינו, האם לנסות בכל זאת להשמיע את קולנו החוצה, האם להוציא עיתון יותר מוצלח... הניסיון שלנו הוא לחיות אך ורק בתורה, עוד תוס', עוד רש"י, רעק"א, משנה, פסוק, רק זה, על זה עומד העולם, על הדבר המאוס והמושפל, הדבר שהוא ה'אחרון' והדחוק ביותר בעולם הוא הוא שעליו מושתת העולם, במצב של היום ניתן לומר שזה הדבר המגונה ביותר בעולם, מוקצה מחמת מיאוס, הם אינם יכולים לברך נגדנו... זה הפירוש 'מאסו', מאוסים ממשי, והלואי ונהיה עוד יותר מאוסים, בזה אנו 'ציון המצוינות', "מלמד שהיו ישראל מצוינים שם", אנו עומדים על הברור והגילוי שהתורה היא עיקר המציאות, התורה הזאת שהיא מושפלת בעיני העולם עד עפר ולמטה מזה, היא זאת שמספרת כל מה שקרה קורה ויקרה, לכלל ישראל ולכל העולם, התורה הזאת היא זאת שיצאה מפיו של המנהיג והמכוון של כל המציאות, כאן בספרים האלה כבר נכתב כל מה שעתיד להיות, כל הרעש והעוצמה העולמית וכל ההתרחשויות הכל זה פסוקים ומאמרי חז"ל, ובשעה שהאדם מבחוץ רץ לשמוע מה החדשות הבאות, אנחנו כבר קוראים אותם כתובים כאן, הכל כתוב כאן.

והרשיעו רשעים, והמשכילים יבינו

הבאנו את הפסוק "ותאמר ציון עזבני ה', וה' שכחני", ציון נראית שכוחה ועזובה, נעשים בעולם מהלכים גדולים וציון נראית מחוץ לכל זה, היא לא בענין, ולא רק שהיא לא בענין אלא שהיא נמצאת בלחץ ובדוחק, כל מה שקורה נראה כסיבה שציון תהיה שכוחה ועזובה, היא איננה, היא הושלכה הצידה. וציון אומרת "צר לי המקום גשה לי ואשבה", אין לי איפה להיות, אין לי מקום בעולם, בני התורה אינם משתלבים בעולם, המערכת פולטת אותם החוצה, במקרה הטוב אומרים להם 'שב בצד ואל תפתח את הפה', וזה נורא, הרי אנו מדברים כאן על דבר ה' עצמו, על גילוי כבודו ית' בעולם, על היחידים שקוראים בשמו ית', אלה שבגללם נברא כל העולם כולו, על אותה 'גברת אמת'.

על זה כתוב בהמשך הפסוקים בדניאל, "ויאמר לך דניאל, כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרשיעו רשעים, ולא יבינו כל רשעים, והמשכילים יבינו", והיינו שרבים יראו את כל המצב הזה ולא יבינו וזה יהיה סיבה ל'והרשיעו רשעים'. והרמב"ם באיגרת תימן¹ מוסיף שגם המשכילים עצמם יהיו מהם שברבות הימים יכשלו, וכמו שכתוב בפסוקים שלפני כן (פ"א) "ומשכילי עם יבינו לרבים כו', ומן המשכילים יכשלו לצרופ בהם ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד", זה נורא, גם מן המשכילים שייבינו גם מהם יהיו בסוף שיכשלו, ואם כל אלו הרבים יכשלו, א"כ מה יהיה אתנו, חובתנו להבין מה רוצים מאתנו, מה התפקיד המוטל עלינו.

הנסיון שלנו הוא לעמוד בדוחקא, לעמוד במקום הזה של הדוחקא, לקיים "נרננה בישועתך ובשם אלקינו נדגול", זה ה'רנינו' שלנו וזה ה'דגל' שלנו, אין לנו רק את שם ה' אלקינו, אותו הדבר ש'מאוס' להם מזה בדיק

מוטל עלינו לעמוד בניסיון כראוי, לא להיות מ'המשכילים יכשלו', אלא להיות מ'המשכילים יבינו', לדעת שהתורה הזאת שבידינו היא זאת שמכוונת את ההיסטוריה, כאן בספרים האלה נמצא 'מרכז הבקרה' של הכל, מפה הכל יוצא, ומי שמחזיק בספרים האלה הכל נמצא ביד שלו. נחזיק בדבר הזה חזק, נתפוס איפה העיקר ואיפה הטפל, היכן הדברים מתרחשים באמת. הרי כל חייל יודע שהדברים הגדולים מתרחשים באמת לא בשדה הקרב עצמו, אלא הכל מתרחש באיזה חדר קטן שם יושבים אנשים ועל פי כל תזוזה קטנה שעושים שם מתבצעים המהלכים האמיתיים, אם בשטח יש התרחשויות גדולות זהו מפני שבאותו חדר קטן הזיזו סיכה מפה לפה, כך אנחנו יודעים שאותו 'מרכז' שממנו יוצא כל ה'רעש הגדול' שבעולם הוא נמצא בתורה שאנחנו מחזיקים, כל הדברים שמתרחשים כבר נאמרו והם רק הולכים ומתגלים בפועל, אם נכיר בזה היטב, זאת העמידה שלנו בנסיון שתביא את הגאולה.

ראו עתה כי אני הוא

והנה בשירת האזינו, אחרי שהפסוקים מתארים בכל השירה את כל מה שעתיד לבוא על עם ישראל במשך כל הדורות, ומגיע הזמן שהמהלך צריך להתקדם לקראת הגאולה, אומר הפסוק (לב לט) **"ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל"**, והיינו עכשיו אחרי שראיתם את קיום כל דברי השירה, 'ראו עתה', עכשיו אתם צריכים לראות ולהכיר 'כי אני אני הוא', ואם תראו אז יתקיים המשך השירה, **"כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם"**, הקב"ה נושא את ידיו בשבועה לקיים את כל הנקמות והייעודים שלעתיד לבוא **"אם שנותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי, אשיב נקם צרי ולמשנאי אשלם, אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר, מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב"**, אנחנו לא יודעים איך נראה 'חץ' של הקב"ה, אבל אנחנו יכולים לתאר לעצמנו איך נראה 'חץ' שיכור, הקב"ה ישלח חיצים והוא יעשה אותם 'שיכורים', חיצים שמזכירים התנהגות של שיכור, והשירה מסיימת **"הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו"**, את כל זה הקב"ה רוצה לקיים, אבל כדי שהדברים יתקיימו בפועל אנחנו צריכים לקיים פסוק אחד באמצע, 'ראו עתה כי אני אני הוא', זה פסוק שתלוי בנו, הרי ראיתם איך כל דברי השירה התקיימו להדיא עד פה, בבירור גמור, אם כן 'ראו עתה כי אני אני הוא', ואם תראו אז השירה תמשיך הלאה, ואם נעצור אז חלילה יש עוד זמן.

והרי השירה התקיימה להדיא בדיוק גמור במשך כל ההיסטוריה, וכל החכמים למיניהם שאומרים פירושים כאלה ואחרים על ההתרחשויות בהיסטוריה כל דבריהם הבל, וגם העובדה הזאת שיבואו כל מיני חכמים ויכשלו בכל מיני פירושים גם זה כתוב, הכל כתוב ומפורש, וזה צריך להביא אותנו למהלך של "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי", אם זה יתקיים אז השירה תמשיך ותתקיים עד תומה.

סוף דבר, התפקיד שלנו הוא לקיים 'ראו עתה', שנראה ונכיר שהתורה שניתנה לנו מפיו ית' היא המציאות של כל העולם כולו, כל ה'ברא עלמא' הכול הולך ומגלה את אמיתתה של תורה, ועלינו לראות איך התורה הזאת היא האמת לאמיתה, היא המרכז של הכול, שם הכול כתוב, ומשם הכול יוצא, ולראות איך התורה הזאת מושפלת בתכלית השפלות, לראות את הנוראות של הדבר, לחוש בדוחק הנורא של השכינה, והרי אין שכל שיכול לתפוס את הצער הנורא של ה'אילה' בתוך הדוחק הנורא הזה. כך אנו צריכים לחיות, זהו צורת הקיום שלנו, וכך היא העמידה בניסיון שלנו, זהו ה'אגרא דכלה דוחקא', החלק שיהיה לנו באותה 'חתונה גדולה' זה הדוחקא, מי שרוצה שיהיה לו חלק באותו 'שכר', חייב להצטרף לדוחקא, להיות מושפל ביחד עם התורה, להזדהות עם התורה בהזדהות מלאה ושלמה, אחת ויחידה, "אחת היא יונתי תמתי, אחת היא לאמה ברה היא לילודתה", הזדהות של מאה אחוז, בזה אנחנו צריכים לעמוד.

ועל אותם מועטים שיעמדו בנסיון עליהם נאמר "בעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר", וכמו שהבאנו מהמצודות שהם אותם שנאמר בהם "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו", הם יינצלו באותו יום שהוא "בוער כתנור", רק אלו ימלטו. וכפי שאמרנו, הקב"ה לא מבקש רבים, הרבים הם יתלבנו ויצרפו יכשלו וירשיעו, הקב"ה פונה אל אותו מיעוט, אל מקבלי התורה, שהם יהיו 'המשכילים יבינו'. פירוש המושג 'משכילים' הוא, שהם מלבישים 'שכל' בדבר שמצד עצמו נראה שאינו שייך לזה, משכיל הוא לשון 'מפעיל', מפעיל של שכל, דהיינו שהוא לוקח את הדברים ומשכיל אותם, הוא מפרש אותם ומלביש עליהם שכל, זה נקרא 'המשכילים יבינו', וזה התפקיד שלנו להשכיל את המציאות נכון, לראות מתוך כל המציאות איך הולך ומתגלה דבר ה', ומתוך כך לקיים "ראו עתה כי אני אני הוא". ונזכה שאכן יתקיים בנו "המשכילים יבינו".

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"אוהב את המישרים"

התורה. ככל שהוא יהיה יותר 'ישר', אדם של ישר, שאוהב את הישר ומחובר אל הישר, כך הוא יוכל להתאחד יותר אל הישר האלוהי, תכלית הישר האנושי.

משל למה הדבר דומה, לחרב ישרה שנכנסת לנדנה, אם הנרתיק יהיה עקום ולו במקצת - לא יהיה שייך להכניס את החרב. דבר ישר לחלוטין יכול להכנס רק בתוך דבר ישר לחלוטין. די בפגימה קלה של עקמומיות כדי שהישר יתנגש במעוקם וישאר בחוץ... כן הוא האדם - אם הוא לא יהיה ישר לחלוטין לא תהיה לו יכולת להכניס אל עצמו את התורה. הוא יוכל אולי להביט על התורה, אבל לא להכנס אליה פנימה. רק כשיש ישר מול ישר, הם יכולים לדבוק זה בזה ולהיות לאחדים.

בהספדו על אחיו הגאון רבי יוסף זצ"ל הביא הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל את לשון הפסוק בתהלים (ק"ט, קס"ג): "שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי" (מורפס בשיחות שבסוף הספר 'זכרון שמואל'). ואמר רבי שמואל: היאך היא הדרך ליכנס לאהבת התורה? בפסוק מפורש שלא די לאהוב, אלא ישנו שלב מוקדם: 'שקר שנאתי'. רק על ידי ששונאים את השקר ניתן להגיע לתורתך אהבתי. אולם הפסוק אינו מסתפק בזה ומוסיף עוד: 'אתעבה'. כי גם לא די לשנוא את השקר, אלא 'לתעב' אותו, להתנתק ממנו ולהבין שיש כאן דבר שלא יתכן. האדם צריך להיות ישר כל כך - עד שהשקר יהיה מרוחק כליל, דבר שעומד מעבר למחיצתו ולא שייך אליו, ורק כך הוא יוכל להתחבר אל התורה...

כדוגמא לדבר הביא רבי שמואל את לשון הרמב"ן על הפסוק האמור בדינים, 'אנשי אמת שונאי בצע' (שמות י"ח, כ"א), שפירש וכתב: "ועל דרך הפשט אנשי אמת שונאי בצע, שהם ארובים האמת ושונאים העושה, וכי יראו עושה וחמס אין דעתם סובלת אותו". ומפורש בלשון הרמב"ן שלא נחה דעתו במילים 'שונאים העושה', אלא ראה צורך להוסיף ולפרש: 'וכי יראו עושה וחמס אין דעתם סובלת אותו'... למדוך, ש'אנשי אמת' אינם רק אנשים שמתרחקים מהשקר. הם אנשים שסולדים ממנו כל כך עד שנפשם אינה מסוגלת להפגש איתו, ו'אין דעתם סובלת אותו'... אנשים כאלו הם 'אנשי אמת' - שהם בעצמם מהווים מציאות של אמת. הם אלו שראויים לפסוק את משפטי התורה ולהוציא דין לאמיתו.

'פיקודי ה' ישרים':

השאלה שנשאלת היא, כיצד באמת זוכים לאותה ישרות. אין ספק שפיקודי ה' ישרים ולא שייך להתחבר לישר מבלי להתיישר. אך מהי הדרך להיות ישר? כיצד האדם יוכל להפוך את עצמו ל'ישר' בעצם - עם טבע של ישר ועם לב שנוטה אל הישר?

עוד לפני שניגשים אל התשובה יש לנו להעמיד את השאלה על מקומה. לא בשמים היא, ולהתחבר ולהיות ישר אינו מחפץ שאמור לשנות את טבעו של אדם. הן כך מפורש בכתוב (קהלת ז', כ"ט): "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". האדם מצד טבעו נברא בצורה ישרה. יש לו לב שנמשך לישרות והישרות אמורה להתחבר אליו מצד עצמה. כל הסיבה שהוא לא ישר היא רק סיבה חיצונית: 'המה ביקשו חשבונות רבים'. הוא מציצו גורם להעמיס על עצמו את עקמימותו של העולם, שמטעה את עיניו ולוקחת את ראשו למקומות אחרים. אם רק תהיה לו את הדרך כיצד לפקוק את עול החשבונות הרבים - הוא יגלה תכונה פנימה את הישר האמיתי. לא יהיה לו צורך להתחבר ולא לשנות את הטבע. עליו רק לחזור לעצמו, ואז הישר יתגלה בו מאליו.

אם כן נותרת לפנינו אותה שאלה, כי אם בנוסח אחר: כיצד האדם יוכל להתנתק מהעקמימות שמציפה אותו מכל עבר, ולשוב אל הטבע המקורי של הישר. מהי הדרך להיות אדם ישר, שלא מניח את עצמו ליד המקרה, ומצליח לעמוד בתוך הדרך הישרה.

על כך מגיעים דברי הרמב"ם הנודעים בסוף הלכות שמיטה ויובל (פ"ג ה"א): "ולא בשבט ליל בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים כליום".

מדקדוק לשון הרמב"ם עולה שישנם שני תנאים לפני שיוכל האדם ליכנס למעלת 'הלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים'. תנאי אחד של 'להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו', ותנאי נוסף של 'לדעה את ה'.

החילוק בין 'צדיק ל'ישר' - אהבת הישר:

גם בקנין זה, הלשון איננה 'ישרות' אלא 'אוהב את המישרים', שלא די שהאדם יהיה ישר - אלא שיאהב את הישרות. והנה בשלמה הישרות בעצמה פשוט מדוע היא מוכרחת לקניני התורה. התורה היא תכלית הישר האמיתי, ולא שייך להדבק באותה ישרות אלמלי נישגשים אליה בשכל ישר. אם האדם יביט על התורה בעיניים עקומות, אולי הוא יוכל לחשוב את מה שמעלה לו ליבו, אך מה בינו לבין התורה. התורה היא הישרות - ודבר ישר צריכים ללמוד באופן ישר. אולם מדוע הישרות מצריכה את האהבה? מדוע לא די שהאדם יחשוב בישרות ויתנהל בישרות, ואפילו לא שירצה את הישרות, אלא דוקא שיאהב אותה?

יסוד הענין טמון בהבנה מהי 'אהבה'. אהבה היא חיבור, כפי שביארנו לעיל במשנה א' על המילים 'אוהב את הבריות', וגם אם האדם רוצה ויודע - אין זה מעיד שהוא מחובר. רק כשהוא אוהב את הדבר - מוכח שהוא מחובר אליו, ואם הוא מחובר אליו - על כרחך שהוא נהיה חלק ממנו.

שם במשנה א', על המשך המילים "מכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן", הרחבנו בארוכה בביאור החילוק בין 'צדיק ל'ישר', כפי שמבאר זאת המלבי"ם לאורך פירושו על משלי. הצדיק הוא אדם שכושב את יצרו, ועומד בגבורה בתוך המלחמה החזקה. יש לו מצד אחד יצר שמושך אחרו, עם טבעים נמוכים ועם רצונות שפלים, ואילו מצד שני הוא יודע לגבור על הכל וללכת בצדקו. ה'ישר' לעומת זאת הוא מי שנמשך אל הטוב מצד טבעו. אין לו צורך לכבוש רצון אחר או לבחור באחד משני הצדדים. ליבו כבר הוא לב טוב, שאוהב את הטוב מעצמו.

מעין חילוק זה כתב הרמב"ם בפרק השישי משמונת פרקיו, 'בהפרש בין המעולה והמושלל בנפשו'. שם הוא דן מי עדיף ממי - האם המושלל בנפשו, ש'אף על פי שיעשה המעשים המעולים - הרי הוא עושה הטובות והוא מתאווה למעשי הרעות ומשתוקק להם, והוא נפתל עם יצרו, ומתנגד במעשהו למה שיעירוהו אליו כוחו ותאוותו ותכונת נפשו, והוא עושה הטובות והוא מצטער בעשייתו", או שמא המעולה - ש'הרי הוא נמשך במעשהו אחר מה שיעירוהו אליו תאוותו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאווה ומשתוקק להן'...

וראה שם ברמב"ם את כל המשך דבריו, שחילק בין 'המצוות השמעיית' שנאמרו בגזירתו של מקום לבין 'המצוות השכליות' שמובנות לאדם מצד שכלו, וכפי שיבאנו לעיל במשנה א'. ועל כל פנים מובאר מדבריו שישנן שתי מדרגות בעשיית הטוב - טוב שנעשה מתוך בחירה וטוב שנעשה מצד הטבע. יש את הטוב של ה'צדקת' - שהאדם מכפיף את עצמו בכח לרצון אדונו, ויש את הטוב של ה'ישרות' - שהאדם נמשך כל כך אל הטוב עד שרצונו הוא כרצון ה'. אין לו צורך במאבקים ולא בהתמודדות. כל חשקו ומגמתו הוא לעשות את הטוב מצד שהוא טוב.

ובמאמר המוסגר כבר ביארנו, שאין לחשוב חלילה שה'ישר' הוא מי שנולד מלכתחילה מבי ליצר הרע. אדם כזה איבד את תכלית הבריאה, ונח לו שלא נברא. כל הכוונה היא לאדם שהצליח כל כך לשבר את היצר עד שהיצר נכנע כליל, והמה השליט את עצמו על הלב - עד שהלב נמשך מעצמו למה שרוצה בו המוח. אדם כזה הוא הזוכה למעלת ה'ישר', שהיא עדיפה על מעלת ה'צדיק', הואיל וגם אם כעת הישר מוליך אותו מאליו, סוף כל סוף יושרו הגיע לו מכח בחירתו.

על כל פנים נמצינו למדים שה'ישרות' אינה רק צורה של גישה ביחס לעולם. האדם יכול להפוך את עצמו ל'ישר' בעצם - עם לב שנמשך לישרות ונפש שרודפת אחרי הישרות. מה שאותו אדם רואה את הכל בצורה ישרה, אין זה רק משום שיש לו שכל ישר, אלא משום שהוא עצמו מהווה מציאות ישרה. הוא 'אוהב' את הישרות - ויש לו טבע נפשי שתואם את מבטו של הישר.

כאן בקנין של 'אוהב את המישרים' מתחדש לנו שכך היא הדרך לקנות את התורה - לא רק לרצות ישר אלא 'לאהוב' את הישר. מטרת התורה היא להפוך לחלק מהאדם, שהוא ידבק בה והיא תהיה מאוחדת איתו, ולא שייך לדבוק בתורה אלמלי האדם יאהב את המישרים - שיהיה 'ישר' כל כך עד שהוא יהיה מציאות של הישרות.

אם התורה היתה רק חכמה בעלמא, אכן לא היה צורך ב'אהבה' בדוקא. היה די בשכל ישר כדי לא לסלק את החכמה בצורה עקומה. אך מכיון שהתורה היא חכמת אלוהים, וכפי שכבר נתבאר בארוכה, מוכרחים להגיע למדרגה של 'נשמת שקי תבנית'. אין דרך לקנות את התורה מבלי שהאדם יתאים את עצמו לצורתה של

שאתה מחמיר על עצמך בצורת הבגד או הכובע, בדבר המדוד ובדבר המני לא כל סרך קל שבקלים, אני מחמיר במצוות השי"ת...

אלא שעל כל פנים לאמיתו של דבר זהו עומק העניין בעומק הדין: שהמצוה תהיה ישרה בתכלית היושר בלי שום צל של פגם. כל כמה שהמצוות הן ישירות, והן ניתנו לנו בשביל ליישר אותנו, גם אנו מצינו צריכים לנהוג עמן עד קצה הישירות - שתהיה כאן ישירות מוחלטת שלא שייכת בה כל עקמומיות.

קו ישר, גם אם יעמידו אותו באלכסון פחות ממראית העין - כבר לא יהיה קו ישר. ישר פירושו ישר, בצורה מוחלטת ומושלמת, ודבר שהוא תשעים ותשעה אחוזים ישר - הוא מאה אחוזים עקום... אם תהיה מצוה שיווידי ממנה דקדוק אחד קטן שבקטנים - לא תהיה כאן מצוה חסרה, אלא מצוה שאין בה מלכתחילה את כל מהותה. הרי לנו, כאמור, אין יכולת להשיג כיצד המצוות הן עצות מרחוק ליישר כל המעשים, אך כך גזרה לנו תורה - שהמצוות הן הישירות הגדולה עלי אדמות, ודבר ישר יכול להשאיר ישר רק כשנעמידים אותו ביישור ביושר המוחלט.

אין אפשרות לזכות ליושר הגנוז במצוות אלמלי מקיימים אותן במלואן, עם כל שלמותן, מבלי להחסיר אפילו פרט. וגם כאן יש כעין גלגל: כדי להתיישר מכה המצוות צריך האדם מצידי להתחיל וליישר את עצמו, כדי שהיושר יוכל להתדבק ביושר. אם הוא מקיים למחצה לשליש ולרביע, לא רק המצוה נותרת עקומה, אלא גם הוא מתעקם והולך מבלי להתאים את עצמו אל היושר. כל המעשים צריכים להתיישר כדי לזכות ליושר כל המעשים.

הוא הדין לענין התורה, הלימוד בישראל אינו כולל רק את דרך הלימוד אלא גם את הלימוד בעצמו. אם האדם לומד פסקי פסקי, בלי לימוד שלם במלואו שתופס את כל כולו, שוב אין כאן תורה בצורה ישרה שאין בה סדקים ובקיעים. ואולי אף זה כלול במאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה בשם מגילת חסידים): 'אם תעזובי יום יומיים אעזבך', כיון שהתורה היא ישרה והאדם שעוזב מתעקם. אם כן בכל יום שנוער - קו האלכסון מתרחב עוד יותר, והמרחק מנקודת ההתחלה גדול ומתכפל...

כבר לעיל בקנין 'מיעוט סחורה' הבאנו את המעשה ברבי משה פיינשטיין, שראה את האיסור לעבור לפני המתפלל 'כמו קיר' שאין יכולת לעבור בתוכו... אותו קיר הוא עצם המושג בכל 'עומק הדין'. המצוה היא קיר ישר, שלא שייך לעקם אותו ולו בחגירת הצפון. הישירות היא מוחלטת והקיר הוא בלתי עברי...

בצעירותי עוד זכיתי להכיר את הגה"צ רבי שלמה בלך זצ"ל, מתלמידיו של מרן הר"ר חיים, שהיה צדיק נשגב ופועל צדק בכל מעשיו. באחת מהתקופות, כשהגיע ליחיד כלל ביישוב פוניבז', עמד גם הוא בתור לקבל את ברכת השבת מהמשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל. המשגיח, שעמד בדרך כלל מכוונס בתוך עצמו, הבחין בו ממרחק האנשים ושאל את העומד לידו: מיהו הזקן הזה שעומד שם? הכרת פניו ענתה בו שאדם גדול הוא.

והדבר כבר נודע לרבים, שסמך הלוויית של רבי שלמה התקיים בשיא תוקפו של הקיץ, ב"א סיון התשל"ו, שעה שהחום להט בירושלים. והנה כאשר יצאה המיטה למסעה נפתחו לפתע ארובות השמים והגשם ניתך על הארץ. גם הקשת נראתה בענן לעיני כל הקהל, ויהי לפלא.

בספר שהוציאו תלמידיו לאחר פטירתו, 'הצדיק רבי שלמה', מופיעים מעשים מופלאים עד היכן ניתן להגיע בעומק הדין - מבלי להניח כמלוא נימא מישירותה של מצוה. והנה מעשה אחד לשם דוגמה, כלשוננו של התלמיד: "פעם כאשר שכב בבית החולים ביקור חולים, והצמידו לי אנופוזיא במחט בווריד, ביד שמאל שלו, וכאשר עשה צרכיו ראיתי שהוא מקנה כדן תורה בידו השמאל, והיות והיה לו המחט בווריד היה לו יסורים נוראים, וגם היה המחט מתעקם בווריד, והתחלתי לצעוק עליו שיפסיק מלהשתמש בידו השמאלית, נבהל הוא מצעקותי ופנה אלי בתמימות 'וואס, איך מאך ניט ווי די דין', כי היה פשוט אצלו אם צעקתי עליו, רק יכול להיות על שלא עשה כדן (ולא שאמרו לו לעשות היפוך הדין), וחשב לרגע רואה שבאמת עשה כדן, והוא לקנה ביד שמאל ביסורים ובסכנה. והמשכתי לעוררו ולא עזר כלום, והסתכל עלי כמו על מטורף בדעתו, מה אני רוצה ממנו, ולבסוף ניסיתי להסביר לו קולת שו"ע הרב ולא קיבל, כי רבו המושגה ברורה לא העתיקו"...

אם האדם זוכה להגיע עד אותה ישירות, שום דבר לא יכול לעמוד מולו. גם על דקדוק קל של הלכה הוא עלול להביט על אחרים כעל מטורפים בדעתם... הוא נדבק ביישירות של המצוה ונחפץ ליישר מצד עצמו. הישירות נותנת לו את רום המבט של היושר, וטבע הפנימי מתגלה עד קצה תכליתו - 'ישר כמו שעשהו האלוקים'.

לא די בכך ש'נדה רוחו אותו', אלא עליו להוציא את הידיעה אל הפועל, לשרת ולעבוד, ולא רק עבודה בעלמא אלא גם עבודה של דעת - לדעת את ה'.

שני החלקים הללו הרמוזים בדברי הרמב"ם הם שני החלקים הידועים לכל איש מישראל: תורה ומצוות. החלק האחד הוא חלקה של התורה - שהיא הדרך להגיע לידיעתו ית'. כאשר האדם ידבק בתורה, היא תחבר אותו אליה ותקרב אותו חזרה אל הישירות, עדי יזכה לפקודי ה' הישירים.

וחידוש גדול מתחדש לפנינו: אמנם הדרך להתחבר אל התורה היא על ידי היושר, אולם גם התורה מצידי יכולה לקרב את האדם אליה ולהפוך אותו לאדם ישר. 'עדות ה' נאמנה מוחכמת פתי', ורק לאחר מכן 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'. אם האדם יעסוק בתורה מתוך הכרה של 'הבינו מדעו', מתוך שאיפה פנימית להשיג את ישירותה של התורה, התורה תזכך את ליבו ותהפוך אצלו עקוב למישור. ככל שהוא ידבק בה יותר היא תיישר אותו יותר, וככל שהיא תיישר אותו יותר כך הוא ידבק בה יותר, ותהיה ותהיה חזרה חלילה, כיון שזוהי חלק מסוגלתה של הישירות העליונה - ליישר גם לב עקום עד שיוכל להצמד אליה. הדבקות בתורה היא הדבקות בישראל, וכשהאדם מתדבק בכזו ישירות ממילא הוא נחפץ ליישר.

דיני התורה - 'עצות מרחוק ליישר כל המעשים':

אולם מלבד החלק העליון של 'דעה את ה'', ישנו את החלק המוקדם שכולל את כל מלאכת עבודת הבורא: 'לשרתו ולעבדו'. כל מצוה ומצוה שנתן הקב"ה לפני האדם אינה רק מעשה בלבד שעל ידו יוצא האדם ידי חובתו. המצוות טומנות בתוכן מציאות עליונה של ישירות שמתחברת לתוך האדם ומהפכת אותו לאדם אחר.

בכמה מקומות מצינו לשונות ברמב"ם שמקבילות במדויק לדברי הזה"ק, ואחד מהם הוא בסוף הלכות תמורה (פ"ד ה"ג), שם כתב הרמב"ם מעין אותם דברים שנכתבו בזוהר בפרשת יתרו (פ"ב, ב'): 'ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים'.

אנחנו איננו יודעים היאך וכיצד, אולם זאת היא האמת הברורה שמחמתה הרבה לנו הקב"ה תורה ומצוות - 'ליישר כל המעשים'. גם כשאדם נמנע מאכילת גיד הנשה, לא לובש שעטנז ולא אוכל בשר בחלב - הוא פועל פעולות שמיישרות אותו. כל פעולה היא עוד תוספת של ישירות שמעמידה אותו על דרך הישר. בין אם נבין ובין אם לא, כך נקבע משמשים, שתר"ג המצוות יהיו 'תר"ג עיתין' - תר"ג דרכים ועצות כיצד 'לתקן הדעות וליישר כל המעשים'.

הלא 'עיר פרא אדם יולד' (איוב י"א, י"ב), כלשון הכתוב שהיה רגיל מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל להביא תמיד בשיחותיו, וכיצד יגדל האדם בלי לגדול עוד יותר לעיר פרא? מה ישמור עליו שלא להאבד בסבך היצר? על כך בדיוק נתן לנו גדול העצה 'עצות מרחוק' שילוו אותנו לאורך חיננו. אין לך זמן מן הזמנים שאין בו אפשרות לקיים את המצוות ועל ידם לשמור על הטבע שחקק בלב כל איש מישראל - 'אלוקים עשה את האדם ישר'.

לא לחינם נתן לנו הקב"ה רמ"ח עשין ורש"ה לא תעשה, כמו שאמרו בשלהי מסכת מכות (כ"ב, ב'), שרמ"ח העשין ניתנו כנגד רמ"ח איבריו של האדם. קומתו השלמה של האדם נבנית על ידי המצוות, כשכל מצוה מתקנת עוד חלק מנפשו, והדרך לתקן את עצמו ולהיות אדם השלם היא על ידי כל תר"ג המצוות, שהן ההופכות אותו לאדם מתוקן כמו שעשאו האלוקים.

על פי זה גם נוכל להבין מהי עיקר צורת קיום המצוות. כידוע, אחד משבעת הדברים המכוסים מבני אדם הוא עומק הדין (פסחים נ"ד, ב'), דהיינו עד כמה מדקדקים עם האדם כחוט השערה. ולכאורה מדוע קיום המצוות אמור להיות עמוק כל כך, עד שהוא מכוסה מבני אדם? מדוע אין אפשרות לקיים את המצוות על פי פשוטן, מבלי להתעמק כל כך בפרטי כל מצוה ומצוה...

פעמים רבות אני נפגש בשאלות שונות בהלכה, כשמקור השאלה הוא מחוסר הבנה של השאל. הוא לא מוצליח להבין מהו הענין בדקדוק פלוני או אלמוני. הרי מאחורי כל מצוה יש טעם ואי סיבה, ודי ברעיון של המצוה... אותה שאלה יכולה לחזור על עצמה כל פעם בנוסח אחר: מפני מה יש ענין גדול לקיים גם את כל החומרות והדקדוקים המשתנים, שאין בהם אפילו את הטעמים של המצוה בעצמה. זיל בתר טעמא ותפוס את העיקר...

כמובן שהם מלהזכיר מחשבות כגון אלו, ואין כאן מלכתחילה משום שאלה. על מרן הגר"י מסופר שפעם נישא אליו אדם ושאל מה פשר החומרות הגדולות שהוא מנהיג על עצמו בכל דבר מצוה, וכי האם לא די בהלכות הפסוקות?... וכך אמר לו הגר"י: 'אני אינני מחמיר יותר ממך, וגם אתה מחמיר בדיוק כמוני. אלא שבעוד

ס"ת שרוי בצער

הציבור נקרא להמשיך להעתיך בתפילה ובתחנונים ולהרבות בלימוד התורה

לרפואתו השלימה של רבינו מרן רה"י הגאון הגדול ר' 'ישראל בונם בן חיה רויזא' שליט"א בתושח"י והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים.

עינינו גל

זהו עין לא יאמר

שאלה שבאה אפילו מקצה השולחן או מצעירי הלומדים, וראו עליו שיחד עם גדולתו העצומה בתורה, הוא גם נסיך המידות, ואכפת לו מכל צורב צעיר שבצעירים, ונאים הדברים גם למרן.

דלות המילים, וחיוורים התיאורים שנוכל לתאר, את גודל שמחת התורה ששררה בישיבה הקדו' בעת מסירת השיעור מפי מרן שליט"א, איך שפרך את המהלך המקובל לומר בגדר חסרון ד"דיות" שהוא מצד הלשון, והוכיח מהתוס' בסנהדרין (כה,א) לא כך, שהוא חסרון בגמירות דעת, ומרן שליט"א כמו חגג את הראיה מהתוס', ואמר בצחות: איך אומרים באידיש "שטייט דא" ... "וייסט הויז" ... לא משנה, העיקר שתראו איך מפורש בתוס' לא כמו שנקטו בפשטות, וכי מה נוכל לעשות? להגיד מהלך עקום? לא כדאי! להגיד פשעטל?... אולי טוב בפורים! אז צריכים להודות בדברים המפורשים בתוס', ושוב פעם חזר והקריא, ושוב פעם התענג, ושפתותיו נוטפות מור עובר, שהנה בתוס' מפורש להדיא ממש, ואין אפשרות לחלוק, ואין אפשרות להתווכח ע"ז, כי זה תוס' מפורש, ולא מצא שום כתב יד שכתוב אחרת, ולא נחה דעתו עד ששוב כפל בשלישית את ההוכחה מהתוס', והקריא את הדברים בהטעמה, מה נהדר היה המראה, ומה מלבבת היתה שמחת התורה שפרצה ממנו, כנער צעיר מלא חיות וחדוותא דאורייתא, **אשרי עין ראתהו...**

אח"כ ביקשו רשות לשיר קצת לכבודה של תורה, ומרן רבינו שליט"א נענה בשמחה, והחלו לשיר את הגדולה שבכל הבקשות: **"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו"** פעם אחרי פעם, ומרן שליט"א מפזז בכל עוז לפני ה', ואח"כ התחילו לשיר את השיר "אנא אנא אנא עבדא..." ומרן שליט"א הפסיק תיכף את הריקוד וסימן היד שהוא לא מצטרף לזה... וכשבררתי אצל בני הבית לפשר הענין, אמרו שלמרן שליט"א יש טענה כנגד השיר הזה שחוזר ומדגיש את ה"אנא אנא אנא", וכי מה אני ומי אני, וכך באמת היתה תנועתו הקדו', שהניף ידו בביטול, מה אני?... ותיכף החלו לשיר - **"אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם"** ואז חזר והצטרף הלאה לריקודים... **אשרינו!**

מדד ההשקעות S&P 500

א. בעיתי של גיליון 500 בו נראה בכמה פנים את עוצמת המספר הזה שהוא מהווה סמל למספר ריבוי של ההשפעה הכי גדולה, כדמצינו שמידה טובה מרובה ממידת פורענות פי 500, הנה מצינו שמה שיש בקדושה, יש כנגד זה בסט"א, ולכן אין לתמוה שמדד ההשקעות שיש בו את היצר הרע הכי גדול לבני הכוללים, מכונה: S&P-500 מפני שהוא בנוי על השליטה של 500 חברות אמריקאיות ענקיות בכל הכלכלה בעולם כולו, אכן לא בכדי יצא מספר 500 חברות, מפני שהמספר הזה הוא שיא הריבוי שיתכן בעוה"ז, שהוא המרחק שיש מן השמים לארץ, ויש אפשרות למלאות את המרחק הזה בקדושה, ויש אפשרות למלא את כל חללי עלמא בביזנס, וזה פשר המנין של מדד זה.

והנה דחיית גיליון 500 בשבוע, היתה מפני שנפשי איותה לפרסם דברים עצומים ונפלאים בהאי ענינא, וכבר היו ערוכים תחת ידי חומר מרתק המשתרע על פני ב' עמודים, אולם אחר התייעצות עם גדולים וטובים ולמען דקות וחיידוד הדברים ופירסומם בשלימות הראויה, הוכרע לדחות עדיין את פירסום, ועם ידידי ורעי הקוראים היקרים שליט"א, הסליחה והמחילה. (אכן זו מעלתו של הגיליון, שנכתב בהשתדלות לדיוק וחיידוד, כן יזכנו הי"ת להמשיך בכך, ויש"כ לקוראים ובהם גדולי ת"ח אשר נהנים מהגיליון, ובגינם ומכוחם קנה הגיליון את מקומו).

ב. כמה הכרת הטוב צריך להיות לבני דורינו כלפי מרן גאון ישראל שליט"א, על עידוד ודירבון שמעניק לבני התורה בכל חיבת הקודש המפורסמת שלו, ובלא לחוס על כוחותיו הדלים מתרוצץ ממדינה למדינה, כצעיר לימים וכאיש גיבור חיל, והולך מישיבה לישיבה למסור שעורי תורה משמחי לב.

וכעת זכינו שמרן שליט"א יופיע כבוד בישיבתינו, למסור שיעור כללי על סוגיית אמירה בקידושין לז"נ מרן רבי אהרון קוטלר זללה"ה, וסיפר שבצעירותו זכה לשמוע ממנו שיעור כללי בעת שבא בשעתו לישיבת סלבודקא, ואמר שזוכר היטב איך שאחרי השיעור ישבו עימו ודנו בשיעור, והתייחס אז לכל

מהלך 500 שנה עד הרקיע

א. הגמ' בחגיגה (יגא) מגלה לנו איזה מסלול עצום וארוך התפילות שלנו צריכות לעבור, שכן "מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה", אמנם יש להקשות ע"ז סתירה מן המבואר במדרש רבה (סטו) בתחילת הפרשה בפסוק: "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים": אמר רשב"י, אין ביהמ"ק של מעלה גבוה מביהמ"ק של מטה אלא י"ח מיל, מה טעם וזה שער השמים מנין וז"ה (גי"יח).

ובענין יוסף הביא את דברי הרמ"א בתורת העולה, שכבר עמד בתמיהה זו, וז"ל: "באמת יפלא מנין למדרש חידוש זה, הרי חז"ל אומרים שיש מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה, ותי', דקאי על בית המקדש של מעלה שיש י"ח גלגלים שם, עיי"ש. אכן זה דוחק בלשון המדרש דנראה דקאי על ביהמ"ק דידן.

ויתכן לפרש בפשיטות, עפ"מ דא"י בפרדר"א: כל המתפלל במקום הזה כא"י התפלל לפני כסא הכבוד ששם שער השמים ופתח פתוח לשמוע תפילה. למדנו שבמקום המקדש נחשב למתפלל שם כאילו עמד ממש לפני כסא הכבוד, ומבואר ששם במקום הקדוש הזה שמים וארץ נשקי אהדדי, ולכן אע"פ שבכל המקומות המרחק בין השמים לארץ חמש מאות שנה, מ"מ שם השמים קרובים לארץ באופן שיש רק י"ח מיל.

ב. אך עדיין צריכים אנו לדעת מה פשר י"ח מיל אלו, ולמה לא אמר שיש י"ב מילין כמנין ז"ה, ומצאתי בשל"ה הקדוש שהביא בשם הריקנאטי שהכוונה היא שבתוך תפילת שמונה עשרה אחת יכול להגיע עד **כסא הכבוד**! והעיר השל"ה שלפי זה יש לגרוס במדרש י"ח מילין. (אולי כוונתו מלשון מילים).

והנה לא נזכר שבעת החורבן משתנה המרחק במקום הקדוש הזה, ובפרט אם הדבר תלוי בכוח תפילת שמונה עשרה, שע"י י"ח הברכות מגיע למצב שעומד ממש מול כסא הכבוד, א"כ גם בעת החורבן שלא נשתייר לנו אלא הכותל המערבי, יש לדעת שכל מי שזוכה להתפלל בכותל המערבי זוהי הזדמנות להגיע למצב כ"כ נשגב כא"י הוא עומד למעלה למעלה לנוכח כסא הכבוד ממש. (ואולי נפק"מ מזה, שגם מי שרגיל לשאול בקשותיו בשמוע תפילה, מ"מ כשמגיע לכותל המערבי ידחה בקשותיו לאלוקי נצור, דשם הוא כבר אחרי השלמת י"ח ברכות דשמו"ע, וכעת הוא עומד בנוכח כנגד כסא הכבוד, ואז יותר מסוגל לבקש צרכיו ומשאלותיו, אולי.)

ג. והביאור במה שענין מופלא זה נתגלה דווקא כאן בפרשת יעקב, דהנה במעמד הזה נתגלה הענין שדמותו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד, כדא"י קודם לכן במדרש שם (סח"ב) שהיו המלאכים 'עולים למעלה ורואים איקונין שלו ויורדים למטה ומוציאים אותו ישן' שהיו רואים שהדמות שחקוקה למעלה היא היא הדמות של יעקב למטה, ומכיון שכל נשמות כלל ישראל נשתלשלו מיעקב אבינו כדכתיב "יעקב חבל נחלתו" ע"כ הכוח הזה של כלל ישראל לזכות לעמוד בתפילה כנגד כסא הכבוד הוא מכוח דמות ישראל סבא שחקוקה שם, וזהו "הבו לה' בני אלים בני אברהם יצחק ויעקב שנקראו אלים". שאנו באים בתפילתנו לפני ה' מכוחם. **וכן** מפורש במדרש שם "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, אמר רב אחא עתיד השער הזה להפתח להרבה צדיקים כיוצא בך" ע"כ. ופירש במתנות כהונה הכוונה, שאף שאמר יעקב שביהמ"ק הוא "בית אלקים", מ"מ על השער יש כוח ממשלה לכל הצדיקים שיה' נפתח בשבילם ולשמירתם. **ולדרכינו הוא** ע"י שנאחזים בכוחם של האבות הקדושים, ובפרט בתפילת שמונה עשרה, שהיא האופן לחצות את אותו מרחק שבין השמים לארץ במקום המקדש, ומצינו גם ע"ז במדרש שם (סטד) ר' חנינא בשם ר' פנחס י"ח פעמים מזכיר האבות בתורה, וכנגד כן קבעו חכמים י"ח ברכות שבתפלה". (וחשבתי להבין בזה מדוע האבות היו צריכים לחיות ק"פ שנים, כדמצינו שלאברהם נחסרו ה' שנים עקב יציאתו של עשיו לתרבות רעה, וליעקב נחסרו ל"ג שנים בגלל שאמר לפני פרעה מעט ורעים וגו', ולולי זה היו חיים כולם ח"י כפול י' כי האבות העמידו את חיות העולם, ולכן נגדם ח"י ברכות). **ד. כל** יהודי שמגיע לכותל ומיד ליבו נמש בקרבו ומרגיש קרוב ביותר להקב"ה, כי נשמתו חשה שהגיע סמוך לכסא הכבוד, וראוי להיזהר מאד בבואינו שמה, לירא מן המקום הנורא הזה, בהר"מ מוריה", שמשם יוצאת יראה לכל העולם, והוא גם בחורבן כדא"י במדר"ר, שהראו ליעקב את החורבנות שיהיו בו, ואמר "מה נורא המקום הזה" כשהוא בנוי, "אין זה כי אם בית אלקים" כשהוא חרב, הרי שגם בחורבנו שמו עליו. **והנה** צ"ר רבי גדליה איזמן צוק"ל משגיח דקול תורה, היה אומר לבחורים, שכאשר הולכים יחד לכותל המערבי, טוב לבא כל אחד לבדו, לפני ה' בכובד ראש, שלא יתפס כתיירות ובילוי ח"ו, וכמו שאמר הפס' "וה' בהיכל קדשו, הס מפניו..."

האם מידת ארץ ישראל 500 פרסה?

א. אודות שטחה המדויק של ארץ ישראל, אשר מבואר בפרשתן שהקב"ה קיפל אותה תחת יעקב אבינו בשנתו בבית אל, ואמר לו: "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה", בכמה ספרים מצאתי שהעתיקו ששטחה הוא ת"ק פרסה על ת"ק פרסה, וממילא לכאורה הוא עוד ענין אשר נוגע למספר 500. אך אף שזה שיגרא דלישנא בפי כל, זעזוע של ת"ק פרסה, באמת זוהי טעות גמורה, כי מפורש בחז"ל להדיא ששטחה של הארץ ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה, כמב' במגילה (ג,א) שבעת שגילה רבי יונתן בן עוזיאל את תרגומו נזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה, ואגב, נפלא פ' התוס' ר"ד, שהזעזוע של הארץ היה על כך שעל ידי פירושו התמעט עמל התורה, כי לא ימסרו נפש על התורה ללמוד אותה כבתחילה, ומתבאר שעיקר גילוי התורה בארץ, ולכן היא זו המזדעזעת. וכן אמרו חז"ל (בב"ק פב,ב), ונעתיק את הגמ' לפי שהוא קצת מענין חנוכה: "ת"ר כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובולוס מבחוץ, וכל יום היו משלשין להם בקופה דינרין, והיו מעלים להם תמידין. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, אמר להם, כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם. למחר שילשלו דינרין בקופה, והעלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה, ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה..." ע"כ. וצריך להבין גם כאן מדוע היא נזדעזעה. ונראה לפרש דהנה איתא בפירוש "רבי חיים פלטיאל" על הפס' "תמים תהיה". שהאות ת"ו גדולה ללמדינו שבזכות אברהם שהיה לומד ת' פרקים במסכת ע"ז שלו (כנראה מפני ריבוי הפסילים שהיה אצל אביו קורח, וריבוי ענייני העבודה והביטול שהיו שייכים בכל אחד, היו לו ארבע מאות פרקים) זכו לארץ ישראל שהיא ת' מאות פרסה על ת' מאות פרסה. וממילא יובן מדוע כשהעלו חזיר להקריבו בביהמ"ק שהוא עבודה זרה גמורה, נזדעזעה ארץ ישראל, שכל זכותינו בה הוא בזכות עמל התורה של אברהם בד' מאות פרקי ע"ז. גם בענין כוח הראיה של משה רבינו, שאמנם לא זכה להיכנס לארץ ישראל, אבל נתן בו הקב"ה כוח לראותה, איתא בחז"ל (אוצר מדרשים, ערך משה): "אמר לפניו רבש"ע הראני נא אותה במראית העין, א"ל בדבר זה אני שומע לך, שנאמר

כי מנגד תראה את הארץ, באותה שעה הראה לו הקב"ה כל ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ונתן כח בעיניו לראותה כולה מראשה ועד סופה, הנמוך והגבוה, והסתר והגלוי, הרחוק והקרוב בסכייה אחת..." עכ"ל.

ב. ונשוב אל ענין הקיפול המבואר בפרשה, שקיפל הי"ת את ארץ ישראל תחת יעקב אבינו, ופירש בזה המהר"ל (גור אריה) שמתוך הברכה הוכרח לחז"ל שקיפל הקב"ה כל הארץ תחתיו. דאם לא כן מאי "הארץ אשר אתה שוכב עליה", דמאי רבותא ליתן לו רק את הד' אמות אשר שכב עליה. ויש מקשין איך שייך לומר שיהיה כל הארץ תחתיו, ואין זה קשיא, כי יש להבין כי ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, והנה יסוד של ד' מאות הוא ד', וכל דבר בעולם נכנס תחת יסוד שלו. ובדבור זה שאמר הקב"ה "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה" היה מקפל כל הארץ, אשר היא ד' מאות פרסה, בד' אמות של יעקב, שהוא יסוד של ד' מאות.

ובזוה"ק (ג' פד,א) מקשה איך קפלה לו ארץ ישראל, וכי ארץ ישראל שהיא ארבע מאות פרסה יכולה להיעקר ולהיות תחתיו, ומתוך הזוהר שהכונה, לארץ אחרת עליונה שיש להקב"ה וגם היא נקראת ארץ ישראל, ומכוח האהבתו של הקב"ה ליעקב אבינו, הורישה לבניו לגור עמהם ולהנהיג אותם ולהגן עליהם, והיא נקראת ארץ החיים. עיי"ש. ולפ"ז לומדי התורה באמת נמצאים בארץ ישראל אחרת, מאשר כל החילונים, וזהו פשר הדבר מדוע החילונים צריכים כל הזמן להתגייס לצבא וללחום ולנחול אבידות לא פשוטות, כי הם נמצאים בארץ ישראל התחתונה, אבל לומדי התורה שייכים לארץ ישראל עליונה יותר, ששם יש את הגנת השם כל היום.

ג. אולם זאת מצאתי במדרש כונן, שישובו של עולם מהלך חמש מאות שנה, ורמז לזה מן המקרא שכתוב "אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ" ושנותם של ג' האבות יחד היו 500 שנה, וזהו כימי השמים על הארץ, ע"ש. והנה תמוה שהרי אם נחשב את שנותם יעלה יותר, קע"ה דאברהם, ק"פ דיצחק, וקמ"ז דיעקב, הרי תק"ב, וכבר מצאתי מפלפלים מה פשר ב' שנים היתרות, ולענ"ד יש לפרש, דהנה אית' בפענח רזא ועוד, שאחרי העקידה החביא אברהם אבינו את יצחק שנתיים בגן עדן, והרי השנתיים שחי בגן עדן אינם נחשבים כשנים שחי על האדמה, ונמצא עולים במכוון 500. וכבר הארכנו שבוע שעבר שלפיכך ריבוי הטובה הוא פי 500.

נרות שבת: נ"ר + נ"ר = 500

א. אחד מהרגעים הכי מרגשים שיש בשבוע, הוא ללא כל ספק הרגע "נורא הוד" של הדלקת נרות השבת, זהו רגע ממש מרטיט, כעין כל נדרי בכניסת יום הכיפורים, בו ניתן לממש בחוש את פריסת כנפי השבת על בתי ישראל – "שבת שלום".

ויש מי שרצה לחייב כל אשה ובת במצות הדלקת נרות שבת, אבל הרי ההלכה למעשה היא שהבת יוצאת מאימה בהדלקה ואיננה מדליקה בעצמה, וצריך להבין מאי שנא מנר חנוכה שמצינו בו ענין של מהדרין מן המהדרין שכל אחד ידליק בעצמו את מנין הנרות, ולא יסמוך על הדלקת הבית.

עוד מצינו מנהג מעניין, שהאמא פורסת את שני ידיה על נרות השבת, וצריך להבין פשר המנהג הזה, ואמנם לפי הנ"ל היה מקום לומר שהוא רמז לפריסת כנפי השבת, אבל נראה למצוא בזה עוד טעם עמוק, וישראל קדושים מסתירים עניני רמי המעלה במנהגיהם, ואם לא נביאים הם, בני נביאים הם.

ב. הנה בזה"ק (תרומה קסו) כתוב חידוש נפלא, שסוד נר שבת הוא כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור", ואין שום כוח הארה בנר בפני עצמו אלא מכוח התורה אור שמאירה בנר, ואומר הזה"ק, שכל מה שיש כוח בנר של האשה להאיר, הוא מכוח ה"תורה אור" של הבעל, עיי"ש. וממילא יובן מדוע רק נשים נשואות מדליקות את הנר, ואין מצות מהדרין מן המהדרין שהבת תדליק, כי עדיין אין לה בעל שיהיה לה זכות בתורתה, וללא תורת הבעל, אין כוח בנר להאיר את האור של השבת.

עוד נאמר שם בזה"ק, שבאדם יש רמ"ח אברים, ועי"ב ידי האשה נשלם למנין נ"ר, (ובאיש יש רמ"ח אברים, ובאשה רנ"ב וביחד עולה 500 אברים, וב' פעמים נ"ר שנהגו להדליק בשבת כנגד זכור ושמור, עולה ג"כ בגי' 500, וכן מה שנהגו בחופה להדליק שני נרות לחתן ושני נרות לכלה, מפני שפר"ו ורב"ו גי' 500 וב' פעמים נ"ר גי' 500, והוא לסגולה שיזכו לברכת פרו ורבו, ושנת תשפ"ו ר"ת ת'הא ש'נת פ'רו ו'רבו), וא"כ אולי לכן מעבירה האשה את ב' ידיה על הנרות, להראות את השלמת שתי ידיה, למנין רמ"ח של האיש שיעלה לגי' נ"ר.

ומכאן מקור נפתח למתמידים ולשקדנים, להמשיך בעמל התורה בכל הכוח עד סמוך להדלקת נרות השבת, מפני שכל הכוח של הנר להאיר הוא מכוח ה"תורה אור" של הבעל, וזהו גם כן מה שאמרו חז"ל (שבת כגב) "הרגיל בנר הויין ליה בנין

תלמידי חכמים" ולמה לא אמרו "זהויר" כמו שאמרו שם על הזהיר במזוזה, ועל הזהיר בציצית, ועל הזהיר בקידוש היום? וגם למה אמרו הזהיר ולא "זהירה", שהרי האשה מדליקה? אלא שכאמור נר שבת כל אורו הוא מהתורה, וכיון שאנו מבקשים "שתרגלינו בתורתך", לכן רמזו הרגיל בנר, שהבעל רגיל בתורה, ושעי"ז זה הוא מאיר את אור הנר כראוי. (וגם אם קאי על נר חנוכה, הוא ג"כ מכוח אור התורה שמאיר בנר דחנוכה, וכנודע, ל"ו נרות דחנוכה כנגד ל"ו מסכתות הש"ס).

ג. ואמנם הלימוד של ימי השישי די קשה לבני הבית, וכ"ש בחדשי החורף שיום שישי קצר מאד, אך צריך לדעת, שדוקא בלימוד של סדר ג', וימי שישי ומוצ"ש, ישנו כוח חיבור נדיר ומיוחד! כי בסדר א' ובסדר ב' בלא"ה כל בני העולם יוצאים מהבית לפרנסתם, אבל בזמני הלחץ אז רגילים העובדים לבא אל ביתם ולנוח את מנוחת הפנאי, ולכן אם התלמיד חכם גם אז הולך לעמל תורתו זה מעמיד את החיבור הכי גדול לתורה.

וצריך לדעת, שכמו בעולם העסקים, מי שעובד שעות נוספות מעבר לשעות העבודה המקובלות מקבל תוספת כפולה, וכ"ש מי שבמשמרת לילה מקבל משכורת משולשת, וכ"ש בעלי מסחר גדולים, שעורכים עיסקאות חובקות עולם, הם יומם ולילה סביב עסקיהם, ודוקא מכוח זה עולים לגדולה ומתעשרים יותר מאלו שקבועים במלאכה בשעות מוגבלות. כך בעמל התורה, דוקא ע"י עמל תורה מעבר לבסיס השעות המקובל, אז נפתחים העיסקאות האמיתיות בתורה, ואדרבה ע"י המסירות נפש של בני הבית, בסדרי ג', ובערבי שבתות, שצריכים אז את הבעל בבית, ועכ"ז נשים צדקניות מסכימות לקחת על גבם את העול האדיר של הכנסת השבת, הרי בזה זוכים הבעלים לאור תורה עצום, בבחינת עסקאות העשירים, ונפתח להם השגות בתורה, פי כמה מהלומדים רק בסדרים, וגם אור נרות השבת, מבהיק אצלם באור יקרות, ובאור עליון.

ופשוט שכ"ז צריך להיות באופן של נר משום "שלום ביתו" ואם אין האשה מסוגלת לכך, אזי אדרבה התפקיד הוא לשוב לבית ולעזור כפי הצורך, וגם ידוע שמרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל לא הסכים שיעשו כולל בער"ש אחה"צ, כי באמת זהו עמל התורה המסור ליחידים, אבל כאשר הדברים מסתדרים, וניתנת אפשרות לבעל להמשיך לעמול בתורה גם בעיתות לחץ, ממילא זוכים עי"ז פי 500 להשראת שכינה בביתם כמנין נ"ר נ"ר, וק"ו שהשגת התורה של הבעל מתעלה לאין שיעור.

חנוך לנער

גליון 100 | ויצא

"מה נורא הוא מקומך"

בשירתם לה' "קדוש קדוש קדוש ד' צבקות מלא כל הארץ כבודו", אלא שצריך להסיר מקודם כל המחיצות של ברזל החוצצים בין האדם לקונו, ואז יזכה לגלות את אור ה' בכל מקום בעולם. הנה כי כן זהו ביאור הפסוקים: "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל", ומזה הבין משה רבינו שהקב"ה נמצא בתוך הסנה, לכן נחמית גודל השתוקקותו להתקרב ולהתדבק עם ה', ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה". על כך אמר לו הקב"ה: "אל תקרב הלום", אין אתה צריך לעלות בהר ולהתקרב עד הלום כדי להתחבר עם ה', אלא "של נעליך מעל רגליך", הסר נא את הנעלים שהם בבחינת מחיצות של ברזל, המבדילות בין רגלי האדם לקדושת ה' שנמצאת בכל הארץ, ואז תגלה "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", כי הקב"ה נמצא בכל מקום ובכל זמן.

"ויפגע במקום" (כ"ח י"א) נאמר במדרש רבה: "רב הונא בשם רבי אמי אמר: מפני מה מכנין שמו של הקדוש ברוך הוא וקוראין אותו מקום? שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו". מה שנקרא הקב"ה בתואר "מקום" על שם "שהוא מקומו של עולם", אולי הכוונה בזה שהקב"ה קובע לכל נברא את מקומו המיוחד לו בעולם, כלומר באיזה מקום בעולם יחיה, מה יהיה מעמדו הגשמי והרוחני, כדי שיוכל להשלים בו כראוי את תפקידו ושליחותו בעולם הזה. לפי זה ניתן להבין כי בכל מקום שהכתוב או חכמינו ז"ל מכנים את הקב"ה בתואר "מקום", הרי זה כדי ללמדנו שהאדם צריך לקבל באהבה את מעמדו ומקומו בעולם הזה, מאחר שהקב"ה שהוא מקומו של עולם, בחר בשבילי את המקום המיוחד שיוכל להשלים בו כראוי את תפקידו בעולם הזה.

על הפסוק "וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" (כ"ח י"ז) כותב רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל: "נראה לבאר, דהנה ידוע (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה) דמקדש שלמטה הוא מכון כנגד שער השמים. ויש כאן ב' בחינות, או דעיקר הקדושה בשער השמים דמלמעלה, רק הועיל ז"ל מכנים את הקב"ה בתואר "מקום", הרי זה כדי ללמדנו שהאדם צריך לקבל באהבה את מעמדו ומקומו בעולם הזה, מאחר שהקב"ה שהוא מקומו של עולם, בחר בשבילי את המקום המיוחד שיוכל להשלים בו כראוי את תפקידו בעולם הזה.

על הפסוק "וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" (כ"ח י"ז) כותב רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל: "נראה לבאר, דהנה ידוע (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה) דמקדש שלמטה הוא מכון כנגד שער השמים. ויש כאן ב' בחינות, או דעיקר הקדושה בשער השמים דמלמעלה, רק הועיל ז"ל מכנים את הקב"ה בתואר "מקום", הרי זה כדי ללמדנו שהאדם צריך לקבל באהבה את מעמדו ומקומו בעולם הזה, מאחר שהקב"ה שהוא מקומו של עולם, בחר בשבילי את המקום המיוחד שיוכל להשלים בו כראוי את תפקידו בעולם הזה.

בבית המקדש, במקום שמקדשים לא אומרים צר לי המקום..
של נעלך מעל רגלך כי המקום שעליו אתה עומד! זה המקום שלך!

עם כל הנתונים שלך!
"אדמת קודש" - באדמה חורשים, מנכשים, זורעים, משקים, דומעים, מצמיחים!
קדש את מקומך!
מולך ניצב שער השמים!
אין אדם שאין לו מקום.. צריכים רק לקדשו..

בספר הזיכרון לבעל ה"פחד יצחק" - רבי יצחק הוטנר זצ"ל (עמוד ל"ז): מובא הסיפור שהיה רבי יצחק הוטנר רגיל לספר על אדם שהגיע לוויילנא, וראה שם בעל עגלה שפלפל בתורה. כשהראה אותו אדם את תימהונו על כך שבעל עגלה הינו תלמיד חכם, שאלו בעל העגלה: וכי אין אתה יודע שכאן חי הגאון מוויילנא? שאלו האדם: ומה היה תפקידו? האם היה רב? דיין? או אולי היה הוא מגיד מישרים? **ענהו בעל העגלה: לא היה לו - לגאון מוויילנא - שום תפקיד בעיר!** אם כך, שאלו האורח: במה אם כן היה כוחו והשפעתו? **ענהו בעל העגלה: ווייל ער איז דא געווען משום שהוא היה פה, בוויילנא.** עצם הימצאותו פה בוויילנא השפיעה על בני המקום השפעה גדולה ועצומה, שנמשכה אף לאחר פטירתו...

המשנה באבות אומרת (ה' ד): "עשרה ניסיונות ניסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר" וכותב התוספות **יום טוב על כך:** "שעל שהיו במדבר מקום שמים מאין יושב, וחסר אין כל בה חשבו אולי שהוא מחסרון השגחתו יתברך על הגליל ההוא ולפיכך ניסוהו. והיינו דדייק למתני במדבר וקא קרי ליה לקב"ה מקום בכאן. להורות כי הוא מקומו של עולם מאין פנוי מהשגחתו."

התלונן בפני בחור בישיבה גדולה: **"אני לא מוצא את מקומי..** בין הבחורים תלמידי החכמים... זה וודאי אין מקומי.. אבל, גם בין התלמידים אשר אינם מבינים את חשיבות וייקר החיים אין מקומי.. אני מרגיש אבוד.. זו תחושה שקשה לי להסביר.. מה זה אומר? **שאין לי מקום בעולם?!"**

זו באמת הרגשה קשה. אני מבין אותך היטב, זו תחושה שרבים מסתובבים **עימה לפרקים מסוימים בדפדפת החיים שלהם..** פעם אלו רגעים של ירידה רוחנית ופעם אלו רגעים של עליה רוחנית.. אלו רגעים שהם מרגישים שאין להם מקום.. עד כדי.. שיכולים להרגיש שאינם שייכים אפילו בתוך ביתם ומשפחתם... יש רגעים של בדידות חברתית ויש רגעים של בדידות מזהרת.. שנמצא אתה עם כולם ומרגיש ויודע שאין מקומך עמם..

כמו שסיפר לי נער: כשאבי ז"ל חלה.. ישבתי עם החברים בישיבה.. הייתי מוקף.. אבל הרגשתי לבד.. הרגשתי שאין לי מקום אמיתי להרגיש שייך.. החברים לא "מבינים" אותי.. בבית שקועים עמוק בתוך מחלתו של אבי.. פסוקו של דוד המלך בתהילים היה שגור על פי.. "הבט ימין וראה אין לי מכיר אבד מנוס ממני..". אין! דורש לנפשי.. **ריבנו של עולם! אין לנפשי שלי מקום בעולמך?!**

אבל בוודאי זוכר הנך את המשנה באבות (פרק ד' משנה ג): "הוא היה אומר, אל תהי בו לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שנה, ואין לך דבר שאין לו מקום".

כדאי שתשנן לעצמך את הדבר הזה.. לכולם! כולל אותך! בחור יקר! יש מקום ויש שעה.. עצם הימצאותך בעולם עם כל הנתונים שלך.. זה מקומך הייחודי. קדש אותו! **פעל בו! אלו תחושות לא נכונות!** כשמשה רבינו ניגש לסנה הבורע.. אומר לו הקב"ה: **של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא"**

ואומר ה"חפץ חיים" **זיע"א על כך:** "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", כי כאשר נתבונן נראה שכן היא דרכו של היצר הרע, שמכניס באדם כל מיני מחשבות איך למנוע ממנו לעסוק בתורה ועבודת ה', בטענות שואו כי לפי מצבו ומקומו קשה לו לעבוד את ה', ואכן אם ישנתה מקומו ומצבו לטובה, שלא יהיו לו שום מניעות יעסוק בתורה ובעבודת ה' כראוי. אולם לא כן היא הדרך הישרה שיבור לו האדם, אלא צריך להאמין באמונה שלימה שכל אחד מישראל מסוגל לעבוד את ה' בכל מקום ובכל זמן, שהרי הקב"ה נמצא בכל מקום ובכל מצב בעולם.. כמו שאומרים המלאכים

מהשבות טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 101

ניקוי הראש לפני התפילה

את מה שהוא לומד, וכדברי הגמרא (גדה ע') מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה וימעט בסחורה, ופר"ך הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, ומשני אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. ועיין ברש"י שמסביר ששאלת הגמרא מאי קמ"ל היא למה ליה למימר ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי, ועל זה משני דהא בלא הא לא סגי, והיינו שהיה ה"א שמספיק ללמוד רגיל בלי להרבות בלימוד, ולזכות לתורה ע"י תפילה, וקמ"ל שצריך גם להרבות בישיבה, והיינו ללמוד בהתמדה. עוד משמע בגמרא שאף שיש הרבה שהרבו בישיבה ומיעטו בסחורה ולא זכו לחכמה, אין כאלו שהוסיפו גם תפילה ולא זכו לחכמה.

כאשר האדם מעמיד לעצמו בצורה ברורה שבזמן התפילה (לפחות, בהמשך ניתן להרגיש זאת בכל היום) הוא מתנתק מכל המחשבות על ההשתדלות הטבעית והסיבות הטבעיות, ועובר לחשוב רק על מסובב כל הסיבות הטוב והמטיב והכל יכול, על גדלותו והטבתו לגברים, שרק בו תלויה הצלחתו, זה מביא אותו לרוגע ולישוב הדעת, מפני שהוא יודע שהוא בידים טובות, והתוצאה לא תלויה במעשים וביכולות שלו.

הרגשה זו של ניקוי הראש אינה תלויה רק במחשבה והחלטה וכנ"ל, מפני שקשה לאדם לקבוע בעצמו מחשבה כזו בלא מעשים בפועל שיביעו את הדברים, ולכן ישנה חשיבות רבה שכבר כאשר האדם לובש את הבגד המיוחד לתפילה, הוא יעשה זאת מתוך הכרה שפעולה זו היא ביטוי למצב המיוחד שבו הוא נמצא כשהוא מתפלל, כמו הלוש בגד מיוחד לשת או לחתונה, וכן כאשר הוא הולך להתפלל ילך בזריזות וביצאתו ילך לאט יותר, כדברי הגמרא (ברכות ו:) היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט, שנאמר "נרדפה לדעת את ד'", וכאשר פעולות אלו נעשות מתוך כוונה והתבוננות יש בהם השפעה על ההרגשה בכל זמן התפילה.

אופן נוסף של ניקוי הראש ודחיית המחשבות הזרות הוא כדלהלן: המחשבות באות לאדם לראש לפי סדר חשיבותם אצלו, אדם שעושה מבחן שחשוב לו מאד לקבל בו ציון גבוה, או אדם שנמצא בראיון כדי להתקבל לעבודה שהוא חפץ בה מאד, באופן טבעי הוא יהיה מרוכז מאד במה שלפניו, ולא יקפצו לו הרבה מחשבות על דברים אחרים. ועל כן כאשר האדם מגיע לתפילה מתוך הכרת חשיבותה ותועלתה, שהיא היא הדבר שאם הוא יעשה אותו כראוי הוא יצליח במה שהוא רוצה, ויכיר בגודל חשיבותה של התפילה, ממילא המחשבות על שאר הדברים פחות יקפצו לו לראש, וכן כאשר הוא רואה שקפצו לו מחשבות כאלו, אולי ניתן להציע שיחזק את עצמו בהכרה שדברים אלו תלויים אך ורק ביד הקב"ה, והוא מתפלל לקב"ה (במחשבה, שהרי א"א להפסיק באמצע התפילה) שדברים אלו יצליחו.

דרגה גבוהה יותר של ניקוי הראש לפני התפילה מצינו בדברי הנפש החיים (ב' י"ד) וז"ל 'שקודם עומדו בתפלה צריך לבטל ולהסיר מעליו במחשבתו כל תענוגי הגוף והנאותיו וכל עניניו, עד שיוקבע במחשבתו למאס הגוף כאילו אינו בעל גוף כלל ורק נפשו לבדה היא המדברת תפילתה, וכו', עד שגם אחר התפילה יקשה לו מאד להפנות מחשבתו לענייני זה העולם, ויהא בעיניו כאלו נופל ויורד מאגרא רמא לביא עמיקתא, וכענין חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת גם אחר התפילה'.

חשוב לקנות קנין זה של התנתקות בזמן התפילה מכל הטירדות כבר בזמן הבחורות, מפני שאז באופן טבעי יש פחות טירדות, ויש מספיק זמן לתפילה, מפני שלאברך ישנם הרבה יותר מצבים של טירדות, וקשה אז לקנות מידה זו.

בהצלחה רבה.

בפרק הקודם עסקנו בביאור התועלת לחיבור וכוונה בתפילה ע"י יצירת ציפיה והשתוקקות לתפילה, שזה נעשה ע"י המתנה קצרה לפני התפילה בה נחשוב על החשיבות והזכות המיוחדת שיש לנו לעמוד לפני הקב"ה ולהבין ולהכיר בגדלותו ובטובותיו עלינו, ושהכל משלו ומכוחו, ושאונו מבקשים ממנו את צרכינו מתוך הכרה שהכל תלוי אך ורק בו.

במאמר זה נעסוק בכלי נוסף לחיזוק החיבור והכוונה בתפילה ע"י 'ניקוי הראש' לפני התפילה.

איתא בגמרא (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים. ופירש הרמב"ם (פירוש המשניות שם) 'שהיו מתעכבים קודם התפילה שעה אחת כדי ליישב דעתם ולהשקיט מחשבותם ואז יחלו בתפילה'. וכ"כ בנמוקי יוסף (שם) 'שוהים שעה אחת ומתפללים - כדי שישכחו כל מה שעסקו בו היום ויוכלו לכון ליבם למקום'. וכן מובא בהלכה (שו"ע צ"ח א') שלפני התפילה צריך להסיר את כל המחשבות הטורדות אותו עד שתהיה מחשבתו וכוונתו זכה בתפילתו.

נשאלת השאלה האם וכיצד ניתן לעשות דבר כזה, האם ניתן לסלק בכח את המחשבות הזרות באופן שלא יחזירו ויקפצו במחשבתנו כל העת?

אנו נמצאים במשך היום תחת משא של מטלות ומחשבות שונות, ואולי גם קשיים ודאגות, מתוך הרגשה טבעית שמה שיקרה תלוי במה שנעשה, ואף שאנחנו יודעים בידיעה שכלית שהכל תלוי בקב"ה, מ"מ אצל הרבה אנשים ידיעה זו אינה חזקה מספיק בהרגשי הלב בכדי לתת רוגע ושלוה לאדם, זוהי מידת הבטחון להאמין ולהרגיש סמוך בטוח על הקב"ה שיעשה עבורו את מה שטוב בשבילו.

אנו רואים שבשבת צריכים להרגיש 'כאילו כל מלאכתך עשויה', ובאמת בשבת אנו מרגישים רוגע ושלוה מיוחדים, אמנם להגיע להרגשה כזו בתפילה הדבר קשה יותר מאשר בשבת, מכמה סיבות: א' בשבת באמת אסור לעשות הרבה דברים, וממילא האדם מתנתק במחשבתו באופן טבעי מאותם דברים. ב' האוירה בשבת שונה לחלוטין מהאוירה בימות החול, הבגדים אחרים, המאכלים שונים, התפילות והמנגינות שונות, וכו'. ג' בשבת קודש יש לאדם נשמה יתירה המרוממת אותו ומקדשת אותו. לעומת זאת בימות החול האדם יכול לעשות הרבה פעולות, האוירה רגילה, ואין נשמה יתירה, ולכן מוטל עלינו למצוא את הדרך כיצד להגיע בתפילה להרגשה של התנתקות וניקוי ראש, באופן שהראש יהיה פנוי לעסוק בתפילה, וההרגשה תהיה נינוחה ורוגועה.

האדם יכול להגיע לתפילה בשתי צורות: א' להביא איתו את כל הטירדות והמחשבות, ולנסות לחזק את ההרגשה שהצלחתו תלויה אך ורק בקב"ה. ב' להתנתק מכל הטירדות ולהכנס לתוך אי של שלווה ונחת בלי דאגות ולחצים, וגם כאשר הוא מתפלל על הצלחת הדברים שבהם אנו עוסקים במשך היום, לעשות זאת מתוך שלווה ושמוחה בידיעה שיש מי שמקשיב לנו ודואג לנו ורוצה בטובתינו.

באופן הראשון האדם נמצא בהתמודדות מתמדת מול המחשבות הזרות, מפני שהמציאות הטבעית הנראית לעין גוברת על הידיעה השכלית שהכל תלוי בקב"ה, לעומת זאת באופן השני האדם יוצר מעין ניתוק בין זמן התפילה לשאר זמני היום, שבשאר זמני היום הוא עוסק בהשתדלויות טבעיות, ואילו בזמן התפילה הוא מעמיד לעצמו שהתוצאות של כל מה שיעשה תלויות אך ורק בסייעתא דשמיא, והסייעתא דשמיא תלויה בתפילה שלו.

גם לימוד הגמרא נחשב מבחינה מסוימת כהשתדלות טבעית, להבין ולדעת

{ אז נדברו }

פרשת ויצא תשפ"ו | גליון מס': 712 | לסדר: "כי לא אנובר עד אשר עשיתי את אשר דברתי לך..."

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לשלוח הערות או תגובות

על הגליון למספר פקס:

077-4448588

חדש: נפתח מוקד חדש של

מכירת ספרים מבית אז נדברו

חדשה לספרים בשכונת

נווה יעקב ירושלים

לפרטים: 0548500615

האם יש נתחים מסוימים ביהדות ש... ש'אנוכי לא ידעתי?

כמידי שנה, כשרק מתחדשת עלינו פרשת ויצא אני פה בגיליון מתחיל להתעורר לחיים... מה יש? יש לי משהו עם הסוגיה של שנים עשר שבטים... איבדתי אצלם משהו... את מה איבדתי אצלם? את עצמי!!! אבל היות והקוראים לא צריכים לסבול שיש לי משהו עם י"ב שבטים... אז הפעם נדבר על 'משהו' אחר... ובכן: היום יש לי חידה: מהו הספר הכי קשה ומסובך בג'?? נכון יש יהושע שופטים שמואל מלכים ישעיה ירמיה יחזקאל תרי עשר תהילים משלי איוב וכו'...?? מכל הרשימה הזו... מהו הספר הכי מורכב והכי קשה להבנה? נו... מה אתה אומר???

אז ככה: מבחינת הבנה לשונית... לפי הערכתי ספר הושע, ישעיה ואיוב... הם הספרים עם הלשון היותר כבדה שבלי 'מצודות' אין לך מושג מה כתוב שם ואתה אפילו לא יודע איפה לשים את הפסיק... אבל עזוב... אני לא מדבר על קושי מהסוג הזה... זה לא נקרא קשה... צריך בסה"כ להשקיע טיפה זמן ולהיצמד לפירוש הפשוט ואתה מבין... אני מדבר על נביא שבאמת מסובך להבין אותו... אז זהו! יש ספר בתנ"ך שדווקא מבחינה לשונית הוא הכי קל להבנה... הם גם מרתק וזורם בקריאה... אבל יש בו מורכבויות מאוד מאוד סבוכות שלטעמי הוא הספר הכי מסובך בתנ"ך שאין לי מושג איך מצליחים ללמד אותו בסמינרים או בחדרים... תנחש איזה ספר? לא פחות ולא יותר נביא שמואל א' וב'!!! מי שקצת בקי בנביא שמואל... יש לו בביכול משהו מגמתי מתחילה ועד סוף!!! יש שם קו אחד מביל לאורך כל הדרך והוא: הצפה של ניוגודים פנימיים בין קדושי עליון גדולי האומה היהודית... מדובר במאבקים בקנה מידה של חיים ומוות בו בזמן ששני הצדדים צדיקים הכי גדולים בעולם... ואני היהודי הקטן אמור לקרא ספר שמואל... לפגוש שני צדדים יריבים ואין לי רשות לתפוס צד! אני אנוס על פי התורה וע"פ קבלת חז"ל להאמין ששניהם קדושי עליון ולנהוג בשניהם כבוד והערכה

לצורך העניין אתן לך שתי דוגמאות חריפות ביותר:

נחת משמעותי מספר שמואל א' עוסק ברדיפות ששאל המלך רודף את דוד! (בערך 9 פרקים) עכשיו ככה: יש מימאר מפורסמת בחז"ל שאם יש תלמיד חכם חולה צריך שביקש עליו רחמים ולא זו בלבד אלא צריך שיחלה עצמו עליו... (בהזדמנות זו נא להזכיר לעורר רחמי שמים על אחד מגדולי התנ"ח דוד בן ישיאל בונים בן חיה ויזא לרפ"ש) מה המקור למימאר הזה?? שאלו המלך! שאלו מתלונן בפני התלמידים שלו, 'ואין חולה מכם עלי ואין גולה את אזני...' אני כ"כ רוצה להרוג את דוד כי הוא מורד במלכות ואני מחפש אותו בנרות... ואילו אתם לא משתפים פעולה...' 'ואין חולה מכם עלי...' אתם לא מספיק מתמסרים בשבילי... **אתה קולט??** תנסה לדמיין שאני ואתה נמצאים בסיטואציה המוזעזעת הזו... שנינו זכנים להיות תלמידים מובהקים של היהודי הכי קדוש והכי ירא חטא בעולם- הלא הוא שאול בחיר ה'... מדובר במלאך ה' צבקות ואנחנו יושבים לפניו בהכנעה ובהתבטלות... ויום אחד אותו רבי קדוש- שאול בחיר ה' מחליט לא פחות ולא יותר להרוג את דוד... ותחשוב ששנינו מבינים בשכל הישר שזה לא נכון! לא מגיע לדוד למות!!! כי הוא לא עשה כלום... ולא זו בלבד אלא תזכור שמדובר פה בין היתר בהליגער דוד על ככלל המשתמע מכך... (גם אותו הספקנו כבר להזכיר מתוך ביהמ"ד של שאול ומפיושבת שהלכה כמותו בכל מקום) ולמרות זאת!!! גזרה חכמתו יתברך להשרות רוח רעה על היהודי הכי קדוש בעולם!! הלא הוא שאול בחיר ה'... ואותו שאול קדוש ה', תובע מאיתנו להסגיר את דוד... ואנחנו כעת קרררררעים בין הדרישה של שאול בחיר ה' לבין חייו של דוד מלכא משיחא... נו... היינו משתפים פעולה?? היינו מסוגלים להסגיר את דוד שיהרג על ידי שאול?? מסתמא שלא! אז נכון, זה באמת מה שהם עשו... הם באמת לא שיתפו פעולה עם שאול... ובדיוק על זה שאול מתלונן: ואין חולה מכם עלי ואין גולה את אזני!!! אתם תלמידים לא הגונים!! לא מתמסרים להיות חולים עלי ולקיים את בקשתי... וחז"ל לומדים מהנזיפה הזו להלכה שתלמיד צריך להחלות את עצמו על הרב... ותחשוב שלמרות שאני ואתה מקבלים כזו נזיפה, וחז"ל עוד מאמתים אותה... בכל זאת נדרש מאיתנו לא!!!!

לא להיות כמו הזיפים שבאו 'ויאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו...' אתה קולט?? כשאני מגיע בתהילים לפרק נ"ג שהזיפים גילו לשאול איפה דוד מסתתר... מה עובר לי בראש?? איזה רששעים... למה?? למה הם הסגירו את דוד?? אבל איפה... אתה בטוח שהיית נוהג אחרת?

אתה יודע איך שאול שיבח אותם 'ברוכים אתם לה' כי חמלתם עלי'?? תבין: הזיפים לא עשו פה שירות ליועמשי"ת או הפצרי"ת... הם עשו רצון צדיק!!! והוא מודה להם מקרב לב, ותוך כדי עלי הוא כועס שלא עשיתי מה שהם עשו... ולמרות זאת נדרש ממני וממך להבין שלא!! אסור לי לשתף פעולה!! אסור לי להיות דואג האדומי... אסור להיות הזיפים... אסור לי להסגיר את דוד למרות שהרבי שלי ביקש ממני את זה מפורשות... **אה... אתה מתחיל לקלוט את עוצמת המורכבות??** מצד אחד להמשיך להבין ששאול הוא בחיר ה'!! וחסססר למי שיעזר להקל בכבודו... (כל כלל ישראל נעשו בשלוש שנים רעב על זה שלפני 40 שנה לא מספיק הספידו את שאול... דוד בסוף ימיו נענש ב- לא יחס לו בגלל שהוא כרת את קצה כנף מעילו של שאול, ודוד מתקן פרק מיוחד שגיגן לדוד ככפה על זה שהוא קרא לשאול איוב) ומצד שני לדעת לא להיכנע לדרישה שלו להסגיר את דוד!!! **אה... אתה מסוגל להבין כזה דבר??** הנה לך מורכבות אופיינית של ספר שמואל!!! וככה זה לאורך כל הספר... ואני עומד ושואל: איך?? איך מנחנת מצליחה להעביר כאלו מסרים עדינים בסמינר? ואיך מלמד בחידר מצליח??

המשך בעמוד 4-3 בגיליון זה...

לתרומות ולהוראות קבע

לעלון:

באשראי: "נדרים פלוס"

(שם קופה: עלון אז נדברו)

בטלפון:

0799-654321

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ד)

בדואר: פולק, גאולה 15

חיפה

למענה אנושי:

052-7683095

תודה מראש!!

יוצאים לדרך... בקרב חמש חמש חמש!!!

כמה בקרב? זה כבר תלוי גם בכנס...

כאמור בשבועות הקרובים אי"ה יוצא לאור ספר שמלווה בו חלק גדול מהנכתב במדור 'הלכה בקרב למעשה'!! כל מה שחסר כעת להוצאת הספר זה: א. כריכה. ב. כסף. ג. עוד קצת עידוד!! וזאת שלושתם אנחנו מקבלים בברכה...

לפניך דוגמית קטנה מתוך הספר!!! כותרות הפרקים מהתאריך של השבוע הבעלי"ט - י"ט

(בדיקת זכרון לקורא: האם אחת הכותרות זכורות לך? וגראה אותך מצליח לזהות כל פרק לאיזה סדר בש"ס הוא מסווג ולאיזה ספר ב"ד החזקה הוא שייך... כן... קצת נושא בעול במלאכת בניית ערכי האינדקס והמתחת והמ"מ)

י' כסליו - בעלי יצא לקרב מול היוונים, האם אני מותרת לאכול בתרומה??

י"א כסליו - שני האחים נישאו לשתי האחיות, וכך התאפשר להם לצאת למלחמה...

י"ב כסליו - המתח היומי בבית המקדש, האם הקב"ה מרוצה מהלילה האחרון??

י"ג כסליו - השניצלים לא יחולקו עד שתשירו מנוחה ושמחה וקה ריבון...

י"ד כסליו - ר' איצלה המאסף של התרומה עבור ערי הכהנים...

ט"ו כסליו - הסיפור החשוך והעצוב, אבל בסוף הוא יגמר עם האור של חנוכה...

ט"ז כסליו - פרק א' - המחבת התמימה שהתפתחה לממדים של קונטיינר...

י"ז כסליו - פרק ב' - העשרון הבודד שתפח לששים עשרון...

עלות של הקדשה לזכות של יום אחד בודד - 500 שקל!

מי שיטול על עצמו עלות של יום אחד בחדש, ויכל לכתוב הנצחה/הקדשה והיא תכתב בשולי אותו פרק... רגע ואם מישהו תרם והתעקש שלא נכתב שום שם, נראה לך שנרביס איתו...? ואם מישהו תרם פחות, והוא ב"ד ביקש להנציח שם וטען שזה יכול לגרום קורת רוח למישהו (מישהו שעדיין חי) נראה לך שלא הקדשנו? אולי כן...

דבר אחד כן נכון: אנחנו צריכים עוד תרומות!!!!

תכלס... איך תורמים:

- ✓ נדרים פלוס (עלון אז נדברו)
  - ✓ נדרים פון: 0799-654321
  - ✓ הנברה לבגז פאג, סניף 182, חשבון 747815 ע"ש שב שמעתא.
- התרומות מוכרות להחזר מס**
ליצירת קשר:
0548446691 0527683095

למה יעקב אבינו כל היום מתעסק עם אבנים?? אבן ישראל!!!

אם תשים לב: יעקב אבינו כל היום מתעסק עם **אבנים**... זה מתחיל עם 'יוקח מאבני המקום וישם מראשותיו' וכל האבנים נהיו אבן אחת... ואח"כ כשהוא התעורר 'יוקח את האבן' אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה... משם הוא הולך ארצה בני קדם... ומה קורה שם? **והאבן** גדולה על פי הבאר... וגללו את **האבן**... והשיבו את **האבן**... ויגש יעקב ויגל את **האבן**... יחד לב וגל אבן! ואז כשיעקב עושה 'סולחה' עם לבן... ויוקח יעקב **אבן** וירימה מצבה... ויאמר יעקב לאחיו לקטו **אבנים**... אח"כ ה' מתגלה ליעקב וטוב: ויצב יעקב מצבה במקום אשר דיבר אתו... **מצבת אבן!** אח"כ ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה... לא כתוב שיעקב מספיד אותה... שום דבר... הדבר היחיד שכתוב: ויצב יעקב מצבה על קבורתה היא **מצבת** קבורת רחל!!! ואחריו חביב הברכה שיעקב אבינו מכרז את יעקב: מידי אביר יעקב משם רועה **אבן ישראל!!!** כתוב כאן שיש ליעקב משהו עם אבן...

מילא יצחק אבינו... ליצחק יש עניינים עם בארות... לאברהם יש עניינים עם נפשות... אבל יעקב??? מה זה האבנים האלו? מה יעקב אבינו כל היום בונה יציקות בטון?? והתשובה היא: שאבן זה החומר הכי מגושם שיש!!! הכי גס!! הכי אטום!!! אבן... קיר... השליחות של יעקב אבינו שיהיה לקב"ה מדור ושכינה בתחתונים! היות ונתאווה הקב"ה שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים... לכן יעקב אבינו צריך להוריד את השכינה עד החומר הכי מגושם שיש... הכי בתחתונים... ואיפה זה הכי למטה? עד האבן!!!

יעקב קראו בית!!! יעקב אבינו הוא הראשון שבונה בית בישראל!! בית של תורה!!! אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה... אצל אברהם ויצחק זה עדיין קצת גבוה ומורמם... או שזה הר- מי עלה בהר ה', ואצל יצחק זה יוצא יצחק לשווח בשדה בחקל תפוחין קדישין... אבל יעקב??? יעקב זה בית!!! בית זה ארבע קירות!! יעקב אבינו זה להוריד את עבודת ה' ולתרגם אותם לארבע קירות!! לקרקע אותם עד הריצפה... עד האבן... ---

עד כאן מילים גבוהות... כעת תכלס: כלפי מה הדברים אמורים??

אני מכיר בחור צעיר שנמצא כעת בחיזוק גדול... הוא עולה ומתעלה במסילה העולה בית ה'... אני מכיר עוד בחור שהוא מתהלך בסילודין ובדבקות בשדה... שניהם בחורים שאוהבים כעת במדרגה רוחנית מאוד גבוהה... אבל להגיד לך שזה מעודד? לצערי לא!!! לצערי הייתי שם... גם אני הייתי בתקופות היפות האלו שכולי נשאבתי לגבהים... לעוצמות... לא רציתי לגמור שמונה עשרה... לא רציתי להפסיק ללמוד... הייתי פשוט נשאר לרוחניות כמו מגנט... עליתי ועליתי בסולם יעקב... ואז הגיעה הנחיתה... הגיע הזמן לרדת בסולם יעקב... לאט לאט נעלמו האורות... כל החשק והמתיקות והערבות נתפוגגו... מצאתי את עצמי תקוע עם כל מיני סטנדרטים של שמו"ע ארוך וסדרים בתענית דיבור שבהתחלה איכשהו שרדתי אותם כי היה לי קשה לרדת מהעץ... אבל לאט לאט כנראה השלמתי עם העובדה שאני כנראה בירידה!! והתחלתי לאט לאט לחשב מסלול מחדש ולהתאים את הלימוד שלי ליכולות שלי העכשוויות... זה היה מרני! זו הייתה תחושת ירידה... נחיתה... אולי אפילו קריסה... אבל דבר אחד לא קלטתי!!! שנכון... אני מרגיש ירידה... אבל זו ירידה בסולמו של יעקב!!! זו ירידה נכונה... זו ירידה של התאמה... אני פה לא בשביל לעלות אלא בשביל להוריד!! גם כשאני עולה במעלות התורה... אני לא עולה בשביל להישאר שם... אני עולה בשביל להוריד את השכינה למטה... להשלים את רצון ה' שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים, בחור יקר: מתי אתה יכול לסמן בסיפוק שנהגה! משהו טוב קורה איתך... אני מתחיל לנגוע ביעד? מתחיל להיות לי אחיזה ביעד? אתה יודע מתי??

כשאתה מצליח ללמוד גם כשאתה מרגיש אבן!!! תגיד לי: קרה לך פעם כזה דבר?? קרה לך שלמדת ולא היה לך טיפת התלהבות? טיפת חשק... מה כן היה? היה אבן!!! ג... ומה עשית?? המשכת ללמוד... אתה והאבן... האבן ואתה... קרה לך כזה דבר??

אם עדיין לא קרה לך כזה דבר... אז אין בעיה! לא נורא... כנראה שאתה עדיין צעיר, ועדיין לא הגעת לשיעור קומה של אבן ישראל... אבל!! אם בוקר אחד אתה תתיישב ללמוד ופתאום תרגיש אבן... (אתה יודע מה זה אבן? אבן זה לא בהכרח דוקר... אלא כואב... אבל קר כזה! קר כמו אבן... אפסא... חסר רגש וחשק... אבן!!) אם אתה סו"ם מרגיש אבן... אוהו... כעת יש פה רגע מכוונן! והיה: אם אתה נכנס להיסטוריה... אבאלע... אני מרגיש אבן... מה קורה פה? איפה החשק? איפה המתיקות בתורה? אי אפשר ככה להמשיך! אני לא יכול! אני במשבר... מצטער... אני לא יכול ככה להמשיך... אם זו התגובה שלך... אז טוב... לא קרה כלום... זכותך... כנראה שאתה עדיין לא אווה שם... אבל!! אם כשגיעה הרגע הזה של האבן... אתה לא תבהל... אדרבה... אבא שבשמים: אתה רוצה היום סדר הכנה בטעם של אבן? בבקשה!!! אני איתך גם באבן... אני פה בשביל לרשם מדור ושכינה לה' גם במגע אבן...

אם הצלחת ללמוד סדר שלם ברוגע ובשלווה בטעם של אבן... דע לך שכעת יש לך נגיעה ביעד! נגיעה באבן!!! אם הצלחת לעסוק בתורת ה' גם כשאתה מרגיש כמו אבן... במילים אחרות: מה קרה כאן? הורדת את השכינה עד האבן!!! עד הנקודה הכי מגושמת... עד הסדר הכי מיווש שלי... האם היה לי כף בסדר הזה? ממש לא! לא כף להרגיש אבן...

נכון... ברור שאני הרבה יותר אוהב ללמוד בחשק ובמתיקות ובעזה"ש החשק עוד יחזור ובגדול... אבל היום לכה"פ זכיתי לגעת ביעד!!! נכון שהיום ה' לא מילא את תאוות ליב... אבל אני!!! אני זכיתי למלאות את תאוות ליביו ית' שנתאוה שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים... והנה הבאתי לו את זה... הבאתי לו אבן ישראל!!! למדתי למענו תורה למרות שהרגשתי אבן... תקשיב טוב טוב: כולנו מכירים את השיי המרגש 'והנה ה' ניצב עליו' אבל כמה פסוקים לפני כן יש פסוק 'יוקח מאבני המקום וישם מראשותיו'!! אומר הזה"ק: שהקב"ה לוקח את הרגעים של האבן... ודווקא אותם הוא שם עטרה לראשו- וישם מראשותיו... סו"ס אל תשכח שאנחנו נשלחנו כאן כדי לאהוב את ה' ולעשות לו נחת רוח... אז בדרך כלל ה' אוהב אותך ונותן לך נחת רוח בלימוד וחשק ומתיקות... אבל לפעמים ה' גם רוצה אהבה ממך! הוא רוצה לשמוע שגם אתה אוהב אותו... ובשביל זה מגיע אותו בוקר של אבן... שאתה מרגיש אבן... ואז ה' שואל אותך: האם אתה מסכים לאהוב אותי? האם אתה מוכן לפגוש אותי גם באבן? האם אתה מוכן להמשיך להיות איתי בארבע קירות גם כשזה לא הכי כיף ומעניין? וכשאתה מסכים ה' יודע שבבית לו בית!!! כי בית זה משהו קבוע! משהו יציב... מקום שממשיכים לחיות בו ביחד גם כשאין חשק... אנה ה'... ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים...

אכן יש (עמ') דרכים בעבודת ד' ואנכי לא ידעתי...

(המשך-) מילא אנחנו הגברים... אנו מצאנו פתרונות יצירתיים משלנו... או שאנחנו בכלל לא פותחים נביא וזה הכל בסדר... או לחילופין- בדור שלנו מצאו עוד פתרון מקסים... מה שנדרש מכן בסה"כ זה לדקלם בכל שני משפטים שאנחנו לא מבינים כלום ואין לנו שום השגה ומה אנחנו מבינים והעבירות 'שלה' זה המצוות שלנו... (ואגב: לא סתירה שזה גם נכון) וככה אתה משריין את עצמך מראש... עוד לפני שמישהו היצ בכלל לשאול משהו... אתה כבר הגעת עם שפירץ של שפאכטעל וסתמת לו את הפה... לא שואלים... לא מבינים... אין בכלל דבר כזה שנקרא הבנה!! העיקר שיצאתי יפה מהסיטואציה ואני ואבוי למי שיעז' לבלגן לי את הסדר הטוב', כשזו ההתנהלות... אז גם את ספר שמואל אפשר לעבור בשלום ללא כל מאמץ... **אז זהו!! שאני דווקא בעד... אני בעד חיים קלים...** רק השאלה שלי זה בעיקר על גיד החוזה ונתן הנביא שהם הם ה'נביאים טובים' שכתבו את ספר שמואל ברוה"ק (ב"ב טו.) וזה נקבע בכתבי הקודש... למה? מה העניין שלהם לעשות לנו חיים קשים ולהכניס אותנו לפינות המסובכות האלו??? מה היה האינטרס שלהם להכניס אותי בין ההורים הגדולים ולהבין אותי... שאני אצטרך כל הזמן להבין שלא מבינים ולהסביר שלא מבטרים... מצד אחד מזהירים אותי באלף אזהרות לנהוג כבוד בשני הצדדים כי שניהם קדושי עליון... ומצד שני הנביא יפרט לי לפרטי פרטים עד כמה כל אחד בטוח שהשני טועה לגמרי... ונדרש ממני להבין ששניהם אמת!! למה לסבך אותי כ"כ"? מה זה נותן ליי?

אבל ככה... בא נעבור לדוגמה השניה... אני לא צריך להסביר לך מי זה דוד המלך... אם חז"ל אומרים שהוא קודם לנביאים הקדושים והוא רגל רביעי במרכבה אז תסכים איתי שאם נניח זכיתי להיות תלמיד שלו... זה אומר שזכיתי להיות דבוק בצדיק הכי גדול בעולם... והנה... תאר לעצמך שאני גולה יחד עם דוד במאמנות במעלה הזיתים בברחו מפני אבשלום... ולפתע מופיע שמעי בן גרא ומקלל את משיח' ה' בקללה נמרצת... נוף, מואבי, רוצח, צורר, תועבה... ואני שואל אותך: אין לי אמור להתייחס לבן אדם שככה חירף וגידף את הצדיק הכי הכי גדול בעולם? אתה מסכים איתי שהכי טבעי שמהיום הבן אדם הזה יהיה מחוק אצלי אבל סופית!!!! הרי תסכים איתי שאם היה רב גדול אחד מדבר בגנותו של הרב שלך... גם אם הם הוא היה מדבר הרבה פחות חריף ובוטה ממה ששמעי בן גרא אמר על דוד... הייתי מחוק את הרב הזה לגמרי!! כי אם ככה הוא מדבר על הדמות התורנית שלי... אז מבחינתי הוא לא שווה את התואר רב... אז זהו!! שספר שמואל שוב מאתגר אותנו במורכבות בלתי נתפסת... מצד אחד: זה באמת איום ונורא, ובאמת שמעי בן גרא התחייב מיתה על מרידה בדוד, ודוד בעצמו דואג שזה יקרה... אבל במקביל!!! דוד נוהג בשמעי בן גרא כבוד ומקשיב בהכנעה ובשברון לב לכל הקללות שלו... למה? כי אלוקים אמר לו קלל!! (גם כשדוד מצוה את שלמה להורג את שמעי... הוא עושה את זה בלב כבד... כי דוד יודע שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשאר שלמה את בת פרעה... כל ההצלחה של שלמה במלכותו נזקפת לקללות שהוא עלול 'לחטוף' משמעי במידה והוא יזוז מרצון' ה' כמלא נימה וכל מלכות בית דוד שחזרה זה רק הודות לשברון לב של דוד מול תוכחתו של שמעי, אבל מאידך

גיסא שמעי חייב מיתה... אין ברירה... למרות המחיר ששלמה ישא בת פרעה וביום שנשא שלמה בת פרעה בא מלאך ונעץ קנה בים הגדול ועלתה שרטון וזו איטליה של יוון וכל הצרות הגיעו מזה אבל שמעי חייב מיתה... אתה מסוגל להכיל כאלו ניוגודים קוטביים??? אתה מסוגל מצד אחד להזדעזע עד עמקי הנפש ולעשות קריעה מדאורייתא על חירוף וגידוף הרגל רביעי שבמרכבה... ובמקביל לדעת שעדיין!! עדיין מדובר בראש הסנהדרין שמעי בן גרא שאלוקים אמר לו קלל... ולמעשה דוד חייב לשמעי בן גרא את השיבה למלכות שקרתה מיד לאחרמ"כ??

זו תובענות מורכבת מאין כמותה נוסח ספר שמואל!!

וככה זה לאורך כל הדרך... אם זה במערכת היחסים בין בית שאול שמונה ע"י אבנר בן נר לבין בית דוד שמונה ע"י יואב בן צרויה... שעל כל אחד בנפרד יש ביטויים מופלגים בחז"ל על הצדקות והגדלות בתורה שלהם... (ואם זה המערכת היחסים המאוד מורכבת בין דוד עצמו ליואב בן צרויה שגם שם מדובר בניגודים עדינים... ועל הסתירה מינייה וביה בהתנהלות של דוד מול אבשלום שמצד אחד הוא מרחיק אותו ומצד שני אוהב אותו כמו אבא ושם ירד עולה של תשובה ועולם שאבא אוהב את בנו בכל מחיר...) ואם זה יהונתן ומיכל בני שאול שקרועים בין אבא שאול לבין דוד... ואם זה כל מיני 'טעויות' כביכול שדוד המלך עושה והנביא מעיד שה' הסית אותנו!! ואם זה חטא בת שבט שכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ועוד... ואני עומד ושואל: אם זה דברים כ"כ מורכבים... אז למה מערבים אותי בזה??? למה לעשות לי את זה??

יש פה משהו!! חייב להיות פה משהו!!! מוכרח להיות מסר חד וברור בכל המורכבויות האלו שכתובות אש שחורה ע"ג אש לבנה בן בזמן שאנחנו מחויבים ללמוד את זה כחלק מחלקי תורה שבכתב... נו... מה??

אז אני לא יכול להיכנס לפרטים ואני גם לא יכול לענות על כל שאלה... (כי בסוף לא נמלט מלומר שאנחנו לא מבינים כל דבר) אבל מה שכן קורה כאן: ספר שמואל מסביר לי בלי כפפות את היסוד שנקרא י"ב שבטים...

שמה זה אומר?? זה אומר ש**בתוך** היהדות אין שחר לבן!!!! **מחוצ** ליהדות כן, אבל בתוך היהדות לא) יכול להיות לך דוד מלכא משיחא, שאין ספק שהוא פסגת הפירמידה של הצדקות והחסידות!! זה לא סתירה שניצב מולו הניגוד הכי קיצוני שיש!!! אם זה שאול או שמעי בן גרא והם צדיקים לא פחות גדולים ממנו ואפילו יותר... ולא זו בלבד אלא דוד בכבודו ובעצמו זקוק לקונטרס והניגוד שלהם בשביל להגיע לשיעור קומה שלו!!!

לצורך העניין בא נניח את זה על השלחן: ספר שמואל נועד בשביל הליטוואק שכל ימיו גדל על שיעור קומתו העצום של הוילנא גאון זיע"א... ומבחינתו אם הגאון מוילנא היה האדם השלם בקדושת יצורו אז זהו... אין עוד משהו!! זהו!! זו האמת ואין בלתה!!! ומכאן ואילך מספיק לי שהגאון לא לגמרי לגמרי אהב את החסידים, וזהו... זה מספיק לי בשביל למחוק את כל החסידות!!! מבחינתי החסידות לא שווה אפילו בדיקה... אם הגאון הוא בשבילי ההכל והוא לא הכיר בחסידות... אז שלום...

אז זהו שלא!!! הנה לך... יכול להיות ראש הסנהדרין שמעי בן גרא משבט בנימין שכולו דבקות בה'... והתלמיד שלו רואה את הרבי שלו מקלל את דוד המלך קללה נמרצת!! וזרק עליו אבנים... וזה לא מפרעו לדוד, להיות דוד מלך ישראל **חי וקיים!!** ומאידך ההיפך הגמור, אתה יכול להיות אבישי בן צרויה (שהוא מצד עצמו שקול כגד רובה של סנהדרין) והוא התלמיד הכי מובהק ונאמן לדוד המלך... ולשמוע מישוה שמעי לקלל את דוד בקללות הכי חמורות... ואבישי מזדעזע עד עמקי נשמתו והוא נחוש להוריד לשמעי את הראש!! (למה יקלל הכלב המת הזה את המלך אעברה נא ואסירה את ראשו) אבל דוד מזהיר את אבישי: אל תעזי!! אלוקים אמר לו קלל!! האם החסיד מסוגל להבין שגם הרב הליטאי שדיבר בחריפות על החסידות שהיא בשבילך כל החמצן הרוחני... זה לא סתירה שצריך לזיהר בכבודו כי אלוקים אמר לו קלל?? (אגב: נא לא להיתקע בדוגמאות, כי בדורנו זה גם יכול להיות הפוך... לא תמיד החסיד מקולל והליטאי מקלל...)

אז הנה!!! בשביל זה יש לנו את ספר שמואל!!!

בשביל זה יש לנו את פרשת ויצא ששם מוזכר בשרות בודדות את עצם קיומו של **השחמט** שנקרא י"ב שבטים... וכשאדון אז נדברו מצ"ח את זה שוב ושוב בפרשת ויצא אז קצת נמאס... עוד פעם הוא נדבך לי"ב שבטים) אלא שאז מגיע ספר שמואל והוא פותח לנו את השחמט הזה על השלחן ומדגים לנו משחק סוער ביותר... איך השחקנים בשחמט מסתערים אחד לכיוון השני ובסוף נדרש משני הצדדים להבין שהשחמט הזה הוא לא פחות ולא יותר - אותו חושן המשפט שנמצא על לב אהרן בבואו על הקודש...

כן... החושן נראה כמו שחמט!!! ולמה??? כי בחושן הזה יש י"ב אבנים כנגד י"ב שבטי י-ה... וכל יהודי ממוקם במשבצת מסוימת בשחמט הזה... לכל אחד יש את נקודת הפתיחה האישית שלו בתוך השחמט... שמשם שורש הנשמה שלו... שם הבית הרוחני הטבעי שלו ומשם נקודת היציאה שלו... אבל משם הוא צריך לנוע ולתמרן בין המשבצות... כי יהודי צריך לעבוד את ה' בכל חלקי היהדות שחלקם מאוישים ע"י אנשים אחרים...

זה משחק לא פשוט!! זה משחק שחמט מורכב לכל דבר!!

הגיע הזמן שנפנים: ביהדות לא כל ניסיון הוא בהכרח קושי פיזי גדול, או פיתוי נורא קשה... יש הרבה פעמים בחיים ניסיונות שהם תרגילים מתמטיים!! יש פה שחמט ואתה צריך לדעת לעשות את הצעד והפעולה הנכונה... לדעת לעמוד מול מכלול של ערכים תורניים ולדעת מתי נכון ככה ומתי ככה... לפעמים צריך את עולה של תשובה של דוד ולפעמים צריך את השלימות הבלתי מתפשרת של שמעי בן גרא... לפעמים צריך את הנקיות מחטא והצניעות ואכילת חולין בטהרה של שאול... ולפעמים צריך ללמוד להיות גם אבא של אמנון ואבשלום ואדוניה (ו...) ובסוף אותו אבא 'במקרה' גם זוכה להיות אבא של שלמה וכלאב) לפעמים צריך להכיר רבני הצדקנית מיכל בת שאול שמונה תפילין, ומצד שני לשמוע את הנזירה של בעלז דוד שמצביע על אותם אמהות שהגיעו לכאן עם הפיצקאלאן והסנביצים ואומר לה בקנאה: הלואי ויהיה לי חלק עמהם בעוה"ב...

ספר שמואל מעמיד אותך בעל כרחך מול נתון מאתגר ביותר שמאוד קשה לעכל אותו... שאתה יכול להיות מקושר לצדיק הכי גדול בעולם... והצדיק שלך מכריז מלחמה על הצדיק השני והוא צודק במאבק שלו... ויתכן שגם נדרש ממך לקבל מהרב שלך כי... כי זה הרב שלך... אבל עדיין לא לשבור את הכלים!! לא להוריד לרב השני את הראש ולא לקרא לו כלב... כי כל זמן שהרב שלך לא הכריז על הרב השני שהוא מופקע לגמרי מ"י" עיקרים ויסודות הדת... כל עוד הוא בתוך השחמט של היהדות מותר לך להבין שיש י"ב שבטים... ואנחנו מותר לי לאיש משבצת אבל יש עוד משבצות!!! הרב שלי הוצרך לצאת בחרב וחנית ואני לא... הרב שלי מקל ואני עומד מהצד... אל תמנה לשבור לגמרי את הכלים!!!

(ההסטוריה היהודית טופחת היטב על הפנים בנושאים אלו... דוד פגש לאורך שנות מלכותו הרבה אנשים שבשנים עברו היו בדרך להרוג אותו... ולא רק דוד... יש עוד כמה...)

אבל עזוב... אל תדאג... ה' לא הולך להעמיד אותנו בניסיונות עד כדי כך סבוכים כמו דורו של דוד... (שהיה דור מיוחד מאוד, גרופית של זית שעומד איתן וחזק שראוי לכאול מבחינה סבוכים) אבל מה שכן ה' מצפה ממני וממך זה בסה"כ להבין שהיהדות לא מתחילה ונגמרת בעיירה שלך באירופה!!!

לא להיות כמו החרדים עם הראש הקטן... שאם התברר והתאמת אצלי שאני נמצא במקום הנכון והדרך שלי היא נכונה בעבודת ה'... אז זהו! זו הדרך היחידה ואין בלתה!! זה לא!! זכותך לדבוק בדרך שלך כי אתה משוכנע בה... זכותך גם לא ללכת כמו רוכל ולחפש עוד כמה גרמים של אמת במגזר השני... זכותך להתבית איפה שאתה נמצא אבל להגיד שאם יש לי מספיק אמת... אז אמת אני אפס זולתי?? זה לא!

וכאן חשוב להבחין!!! מאיפה מתחילה הטעות הזו שיש כאלו שבטוחים שהאמת נמצאת רק בעיירה שלהם באירופה?? מאיפה זה בא להם??

אז ככה: זה מתחיל מזה שהיהדות שלנו היא באמת גזענית!!!!

על פי תורתך הק' ברגע שה' כרת את אברהם ושבעות ליצחק ויעמידה ליעקב... אז זהו!! מאותו יום רק אנוחנו עם הנבחר! ה' כרת איתנו בלעדיות ואין לך איפה לחפש אמת... ע"פ היהדות אין טעם לצאת ולחפש אולי גם הנוצרים צודקים, כי חלק בלתי נפרד מהחבילה של האמונה היהודית זה שה' חתם עם השבעה רועים בלעדיות!! (ה' חתם בלעדיות עם אהרן על הכהונה, עם דוד על המלוכה, עם יוסף על קדושה, עם משה רבינו על מסירת התורה ועם האבות על זרע ישראל) רק אנוחנו עם הנבחר ולא אחר... וזה בהחלט מעצבן את הגוים ובצדק... כי היהדות היא גזענית...

אבל!!! כאן מגיע האבל הגדול... מכלל הן אתה שומע לאו...

ה' חתם בלעדיות עם אברהם, יצחק, יעקב, משה אהרן יוסף ודוד... וזהו!!!! מכאן ואילך ה' לא חתם בלעדיות עם אף יהודי אחר וגם לא יחתום!!! אף יהודי בשום דור לא יכול לקום ולהכריז: היהדות בכיס שלי... אין כזו חיה!!! אף תלמיד של רב וחסיד של אדמו"ר לא יכול לבא ולומר שהדרך היחידה מסורה לדרך

שלו... המשפט הזה נכון מול גוי!!! לגוי זה נכון להגיד שהאמת נמצאת רק ביהדות ולא באף מקום אחר... אבל שיהודי אחד יגיד ליהודי השני שהאמת נמצאת רק אצל הרב שלי ולא אצל הרב שלך... מאיפה בדיוק?? תעצור בצד ותוציא מסמכים... תראה לי מאיפה לקחת שאלוקים חתם איתך בלעדיות...

ושוב: זכותך להתבית בדרך שלך... אף אחד לא ביקש ממך לקחת את מקל הנידונים ולצאת מהמשבצת שלך ולחפש חלקיקי אמת... אבל!!! כשלפתע זה נוקש אצלך בדת... כשאתה לפתע פוגש ונאלץ להתחנך בעל כרחך בכל מיני דרכים נוספות בעבודת ה'... אל תעמוד לי כמו איזה שוטר תנועה ותסביר ליהודי השני 'בטוב טעם' שהדרך שלו לא קיימת כי... כי כבוד קדושתך לא שמע על זה... זה שאתה לא יודע שיש עוד כמה משבצות ביהדות זה לא אומר כלום!!! גם זה שלא שמעת מהרב שלך על קיומם של גוונים נוספים ביהדות זה לא אומר כלום... כי גם הרב שלך אף פעם לא התיימר להיות משה רבינו בכבודו ובעצמו... הרב שלך הוא אתפשטותא דמשה... אז הוא נפשט לסטרא דימין והרב של השני הוא אתפשטותא דמשה לסטרא דשמאלה... אתה לא חייב לאמץ את זה אבל אתה לא יכול לשלול את זה!!! אתה לא יכול לעמוד ולהגיד אם אני לא שמעתי את זה מהרב שלי... אז כנראה שזה לא קיים!!!

מון החזו"א מסתמא לא דיבר מילה וחצי מילה על צדיקים וצינור שפע והמשכה והתכללות והתבטלות... וזה לא סתירה שזה תורה שלמה בחסידות ועשר פרקים בבניא מלכים וזה שייך לאזור חיוג של מלכות ישראל... אליהו ואלישע ובני הנביאים... מאידך גיסא מי שגדל על השירים של אלישע... ועל האמונת צדיקים של הצרפית לאליהו... ועל כניעה מוחלטת למסורת שקבלנו מרבותינו ז"ע"א... יתכן שבחיים הוא לא שמע שיש כזה לקחת אחריות אישית על היהדות... ולא מעניין אותי אף אחד... אני מחויב לשולחן ערוך ואני אעשה מה שכתוב שם... ולא מעניין אותי מה עשו באירופה ומה נהגו אבותי ולא רבותי... אני נאמן לרצון התורה!!! אם מרן חזו"א היה שמרן... לא היה לנו היום שריד ופליט למצוות התלויות בארץ... צריך גם לדעת לקחת אחריות אישית על היהדות... אז יש כאלו שלא שמעו את המנגינה הזו... הם שמעו שצריך לקנות בקנאות רק מצות יד ולא מכונה כי כך עשינו באירופה... אבל האם צריך לעשר פירות וירקות? לא יודע... יש כאלו שטוענים שכן...

נו... אז תגיד לי: יש אמת אחת!!! במקום אחד??? ברור שלא!!!

אז כל עוד הליטאי נמצא בבית המדרש הישן שלו... טוב לו שם! אין בעיות, מה טוב... אבל כשהוא פתאום מתחיל לפגוש כל מיני מנגינות פחות מוכרות של התבטלות לצדיקים וכו' והוא לא שמע את זה בבית מדרש שלו... ההלו... זה שאתה שייך למלכות יהודה!! זה לא סתירה שיש מלכות ישראל ששם יש תעשייה שלמה של התבטלות לצדיקים... אתה לא חייב לאמץ את זה בכל מחיר... אבל אתה לא יכול למחוק את זה...

כ"ל החסיד... כל עוד הוא חסיד סאטמאר שגר לו בניו יורק... הוא מצידו עדיין גר ברומניה... יש לו את המסורת השמרנית שחינוכו אותו והיא תקפה עד היום... הכל בסדר... זכותו להתבצר בקוביה של סאטמאר... אבל ברגע שהוא פתאום נחת פה בארץ...

ותאר לעצמך שנתנו לו פומליית לאכול... והוא מצידו מברך בורא פרי העץ ואוכל... ואז אומרים לו: תקשיב... זה טבל גמור... צריך לעשר... והוא מזדעזע מהחוצפה... הישמח משה לא עישר, הייטב לב לא עישר, ר' יוליש לא עישר... הברך משה לא עישר... רק הגעתי למדינה של הציונים ופתאום מביאים לו פה מצוות חדשות? אז בוקר טוב!!! שלום עליכם!! כעת אתה צריך לצאת מהקופסא ולדעת שנוכח... עד היום התבצרת במשבצת מסוימת!! אבל ברגע שהגעתי לארץ ישראל שכל הצדיקים שעליהם גדלת לא זכו להגיע לכאן... הם לא עישרו... אבל כשהחזון איש הגיע לכאן הוא היה צריך ללמוד תורה שהוא לא קיבל עליה חינוך... הוא לא ראה את זה בליטא...

פה לחסיד סאטמאר אין רשות להישאר במשבצת שלו!!! הוא חייב לפתוח ראש ולדעת שיש עוד חלקים בעבודת ה' שלא ראית אותם... אז מה ולא ראית... הרבש"ע חתם פעם עם סאטמאר בלעדיות שמה שאין אצלם לא קיים?? וכו"ל החזו"א שניק המסורתי... כן כן... אני לוקח בחשבון שאתה לא כ"כ אוהב לשמוע את זה... אבל קח בחשבון שישנם נתחים מסוימים שקיימים ביהדות ומרן החזו"א מעולם לא דיבר עליהם... הוא לא נזקק לזה... ולכן אני מכין אותך שאם יום אחד תגלה נתחים נוספים ביהדות שלא שמעת עליהם בבית המדרש הישן שלך... זכותך לעבור לידם ולהמשיך הלאה... אבל מכאן ועד להגיד שהיות ולא שמעתי את זה בבית המדרש שלי... אז זה לא קיים?? זה לא בא בחשבון!!!

מי שחולק עלי ומסתמא יהיו כאלו... בבקשה... שיתמודדו עם ספר שמואל... שיסבירו לי איך הניגודים הכי חריפים מתמודדים אחד מול השני ובשכל הישר והמתמטי אתה מבין שמוכרח להיות שאם מישהו אחד צודק אז השני טועה... וחז"ל מזהירים אותנו באלף אזהרות!! אל תגעו במשיחי, כן... יש י"ב שבטים!! והרב שלך לא מייצג את יעקב אבינו, אלא את אחד מהבנים שלו... ולמה? כי עם יעקב אבינו ה' חתם בלעדיות ואילו עם ראובן ושמעון והרב שלך הוא לא חתם בלעדיות... ולכן הרב שלי ושלק שייכים לדרג הזה!! שממוקמים במשבצת מסוימת שהשלמה שלה נמצאת בשאר שבעת קני המנורה המאירים לפני ה'...

אנא... רחמנות עלי... האם המצווה הזו יכולה להיעשות ע"י אחרים???

ר' חשבניו התגבר כארי בחצות הלילה ומיד שם פעמיו לבית המדרש של החברים... לא איברי ליליא אלא לגירסא... לפי התכנית בלילה הזה הוא אמר להספיק להרוג את כל ה-641 ברייתות דר' חיא ור' אושעיה ששומרים אצלו בזכרון רק מסדר נשים וחצי נזיקין!!! (זה הספק המתוכנן ללילה הזה... אי רצה ה')

הוא כבר התחיל לגרוס בקול במתיקות ובאריכות שפתיים 43 מימרות... ולפתע!!! מישהו נוקש לי על הגב...

ר' חשבניו הסתובב אחורה בבת אחת... אוהו... ר' ישבע... מה נשמע?? הכל בסדר?

ר' ישבע לא ענה... הוא רק לחש לר' חשבניו בשקט ולא... ר' זיידל!!! אתה יודע... ר' זיידל...

מה?? מה ר' זיידל?? ר' חשבניו ניסה להבין... מה ר' זיידל... ואז לפתע העיניים שלו התעגלו... א... אתה רוצה... אתה רוצה להגיד לי שר' זיידל נפטר?? איזו איז אוי... ברוך דיין האמת... אמנם הוא זכה ב"ה לאריכות ימים ונפטר בשיבה טיבה אבל עדיין... מדובר בנפש נקי וצדיק... אבידה גדולה... ארכו כמה רגעים לר' חשבניו לעכל... להזיל דמעה בזוית העין על אדם כשר שמת... טוב... הלאה... ויחזור לתלמוד... אבל רגע... ר' ישבע... אתה הרי הגעת לכאן במיוחד... כנראה שרצית ממני משהו... לא?? מה... מה רצית??

ר' ישבע אמר... לא!! לא עונה!!! הוא רק מסתכל על ר' חשבניו... ומחייך חיוך נבון...

הבנתי!!! אומר ר' חשבניו... אני כבר הבנתי מה אתה רוצה ממני... אתה צריך אותי בשביל נושאי המיסה וחילופיהן וחילופי חילופיהן... ר' חשבניו נאנח אנהה עמוקה ושקע בהרהורים... ולבסוף הוא שאל בזהירות ובחצי גמגום: ר' ישבע... אתה בטוח שאין מישהו אחר?? בטוח שאין?? לא חבל לבקש ממני? הרי יש פה כ"ח הרבה אנשים שלא איכפת להם להיטמא... הם בלאו הכי בדרך להיטמא... במקום או במאחור הם יטמאו וזהו... ככה הם ישארו עד סוף החורף... אבל אני?? אני חבר- אוכל חולין בטהרה! אם אני כעת נטמא בטומאת מת זה אומר להכניס אותי לריתוק של שבוע ימים!!! כי אני מיד אתחיל לספור שבוע נקיים ואז יקצו לי חדר בידוד מיוחד בבית שמאובזר בכלים ורהיטים שאינם מקבלים טומאה!!! ומי מדבר שלכאן אני לא אוכל להיכנס שבוע ימים... בשבילי להיטמא כעת זו רעידת אדמה?? זה שבוע ריתוק... אבל ר' ישבע, אתה יודע, בסוף אם צריך אני אעשה!!! אבל אנא סמך... בתבון האם יש בכל זאת מישהו אחר...

--קצת רק... הסיפור שלנו מתחיל לפני קצת פחות מחודש... אי שם באמצע חשוון!! העיר שלנו מורכבת משתי קהילות כמו בכל מקום... יש את בית הכנסת של החברים הטהורים... אלו שאוכלים חולין בטהרה ומקפידים להיטהר מטומאתם... ומאידך יש את ביהכ"ס של ה-עמק... של כל היהודים הטובים שלקראת סוכות הם נטהרו... ואחרי ההגה איכשהו משתדלים לסחוב קצת ולהישאר טהורים עד שבשלב מסוים הם נטמאים וזהו... אחרי שהם נטמאים הם נשארים ככה עד עד סוף החורף... שאז מגיעה פרשת פרה וזכירה להם להתחיל לפרוש בטהרה לקראת פסח... עכשיו ככה: איפה יש יותר מתפללים? האם בבית הכנסת של החברים או של עמק בית ישראל? נו... מה התשובה? תלוי!!! תלוי כמתי!!! זה נראה פחות או יותר כמו תחילת זמן וסוף זמן בישיבה... (הרי אין זה בישיבה? בתחילת הזמן כולם מגיעים עם כל החשק ועם רצון טוב... בשבוע הראשון בית המדרש מופצץ עד אפס מקום... ואז לאט לאט החיזוק מתפוגג ומתמעט... אז הלק לחיזוק... זה נעלם מהאופק... זה בדיוק התחתן... וככה לאט לאט ובהדרגה בית המדרש הולך ונחלש... עד שהזמן נגמר... אז בדיוק אותו דבר כאן-) לאחר חג הסוכות כולם חזרו הבייתה עם כל החיזוק... כעת כולם עדיין טהורים... עדיין תחת ההשראה של החיזוק בירושלים בסוכות... ובשביל הראשון כולם רוצים להתחיל את השנה על רגל ימין... ולכן בתחילת חשוון בית המדרש של החברים מופצץ עד אפס מקום!!! אין מקום להכניס סיכה!!! כי כעת כמעט כולם עדיין טהורים... לעומת זאת בית המדרש של ה'עמק' בתחילת חשוון... עלל הפנים... בקושי בקושי מצליחים לגרד מנין... (וגם אז, רוב המנין זה אנשי חברא קדישא המקומיים שהיו מורכחים בלאו הכי להישאר נטמאים גם בחג) ואז חוף שבוע... שבועיים... ואני לא צריך להגיד לך מה קורה... זה כמו שבועיים אחרי תחילת זמן... לא חלפו שבועיים ושלושים איש הראשונים כבר הספיקו לערוך מבית המדרש של החברים ועברו לבית הכנסת של העמק... כל אחד והסיפור שלו... זה בטעות עבר בשני שבילים ספק, שממה נפשך אחד מהם טמא בטומאת מת... השני נגע באיזה עציץ שמגיע מצרייה, וגזרו על גושם... וככה שלושים איש כבר נטמאו במת, אבל לא קרה שום דבר!!! מה פשוט מתקפלים... נפרדים יפה מבית המדרש של החברים... ועוברים עם כל החבילה לבית המדרש הקלאסי של הטמאים... אז באזור ס"ז בחשוון כבר נהיה פחות עמוס וצפוף בבית המדרש של הפרושים... אבל עדיין יש תפוסה די מלאה! ס"ט באמצע חשוון אנוחנו עדיין בעיצומם ימי הבדים... באזור שלנו יש הרבה פרדסים של זיתים וממילא כל עמי הארץ כאן הם בחזקת טהרה בימי הבדים... לכן לאורך כל חודש חשוון עדיין יש מצבב וריתא דאורייתא בבית מדרש של הפרושים...

ואז תמיד מגיע הכר ששובר את גב ההמל... ומתי זה?? חזקן הראשון שנפטר בכפר!! כשהו קורה, אז בבת אחת נהיה נדנד!! בבת אחת בית המדרש של החברים מתרוקן, ובמקביל נעשית רייט הפתיחה' הרשמית של בית המדרש הוותיק של עמק... (כן... מה לעשות... בית הקברות שלנו נמצא הרחק מהעיר מכל הסיבות שבעולם... מדובר במהלך של יותר מקילומטר... ולישא מת זה לא דבר קל... ולכן לויית המת (עכ"פ בזמננו) לא רק את חסד באופן סמלי, אלא משימה ערכית ונחוצה ברך הכי גבוה שזוכרת צוות שלם... צריך תחלופה אינטנסיבית של אנשים... של נושאי המיסה וחילופיהן וחילופיהן... צריך פה תחלופה של לפחות 40 איש). והנה אנוחנו חוזרים לאיפה שנעצרנו... שעת לילה... ר' ישבע רוצה משהו ור' חשבניו מבין מיד מה הוא רוצה!! כן... ר' ישבע הוא אחד מהצדיקים שבעיר שלקע על עצמו את העול של חסד של אמת... וכעת שר' זיידל נפטר... המשמעות היא שהנה!! זה הגיע!! הזקן הראשון של החורף נפטר וכעת צריך כח אדם!!! ולעת עתה תחילת חודש כסליו אין מספיק כח אדם של אנשים טמאים שיוכלו לישא את המת...

וכאן הגיע הרגע הקשה של ר' חשבניו... מצד אחד: איך אפשר לסרב?? התורה כ"כ מחמירה בכבוד המת... התורה מחייבת אפילו את הכהן גדול ואת הנזיר להיטמא למת מצווה שדוחה את כל התורה כולה... אבל מצד שני!! לא חבל?? יש פה בבית המדרש כמה עשרות אנשים... יש עניין של ימים עד שבוטות שהם בלאו הכי יטמאו... ובשבילם להיטמא זה לא קשה... איך אחד לא חשב שזה לא נקייה... הם סבה?? צריכים להחליף בית מדרש עד סוף החורף?? אבל בשביל זה ריתוק של שבוע ימים?? כי אני מוכרח להיטהר!! ר' ישבע נאנח... כן... אתה צודק ר' חשבניו... אני מבין אותך... לעת עתה בא נשאיר את זה ככה... אני מצדי אשתדל מאוד להסתדר בלעדיך!! אנסה בכל דרך לקווש כעת באמצע הלילה אנשים אחרים שיסכימו לחתוך כבר עכשיו... אבל אתה יודע מה הבעיה הכי גדולה... הבעיה היא ש... שזה הולך בידך... מי שאוכל חולין בטהרה, הוא זה שאם פתאום גידול יו שראון ה' כעת להיטמא הוא יקום ויעשה ולא יתשוב פעמיים... ואילו דווקא אותם אלו שהם בלאו הכי הולכים להיטמא... באופן טבעי הם גם אנשים כאלו שאם לעת עתה מתחשק להם להישאר טהורים ולא בא להם להיטמא... אז מה אתה רוצה ממני... מה אני אשם שר' זיידל נפטר?? בא נקווה שנסתדר גם בלעדיך... אגב: בסוף מי שהציל את המצב הייתה לא פחות מאשר אשתו של ר' חשבניו, שברגע שהיא שמעה את הסיפור היא הודיעה אני מוכנה להתנדב להיות המקוננת עם החליל... היא בלאו הכי יולדת טבולת יום ארוך... אין לה מה להפסיד... רק תניחו לבעלי...

טעות!! לעצור את ההדפסה....

בשבוע שעבר היית לי טעות גסה במדור הלכה בקרוב למעשה... כתבתי שחטאת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית למעלה!!

ואל תשאל... מוביל של תגובות... מה פתאום... מה קרה לך? חטאת העוף היא אמנם בקרן מערבית דרומית אבל לא למעלה אלא למטה!!! מכל הכוונות... מהמלפון... מהפס... מהמיל... מהארץ ומחוזה לארץ... ההלו... תעצור את ההדפסה של הספר שלך... ה' ירחם... חטאת העוף למטה...

אבאלה... מה קרה? בס"ח התבלבלתי בפער של 5 אמות לכאן או לכאן... וכבר ככה מתקפלים אותי... תפשיבו!!! אני שוקל לקחת את זה אישי... אתה יודע למה?? כי אני מכיר את סוג האנשים האלו שהגיבו לי... אני מכיר את הסגנון שלהם... הם טיפוסים כאלו וזרמים... בכל נושא אחר הם לא עושים עסק... אם האוטובוס- במקום לעצור להם למעלה הוא עצר להם למטה... הם לא גישו תלונה... גם כשהדולר ירד להם למטה הם לא התבכינו... אפילו כשהחום עלה להם למעלה לא שמענו אותם צועקים... אבל אני?? רק אמרתי מילה שחטאת העוף נעשית למעלה... פתאום הם מתנפלים עלי... מה קרה?? מה אתם עושים עסק?

אלא מאי?? זה תורה!!! ברגע שזה תורה... אז אם חטאת העוף נעשית למעלה ואני אמרתי למטה!!! כולם עעעע...

אשרי העם שיכח לו... לך חטאת את זה לבג"ץ... לך תסביר להם שיש לכם עסק עם כאלו שראו וירדו לנו את הקצבאות למטה... או תעלו לנו את המיסים למעלה... זה לא מוזל לנו... אם למיסים וארגוניות מלכא את... כל עוד מדובר בגזרות אנוחנו נזרום... נכופף ראש... אבל ברגע שבג"ץ יעזו להגיד שחטאת העוף למעלה ולא למטה... פה כולם יתנפלו עלי!!!

לך תסביר את זה לערבי שכל היום מדבר אל אקצא... כל היום מנפנפן בשבילי ה' אלוקינו שייד לו... האם פעם שאלת את הרב"ש? מה הוא רוצה שתקריב לו?? האם פעם נתת לרב"ש להגיד את קרבני? לחמי? לאשיו!!! הנה... תראה מה שקרה פה... פעם אחת הייתה לי פשלה קטנטנה, התבלבלתי בסה"כ בשלוש מטר!!! לא התבלבלתי אפילו במקום... אמרתי שזה בקרן מערבית דרומית, וזה באמת שם, רק הגדל של חמש אמות בסה"כ... תראה איך כולם מתנפלים עלי... ולמה? כי... רחמנא אמר למעלה!!! אנוחנו כל היום וישבים באוונים קשובות מול תורת ה' ונותנים לה' להגיד מה הוא ר' רוצה!! אבא שבשמים: איפה תמצא כזה עמך?? עם שיאומרים נעשה ונשמע לכל ונעזב מתיישים מול הגמ' ונותנים לך יתברך את האוונים שלהם!! ובה ומתחל לא חפצת אוונים כרית ליי!! אבא שבשמים אוהב את האוונים שלנו!! ואנוחנו נתנים לו את זה... אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי... לעשות רצונך אלוקי חפצתי ותורתך בתוך מעיי...

תכל'ס... אחי תלוי משוגעת... זו באמת טעות גסה!! זה רק מראה מה קורה כשלא חוזרים...

תכל'ס: כעת ממש מתחיל פרק 'כל הובחים'!! ניתן לומר שזה עידן חדש!! מכאן ואילך הסגנון די משתנה... זה פחות דרשויות וליפוטות... ויותר בסגנון המוכר לנו... בא נגיד ככה: כלומרים בכריס זבחים... מתחילים בפרק הזה!! כל הובחים... מי שעד עכשיו יצא קצת מצולק... מוזמן לקפוץ לעגלה...

היה לי קשה והתגברתי!! למי כל הכבוד? ליי!!

בשבוע שעבר הזכרתי את המאבק מול פגעי הטכנולוגיה... וכן השיתוך תכבתי שבועד חודשיים בשבועיים יתיקיים שוב אסיפת הצלה של ר' צבי מאיר שליט"א שמשתתפים שם כמה עשרות אלפי אנשים שמונתקים לגמרי מהרשת, **ועל זה קבלתי שתי תגובות חשובות:** דבר ראשון עידכנו אותי שאסיפת הצלה לא תתקיים בשבועיים"ם... **אלא משני עכשיו!** בעוד שבוע וחצי! במוצאי שבת פרשת וישלח!! אז דבר ראשון באתי בזאת לתקן את הטעות הראשונה... טיידע יידך: תפנו את הערב, מוצאי שבת פרשת וישלח! בעצה"ש יתיקיים מפגן ההזדהות השנתי!! (אגב: חיי שהבני שבוע עבר מדברו שהדוך של ר' צבי מאיר שליט"א הוא לנצח את האינטרנט ולהתעלם מקיומו, אבל למייעצה זה לא נכון כי... שידעו... יש גם אצלו כמה מיליונים מובנים ומכושפים גישה מבוקרת למילי ואכמ"ל) אנחנו הרי לא נפגשים ברשת ולא בוואצפ... אבל אנחנו נפגשים בהתמודדות היומיומית ואנחנו צריכים דלק! אנחנו צריכים את זה בשביל לקבל כח להמשיך... אבל לא פחות מזה!! יש כאן אמירה כלפי שמיא... הטכנולוגיה כיום זה ממש חטא פעור שמתגלגל לנו לראש... ובחטא פוער, כדי להשיב חיוך קר מהמיאלי יש עניין **"לשקב"ר רואה שכולם עסוקים בדבר"ר** **מקאסא לכבודו!** יש עניין שמדי פעם יהיה בחינה ש"כולם עסוקים בדבר"ר! ולו בשביל לבטא שאיכפת לנו! שאנחנו לא המשכנו הלאה... נצביע ברגלינו!!! צריך לדעת שיש קידוש שם שמים גדול במבמד גדול!! (אגב: כשיהאווה: בעוד שיש קצת היום היום הש"ס מעטם היום הימני, ואני מכין אותך שיהיו עצרות ענק ויגידו שזה כבוד החרושה ה"ו... וביננו... ע"ד עניין הלעז... שם היה הרבה לוגו... עדיף שתעניע סיום מצומצם בחוק המוסר והקהילה... אבל כאן?? כאן יש עניין במפגן! זה הפנן שיש בראייה! יש בו הכרה שאיכפת לנו ואנחנו כניעת אחד שמכריזים מי לה' אלי... אנחנו לא מתכוונים להיכניע, זה מעמד מסוגל לשיעור וממתק ידע...) עד כאן הערה טכנית שהעידו **לי!! אבל העידו לי עוד הערה זו כבר הערה לשוכחים לדעת... למד אתה הורס!** הרי יש כאלו ש"כ מתאמצים להכתיב שמואזה חדשה בציבור שרוב מנין ובנין כשידי ישראל מנותקים לגמרי מהאינטרנט... ולא כמו שיש כאלו שחושבים שזה רק כמה מחרים ששומרים על עצמם... אז זהו שלא! מדובר בציבור ענק!!! לא אלמן ישראל... שידעו שרוב הציבור החרדי מנותקים מהאינטרנט, (לפחות לא בבית) וזה הנורמה!!! ואולי אתה... מה כתבת בשבוע שעבר? שיש **רק** כמה עשרות אלפים כאלו!!! למה כתבת את המילה **רק**... אז חבל... אם אתה עצמך כותב כותב שמדובר בעשרות אלפים... אז למה להוסיף את המילה **רק**!! ה-'רק' הזה ממשיך להמעיט ולהעניק את התחושה שזה עדיין לא נורמה!!! (כידוע: כל איש רוקים שבתורה זה מיעוט)

פועה! בנקודה חזר אני חולק בתוקף!!! כמובן כמו חברי... סו"ס כולנו אגודה אחת בשיטות פתוחה לצאת במאבק בשותף להבטיח לאבא בשבועיים שאנחנו נשאר איתנו... **אני מתמקד בטקטיקה של המאבק ? !** בזה אני חולק! **אני טוען שאסור לקחת מאדם קרדיט של התגברותו!**

סו"ס לא פשוט היום להסתדר בלי אינטרנט... ושאיך אחד לא ישיחך אותה ראש קטן... זה לא קל!!! סו"ס אנחנו חיים כאן בעולם שאנחנו מנותקים מהאינטרנט מדלתות נטרקות עלני אחד אחרי השני, ושלל אפשרויות ננעלות עלני וזה קשה... **זה לא מהמאבק המצולט!** וגם אם יש עשרות אלפי אנשים שמתאמצים ועומדים בזה... אז מה!! **עדיין זה קשה!!!** ועדיין מדובר **רק** בעשרות אלפים כי כמו שכל דבר יש קצת אנשים חכמים רוב טפשים, קצת חזקים רוב חלשים. קצת מובילים ורובם נגרדים... אז יש כמה עשרות אלפי אנשים ששולטים בעצמם ורובם לא!!!

ולקחת בן עליה כזה אז הוא שומחזיק בציפצציה ועומדים בניסיון המשמעותי ביותר בדור שלנו ולתת להם תחושה ש... שככה זה כולם... וזו הנורמה ואתה בסה"כ כמו כולם... זה במילים אחרות לומר: לא עשית פה שום דבר מיוחד... אתה בסה"כ נאמן לקודים החברתיים של החרדים ולא יותר מזה... **ולא!! זה לא נכון!!!** אני מוחה!! **לא מגיע לי החלול הזה!!** מי שבדור שלנו מצליח להחזיק מעמד בלי אינטרנט, זה לא נורמה בכלל!! ואני חושב שעושה טוב למישהו שמסתייע ממנו... אז אדרבה יש הרבה של מוצליחים ואותה מייחידים שכן!!!

ולכן אני פונה לכם - ידידי... מובילי המאבק מול המצליחים... עצה טובה כללית מתקין: אל תנסו לעצמם קושי!!! כי אדרבה... דווקא קושי הוא הוא המנוע שהכי מצליח להפעיל---קושי!!! (ואגב: זו עזרת מוכרת ונדושה שמבטא אין אחד שחלול עליה... כשאתה רואה בן אדם שעושה חיים לא פשוטים... שזה לא התמודדות מאד קשה... ואתה רוצה לעודד אותו... חברים אל מציאות קושי! לא תרגיע אותו ונתיב לו שיה לא ל"כ קשה כמו שהוא חושב... ולמה לא?? כי מה העניין לטייה... הרי הוא עובר את הקושי ולא אתה!! אם הוא ירצה להגיד שלא נורא... וכוונה, אבל שאתה נתיב לו שיה לא נורא... זה רק מצעצע וגם לא נכון... אל מאי? ההיפך הגמור-) אם אתה באמת רוצה לעודד... תן לו כח!! ולתת כח זה לא להמעיט בקושי, ההיפך הגמור!!! להציף את הקושי ולהגיד לו... קשה לך... וזה בסדר... ואתה בכל זאת עושה את זה! וזה האמת לאמתה

בדור שלנו להתנהג מהאינטרנט זה קקקשה!! נקודה!! אבל תתפלא לשמוע... יש לי תעצומות נפש... אני יכול להתגבר... מאפיה יש לי כח? דווקא בגלל שאני מבין שמדובר בהקרה משמעותית... ואני מפנים שזו מתנה מאוד גדולה לאבניו שבשמיני זה מאוד מרגש את ה'... וביננו... יש רגעים שזה בבחינת קח נא את בןך את יחידך אשר אוהבת... יש רגעים ש... שרשב"ז: גלי וידוע לפניך שאני רוצה דווקא את זה... אני מוכן לוותר על הכל... רק תתן לי את זה... זה ממש בןך יחידך אשר אוהבת ואני בכל זאת מתגבר נטו למענו ית' ונותן לו את הבייבי שלי... כשיהיה קולט שיש סיטואציה של עקידת יצחק!! דווקא אז הוא מקבל את המומנטום וזה מזרים לו כח... אבל אם הוא מתעקש ללחוץ לו שיה כלום... ככה זה כולם... וזו נורמה חברתית... זה עושה בדיקת את הפעולה הפוכה!! זה מקצץ לי את הכפניים! חשבתי שאני עושה פה משהו גדול... וכעת אתה עוסק בלהסביר לי שאני בסה"כ כמו כולם...

אז זהו שלא!!! לא לעצמם את גורל הניסיון ולא להקטין בגודל כל יחיד ויחיד שמתגבר... זה עצום!! זה קשה!!! וכוונתו... עד כאן ברור ? ?

עכשיו במבטב!!! **אני לא סתייגה... שיש גם צד שני למטבע...**

שאם אני מרגיש שברגע שאני מתמודד מהאינטרנט... אני נשאר לגמרי לבד... אז כבר הרגשה של בדידות! כאילו אין לי חברים... אני לא בעניינים... ואז כמובן מצטרפת לזה הטענה הנצחית שבלאו הכי 'עוד מעט כולם יהיו מחוברים לאינטרנט... אז בשביל זה!! בשביל ההרגשה הקשה הזו מתקיימת אסיפת הצלה... שמדובר במפגן עצעעק... ויש עניין גדול ונשגב שיהיה במעמד הזה כמה שיותר משמעותיים! שנודע בין הימים להרגיע אחד את השני... הההלה... איה לא לבד!! יש יחד אחד עוד כמה עשרות אלפי אנשים... אז בסדר... נשאר לך חברים... יש לך עדיין עם מי

אבל עדיין!! עדיין זה **רק** 30.000 איש!!! עדיין מדובר פה בקומנדו!! בקבוצת הליגה!! כלומר: 30.000 איש זה מצד אחד ציבור מספיק גדול בשביל שאני לא לבד... אבל 30.000 איש זה מספיק ציבור קטן בייחס לכלל הציבור, בשביל שתבין עד כמה אתה בליגה!!! וחשוב שתדע להעריך את זה!! מי יעריך את זה אם לא אתה...

ואם כבר הגענו לזה... אז מעניין לעניין באותו עניין:

התקשר אלי חבר... מדובר באברך חשוב שפועל גדולות ונצורות במאבק מול פגעי הטכנולוגיה... ויום אחד הוא פונה אלי: אני מרגיש שאני די לבד במערכה... כולם אמנם מתלהבים... מסכימים... חותמים... משתפים פעולה וזה בהחלט מצליח... אבל זה נשאר בזה!! אני מרגיש מחסור בחם אדם... אין מספיק אנשים שיוזמים... חסר לי את הכמה האלו שיהיה איכפת להם ויתנו קדימה... למה אין אברכים שיוזמים...

הקשבתי לו... וניסיון יחד להבין ממה זה נובע... למה בחורים ואברכים לא יוזמים מצידם... ואח ניתן לעשות בעניין... ואז תוך כך הוא נזכר לספר לי... שהאמת היא שדווקא היה אברך שהיה בעניין... הוא פועל ונעלה והוא אפילו היה לרבינים... הוא הוציא מכתבים מכל הרבנים אז זה הוא בשביל מסוים נעלה... **נפא!!! מה פתאום נדלק לי נורה איומה!** אמרתי לו: רגע רגע... בדרך אגב אמרת לי משהו בלי לשים לב... סיפרת לי על אברך שדווקא היה בעניין... ומה הוא עשה? הוא הוציא מכתבים מכל הרבנים ו... ואז הוא גם פתאום נעלה...

למה הוא נעלה?? פשוט כי... כי הוא הוציא מכתב מכל הרבנים!!! ברגע שיש מכתבים מכל הרבנים... למה שהוא ישאר?? הזיהיה באותו רגע עברה לרבינים והוא הרי לא רב... ברגע שיש פה הוראת הרבנים אז אז באמת למה שמישהו יקום ויוזם... החזרתם את הכדור לרבינים... ברור שחבר שלך נעלה... הוא נעלה כיו!! כי הוא הוציא מכתב מהרבנים...

תרשה לי קורא יקר... לשאול כמו צפוני תמים: אולי תסביר לי: מה העניין להוציא על כל דבר מכתב מהרבנים?? למה כל מיזם רוחני שנפתח... מיד רצים להוציא מכתב מהרבנים?? מילא כשמדובר בנושא ששנוי במחלוקת... יש פה איזה ויכוח... יש פה שאלה בדעת תורה, אז צריך הכרעה של גדולי ישראל... בשביל זה יש קול קורא!!! אבל כשיהיה הערכלער החליט לחזק את הנושא יש קבלת שבת בזמן!! דבר נפלא!! אין פה מה מלך... אבל לא! הוא מניח ל'הוציא מכתב מהרבנים'?? למה?? בשביל מה זה טוב? כדי להסביר לי את ההעניין?? בזה?? (אתה מבין לבד שמכתב מהרבנים, אין הכוונה שהרבנים רצו אחריו וביקשו שהם רוצים לכתוב לו מכתב, אלא הוא ביקש והם הסכימו בנעווה... ואני שואל עליה: למה הוא ביקש...) אבל רגע רגע... כעת מה כולם יטענו לי? בעצם למה לא?? מה איכפת לך שיש מכתב מהרבנים?? מה רע בזה? (עוד מעט גם יגיע השטנה התורן ויוציא מהשורות האחרונות שיש לי אפילו משהו נגד הרבנים). **אז אני אסביר לך:**

הנה... חבר שלי!! חבר שלי יום חיזוק נפלא ומבורך במאבק נגד פגעי הטכנולוגיה... עכשיו: אם אני הפנמתי את חומרת העניין והחלטתי שאני מתמודד מהרשת... זה קשור לרבינים?? לא!! **זה קשור אלינו אז אני!!** זה האינטרנט **שלי**... זה הניסיון **שלי**... זה קשה **לי** וזה גם הפח זבל **שלי** ומומילא אז עבר קבלת החלטה **שלי**... וגם עולם הבא **שלי**... וכל הכבוד **לי**... אבל!! במקום להשאיר את הקרדיט אצלי... מה עושים? רצים מחר מחר לרבינים ומוציאים מכתב... מה קרה? מה הבהלה??

אלא! תבין: אנחנו חוששים שאם ח"ו נאפשר לך להתחזק מיוזמתך... אז אולי לא תשתף פעולה... אולי תתנגד... אולי תמשיך בחי"ח כמו ילד כזה ש"לא בא לו ואז מה יהיה... לכן אנחנו רצים מחר לרבינים... וברגע שיש מכתב אז זהו!! זו בהוראת הרבנים ואז מצמידים לך אקדח לירק ההלל... מכתב מהרבנים!!! קדימה!! (אה, אבל אם הסתכל במכתב אתה תראה שכתוב שם בסה"כ משפטי עידוד ודברי ברכה... לא משנה! העיקר מכתב מהרבנים... ברגע שיש לך מכתב מהרבנים זה כמו מין הוראה כזו... תצטור בעד... הרבנים אמרו וזה)

למה?? למה להוציא אותי בכח מהתמונה?? למה זה טוב??

זה הרי מרגש התמודדות שלי! מספיק קשה לי... אם התגברתי תן לי להרגיש שאני עשיתי את זה... למה לקחת בחירה אישית שלי ולהפוך אותה להוראת הרבנים?? למה להשאיר אותי מחוץ להצעה??

לעניין דעתי פה מצאנו את החתול השחור!! אם חבר שלי מתלונן שאין מספיק כאלו שיוזמים... כולם רק משתתפים ורק מוכנים ולא מסריבים... ברור שזה מה שיקרה!!! ברגע שהתחל הופך לבחירה אישית שלי להוראה מנבואה... אז אתה כמו ידך והוצאת אותו מהתמונה! ואני חושב שמבחינה מסוימת זה עושה את הפעולה ההפוכה בדיוק!!!

כי בשביל לעמוד בניסיון של האינטרנט... צריך המון המון תעצומות נפש... צריך פה נכונות מצידך... ויש ליו!! יש לי נכונות... אבל אנא... תן לי את הבמה!! תשאיר אצלי את המדליה על ההתגברות!!!

בינינו... בא נחשוב רגע... מי שלא עמד בניסיון וקנה אייפון... זה נפילה רוחנית שלו!!! נטו שלו!! נכון?? נו... ומי שכן עמד בניסיון ולא קנה אייפון... מה זה? לא!! פה זה כבר לא התגברות שלו! פה זה כבר הוראת הרבנים!!??!! ממש לא!!! בדיקו כמה שכסאני נותן... כולם מבינים שזו נפילה שלי... בוץ שלי... פח זבל שלי... אז באותה מידה!!! כשאני מתגבר... תשאיר לי את הקרדיט!! תשאיר לי את הזכויות יוצרים כי זה מגיע לי וביושר ואני זקוק לקלף הזה... כי כשהו מגיע ממני אז אני נהיה פטריט!! זה שלי! אבל כשאתה מתעקש להכניס את המערכת לכל דבר ולהפוך את זה לדרישה... לטעמי אין זה תועלת, ואילו הנזק מורגש במידה... וביננו... כל מי שקצת מבין עניין קולט שבנוגע לפגעי הטכנולוגיה נותן כמה שפחות להיכנס לנישות של הגדרים ומה בדיק אסור... כי... כי מדובר בניסיון כ"א ניסיון שביסוס המושכות ביד מתחילה ועד סוף... אל תשכח שגם חסימה... בסופו של דבר המפתח בידים שלי... בסוף אני פה הבעל בחירה!! ואסור להוציא אותי מהתמונה כי אני פה החתן הראשי!! ונדמה לי שגם הרב"ע התכוין לזה... הוא רוצה אותי פה החתן הראשי!! הוא לא מוותר על המקורפון שלי... אז כן... זה קשה... וזה לא מובן מאלה... קח על זה קרדיט... ובמוציא שבת וישלח בעזה"ש יתיקיים אסיפת הצלה איה...

שיעורי בינה

שיעורי מדיני רה"י הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
לפי סדר המצוות להדמב"ס

לא תעשה נד

שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל

אלא עד שלשה דורות שנאמר לא תתעב אדומי

לא תעשה נה

שלא להרחיק מצרי מלבוא בקהל

אלא עד שלשה דורות שנאמר לא תתעב מצרי

הנקבות לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. דכיון דס"ל לר"י דקהל גרים איקרי קהל וממילא מצרי אסור בגיורת, א"כ לא משכחת לן מצרי שני ושלישי. דמצרי שנתגייר אסור בכולן, בין בישראלית בין בגיורת ואפילו גיורת מצרית דכולן מותרות לבוא בקהל מיד ואיקרי קהל. אולם כיון דאסר רבי יהודה את המצרית כמצרי, ממילא אינה חשובה קהל ומותר המצרי לישא מצרית, ומשכח"ל מצרי שני ושלישי כשנולדו ממצרית.

ומבואר בזה, דלאידך מ"ד דס"ל דקהל גרים לא איקרי קהל, איכא למימר דהגם דנקבות מצריות מותרות מיד, משכח"ל מצרי שני. דהמצרי מותר לישא גיורת [בין מצרית בין מאומה אחרת] משום דלא איקרי קהל ואע"פ שהיא ישראלית גמורה, ומ"מ בנו הנולד ממנה נחשב מצרי שני. וחזינו דכל מצרי שבא על ישראלית הולד מצרי.

השייכות בין דין עובר ירך אימו למצרי

בהמשך (עח) דנה הגמ' אם המצרי מתייחס לאביו או לאימו, ונפק"מ בדינו של מצרי שני שנשא מצרית ראשונה [או להיפך], אם הולד מתייחס אחר אביו והרי הוא מצרי שלישי ומותר לבוא בקהל, או שהולד מתייחס אחר אימו והוא מצרי שני שאסור לבוא בקהל.

ונחלקו אמוראים בדעת רבי יוחנן, אי אמר דבתר ידיה שדינן דכיון שאין ביאתם בעבירה הולכים אחר הזכר כדתנן בפרק האומר (קידושין סו:) "כל שיש קדושין ואין עבירה הולך אחר הזכר" דכתיב "למשפחותם לבית אבותם" (במדבר א, ב), או דילמא דבתר אימיה שדינן. וקס"ד דטעמא דמאן דס"ל דבתר אימיה שדינן משום דעובר ירך אמו ואין חוששין לזרע האב, ומביאה הגמ' ראייה מהא דאמר רבי יוחנן - הפריש חטאת מעוברת וילדה, רצה מתכפר בה, רצה מתכפר בולדה. משמע דס"ל לר"י דעובר לאו ירך אימו ולפיכך יכול להתכפר באיזה שירצה, דחשיב כמפריש שתי חטאות לאחריות. אך אי ס"ל דעובר ירך אימו נאסר הולד כולד חטאת ואין להתכפר בו. ומסקנת הגמ' דשאני הכא גבי מצרי דכתיב "בנים אשר יולדו" - הכתוב תלאו בלידה.

והנה הא דמסקינן דמגזה"כ ילפי' לייחס את המצרי אחר אימו אתי שפיר, אולם הס"ד דאמרי' במצרית 'עובר ירך אימו' טעונה הסבר. דהלכה זו אינה ענין לדיני יחוס כלל, ולא מצינו בשום מקום דסברא זו לשייך ולייחס גר אחר אימו משום

על בני שתי אומות נצטוינו שלא לתעבם אלא עד דור שלישי, והיינו שאסורים לבוא בקהל השם כשמתגיירים, אך אינם כבני עמון ומואב שנאסרו מלבוא בקהל עד עולם, אלא אסורים לבוא בקהל רק עד דור שלישי, שנאמר "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" (דברים כג ח-ט). האיסור של אומות אלו לבוא בקהל, לא נתפרש בכתוב בלשון לאו אלא הוא לאו הבא מכלל עשה, דהדור הראשון והשני לא נאסרו במפורש אלא משמעות הכתוב 'דור שלישי יבוא להם בקהל ה', היא דמצרי ואדומי בדור ראשון ושני אסורים לבוא בקהל.

במה מתבטא הציווי שלא לתעב את האדומי ואת המצרי

הדבר פשוט דאין חיוב לישא אישה מבני אדום ומצרים שהגיעו לדור שלישי, וצ"ע פשט הכתוב מפני מה אמרה תורה 'לא תתעב מצרי - בנים אשר יולדו...' יבוא להם בקהל ה' דמשמע דהאיסור לתעבם מתבטא בנישואין עימם, ואין להימנע מלישא אותם מחמת היותם בני אדום ומצרים. והיאך יתכן שציוותה תורה לאדם שאינו חפץ לשאת אישה מחמת היותה בת לעם המצרי, שיהא חייב לשאתה לאישה. וצ"ב במה מתבטא האיסור שלא לתעב את האדומי ואת המצרי.

בחינוך (מצוה תקסד) עמד על כך וכתב - "ואל תשמע מדבריו שנהיה מצווים להתחתן עם המצרי או עם האדומי אחר שלשה דורות, שאין כוונת הכתוב לצוותינו להתחתן עמם חלילה, והמשפחות המיוחסות שבישראל לא ירדו ממעלתן להתחתן עמהם, אבל ימנענו הכתוב מהרחיק חיתונם בטענת איסור ויודיענו שאין בהם איסור כלל".

ובביאור המצוה שלא לתעבם כתב (מצוה תקסג) - "ואין לנו לקבוע עליהם שנאה בלבבנו על כך, ואחינו יקראו בהתגיירים ובואם לחסות תחת כנפי השכינה... והסכים בדעתו שלא להתחתן בהם אפילו אחר שני דורות מצד שהצר לישראל או מצד שקבע בלבבו שנאה עמהם מפני שבאו מאומה אחרת, עבר על לאו זה".

דין נקבות מאומות אלו

נחלקו ת"ק ור"ש במשנה (יבמות עז:) לגבי נקבות מאומות אלו. ת"ק סבר דמצרי ואדומי אסורים עד דור שלישי אחד זכרים ואחד נקבות, ור"ש מתיר את הנקבות מיד. וקאמר רבי יוחנן בגמ' (עז:) דרבי יהודה הוא דפליג על ר"ש ואי לאו דאסר את

עובר ירך אימו, תהיה עדיפה על היחוס לאב שנאמר בפסוק 'למשפחותם לבית אבותם'.

גדולה מזו. מבואר שם דמצרית מעוברת שנתגיירה בנה שני, והקשה באבני מילואים (ס"ד סק"ב) דכיון דתלינן בגמ' את יחוס המצרי בנידון דעובר ירך אימו, א"כ למ"ד עובר לאו ירך אימו אמאי בנה של המצרית נעשה מצרי שני, כיון שטבילת אימו אינה אלא גירות עצמו וראוי שיהא מצרי ראשון, וכתב האבנ"מ ליישב דאע"ג דנתגייר ע"י גירות עצמו, כיון דנולד ממצרית ראשונה אזלינן בתר לידה וה"ל שני. וסתם ולא פירש מפני מה גזה"כ זו ד'בנים אשר יולדו' דאזלי' בתר לידה אלימא יותר מסברת עובר ירך אימו.

מצרי שנשא נתינה

ויש לדון במצרי שנשא נתינה, דבכל מקום אזלינן בתר הפגום אולם כ"ז בשתי אומות ולא באומה אחת, וכתב האבני מילואים (שם ס"ק א) דהולד כשר מפני שהוא מתייחס אחר אימו שאינה מצרית, ובגליון הש"ס לרעק"א ציין לדבר הטורי אבן (מגילה יד:) שכתב כדברי האבנ"מ.

מאיידך התבאר לעיל שמצרי שנשא ישראלית לא נטהר הולד, והוא מצרי שני דאסור לבוא בקהל. ומאי שנא מצרי שנשא נתינה ממצרי שנשא ישראלית. (יעו"י בקונטרס בענין פסולי קהל בחי' רבי שמואל סוף יבמות שהרחיב לבאר בזה)

האם אדומי ומצרי הם פסולי קהל כממזר

ובעיקר איסור מצרי ואדומי יש לברר את סוג האיסור, דבפשיטות אין זה פסול קהל כממזר וכיו"ב אלא בני האומה המצרית והאדומית אסורים לבוא בקהל, ועד דור שלישי לא יצאו מכלל מצרי ואדומי. ולפי"ז מצרי שני דפסול אינו מצד שאביו פסל אותו ונולד מן הפגום אלא מפני שהוא עצמו מצרי. ואין להקשות מ"ט לא פסלינן למצרי שלישי מפני שנולד למצרי שני ולמצרית שניה ונימא הלך אחר הפגום, ובגמ' אמר' דמנימין גר מצרי היה, ובנו וכלתו מצרי שני, ונכדו כשר לבוא בקהל. אך פשוט דהלך אחר הפגום היינו דפגמו של אביו עובר אליו כגון ממזר, אך מצרי שלישי אינו מצרי אלא הוא ישראל גמור, ואין משמעות לכך שאביו ואימו מצריים.

אכן, קושיה זו תקשה לדברי ריש לקיש (שם עה:) דאמר ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת, דיליף עשירי עשירי מעמוני ומואבי, והיאך הותר בנה בדור י"א, הא אמר' בכל מקום הלך אחר הפגום, ופגם של דור עשירי יפסול את הדור הי"א (ויעו"י בתוס' הרא"ש שם ואין כוונתו מבוררת).

ב' ראיות שהמצרי פוסל את זרעו

נחלקו תנאי בגמ' בכמה מקומות (שם סט. ובקידושין עה.) אם גר מצרי שני פוסל את אשתו מן הכהונה או לא. ומבואר בגמ'

דמאן דמתיר את אשתו לכהונה, דומיא דאלמנה לכה"ג, מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול פוסל, לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול. וצ"ע דלא דמי כלל למצרי שני דאף מצרי שני עצמו שהוא פסול אין פסולו מחמת אביו אלא מפני השתייכותו לאומה המצרית, והנידון הוא רק אם פסול קהל של המצרי פוסל לכהונה או לא. ומה נפק"מ אם הוא פוסל את זרעו או לא.

וה"נ חזינן בגמ' (קידושין עה.) דרבי יהודה דסבר דבת גר זכר כבת חלל זכר ופסולה לכהונה, יליף בהצד השווה מבת חלל וממצרי ראשון שבתו מצרית שניה לאסור בת גר זכר. ואע"ג דפסול מצרית שניה אינו מחמת אביה אלא מפני שהיא מהאומה המצרית.

האדומי והמצרי אסורים עם הבן עד דור שלישי

וחזינן דאין פסול מצרי שני רק מפני שהוא משתייך לאומה המצרית, אלא המצרי שאסור לבוא בקהל מצד שהוא בן האומה המצרית הוא מי שנולד מצרי דאע"פ שנתגייר אסור לבוא בקהל. והתורה אסרה את המצרי - יחד עם בנו. וכשם שהממזר פסול לבוא בקהל עד עולם, ומשמעות הדבר דהאיסור ממשיך לבנו ולבן בנו עד עולם, וכולם אסורים לבוא בקהל מחמת האיסור שלו, ואהכי חשיב שהוא פוסל את זרעו, וה"נ המצרי אסור ואיסורו כולל את בנו הנולד לו, והוא פוסל את זרעו, אלא דציוותה תורה שלא לפוסלו יותר לדור שלישי. לכך מדמינן מצרי לאלמנה לכה"ג לענין פסול לכהונה, וכן ילפי' מיניה איסור בת גר זכר בהצד השווה, דהמצרי עצמו פוסל את זרעו.

מעתה, כאשר הגמ' מדמה את דין המצרי לעובר ירך אימו ול"א הלך אחר הפגום, דכיון דהפסול מתחיל בגר הראשון ומכוחו ומחמתו נפסל העובר, יש לדון באופן של מצרית מעוברת אם בנה בכלל הפסול הראשון או שהוא כבנו. ובאמת אין דין עובר ירך אימו שייך לעניינו יחוס אלא הביאה הגמ' דעל ידו מתברר המשך הדור הראשון עד היכן הוא מגיע, ומאימתי מונים את הדור השני ונפק"מ גם לענין דור שלישי. ובזה מבואר דהמצרי שנשא ישראלית פוסל את זרעו, שהפסול ממשיך דהלך אחר הפגום. ומאיידך כשנשא המצרי את הנתינה לא פסל את זרעו, דכיון שהולד מתייחס אחר הנתינה אינו ממשיך את פסול המצרי של אביו.

נמצא - ציוותה תורה שלא לתעב את האדומי ואת המצרי, והיינו שלא לקבוע שנאה בלבבנו אליהם אחר שנתגיירו ושלא להימנע מלישא מהם אחר שלושה דורות מחמת היותם בני האומות הללו. איסורו של מצרי שני נובע מאיסורו של אביו, שאסרה תורה את המצרי הראשון ואת בנו, ודומה בזה לשאר פסולים שהאב פוסל את בנו.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

ב' פטורי מתעסק - ב

למצרף, דשמא לא לא הגיע לצירוף אע"פ שנתחמם הרבה, שהמים מנעו אותו, ושמא כבר נצטרפה, ע"ש.

והוכיח מזה הביאור הלכה ס' שט"ז ס"ג דשיטת הרמב"ן דאף ספק פס"ד לשעבר נכלל באינו מתכוין, והיינו אף בדמעה זה ודאי מצרף, מ"מ כיון דאין הגברא יודע מזה נכלל בהיתר דאינו מתכוין, וזהו היתר יותר מהט"ז דזהו פס"ד החמור דא"א למפליגו וחסר רק ידיעת הגברא ומ"מ נכלל בהיתר אינו מתכוין, וא"כ בכל מגביה את התלוש או אף חותק התלוש ונמצא מחובר דזהו האופן דמתעסק דנתמעט מאשר חטא בה, הרי תיפוק ל' מדין אינו מתכוין, וצ"ע.

עוד יל"ע מדברי הרמב"ן בחידושו דף ק"ו דהנועל דלת ביתו ולא ידע שיש שם צבי הרי הוא בכלל מגביה את התלוש וחתך את המחובר והיינו מתעסק, ולכאורה למאי בעי לאתויי עלה מדין מתעסק תיפוק ל' מדין אינו מתכוין דלא גרע ממיחם ששופך לתוכו מים אף דנמצא מצרף מ"מ כיון דהגברא לא ידע הרי נכלל בהיתר דאינו מתכוין והברים כ"ש התם במצרף עוד יש לו ספק אבל בחשב בדעתו דכבר נצטרף ודאי בכלל אינו מתכוין וא"כ ה"ה לענין סגירת דלת ביתו בלא ידע שיש שם צבי הרי אינו מתכוין, ולמאי בעינן בזה לפטור מתעסק, וצ"ע.

יסוד הרמב"ן בע"ז דאינו מתכוין היינו מתעסק

הרמב"ן בע"ז דף ס"ו ע"ב בסוגית ריחא מילתא היא לענין פלוגתא אביי ורבא בבת תיהא אי ריחא מילתא היא, וז"ל ולי נאה דהכא ודאי לאו מתכוין לריחא הוא ואפילו הכי אסר אביי משום דריחא כטעמא הוא, דאפי' באיסורי אכילה דלאו איסורי הנאה כגום תרומה נמי אסר, אלמא לדידיה ריחא כטעמא הוא כיון דבלע ליה ממש לריחא, וכיון שכן אפילו לא מכוין אסור כדראמרין [כריתות י"ט ע"ב] במתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה וכו' ועד"ז כתב הר"ן פגה"נ.

ובקוב"ש שם העיר היאך הביא ראייה לאינו מתכוין במאכלות אסורות ממתעסק בחלבים ועריות הרי הם ב' ענינים ומקורות חלוקים, וביאר שם דכונת הר"ן דאף דב' דינים חלוקים מ"מ גדרם אחד דאין המעשה מתיחס להגברא, וממילא כמו לענין מתעסק דבעלמא אין המעשה מתיחס להעושה ומ"מ בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, והיינו דע"י ההנאה שוב מתיחס להגברא כמו"כ לענין אינו מתכוין דל דנהנה ממילא המעשה מתיחס אליו ואין פטור דאינו מתכוין.

אמנם האבני נזר או"ח ס' ר"נ כתב בשיטת הרמב"ן דמתעסק היינו אינו מתכוין והיינו שלא עלה על דעתו שיהיה זה מלאכה וה"ה באינו מתכוין דעלמא, וכ"ז לדעת ר"ש, אכן לדעת ר"י דאינו מתכוין אסור בכה"ת מ"מ מתעסק הוא פטור אחר דמתעסק בטעות היינו שלא ידע שעושה מלאכה וחשיב בע"כ כמו נדרי שגגות נתמעט מהאדם בשבועה פרט לאנוס יעו"ש דהאריך בזה.

היתרא דאינו מתכוין לחוד ומתעסק לחוד

הגרא"ו זצ"ל בקוב"ש ח"ב סימן כ"ג כתב דמוכח בגמ' להדיא דמתעסק ואינו מתכוין אינן תלויים זה בזה כלל, דבמתעסק פליגי ר' אליעזר ור' יהושע וטעמא דר"י דפוסר הוא משום קרא דבה פרט למתעסק, ובדבר שאינו מתכוין פליגי ר' יהודה ור"ש וטעמא דר"ש דשרי דבר שאינו מתכוין הוא מבסרא ולא מקרא. 'ובאמת צריך להבין מאי איכא בין מתעסק לאינו מתכוין דלכאורה במתעסק יש לפטור משום אינו מתכוין ובאינו מתכוין משום מתעסק.

ותירץ שם דבכל מתעסק ליכא לפטור מדין אינו מתכוין משום דפסיק רישא הוא והיתרא דאינו מתכוין הוא רק כשהספק הוא בלהבא ולא בלעבר דהא אם יש צבי בבית הוא ספיקא דאורייתא, ואילו מתעסק השגגה היא בלעבר ולא בלהבא כגון בסבר תלוש ונמצא מחובר דבשעה שעושה המעשה א"א להשתנות עוד, ומשום הכי אין לפטור המתעסק משום אינו מתכוין והיינו משום דהוי פסיק רישא, וכן לאידך גיסא באינו מתכוין א"א לפטור משום מתעסק משום דבאינו מתכוין יודע את הספק, ובמתעסק אינו מסתפק כלל כגון בגורר בשבת יודע שאפשר שיעשה חריץ בגרירתו אלא שאינו יודע ודאי, אבל אם בשעת גרירתו לא יסתפק כלל ואצלו ודאי שלא יהיה חריץ בכה"ג באמת יש לפוטרו גם מטעם מתעסק, עכ"ד.

פלוגתא רבותינו באינו יודע דזהו פסיק רישא

והנה כל תירוץ זה היינו לשיטת הגרע"א בריש יו"ד ודעימי' דספק פס"ד לשעבר נדון כפס"ד וכאשר כתב כן להדיא עפ"ד הגרע"א הנ"ל, אכן הרי בגרע"א שם אתי לחלוק ע"ד הט"ז בס' שט"ז הובא בביאור הלכה דספק פס"ד לשעבר ג"כ בכלל היתר דאינו מתכוין, לענין לסגור תיבה שספק אם יש זבובים דהתיר מדין אינו מתכוין אף דיתכן דיש זבובים, מ"מ די בזה דהגברא אינו יודע ולא תלי' באמת כלפי שמיא וא"כ הדרא קושיה לדוכתא דבמתעסק כיון שאינו יודע דיתעביד האיסור ממילא נכלל בהיתרא דאינו מתכוין ואף דהוא פס"ד מ"מ לדעת הרמב"ן דין פס"ד תליא בידיעת הגברא וליכא, וצ"ע.

וביארנו בארוכה באוסף גליונות בעניני פס"ד דאף לדעת הט"ז יש ב' סוגי פס"ד ועפ"ד הראב"ה פס"ד דיכול למפלגיהו המלאכה מהמעשה היתר ורק דלא עשה כן בזה ענין פס"ד מצד אנו סהדי דמתכוין, ורק בזה חידש הט"ז דתלי' בידיעת הגברא, אכן בסוג פס"ד דא"א למפלגיהו ומעשה ההיתר מחייב מעשה האיסור בזה אף להט"ז זהו פס"ד דתלי' בהאמת ולא בידיעת הגברא, יעו"ש ואכ"מ.

אמנם שיטת הרמב"ן במלחמות פרק כירה גבי המיחם שפינהו וכו', ומקשה הגמ' והלא מצרף, וקאמר ר' שמעון היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר, והקשו הראשונים הא מודה ר"ש בפסיק רישא, ותירץ הרמב"ן דלהכי מותר לשפוך מים למיחם ולא חיישינן

אשר מתחדש מדברי האבני נזר בשיטת הרמב"ן דהיתר אינו מתכוין והיתר מתעסק לדעת ר"ש היינו הך ורק במתעסק נתחדש עוד אף דפס"ר לשעבר מ"מ כל דלא יודע אינו בכלל פס"ר וממילא בכלל אינו מתכוין, וזהו דהשוה הרמב"ן בע"ז היתרא דמתעסק לאינו מתכוין.

וכמובן לדבריו מיושבים היטב סתירת דברי הרמב"ן לענין מיחם כלפי איסור מצרף זהו היתר דאינו מתכוין ומקורו להך אינו מתכוין אף דפס"ר לשעבר היינו דיליף ממגביה את התלוש ונמצא מחובר וכמש"כ להדיא לענין נועל הבית שיש שם צבי ודין מתעסק בכלל היתרא דאינו מתכוין לשיטת הרמב"ן.

אשר לפ"ז נמצא דמתעסק אין בזה איסור תורה דהרי הוא בכלל היתרא דאינו מתכוין ודלא כשיטת הגרע"א דמתעסק יש בו איסור תורה ורק הוא פטור דאינו מתכוין. [ואף לפמש"כ הגר"א בשיטת הר"ן בחולין דב' פטורים המה מ"מ גדרם אחד דהמעשה אינו מתיחס להעושה, א"כ נמצא דאין בזה מעשה איסור ודלא כהגרע"א דהרי לדידיה הוי מעשה גמור דהגברא ורק פטור מסוים מחטאת].

ב' עיני מתעסק א. מדין אינו מתכוין. ב. מדין אונס

והנה לשון הרמב"ן שם בחי' דף ק"ו לענין נועל ביתו ולא ידע שיש שם צבי, 'דזהו דומה לנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר, ואונס נמי הוא'.

הרי שהזכיר מלבד הדמיון למתעסק, ואונס נמי הוא, והדברים סתומים וחתומים איזה אונס יש כאן, ואם זהו טעם נפרד מענין מתעסק, וצ"ח.

אשר יראה בדעת הרמב"ן דמלבד מאי דנכלל בהיתרא דמתעסק ענין דאינו מתכוין כמש"נ מהאבני נזר, נתחדש עוד גדר נוסף ומש"כ ואונס נמי הוא זהו בכלל פטורא דמתעסק, ויסוד הדבר כתב האור שמח ריש ה' שבת בחתיכה אחת כסבור לחתוך תלוש ונמצא מחובר דלא הוי ליה לאסוקי אדעתא והוי והיינו אונס בדעתו ואינו בגדר שוגג. דכל דלא הוי ל' לאסוקי אדעתא נדון כלבו אנסיה ואינו דומה לשוגג. ולשון החזו"א הוריות ס' ט"ז סק"ט 'ואפשר דלא מקרי מתעסק אלא בעוסק במלאכת היתר שאין לו מקום לחוש לאיסור וכו'.

ומצינו בט"ז ס' קצ"ו לענין המבואר שם דאין ברכת הנהנין במאכילת איסור מלבד כשאוכל במקום פיקוח נפש דבהיתרא קאכיל, וכתב שם הט"ז דכל מאי דליכא ברכה ראשונה ואחרונה היינו במזיד, אבל אם אכל בשוגג דינו כאונס, היינו דיליף ממקום דפקוח נפש דמברכין דכתב שם וה"ה והטעם לשוגג, דשוגג ליכא אנסי' ומה לי אונס פקוח נפש מה לי אונס דלבו אנסי', ותמה בזה הגר"פ זצ"ל שם, מאי שיאטי' להיתר פקוח נפש הרי שוגג הוי מעשה עבירה [ומביא קרבן], ונשאר בצ"ע.

אמנם בט"ז מבואר דבר חדש מאד, דכל מעשה בשוגג הוא מעשה באונס דעי' לבו אנסי' לא היה לו 'צד שני' למעשיו, והוכיח כן מב' מקומות א. לענין שבועה נשנה האדם בשבועה פרט 'לאונס' ואיירי לענין שוגג שהיה בטוח שזה כך ופטור מדין אונס. ב. מאשה שזינתה בשוגג וסבורה שזה בעלה דחשיב

אונסה ויליף מהיא לא נתפשה, וכפה"נ מה שיש קרבן לט"ז היינו מחמת 'השכחה והתביעה דהיה לו ללמוד וכו' אף דהמעשה נדון כאונס וזהו שהשוה שוגג באיסור לאונס לענין ברכה. והנה דבריו מחודשים מאד לדון כן בכל שוגג, אכן נראה מדברי הרמב"ן דזהו הגדר במתעסק דנדון דלבו אנסיה בגוונא דלא הוי ל' לאסוקי אדעתא שיש כאן איסור. והיינו יש אונס דאנסוהו עכו"ם או חולה שיש בו סכנה והיינו מוכרח לעשות כן, ויש עוד אונס דאין להגברא צד שני, וכל דיש רק צד אחד נדון כאונס, רק אונס במציאות ילפי' מוחי בהם, ואילו אונס דלבו אנסי' נכלל במיעוט מ'והיא נתפשה' או 'האדם בשבועה' או פטור מתעסק מ'אשר חטא בה'.

והיינו כלפי מש"כ האבני נזר דביסוד פטור מתעסק נחלקו ר"ש ור"י, דלר"ש זהו הרחבה בדין אינו מתכוין, ואילו לר"י דאינו מתכוין אסור ע"כ הוא פטור מענין אונס, נתבאר מדברי הרמב"ן דתרווייהו איתנייהו בהו לר"ש דמלבד היתרא דאינו מתכוין אף דהוא פס"ר לשעבר, עוד נכלל בזה פטור דאונס, כמש"נ.

מקור מהש"ס לעוד ענין מתעסק מלבד אינו מתכוין

ויסוד הדבר דיש עוד ענין במתעסק מלבד אינו מתכוין, נראה מהסוגי' בשבת דף ע"ג דזורק וקסבור רה"י ונמצא רה"ר לרבא פטור מטעם מתעסק יעו"ש, ובזה לכאורה ליכא להיתרא דאינו מתכוין דהרי נתכוין למעשה זריקה ורק לא לאיסורא, נמצא דכל טעותו דהוי זריקה המותרת משום דקסבור דהוי רה"י ואין בזה שייכות להיתר אינו מתכוין דנשנה לענין אינו מתכוין בעיקר המעשה, וע"כ מלבד היתרא דאינו מתכוין הנכלל במתעסק כגון להגביה תלוש ונמצא מחובר דאינו מתכוין לכל עיקר מעשה הקצירה ממקום גידולו נכלל עוד בדין מתעסק ענין נוסף דליכא אנסי' ואונס הוא, ולזה כתב הרמב"ן לענין נועל הבית ויש שם צבי, דומה למגביה את התלוש ונמצא מחובר, והיינו חדא יש בזה משום היתר דאינו מתכוין לעיקר המעשה צידה כמו לא נתכוין לעיקר מעשה קצירת דבר מגידולו, ועוד אונס נמי הוא, והיינו יש אף את הפטור אונס דמתעסק.

והא דהוסיף הרמב"ן בההיא דנועל ביתו ונמצא שם צבי ענין אונס, נראה לבאר דהרי הרמב"ן אתי להחיר לאדם שהתישב בפתח ואח"כ נודע לו שיש צבי דאינו מחויב להסתלק משם, ואף דבאם ישב שם בשגגת שבת יתכן דצריך להסתלק משם יעוין ביאור הלכה ס' שט"ז ס"ו ולזה ביאר הרמב"ן משום דבשוגג מצרפינן ישיבתו בתחילה להמשך ישיבתו שם ונדון כמעשה אריכתא דצידה ולכן חייב לקום מהפתח, ואילו בישב במתעסק דלא ידע שיש שם צבי בעת ישיבתו בתחילה מה שמותר לו להמשיך לישב דזהו נדון כדבר חדש ואינו מחויב להסתלק ממקומו, ולזה כתב הרמב"ן דלא רק ישיבתו היתר משום אינו מתכוין ולא מצטרף להמשך ישיבתו אח"כ אלא נדון אף כאונס ומעשה באונס אינו מצטרף להמשך ישיבתו ונדון כדבר חדש דאינו מחייבתו להסתלק ממקומו כדי לא לשמור על הצבי שם, וזהו דכתב הרמב"ן ב' טעמים דאין לצרף תחילת הישיבה להמשך ישיבתו אי משום דהוא מעשה דאינו מתכוין, ועוד בכלל אונס הוא, ולכן נדון המשך הישיבה כשנודע לו על הצבי כישיבה חדשה וחלוק בזה כשיב בתחילה בשגגת שבת.

בעזה"י בגליון הבא נבאר פסקי המ"ב בהאי ענינא דמתעסק.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

בס"ד, יום ג' פרשת ויצא, ה' כסלו תשפ"ו

גיליון מס' 496

דבר העורך

מה נזרץ המקום הזה

שער השמים: בפרשת השבוע, פרשת ויצא, אנו לומדים שיעקב אבינו תיקן תפילת ערבית, והתבטא על קדושת מקום המקדש (בראשית פרק כח פסוק יז) **וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מֶה נֶזְרָץ הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם**.

קיים הבדל מהותי בין איסור דיבור בשעת התפילה, לאיסור דיבור בבית הכנסת.

איסור דיבור בשעת התפילה וקריאת התורה, יסודו בדיני הפסק: וכפי שהתבאר **בגיליון עומק הפשוט** (מספר 479 בנושא 'אסור לדבר בשעת התפילה') שגדרי איסור דיבור והפסק באמצע התפילה, תלוי בדרגת העמידה לפני המלך.

אבל האיסור לדבר בבית הכנסת אין לו שייכות להפסק, שהרי אינו עוסק כעת באמירת דברים שבקדושה, אלא יסודו בקדושת המקום. בבית ד' עוסקים רק בתורה ועבודה, ולא בדברי חולין.

וכמפורש **במסילת ישרים** (פרק יט, בביאור חלקי החסידות) ובכלל זה כיבוד בית הכנסת ובית המדרש, שלא מספיק שלא ינהג בהם קלות ראש, אלא שינהג בהם כל מיני כבוד ומורא בכל מנהגיו ובכל פעולותיו, וכל מה שלא היה עושה בהיכל מלך גדול לא יעשה בהם.

כלשון **הפסוק** (תהלים פרק כז פסוק ד) **שִׁבְתִּי בְּבֵית ה'... לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ**. אדם המבקר בהיכלו של מלך אינו מפטט על דא ועל הא, אלא נוהג ביראה וכבוד, כך גם בבית הכנסת, שהוקדש לתורה ותפילה.

על כל אחד להתחזק בדרגה שלו באופן שיכול, לדוגמה לכבות את הטלפון הסלולרי לפני כניסתו לבית הכנסת ובית המדרש.

ניתן להשיג במערכת הילכתא את הגיליון הנפלא **לב המועדים** (גיליון קסא) בנושא דיבור בבית הכנסת, שכבר הביא תועלת גדולה, כאשר פורסם בכמה מדינות ובאלפי עותקים. וכן 'שטר קבלה' שלא לדבר בשעת התפילה, ורבים התחזקו בזה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

דיבור בבית הכנסת

קול דממה דקה

תקציר הסדרה: גיליון מספר 492 בנושא קדושת בית הכנסת. גיליון מספר 493 בנושא אש"ל בבית הכנסת. גיליון מספר 494 בנושא סעודת מצוה בבית הכנסת. גיליון מספר 495 בנושא תנאי בקדושת בית הכנסת. הגיליון הנוכחי מספר 496 בנושא דיבור בבית הכנסת.

בגיליון שלפנינו מתבאר, איזה דיבורים מותרים, ואלו אסורים - בבית הכנסת ובבית המדרש. פירוט הדינים באופנים הבאים, שאלת שלום, שיחת חולין, דיבור לצורך, שיחה לצורך פרנסה, לומר 'אסותא' ('צו געזונט' 'לבריאות').

האם מועיל תנאי לענין דיבור בבית הכנסת? האם יש חילוק בין דיבור קצר לארוך, בין תלמיד חכם לעם הארץ, בין שבת ליום חול, בין דיבור מותר ללשון הרע?

1. איסור דיבור בבית הכנסת

קלות ראש: מבואר **בגמ'** (מגילה דף כח.) בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש. ונפסק **ברמב"ם** (הלכות תפילה פרק יא הלכה ו) **ובשו"ע** (סימן קנא סעיף א) בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה.

זהירות: כתב **המשנ"ב** (ס"ק ב) בשם **הפמ"ג** (אשל אברהם ס"ק א) שאיסור שיחה בטילה, הוא אפילו בשיחת חולין לצורך פרנסה, שמחוץ לבית כנסת מותר, אבל בבית הכנסת אסור, וכל שכן שאסור לדבר בבית הכנסת שיחה בטילה לגמרי, שראוי למנוע תמיד מזה, כמבואר **בגמ'** (יומא דף יט:) כל השח שיחה בטילה עובר בעשה, מדרבנן עכ"פ. **ובזהר הקדוש** (פרשת תרומה חלק ב דף קלא: פרשת ויקהל חלק ב דף רה:) הפליג מאוד בגודל העוון של מילי דעלמא בבית הכנסת, שאין לו חלק בעם ישראל ובקב"ה.

וביותר צריך לזהר מדיבורים אסורים בבית הכנסת, כמו לשון הרע ורכילות ומחלוקת, כי אינו דומה החוטא בעוונות החמורים בינו לבין עצמו, לחוטא במקום קדוש בפלסין של מלך לפני המלך, שיגדל עונו שמשלזל בכבוד השכינה, ועוד שמכשיל את הרבים ומקבל עונש כנגד כולם, שעלולים לבוא לחרפות וגידופין

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית והחסודה

מרת אלישבע ב"ר יעקב קאפל אלטמן ע"ה
נלב"ע כ"ח חשוון תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.

מאיךך לדעת **הפרישה** (ס"ק לו) הובא **בש"ך** (ס"ק טז) בזמננו מותר לומר רפואה, כי לא נזהרים כיום בשיחה בטילה, ורק בימיהם שלא היו משיחים כלל היה אסור. אמנם **הט"ז** (ס"ק ו) תמה על הפרישה, איך יכול לחדש היתר זה מליבו, ובפרט שעלול להימשך דבר מגונה, שיהיו סבורים שמותר לשיח שיחה בטילה.

4. האם לתלמיד חכם מותר

לומדים בקביעות: כתב **המשנ"ב** (ס"ק ז) בשם **המגן אברהם** שמותר לאנשים הלומדים בקביעות לאכול בבית מדרש, כי נחשב שעת הדחק, שאם יצטרך לילך לאכול ולשתות בביתו בודאי יתבטל מלימודו. ויש לחקור האם ההיתר נאמר גם לגבי דיבור לצורך.

לדעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קיצור דיני בית הכנסת עמוד ז), **והגר"צ ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), מותר ללומד בבית המדרש, לדבר מעט בשיעור הנצרך לו - בכדי שיוכל להמשיך וללמוד, ולא יצטרך לבטל תורה לצאת ולדבר בחוץ.

והוסיף הגר"צ ובר, שיש לדמותו למה שהתיר **המשנ"ב** (ס"ק ט"ז) לכל אדם לישון שינת עראי בבית הכנסת, מטעם שקשה ליזהר משינת עראי, ולכן גם בשיחה בטילה לצורך פרנסה, אם היציאה תגרום לו ביטול תורה, מותר כי הוא בכלל צורך מצוה, וצורך מצוה מותר גם בבית הכנסת. אך ההיתר אמור רק ללומדים בבית המדרש, ולא למתפללים בבית הכנסת.

מאיךך לדעת **המשנת יוסף** (סימן כט) יש להחמיר בדבר, שאם יחמיר שלא לדבר הוא ידבר פחות, וגם לא ידבר באמצע הלימוד, ועוד שאין לדבר גבול, ואם נתיר לדבר עלול להימשך לדיבורים אסורים, וגם שלצאת לדבר בחוץ אינו כרוך בטרחה גדולה.

5. האם מועיל לכך תנאי

תנאי רגיל: מפורש בביאור **הלכה** (סימן קנא ד"ה להשתמש בו, ד"ה אבל בישובו), ובשער **הציון** (ס"ק כ) ובחפץ **חיים** (פתיחה עשין אות ז) לקלות ראש גדול כמו שחוק והיתול ושיחה בטילה לא מועיל תנאי, ואסור אפילו בחורבנו.

מאיךך **בערוך השלחן** (סימן קנא סעיף ה) תמה על מנהג העולם להקל לדבר אחרי התפילה בבית הכנסת ובבית המדרש כמה דברים של חול, ונעשה כהיתר. וכתב ללמד זכות לפי שיטת **הרמב"ן** (מגילה דף כו: ד"ה והא, הובא בביאור הלכה סימן קנא סעיף יא ד"ה אבל) שמועיל התנאי אפילו בישובן לדברים המוכרחים, ואנו מחשיבים את הדיבורים להכרח, כל אחד לפני ענינו.

במסגרת השלחן (על קיצור שו"ע סימן יג אות א) מלמד זכות על מנהג העולם להקל בדיבור בבית הכנסת, ואפילו המדקדקים אין נזהרים בזה, מכמה טעמים: א. סומכים על התנאי, שאין זה קלות ראש כל כך. ב. סומכים על התנאי, לפי שיטת הגהות אשר"י שמותר אפילו בבנינו ושלא בדוחק. ג.

והלבנת פנים ברבים ובפני הספר תורה, והכאות ומלשינות, וחילול השם בין האומות.

ולכן הירא והחרד לדבר ד', יזהר שלא לדבר שום דברים בטלים בבית הכנסת ובבית המדרש, ויהיה המקום מיוחד רק לתורה ותפילה.

עוד כתב **בחפץ חיים** (פתיחה עשין אות ז) אם מדבר לשון הרע ורכילות בבית המדרש או בבית הכנסת, עובר על **מצות עשה** וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ (ויקרא פרק יט פסוק ל), ובית המדרש שלנו גם בכלל מקדש, ואסור בהם שחוק והיתול ושיחה בטילה, ולא מועיל בזה שום תנאי, ואפילו הלומדים תורה בקביעות בבית המדרש, שהותר להם לאכול ולשתות בבית המדרש, אם יכשלו באיסור שחוק והיתול או לשון הרע ורכילות בבית המדרש, עוברים על מצות עשה של ומקדשי תיראו.

2. דיבורי מצוה

צרכי רבים: צרכי ציבור וחשובונות של מצוה מותר לדבר בבית הכנסת, וכפי שמוכח מדברי **השו"ע** (סימן נד סעיף ג) שלצרכי רבים מותר לדבר בבית כנסת.

וכתב **המשנ"ב** (ס"ק י) **שהאריז"ל** היה נזהר מאוד לדבר בבית הכנסת רק בדברי תפילה, ולא שום דיבור אחר אפילו דברי מוסר, פן ימשך לדברי חול. וביאר בספר **תורת חיים** (סופר, סימן קנא סעיף ו) שהאר"י החמיר רק לעצמו, אבל לאחרים לא הזהיר על כך, וגדול המנהג שנהגו העולם להתיר.

שבת קודש: ומוסיף **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן קנא ס"ק א) בשם **הזוהר** (ויקהל חלק ב דף רה:) שלמרות ההיתר בימות החול, בשבת אסור לדבר בבית הכנסת אפילו צרכי ציבור וחשובונות של מצוה.

והטעם לכך מביא **הכף החיים** (ס"ק ח) בשם **השלמי ציבור** שבשבת יש יותר השראת השכינה בבית הכנסת, ולכן צריך להיות המורא ביותר.

3. כבוד חבירו

שאלת שלום: למרות איסור שיחה בבית הכנסת, מותר לשאול בשלום חבירו, כפי שהוכיח **באליה רבה** (סימן סו ס"ק ב) ממה שמצינו שבין הפרקים הותר לשאול רק מפני הכבוד, משמע דאם אינו עוסק בברכות ובפסוקי דזמרה מותר לשאול בשלום חבירו בבית הכנסת.

אסותא: מבואר **בגמ'** (ברכות דף נג. וברש"י ד"ה מרפא) של בית רבן גמליאל לא היו אומרים 'אסותא' לאדם המתעטש בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש.

בגלילין הש"ס (שם) הביא **מפרקי דרבי אליעזר** (פרק נב), עד יעקב אבינו היו מתעטשים ומתים, ביקש יעקב רחמים ונעתר לו, לכן חייב אדם לומר בעטישתו חיים].

וכך נפסק **בשו"ע** (יורה דעה סימן רמו סעיף יז), ובשולחן **ערוך הרב** (הלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף יא), אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה, אפילו מי שנתעטש, אין אומרים לו רפואה, בבית המדרש.

עדכון בסוגיית ה'אקריות' בחמאה

הודעה נחוצה לציבור
דבר חק' "אקריות" במוצרי חלב

אחרי כמה וכמה ביקורים ובידוקים במסגרת אחריות החלב ומוצריי, ומתוך שיקולבנו מרשנות המזון והחזויות נחשנו בדיקה:

א. החלב ומוצריי שבקטריה ומבנים משורשים חזקים, הנעשות בהם חזקה מועדית ואין זה בגדר סיוע המצוי, ובנוסף כאינו בגדר סיוע המצוי לחימוצא סתם ומוצרים עצמם, ולכן אפשר לבדוק מהם כחלב. ומי שרוצה לשוטטם טרם פירוחם מובא עליו בדיקה.

ב. בענף החמאה, דיות ואריות החמאה אינו מדרה מוחלטת נמצא אקריות בין כפלי ועטיפה של החמאה, לפי התנאים והמסגרים שבו, אבל שכן נמצא שכחות אקריות נראו שזה טעם נקניק מזהירות מוצאות מאי ניקיון של הקקידים, ולכן יש לחשוב את עטיפת דיות מיד לאחר הקניה כל לענף החמאה עצמה, קשור דיות למקום מקום הפחיתו עד דיות שניתן דבק דבק חזק חמאה (בניי מקום מאיר או עט) שאין נדרות סתות, מזהירות (בנוי לכן) קשור, חום ברוך) ואם לא מוצאים אפשרי, חששנות, (בניי שאל לחזיר לידו ולאחר ככל) אם מצוי יש לחשוב עם סבין את החלב הנקניק.

והיחזק לחימוצא גם כשלא נמצא יש לחשוב דקה מזהירות מכל האריות שאלו דיוק אלו דיות חזקים.

ג. מי שרוצה לענות במקום כקניק ובמשך כמ"ס לא מצא דבר, מעיקר דיון אין צורך שוב לחשוב.

ד. רצוי מאוד שציבור הקונים יעודרו את בעלי החנות המקום את הקקידים בראוי ומואלת למעין את החששות ודיל.

עוד הערות:
שני"ב ב"ב ע"ד תורת
וישלים ת"ד

מצוה לפרסם: בהמשך לפולמוס בגיליון 494 על אקריות בחמאה, לאחר סדרת בדיקות מקיפות במרכזי האחסון וההפצה, פרסם ועד הכשרות שע"י בד"ץ העדה החרדית הודעה רשמית בתאריך כ"ו חשוון תשפ"ו (מצורף) המבהיר את מצב הדברים בנוגע לחשש אקריות בחמאה ושאר מוצרי חלב.

ניתן להאזין לראיון עם הג"ר משה ויא שליט"א ב'קו המידע' 03-509-7000 (יום שישי פרשת תולדות א' כסלו תשפ"ו), בו אומר שמומלץ לשטוף או לעבור עם מגבון על כלל מוצרי החלב. ולגבי חמאה יש לזרוק את עטיפת האלומיניום, ולחתוך פרוסה דקה מהחמאה במקום הפתיחה.

יש לזכור שהאקריות הן איוב מוכר לאנושות, בחקלאות בייצור ובכל ענפי המזון: הן זעירות מאוד - בגודל עשירית המילימטר, בגוון לבן / שקוף, חום בהיר, לפעמים הרגלים קצת אפורות שחורות, מתרבות במהירות, וקשה לזהותן -

ולכן גם קשה להילחם בהן. תנובה השקיעה בסבב הקודם (ק"ץ תשפ"ה) כ-10 מיליון ש"ח בניקיון ובהדברה, בכדי למגר את התופעה של האקריות על בקבוקי החלב.

הפנייה למחלבות: דרישה ציבורית לשווק את החמאה באריזה אטומה לחלוטין, בדומה לאריזות הגבינה צהובה. כמעט כל מוצרי החלב כבר אטומים לגמרי - הגיע הזמן שגם החמאה תימכר כך. לפתרון זמני: קיימת חמאה אטומה לגמרי באריות 10 גרם.

חשוב לדעת: מי שלא ראה אקרית מימיו - יתקשה לזהותה מפני קוטנה, כשמתבוננים ניכר תזוזה, ובמגדלת רואים היטב את כל הגוף, מצד הגודל נחשבת שרץ ניכר לעין, כאשר על דף כהה היא נראית בקלות, והשאלה האם התופעה היא בגדר 'מיעוט המצוי'.

לעיון נוסף: ניתן להשיג במערכת הילכתא חומר רלוונטי בנושא, ושיעור בנושא בליווי מצגת מפי הג"ר יצחק שטראוס שליט"א (יום ראשון פרשת ויצא ג' כסלו תשפ"ו). כל מידע מוסמך נוסף, יתקבל בברכה לזיכוי הרבים.

רמז), תלמיד חכם שלומד בבית מדרש, ויש לו צורך לדבר דיבור לצרכי פרנסה, ידבר מחוץ לבית המדרש, אולם אם יגרם מחמת כן ביטול תורה, ואינו דבר רשות ממש, כמו פריעת בעל חוב מצוה, או שאלת שלום לחולה וכדומה, מותר גם בבית המדרש.

ולגבי אדם רגיל, אם שאלו בבית הכנסת מה שלומו, היכן הוא לומד והיכן הוא גר וכדומה, מותר לענות משום כבוד הבריות, ואף שיוצא דבר מרומה, שהשואל עושה כן לכבוד הנשאל, והנשאל משיב לכבוד השואל, מכל מקום אחרי שכבר שאלו, צריך לענות. אולם לא יכנס עמו בשיחה ארוכה, אלא רק לענות.

יגבה לבן: כתב בשו"ת להורות נתן (חלק א סימן ו ס"ק ז) לגבי הנמנע מלדבר דברי חול בבית הכנסת, אין בזה משום מחזי כיוהרא, שהרי נזהר לקיים מה שהוא חייב על פי דין, למרות שרבים מזלזלים בדבר, ואם לא יקיים את ההלכה יעבור עבירה, ועל כך כתוב ברמ"א (או"ח סימן א סעיף א) ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת.

ומה שכתב רבינו יונה (בספר היראה) לגבי היושב בבית הכנסת ויושבים לידו אנשים שמדברים, יניע שפתיו וידמה עצמו כמתפלל ואל יתפאר לומר איני מדבר, כי כל המתפאר כמעט הוא נוטל את שכרו, הכוונה במקום שיכול להסתיר את מעשיו, אבל כשאין לו אפשרות להסתיר, ודאי שאין היתר לדבר רק מחמת שלא יראה כיוהרא.

מותר ללומדים לדבר בדברים הנצרכים, שלא יצטרכו לבטל לימודם, כמו שמותר להם לאכול.

ומסיים, אבל בבית הכנסת כשאין לומדים שם בקביעות, לא שייך ההיתרים, ואין להתיר כלל חס ושולם, ויש לגעור במשיח שיחת חולין בבית הכנסת, אפילו לצורך פרנסה, וכבר נדפס על זה ספר מורא מקדש, שהביא דברי הזהר וספרי מוסר שמפליגים בחומר האיסור.

לדעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק יט הלכה א) המקילין בשיחת חולין לצורך, אף בבתי כנסת בארץ ישראל, יש להם על מי שיסמוכו, כמבואר בביאור הלכה (ד"ה אבל בתי), ואפילו אם לא התנו כאילו התנו, כיון שרבים מקילים בכך, אך אם אפשר טוב ויפה להחמיר.

תנאי מורחב: לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (יבקשו מפיהו חלק ד עמוד רל, וישמע משה חלק א עמוד עב) ושו"ת להורות נתן (חלק א סימן ו) אם עשו תנאי שלא יחול כלל קדושת בית הכנסת ובית המדרש על פי המבואר בשו"ת דברי חיים (חושן משפט חלק ב סימן לב), לכל הדעות מותר לדבר ואין איסור שיחת חולין, שהרי אין למקום דיני בית הכנסת ובית המדרש.

6. דרכו של תלמיד חכם

דרך הממוצע: לדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (זכרון משה עמוד סח, חוט שני הלכות בית הכנסת אות ד עמוד

משיב כהלכה

שאלה: מה נכלל באיסור עשית קפנדריא בבית הכנסת?

בית הכנסת שיש לו שני פתחים - האם מותר להיכנס מאחד ולצאת מהאחר? ומה הדין אם עובר דרך המבנה כדי לעשות מצווה, או להוציא ספר מהחדר פנימי, או שאומר שם פסוק? ומה הדין בשתי בתי כנסיות זה בתוך זה, או חדר מעילים בתוך בית הכנסת? ומה הדין אם המעבר היה קיים עוד לפני בניית בית הכנסת?

מקורות לעיון: גמ' (ברכות דף סב: מגילה דף כט:); ר"ן (על הר"ף מגילה דף ט:); **כלבו** (סימן ז); **רמב"ם** (הלכות תפילה פרק יא הלכה י); **שו"ע משנ"ב וביאור הלכה** (סימן קנא סעיף ה); **אור שמח** (תפילה פרק יא הלכה י); **ציץ אליעזר** (חלק יב סימן טז); **הליכות שלמה** (תפילה פרק יט סעיף ב); **חוט שני** (עמוד רמח); **שבט הלוי** (חלק י סימן לד); **משנת יוסף** (חלק ד סימן כ).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות יושלכו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-02 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא' בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת חנה בלוי ע"ה
ב"ר משה מרדכי חנון זצ"ל
אשת יבדלחט"א הר"ר מאיר שמחה בלוי שליט"א
נלב"ע ב' כסלו תשפ"ו ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

- שיחה בטילה:** אסור לדבר שיחה בטילה בבית הכנסת ובבית המדרש. ואף מחוץ לבית המדרש ראוי להימנע משיחה בטילה.
- שיחת חולין:** אסור לדבר בבית הכנסת שיחת חולין לצורך פרנסה, אבל מחוץ לבית הכנסת מותר לדבר.
- דיבורים אסורים:** אסור לדבר בבית הכנסת דיבורים אסורים, כמו לשון הרע ורכילות, ויותר חמור העוון בבית הכנסת מבכל מקום, והמדבר עובר על מצות עשה 'ומקדשי תיראו'.
- דבר מצוה:** מותר לדבר בבית הכנסת לצרכי רבים וחשובות של מצוה, ולפי הזהרה בשבת אסור אפילו לצרכי מצוה.
- כבוד הבריות:** מותר לשאול ולהשיב בשלום חבריו בבית הכנסת. נחלקו הפוסקים אם מותר לומר 'אסותא' בבית הכנסת.
- תנאי:** תנאי רגיל לא מועיל להתיר שחוק והיתול ושיחה בטילה, אבל תנאי שאינו בית כנסת כלל מועיל. יש מפוסקי זמננו שמלמדים זכות על הנוהגים להקל לדבר בבית הכנסת.
- לומדים:** מותר ללומדי בית המדרש לדבר מעט כפי הצורך, כמו שמותר להם לאכול ולשתות. ויש שהתירו רק בצירוף צורך מצוה קצת כמו פריעת בעל חוב ושאלת שלום, ויש אוסרים לדבר גם ללומדים.
- דרך ישרה:** המדקדק ומחמיר שלא לדבר בבית הכנסת, אם יכול להסתיר עדיף שלא יתפאר במעשיו, ואם אי אפשר להסתיר לא ידבר ואין בזה חשש יוהרא.

נושא הגיליון הבא:

'קפנדריא בבית הכנסת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת הגאון הגדול רבי חיים ב"ר יעקב לאער זצ"ל
ראש ישיבת קמניץ לצעירים נלב"ע כ"ח חשוון תשפ"ו ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשוט
 שיעורים וימי עיון
 בית הוראה טלפוני
 בירורי הלכה אקטואליים
 קו מידע הלכתי
 חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 264 – תשפ"ו

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

השכירו את הדירות במירון מראש והתברר שהאדמו"ר מסאטמר מגיע למקום והמחירים עולים האם יכולים המשכירים לבטל השכירות?

ביקור האדמו"ר בעל הבוך משה מסאטמר זצ"ל בארץ ישראל

בשנת תשנ"ד בעת ביקורו בארץ הקודש של האדמו"ר בעל הבוך משה מסאטמר זצ"ל, נכחתי בעת שמו"ר מרן הגראמ"מ שך זצ"ל ערך ביקור גומלין אצל האדמו"ר באכסניה בשכונת ישמח משה בבני ברק ונכח שם גם בנו האדמו"ר מהר"א שליט"א, וזכורני כי בעת שיחתם התבטא מרן הרב שך זצ"ל בכאב על מצב הדור הקשה שמליוני יהודים רחוקים משמירת תורה ומצוות, ואמר איך נִרְאֶה פנינו בעת ביאת משיח צדקינו בב"א כשה מצב הדור.

ויש להוסיף דבשנת תשנ"ח בעת מסע החיזוק של מו"ר מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל בארה"ב, עלה לבקרו בבית האכסניה האדמו"ר בעל ה'בוך משה" זצ"ל, וידוע הקשר המיוחד שהיה לרבינו מרן הגרא"ל זצ"ל עם כ"ק האדמו"ר בעל "ויואל משה" זצ"ל והתבטא פעמים רבות על גדלותו, וכידוע האדמו"ר צוק"ל המליץ לרעיית רבינו הרבנית תמר ע"ה שהגיעה מבית של חסידי גור להינשא לרבינו שהגיע מליטא ואף חרג ממנהגו והמליץ לה לעלות עמו לארץ ישראל באומרו 'איתו את יכולה לעלות בלב שקט', ורבינו זצ"ל הזכיר כל ימיו את הנידון שדן עם האדמו"ר בענין 'מים שאין להם סוף' באומרו שעד היום אין לו הכרעה מי צודק.

האדמו"ר מהר"א מסאטמר שליט"א הגיע לביקור בארה"ק יחד עם אלפים מחסידיו מארה"ב, ובשב"ק פרשת תולדות שבת יחד עמם באתרא קדישא מירון, וכידוע שבשבת כזו קופצים המחירים של מתחמי הלינה והצימרים במירון הרבה יותר ממחירם הרגיל ומגיעים למחירים חסרי תקדים, אלא שהתברר שאיגוד חסידי סאטמר שחששו מכך שלחו שליח מראש זמן רב לפני שנודע על הגעת האדמו"ר ששכר כמה מתחמים במחיר של שבת רגילה בלי שהודיע על הגעת הרבי בשבת זו, וכשהתברר לאחראי המציג את רוב בעלי המתחמים והצימרים על בואו של הרבי קצף על הענין מאוד וביקש לבטל המקח אם לא ישלמו את המחיר הגבוה שנהוג לדרוש בשבת כגון זו.

והנה אף שנפסק בשו"ע (רכ"ט סכ"ט) דקרקעות אין בהם אונאה, ולא רק במכירה אלא גם בשכירות כמבואר בשו"ע (שם סעי' לב) 'כשם שאין לקרקעות אונאה כך שכירות קרקע אין לו אונאה' דשכירות ליומא ממכר הוא, וא"כ לכאורה לא שייך כאן דין אונאה ואין יכול לבטל את המקח, אך כבר פסק הרמ"א (שם) כדעת ר"ת והרא"ש דכ"ז דווקא עד פלגא אך יותר מפלגא אף בקרקעות הוי אונאה ובטל המקח, וא"כ במקרה זה שמחיר האירוח באותה השבת הוא יותר מכפול משבת רגילה לכאורה הוי אונאה ובטל המקח.

ונתפרסמה השאלה בקרב תופסי הלכה ופוסקי זמנינו האם יכולים בעלי הדירות לבטל את השכירות ולתבוע את המחיר הגבוה של אותה השבת, והשאלה היא בין לחסידי סאטמר ששכרו את המקום שידעו שהרבי מגיע לשבת זו ובין לאדם ששכר לתומו בלא שייכות לביקור הרבי האם יכולים המשכירים לבטל את השכירות, ולחילופין האם יכול מי ששכר לתומו להביא במקומו חסיד של הרבי במחיר יקר יותר?

תשובה: הנה נראה פשוט דאם לא נודע עדיין לאף אחד את דבר בואו של הרבי ואף הרבי בעצמו עדיין לא ידע מכך דפשוט שאין יכולים לבטל את השכירות בטענה שהוברר ששבת זו מחירה יקר יותר דהרי בשעת השכירות המחיר היה רגיל ורק אח"כ נשתנה המצב, והגע בעצמך שוכר

ששכר דירה לשנה בעיר מסוימת ואח"כ התייקר המחיר באותה העיר הלא בודאי אינו יכול לתובעו כפי המחיר של עכשיו, ואם כבר נודע דבר בואו של הרבי בארץ ישראל ובמירון ורק השוכר והמשכיר לא ידעו מכך פשוט שיכולים לבטל את המקח כיון שהמחיר כבר נשתנה ויש אונאה ביותר מפלגא, אלא הנידון כאן הוא שבסביבת הרבי כבר החליטו על הנסיעה והשבת במירון וכבר התחיל הדבר להתפרסם בקרב המקורבים בבית הרבי אך לא נודע דבר בואו של הרבי בארץ ישראל כלל.

והנה בכתובות (צ"ז.) איבעיא להו, בני הישיבה נסתפקו: אם זבין [מכר] אדם את קרקעותיו, וידוע לנו שעשה כן מפני שהיה זקוק למעות לקניית דבר מסוים, ולבסוף לא איצטריכו ליה זוזי [לא היה צריך את המעות] כי חזרו בהם המוכרים - האם הדרי זבני [חזרו המקח ומתבטל] או לא הדרי זבני? תא שמע ראייה דהדרי זבני: דההוא בצורתא [מחסור פתאומי בחיטים שגרם לזיכר

שערים] דהוה בנהרדעא, זבנינהו כולי עלמא לאפדנייהו [מכרו כל בני העיר את בתיהם] כדי לקנות חטים, לסוף אתו חטי [הגיע שפע של חטים לנהרדעא], אמר להו רב נחמן לבני נהרדעא : דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו [כך הוא הדין שחוזרים הבתים למוכריהם]. הרי ש"הדרי זבינ", דוחה הגמרא: משם אין ראייה, כי זביני בטעות הוו [מקח טעות היה], דאיגלאי מילתא דארבי בעקולי הוה קיימא, [נתברר שהאוניות המביאות את החטים כבר היו בדרכם לנהרדעא, אלא שהנהר עלה על גדותיו, והוצרכו בעלי הספינה להוליכה עקלקלות ולכן התמהמהה הספינה בדרכה], והיות שאילו ידעו המוכרים את העובדות כמות שהן הם לא היו מוכרים אם כן מקח טעות הוא, אבל אין להוכיח מכאן למקרה שעדיין לא נעקרו החיטין ממקומם בשעת המכירה, וא"כ ה"ה בנידון דידן הגם שעדיין לא נודע במקומו על ביאת האדמ"ר, מ"מ הואיל ובמציאות כבר נקבע באופן ברור שהאדמ"ר עומד להגיע נחשב כמו שהספינה כבר נמצאת ואם היה יודע מזה ברור שלא היה משכיר במחיר כזה והוי מקח טעות.

אלא ששם היה מקח טעות בעצם המכירה של הבתים אבל בנידונינו אין זה נידון של מקח טעות כלל אלא של שינוי במחירים דאינו מקח טעות אלא אונאה ואין אונאה תלויה במה שהספינה נמצאת כאן, אך עי' ספר יהושע (פסקים סי' קכ"א) שכתב לדון על שאלה, שיצא פקודה מהמלכות שגרמה להתייקרות שטרות ערך, והחלפנים נסעו למקום שעדיין לא נודע מהפקודה וקנו שטרות בזול, והוכיח מגמ' כתובות הנ"ל דהגם שבמקום זה עדיין לא נשתנה המחיר, מ"מ הואיל וכבר יצאה הפקודה ואם היו יודעים מזה לא היה מוכרים במחיר כזה יש כאן ביטול מקח, ולכאורה ה"ה בנידון דידן.

אך זה אינו דפקודה של המלכות היא שקובעת את המחיר ולכן אף שלא נודע עדיין המחיר החדש בכל העיירות נחשב שכבר השתנה המחיר והוי אונאה, אבל מה שהוחלט בסביבת הרבי לשבות במירון אינו משנה את המחיר אלא הפרסום בארץ שהרבי מגיע והדרישה העצומה לאכסניה במירון משנה את המחיר, וא"כ אינו דומה לספינה אלא לחיטין שעדיין לא יצאו לעיר, ורק אחרי הפרסום בארץ נחשב כמו שהספינה נמצאת בעיקול הנהר, ולכן נראה דאין יכולין המשכירין לתבוע ביטול מקח כלל כיון שבשעת השכירות עדיין לא נשתנה המחיר, ואין בזה אף ענין של רמאות כלל כל עוד לא נשתנה מחיר השוק ואין יכולין לומר דלא השכירו דירתם לרמאים.

אולם היה מקום לחשוב דיכולין לבטל את המקח מסיבה נוספת, דהנה מצינו מחלוקת בפוסקים אם תשלום מקדמה נחשב 'קנין' או 'ערבון' שהפתחי תשובה (רי, ג) הביא תשובת מים חיים שסובר שדמי מקדמה שנהוג לתת אינו קונה כיון שאין בכוונתם לקניין אלא נותנים 'דמי מקדמה' רק כדי שאם יבטל הלוקח מוחל מראש על התשלום שנתן כעין ערבון, ולפי דבריו לוקח ששילם מקדמה לצימר יכול אחד מהצדדים לחזור בו מהעסקה [רק שיש בזה משום 'מחוסר אמנה' ונפק"מ בתרי ארעא או באונס], ואמנם כשחזר בו הלוקח מפסיד את דמי המקדמה ששילם, אמנם המנחת פיתים (קצ, י) חולק וכתב דשאני ערבון שמדובר שהתנו שיהא בתורת ערבון, וכ"ד החזו"א (ליקוטים טז, יא) שדמי קדימה נחשב לקניין כסף עבור כל המקח, וכיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים יכול לומר המשכיר שהוא המוחזק [כמבואר בב"מ ק"ב דהמשכיר בית לחבירו 122 זהובין לשנה מדינר זהב לחודש מהו לענין חודש העיבור ואמר ר"נ קרקע בחזקת בעליה קיימא ואפילו בא בסוף החודש כולו למשכיר וכן נפסק בש"ע ח"מ סי' ש"ב סט"ו] לומר קים לי כהני פוסקים שהוא ערבון ולהחזיר הערבון ולבטל המקח.

אלא ששמעתי שהגרי"י סילמן שליט"א הורה לפני שהיו משלמים דמי קדימה באשראי שסגירת שכירות בטלפון מחייבת כעין סיטומתא והיום שנותנים דמי קדימה באשראי הוא רק כדי שלא יחזרו בהם אבל בכל אופן יש כאן קנין סיטומתא ואין יכולין לחזור בהם, וכן ההסכמה ברוב בתי הדין שדמי קדימה הוי כמו קנין וכמו שהכריע מרן החזו"א שם, ונמצא לדינא שאין יכולין לבטל את המקח רק אם השכירות היתה אחר שהתפרסם בארץ דבר בואו של הרבי.

ולענין השאלה על המשפחה שאינה משתייכת לסאטמר ששכרה מתחם במירון עוד לפני שידע הרבי על דבר נסיעתו אם יכולין להשכיר לחסידי סאטמר או שיש בזה את הדין של כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו המבואר במשנה בב"מ (דף ל"ה), תשובה: יכולין להשכיר ואין בשוכר המשכיר לשוכר את הכלל של כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו כמוש"כ הנימוקי יוסף בב"מ שם הובא דבריו ברמ"א (סימן שס"ג ס"י) שהשוכר בית מחבירו וחזר והשכירו לאחרים ביותר ממה ששכרו, אם היה לו רשות להשכירו לאחרים, המותר הוא שלו, ואם לא היה לו רשות להשכירו, המותר לבעלים, ולא דמי לפרה דר' יוסי שאין השוכר רשאי להשכיר, וכ"ש להשאיל.

והקשו הקצות החושן (סק"ח) ובביאור הגר"א (סק"ל) שמבואר בסוגין בדף לו ע"א הכא במאי עסקינן בשנתנו לו רשות להשאיל, ומשמע שרבי יוסי סובר שאפילו שקיבל רשות אמרינן כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו, וכתב הקצוה"ח שיש ליישב את קושיית הנימוקי יוסף אמאי מותר להשכיר לאחר ולקבל את הכסף כשקיבל רשות, ולא דמי לפרה של ר' יוסי, דהתם השואל משלם עבור גוף הפרה, וכיון שהפרה גופה היא של המשכיר, בזה אמר ר' יוסי שאי אפשר לעשות סחורה בפרתו של חבירו, אבל במשכיר דירה, כיון שכבר קנה הבית לדירה דשכירות קניא והשימוש הוא שלו, וא"כ השכירות במשך הזמן הזה הוא שלו, וכיון שיש לו רשות להשכירו, השכירות שנוטל הוא שלו, ואינו סחורה בשל חבירו אלא בשכירות השייכים אליו, ולאור זאת בנידונינו כיון שאין בצימרים בדרך כלל את ההסכם כמו בשכירות בתים שאין השוכר רשאי להשכיר, רשאים להשכיר את הצימר לחסידי סאטמר ולהרויח את פער המחירים.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 336

פרשת ויצא

תשפ"ו

- אב שקדם ופדה בנו גדול שלא מדעת הבן ♦ הרב אורי יצחקי
- בגדרי דין מעלין בקודש לענין תפילין ♦ הרב שמואל דרזי
- קידש על יין של היתר מכירה והיה לפניו בקבוק של היתר ♦ הרב אברהם זנגר
- איסור לא תקום במעשה המובא בח"ח הנקרא אויס פירין ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב אורי יצחקי

קדם ופדה בנו גדול שלא מדעת הבן

אב ובנו גדול שחזרו בתשובה והבן בכור ועדין לא נפדה, ושמעו בשיעור תורה על חיוב המצוה של פדיון הבן וזכרו שהבן לא נפדה בקטנותו, והיה שם כהן ואמרו לקיים בנפשם "מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה", אך התחילו להתוכח מי מהם יקיים את המצוה, האב טען שהמצוה עליו ולא על הבן כמו בקטנותו של הבן, והבן טען שעתה שהגדיל המצוה עליו, וקדם האב וביד "על פדיון הבן" ומיד נתן לכהן חמשה סלעים לפדיון בנו, והבן מחה שהאב חוטף לו את המצוה, והכהן ברצותו שלא להגדיל את המחלוקת בין האב לבן, אמר (ובעת שהיו המעות כבר בידו) שלא כיון לקנות את המעוה, והאב ניסה לרצותם שיסיכמו עם הפדיון, ולא עלתה בידו. ועתה נסתפקו אם חל הפדיון של האב או שהבן חייב לפדות עצמו שוב, ויש בזה כמה נידונים ונביאם בקצרה.

א. ראשית צריך לברר על מי מוטלת המצוה בגדלות הבן, דהיינו אם פקעה מצות האב כשגדל הבן או שלא פקעה, ומצאנו בזה מחלוקת הראשונים, דעת ספר החינוך (בפרשת קרח מצוה שצ"ב) נוטה שחייב, וז"ל: ולפי הוומה שהאב חייב לעולם לפדות בנו ואפילו אחר שהגדיל הבן המצוה מוטלת על האב, וכמו שאמר הכתוב [שמות י"ג, ג'] וכל בכור אדם בבניך תפדה, הרי שהטיל המצוה על האב, וכן נראה בקדושין, ע"ל. וכן דעת שו"ת הרשב"א [חלק ב' סימן ש"א] שלא פקע זכות האב לעולם. ודעת המנחת חינוך שם בדעת החינוך שעל האב מצו' יותר מהאב עצמו. אבל דעת שו"ת הריב"ש סימן קל"א שכשיגדל הבן פקע חיוב האב ושוב אי אפשר לעשות את המצוה אלא על ידי עצמו. ולפי"ז כנ"ל נפלו בפלוגתת הראשונים.

ובספר דרך אמונה [הלכות ביכורים פרק י"א ס"ק י"ד] הביא בגוף הספר את דעת החינוך, ובצינונים ס"ק נ"ד כתב שכ"ה דעת הרשב"א שהאב קודם לבן גם אחר שהגדיל, אבל בתשו' הריב"ש מבואר דכשהגדיל המצוה על הבן ולא על האב, ע"כ, משמע שנוטה יותר לדעת הרשב"א והחינוך וכסברת המנ"ח דהאב קודם לבן.

ב. ואכתי יש לזון דאפת'ל דעיקר המצוה על הבן כסברת הריב"ש, דלמא מהני פדיון ע"י אחר, וא"כ יועיל הפדיון של האב לא גרע מאחר, ואע"פ שהרמ"א בסימן ש"ה ס"י פסק שאין האב יכול לפדות אפילו על ידי שליח, אך רוב הפוסקים חלקו על הרמ"א, לא מיבעיא היכא דעבד שליח, דקימ"ל בכה"ת שלוחו של אדם כמותו, אלא גם היכא דהאב לא מינה שליח כתבו הפוסקים שהמנה מעשה של אחר, כמוש"כ בספר פדיון הבן כהלכתו [אוברלנד] פ"א סעיף כ"א.

אלא שעדין יש לפקפק בזה דהא הפוסקים הסוברים דמהני ע"י אחר הוא מדין זכין, וא"כ בניד"ד שהבן עומד וצווח שאינו רוצה בפדיון לא שייך דין זכין. וכ"כ רבינו הגר"ח צ"ל בספר דרך אמונה [הלכות ביכורים פרק י"א ס"ק ז'] שפדיון של אדם מדעת האב אם אינו כאן **זכות הוא לו**, אבל אם האב מוחה בודאי **א"א לפדות**, ע"כ, וא"כ בניד"ד להצד שעיקר המצוה על הבן לא מהני כשהבן עומד וצווח.

ואע"פ שמצאנו לרבינו הגר"א [בהגהותיו על השר"ע סימן ש"ה אות י"ז] כשהחל על הרמ"א כתב דלא מיבעיא ע"י שליח מהני הפדיון, דשלוחו של אדם כמותו, אלא דאף אחר יכול לפדות אפילו בלא דעתו של אב דלא עדיף ממעשר שני שאחר יכול לפדות כמו שאמרו בפ"ד דמס' מע"ש וכן נטע רבעי שם פ"ה וכן הקדש, וכ"ש כאן שאינו אלא חוב בעלמא שהרי הכהן גובה ממשועבדים כדאמרו בבכורות מ"ט ע"ב, וכי הפורע חובו של אחר לא נפטר הלוא, אלא דלכתחילה יותר מצוה באב כמו מילה ושאר דברים שהאב חייב בהם וכו' ע"כ, ולפי דבריו של רבינו הגר"א הכא מהני לכ"ע, אך כמה מגדולי האחרונים פקפקו על דברי הגר"א, עיין בשו"ת חמדת שלמה [יור"ד סי' לא אות כ' כ"א] ועוד.

ג. אך בניד"ד יש עוד צד גדול להחמיר, כיון שהכהן לא רצה להחזיק את המעות לעצמו ולקנותו, לכאורה בטל הקנין ובטל הפדיון. וצ"ל שכוונת הכהן שכבר בעת שקיבל את המעות לא היתה כוונתו לקנותם, דא"כ אלא בעת קבלת המעות היתה דעתו לקנותם ורק אח"כ נמלך, ודאי לא מהני, דברגע שבאו המעות לידו כבר חל הפדיון ואין יתבטל למפרע, ויש קצת לדון אם נאמן למפרע כיון שאמירתו היתה בעת שהמעות כבר היו בידו, וצ"ע.

אך בל"ז נפלו בפלוגתת האחרונים אם נתינה בע"כ בפדיון הבן שמה נתינה, דעת הפר"ח [בספרו מים חיים בחלק התשובות סי' ה'] דנתינה בעל כרחו חשובה נתינה גמורה, וכן דעת הקצות החשן סי' רמ"ג סק"ד **דפרעון ודאי אפילו בע"כ שמהי פרעון לפי שהוא חיוב על הלוה נפטר הוא מחיובו גם ע"כ של המלוה**, ע"כ, וכן דעת החת"ס בתשובה [יור"ד סימן רצ"ב] לענין נתינה לכהן קטן, עיי"ש, אבל בדעת התוס' בקידושין [דף ח' ע"א ד"ה מנא אמינא], הוכיחו האחרונים שפד"ב בע"כ דהכהן לא מנהי, וכן דעת כמה מגדולי האחרונים [עיין בספר פד"ב כהלכתו בפרק ז' סעיף מ"א ובהערות שם], וא"כ גם בזה נפלו בפלוגתא.

ד. הנה אם באנו להלכה הרי לפי שיטת החינוך והרשב"א, אם נקבל את סברת המנחת חינוך דהאב קודם לבן, הרי האב עשה כדין והכהן עשה שלא כדין, וכל טענות הבן אין בהן ממש, ואדרבה יתכן שעבר על מורא וכבוד אביו וצריך כפרה, אלא שלענין חלות הפדיון תלי בשאלה אם פדיון בע"כ שמהי פדיון, אבל אם נימא דגם לשיטה זו הבן קודם א"כ טענות הבן יש בהן ממש ויתכן שיתחייב האב בעשרה זהובים [בזמן שגויבם], אלא שלענין חלות הפדיון אם היה הכהן מקבלו היה הפדיון חל כיון דסר"ס מצות הפדיון מוטלת גם על האב, אבל אכתי יש לזון מצד פדיון בע"כ וכל"ל. ולשיטת הריב"ש על טענות הבן שרירות וקיימות וכן לענין עשרה זהובים וכל"ל, ולענין חלות הפדיון תלוי בפלוגתא, ובניד"ד נראה שלכ"ע לא מהני משום שלא שייך דין זכין כשהבן עומד וצווח, וגם משום שהכהן לא הסכים לקנותם. עוד נראה שבכל מקרה הכהן עשה שלא כדין שעל ידי שסירב לקבל את כסף גרם לאב ברכה לבטלה, ועיין בסמוך.

ה. ויש להוסיף בזה דברים, דהנה נתבאר שצד החומרא העיקרי בניד"ד הוא סירוב הכהן לקנות את המעות, ועי"ז נפלו בפלוגתא דנתינה בע"כ, ולכאורה אי הוינא התם הייתי נוזף בכהן שעשה שלא כדין וגרם לאב לברכה לבטלה [לפי היטה העיקרית שנתנה בע"כ לא שמה נתינה], והייתי מחייבו לחזור בו ולהתכוין לקנות את המעות כדי שע"ז יחול הפדיון ויציל את האב מברכה לבטלה.

ואין לומר דבאופן זה לא תחול הברכה של האב, כיון שברגע הנתינה

ראש לשל יד שטולה עליהם מכסה עור אחד ונראים כבית אחד. ובסעיף ב' כתב אם התנה עליהם מתחילה אפילו לבשן אדם יכול לשנותם אפילו משל ראש לשל יד.

והנה דין זה דאין מורידין מקדושה חמורה לקלה יש בו ב' אופנים האחד בפרשיות התפילין דהם חשיבי כגוף הקדושה, וכן הבית של ראש שהשלי"ן עליו, ובהם עיקר דין דאין מורידין, אולם גם לענין רצועות התפילין דהם בכלל תשמישי קדושה ואפילו לענין כיס של תפילין אסור להשתמש בו לקדושה קלה וק"ו לדבר חולין כגון לצור בו מעות, ויעוי' בבה"ל בסעיף ב' ד"ה משל ראש דכתב דיש חילוק ונפק"מ לענין תנאי דבגוף הקדושה לא מהני תנאי כי אם להורידו לקדושה קלה, אבל לחול כגון אם ירצה לכתוב על הגליונות דבר חול וכח"ג לא מהני תנאי אפי' אם הם חדשים, אבל הרצועות דהוא רק תשמישי קדושה מהני ביה תנאי אפילו להורידן לחול ואפי' נשתמש בהן, וכו' וכו' להשר"ע שם, אבל לפי מה שכתבנו שם [שעה"צ סק"ז] דלכתחילה יש לחוש למש"כ ה"ח בשיטת רש"י דמקום הקשר והי"ד הוא קדושה עצמה דינן כפרשיות אם כבר נשתמש בהן ע"ש.

ויע' בבה"ל בס"ג ד"ה תפילין חד זימנא דהביא מהפמ"ג לדון בתיקן של תפילין של יד דאין עליו שם תשמישי קדושה כי הבית עצמו און עליו רק שם תשמישי קדושה דאין עליו השלי"ן, וכתב הבה"ל בדמקון אחר [ס' קנ"ד שעה"צ סק"ז] בארתי בכמה ראיות דאינו כן, וגם הפמ"ג עצמו כתב שם לבסוף על זה וצריך עיון, וגם בסימן זה כתב בעצמו באש"א סק"ו להיפך וכו' שמע מינה דהאי דינא דרב חסדא אשל יד נמי קאי ע"ש.

דינא ד'אין מורידין' מהתורה או מדרבנן

ובעיקר דין דאין מורידין אם הוא מהתורה או מדרבנן מצינו ברש"י מגילה כ"ו. דהביא מהתוספתא וז"ל מעלין בקודש דכתיב ויקום משה את המשכן בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו, ולא מורידים דכתיב 'את מחנות החטאים האלה בפגשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ד' ויקדשו' כיון שהוקדשו הוקדשו עכ"ל, וכתב הפמ"ג משמע לכא' דהוה דין תורה וכן מסתבר ע"ש, וכן מצינו בפנ"י במגילה שם, מאידך יש להעיר דהפמ"ג בריש ס' קנ"א כתב דאולי קרא אסמכתא בעלמא, וכ"כ הראש יוסף במגילה שם ע"ש.

עוד יש לציין דכפי הנראה הגי' ברש"י אינה תוספתא אלא 'תוספות' דבגמ' מנחות צ"ט. הוא דרשה דגמ' ולא ברייתא, ושם איתא להיפך דמעלין בקודש וליף ממחתות, ואין מורידין מ'ויקום משה' ויעוי' גם ברש"י שבת כ"א: דכתב דמעלין בקודש מקראי יפלפינן לה במנחות פרק שתי הלחם ע"ש.

ולדינא יעוי' בבה"ל [ס' מ"ב ס"א] דהביא מהפמ"ג ה"ל דצידיד לומר דהוא דאורייתא, ועיין בתשו' משכנות יעקב בס' י"ח שהביא ג"כ ראייה מירושלמי [יומא פ"ג ה"ן] דהא דאין מורידין מדאורייתא הוא ע"ש.

ויש לציין דבשו"ת גינת ורדים א"ח [כלל ב' ס' ל"א] נקט דרך בקדושת מזבח וכלי שרת הוא איסור תורה אבל קדושת ספ"ת ובית הכנסת קדושתם רק מדרבנן, וכן מצינו בשו"ע הרב ס' ל"ד ס"ט דכתב שם דמי שמבשר על תפילין של רש"י ומניח של ר"ת אחר התפילה כיון דסומך על רש"י וסיעתו לענין איסור ברכה לבטלה מפני ההכרח אע"פ שהוא איסור חמור וכו' יכול לסמוך ג"כ במקום ההכרח והצורך לענין איסור זה דאין מורידין שגם כן 'אינו אלא מדברי סופרים שבת אסרה תורה אלא להשתמש בקדוש גבוה של מזבח ושל בך הבלת שמועלין בהן וכו' ולפיכך יכול ליטול רצועה משל ר"ת לשל רש"י כשאין לו אחרת וכו' ע"ש, ולדבריהם קמה וגם ניצבה קושיית הפמ"ג דא"כ נימא דעשה דתפילין ידחה לאיסור הורדה דרבנן, ולפ"ר לא מצינו באיסור זה דהעמידו דבריהם במקום ביטול עשה.

עוד מצינו בשו"ת מהר"ש אנגל דכתב דהורדה בגוף הקדושה היא איסור תורה, אבל הורדה בתשמישי קדושה כגון רצועות תפילין וכיס של תפילין אינו אלא מדרבנן.

איסור הורדה במקום שיתבטל ממצות תפילין

והנה בדין זה דאסור לשנות תפילין של ראש לעשותן של יד כתב המג"א ס' מ"ב סק"א אפילו אין לו תפילה של יד כן משמע בגמ' מנחות ל"ד: ע"כ, והקשה הפמ"ג וז"ל ולא קשיא נתיי עשה דתפילין של יד ונדחי לא תעשה דאין מורידין, [ובמסוגר הוסף יש להסתפק אי דין תורה או דרבנן], יש לומר כהאי שעושה המצוה בפיסול לא שייך דחייה, ועיין תוס' ערובין ק'. והל' פסח ס' תמ"ו מג"א סק"ב יע"ש, עכ"ד.

ויל"ע ככוונת הפמ"ג בתירוץ, ויל"פ דדין אין מורידין אינו רק איסור גמרי אלא יש פסול ודיוחי מצד החפצא דמשתמש בדבר שקדושתו חמורה לקדושה קלה ויש כאן בזיון לקדושה חמורה כלומר התפילין

לא נתכון הכהן לקנות את המעות, ובעת הריצוי של הכהן לקנות שוב אין כאן מעשה של האב, יש להוכיח דזה אינו, ממה ששו"ט הפוסקים בדין פדיון שזמנו חל בשבת שכתב התורה"ד [בסימן רס"ט הובא בשו"ע בסימן ש"ה ס"א] דאין לפדותו עד מוצ"ש, ובתוה"ד ביאר אמאי לא יתן את המעות בער"ש ע"מ שיחול הפדיון בשבת, **דהיאך יעשה עם הברכות** שצריך לברך, אם יברך בער"ש בשעת נתינת המעות היא אכתי אין בנו פדיון לדעת שמואל שהפדיון חל רק ביום ל"א, וגם דכיון דהוא נתחייב עדיין לפדות איך יאמר וצונו, וגם בשבת אינו יכול לברך דהרי השתא לאו מיד קעביד שהבן ממילא נפדה בכניסת השבת, ע"כ, ומבואר בכל הפוסקים שלא פקפקו מצד שיש הפסק זמן בין נתינת המעות לחלות הפדיון, וטעמם דעיקר הברכה בעת נתינת המעות, עיין עליהם, וא"כ בניד"ד כיון שביד כדון בעת נתינת המעות אין לחוש להפסק.

אלא שאכתי יש לחוש מחמת מיאון הכהן שהוא דבר חדש ויחשב היסח הדעת לענין הברכות, וי"ל דדעת האב היתה כל העת על הפדיון, שהרי יש לשכנע את הכהן והבן שסיכמו על ידו, ובאופן זה מסתבר שלא חשב היסח הדעת, וצ"ע.

ו. אך אחר ל"א אכתי לא יצאנו מספק דלפי שיטת הריב"ש לא מהני כלל הפדיון ע"י האב, אך לזה לכאורה יש עצה לחייב את הבן שיחזור בו מסירובו ויתרצה למעשה אביו, ויסבירו לו את גדרי המצוה ומחלוקת הריב"ש עם החינוך והרשב"א, ואת צדדי הספק, ועוד יסבירו לו שבלאו הכי לא 'ירויח את המצוה לגמרי, דהרי לשיטת החינוך והרשב"א שהיא השיטה העיקרית כבר נחשב פדיון, וגם אם יחזור ויפדה את עצמו ודאי שלא יוכל לברך על הפדיון כי מן הדין חייב לחוש לשיטת החינוך והרשב"א, [ואפילו בלא חזרת הכהן שציידנו לעיל באתר ו' נראה שלא יוכל לברך דיש לו לחוש לשיטות דנתינת בע"כ מהני בפדיון הבן], ולכן עדיף שיחזור בו ויקיים בזה מצוה גדולה של כבוד ומורא אב.

אך צ"ע אם באמת מהני חזרתו מן הדין להעמיד למפרע את המצוה שעשה האב. ומרש ה"א ששם יחזור בו הבן ויעיל הפדיון של אביו גם לשיטת הריב"ש, דהא שיטת רוב הפוסקים דמהני פדיון ע"י אחר [גם לפי החולקים על הגר"א (ס"ל שאין דין בעלים בפדיון הבן דומיא דמעשר שני כמו שהבאנו לעיל באתר ג') וס"ל שיש דין בעלים בפדיון הבן], מדין זכין, אלא שכל עוד הבן עומד וצווח שאינו רוצה במעשה אביו לא שייך דין זכין, אך אם יתרצה הבן ויעיל מעשה הפדיון של האב מדין זכין, ויצא האב יד"ח לכל השיטות.

שוב התבוננתי דכיון שבשעת הנתינה עדין עמד הבן בסירובו, א"כ לא חל אז דין זכין, ואיך יחול למפרע. אך קצת יש לדון ולקיים את סברתנו, דכיון שהתברר לבן שמעיקרא עשה שלא כדין, יתכן שבאמת מחילתו מהני למפרע, דאגילא מילתא שכן היה רצונו להתחילה, וביתר וי"ל דכל הויכוח שנתוכח עם אביו בתחילה היה רק כשחשב שיוכל בעצמו לקיים את המצוה, אך אם היה יודע שהאב יקדים לקיים את הפדיון וע"ז לא יוכל הוא לקיימה בשלימות בודאי עם ברכה, וגם שחמת סרובו הוא גורם לאביו ברכה לבטלה, לא היה מתוכח כלל עם אביו, נמצא שעל מצב כזה לא היה סירוב כלל מעיקרא, ורצוי הבן באופן זה הוא גילוי מילתא בעלמא על דעתו בעת נתינת המעות של האב.

הרב שמואל דרזי

בגדרי דין מעלין בקודש לענין תפילין

בגמ' מנחות ל"ב. איתא ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מן מוזהה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ובגמ' שם ל"ד: תפלה של יד עושין אותה של ראש, ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ופי' רש"י תפילין של ראש חמורה קדושתה שרובה של שם נעשה בשל ראש ש"ן דל"ת, אבל בשל זרוע אין אלא י"ד שיש שם רצועה קטנה כשיעור רוחב אצבע ובסוף ראשה מעט כמין י"ד, ועוד כתיב וראו כל עמי וגו' ותנאי ר"א הגדול ואומר אלו תפילין שבראש. עוד איתא שם דהני מילי בעתיקתא כלומר שכבר נקשרו בראש אסור להורידן ולעשות של יד, אבל בחידתא שרי, ולמד"א הזמנה מילתא היא כלומר משזימנן לצורך הראש אין רשאי לשנותן לשל יד, כגון דאתני עלייהו מעיקרא ופי' רש"י שהתנה לשל יד צריך להם.

ולדינא כתב השר"ע ה"ל תפילין [ס"י מ"ב] אסור לשנות תפילין של ראש לעשותן של יד אפילו ליקח רצועה מהם וליתן בשל יד אסור מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ושל ראש קדושתו חמורה שרובה של שם בשל ראש, אבל משל יד לשל ראש מותר לשנות, ואם היו חדשים שעדיין לא הניחם מותר לשנות אפי' משל ראש לשל יד שטולה עליהם מכסה עור אחד ונראים כבית אחד, ואם יליהם מתחילה אפילו לבשן אדם יכול לשנותם אפילו משל

מיהו כתב הא"ר ועיין לעיל סי' י' סכ"ט [א"ר סקי"ד] מה שנתבאר בעשיית טלית דלא משמע קצת הכי, שוב נדפס ספר מ"א וראיתי שכתב דאם נפסק רצועה של יד סמוך לקשר ורוצה להפך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר של יד והחתיכה שהיה בו הקשר יקשר למטה אסור דמורידו מקדושתו, ואם אין הרצועה ארוכה כל כך אזי לא יעשה כ"כ כריכות סביב היד ע"כ.

תירוץ השע"ת מאבנים דיעקב אע"ה

ובישוב הקו' מהאבנים של יעקב אבינו יעוי' בשערי תשובה כאן [סק"א] שכתב דאינו ראהי כ"כ דכיון דמעשה נסים היו שמא לא היו בדרך דבקות זה בזה כי אם נעשה גוש אחד בלול מכולם, אך בלא"ה אין ראהי מדברי אגדה ואסמכתא בעלמא קאמר ע"ש.

והנה כאמור הא"ר הביא ראהי לדברי המג"א מדין טלית ועיין לדבריו בס' י' סקי"ד דשם כתב בשהם הלחם חמדות והשל"ה בטעם המנהג ליתן עטרה טלית כדי שיהא הלחם למקום המונח על הראש שלא להורידו פעם אחרת דמעלין בקודש ואין מורידין, וכתב הא"ר שם ולפי"ז אין להקל ברצועה של תפילין ולהפך מה שלמעלה לצד הבתים למטה, וסיים הא"ר ואפשר לחלק ועיין לקמן סי' מ"ב מג"א סקי"ג ע"ש, ולא ביאר הא"ר מה מקום החילוק בין טלית לרצועה של תפילין, ויעוי' בסמוך. עוד כתב הא"ר ובספר שיירי כה"ג כתב וכו' משמע דעתו דמות להפך הטלית, וכן משמע במג"א סי' ח' סקי"ו לכן נראה להקל אם נקרה למעלה וכיוצא בע"ד.

החילוק בין היפוך הטלית לתפילין

והנה במש"כ הא"ר דיש לחלק בין טלית לתפילין נראה לדון ולפרש דהקפידא בהיפוך הטלית אינה מחמת הטלית כלומר הבגד אלא משום חוטי הציצית, וא"כ החוטים שבצד העליון אינם גוף אחד עם חוטי הציצית שבצד התחתון ורק הטלית היא טלית אחת וי"ל דלפיכך יש קפידא שלא להפך חוטי הציצית, משא"כ ברצועה של תפילין דהיא רצועה אחת ממש י"ל דאין קפידא בדבר.

ושו"ר בתהלה לדוד [סי' ח' סקי"ב] דכתב ליישב כמש"נ דהקפידא לענין טלית משום הציצית דאותן ציצית שלפניו יהיה לעולם לפניו והציצית עם הטלית אינם אלא קשרין ולא חשיבי כגוף אחד עם הטלית, ולפי"ז כתב בתהלה"ז שם ד"ל דברצועה אחת של תפילין אין קפידא לתשוש הקשר במקום אשר ע"ש, ועיין לדבריו בס' י' דשם כתב דלכא"ל מוכח דכל הציציות עם הבגד חשיבי כדבר אחד ונפק"מ לענין בל תוסיף ע"ש.

עוד יש לדון דלפי"ז נראה לדון דכל הקפידא היא שלא יהפוך הטלית לגמרי ויניח צד שהיה מונח על ראשו בצד שלאחריו מלמטה, אבל אם יהפוך צד העליון על פניו והציצית של צד ימין תהא בצדו השמאלי וכן להיפך אין קפידא בדבר, וכן מצינו במחצית השקל [סי' ח'] בביאור דברי המג"א סקי"ו ע"ש.

מיהו מדברי השל"ה נראה דיש קפידא גם בצדדים של להפוך ימין לשל שמאל וכמו שהביא שם מקרשי המשכן דקדש שזכה בצפון לעולם בצפון, ומ"מ נראה דהקפידא היא בחוטי הציצית ולא בטלית ולא דמי לרצועה של תפילין שהיא גוף אחד כמש"כ הא"ר.

הקושיה בשיטת המג"א לענין טלית

ויש להקשות בשיטת המג"א לאידך גיסא דלענין טלית היקל מעיקר הדין אם נקרה הטלית מלמעלה כדברי הארז"ל דסובר דאין קפידא בהיפוך כלל, וא"כ תקשי למה החמיר המג"א לענין רצועה של תפילין שהיא אותה רצועה ממש.

אלא דלפי"ז דברי הלחם חמדות והשל"ה צ"ע דהא דינא דמעלין בקודש שייך רק בספ"ת תפילין ומזוזה דיש בהם קדושה ולא בציצית דהוי רק מצוה וכדק"ל דשיירי מצוה אינם נגזרים משום דאין בהם קדושה כלל ורק דאסור לנהוג בהם מנהג בזיון, ובפשוטו י"ל דמטעם זה סובר הא"ר דאין קפידא לענין ציצית אם יהפוך הטלית וצ"ע.

ושו"ר שכן הקשה בתהלה לדוד [סי' ח' סקי"ב] וי"ל ואנכי לא ידעתי איך למד השל"ה תשמישי מצוה מתשמישי קדושה, ודוקא בתשמישי קדושה אמרינן מעלין בקודש וכו' ולא בתשמישי מצוה, וכמש"כ המרדכי [פ"ק דבב"ב] בשם מהר"ם ז"ל, ועיין יו"ד סי' רנ"ח ובש"ך שם סקמ"א, וכ"פ המג"א סי' מ"ב סקי"ג בשם המאור, וא"כ אף בעושי מ"ב חתיכות אין להקפיד [כלומר גם אם הטלית מ"ב חתיכות של בגד], שדבר זה צ"ע דבמנחות דף ל"ט. אמרינן גבי ציצית וכשהוא מסיים בלבן מעלין בקודש וכו' וצ"ע עכ"ד.

עוד יש לציין דגם לענין ציצית מצינו דיש קפידא שלא להתיר החוטים מהטלית בחינם משום ביזוי מצוה ורק בנותן תחתיהם חוטים יותר נאים משום הידור מצוה וכיוצא' מותר יעוי' סי' ט"ו ס"א ומשנ"ב שם.

של ראש וזוה לא מצינו דין דחייה וצ"ע, והנה הפמ"ג ציין לדברי התוס' ערובין ק'. ושם מייירי בנתערבו מתן ד' במתן אחת דלשיטת רבי יהושע אסור ליתן ד' מתנות משום דקעבר בבל תוסיף, והקשו התוס' דנימא דיבוא עשה דמתן ד' ויחדה לא תעשה, וי"ל דלכא"ל העשה הוא בדם של מתן ד' והלאו הוא במתן אחת, וצ"ל דכיון דמעורבין יחד חשיבי כדבר אחד, ותיצרו התוס' דלא דמי לכלאיים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו, ויעוי' בהגהות וציונים מהמהר"ח דביאר דסברא הוא דכי בשביל שלא נזהר בעבודתו תעקר מצות התורה, מיהו בנידו"ד לענין תפילין אכתי יש להקשות דפעמים שלא בא הדבר ע"י פשיעה כגון שנפסלו לו תפילין של יד ותקשי קו' הפמ"ג דנימא עשה דוחה לא תעשה, ובפרט אי נימא דאיסור אין מורידין הוא רק מדברין וקרא אסמכתא בעלמא.

ושמא הפמ"ג אין דברי התוס' דהוי כעין דבר שאפשר לקיים שניהם דאין עשה דוחה, וכל דבר שהגיע בדרך מקרה ותקלה אפי' שלא בפשיעה לא אמרינן בזה דין עשה דוחה, ומצינו בזה פלוגתא דרבוותא דהרמב"ן ביבמות ד': [הובא ברשב"א שם] סובר דבאפשר לקיים שניהם לעולם לא דחי אפי' אם נכשיו לא אפשר כיון דמשכח"ל שיהא אפשר, ומאיך הרשב"א פליג וכתב דרק במקום שהדבר בידו לקיים שניהם אין עשה דוחה, ויעוי' בב"י הל' ציצית [סי' י"א ד"ה וכתב] וז"ל וכתב רבינו ירוחם חוטי פשתן פוטרים בבגד של צמר וכן בהיפך דכלאים בציצית מותר, ודוקא כשאינו מוצא ממינו אבל אם מוצא ממנו לא יטיל בו כלאים, דקאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת וכו', והבי' פליג וכתב ואינו מצינו לא אלא אע"פ שאין מצוי לו ממנו מאחר שאפשר לקיים את שניהם אילו היה מצוי לו לא דחינן את לא תעשה עכ"ל, ולדברי הב"י צוין דאין עשה דוחה ל"ת כל מקום שהיה אפשר לקיים שניהם אע"פ שעתה אין בידו לקיים, ולפי"ז מיישוב שפיר קו' הפמ"ג למה אין מורידין מתפילין של ראש לשל יד כשאין מצוי לו תפילה של יד וצ"ע.

ויע"ע בשו"ת שאגת אריה [סי' צ"ו] דהקשה לשיטת הרמב"ן מהגמ' שבת קל"ג. בני מילה בהברת דמבואר שם דאי ליכא אחר האב רשאי למול אלא דלא מקרי אפשר לקיים שניהם במה דאפשר ע"י אחר כיון דעתיא אינו מצוי ויעוי' בקובץ הערות [סי' ז' אות א' סי' י"ב אות ט'] מש"כ לענין, עוד י"ע מהגמ' בזבחים צ"ז: כל הנוגע בבשר יקדש ומקשינן דנית עשה ונדחי ל"ת והתם גרע טפי דבא ע"י פשיעה וכן הקשה המהר"ן חיות בערובין ק'. ע"ד התוס', והביא דכבר הקשה כן השער המלך.

בישוב קו' הפמ"ג דאין דוחין איסור

הורדה בקדושה

והנה בעיקר קו' הפמ"ג למה אין עשה דוחה לאיסור דאין מורידין, יש לדון וליישוב דכיון דחייב הנחת תפילין הוא פעם אחת ביום ואפי' לזמן מועט, ומאיך איסור הורדה מקדושה הוא בכל רגע ורגע לא אמרינן בזה עשה דוחה ל"ת כעין מש"כ התוס' בקדושין ל"ח. דעשה דאכילת מצה אינו דוחה איסור חדש גזירה כזית ראשון אטו כזית שני.

עוד יש לדון דאין נימא דהוא דין תורה ויפלינן ממחנות השורפים י"ל דהוי קעשה כיון דלא נאמר בלשון לאו אלא הוי כלאו הבא מכלל עשה ויש להסתפק אם דינו כלאו או קעשה לענין דין דחייה, אולם מצינו ברשב"א בכתובות מ'. דכתב להדיא דלאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גמור דנחזה מפני עשה, ובהכרח צריך ליישב כשאר תירוצים הנ"ל, ויעוי' בקובץ הערות סי' ה' אות ו' במש"כ לדון לפי"ז לענין כבוד מלך דאינו רק איסור עשה אלא מצות עשה ממש שתהא אימתו עליך ע"ש.

פלוגת המג"א והא"ר בהורדה באותה רצועה

והנה המג"א סי' מ"ב כתב לחדש דאפי' באותה רצועה עצמה שייך דין דאין מורידין וכ"כ המשנ"ב [סק"ג] וי"ל כתב המג"א דאם נפסקה רצועה של יד סמוך לקשר אסור להפוך ראש האחר למעלה במקום שהוא חזק ולעשות בו הקשר של יד, והחתיכה שהיה בו הקשר יקשר ועתה לזו למטה דמורידו מקדושתו וכן שהיה בו הקשר והי"ל ועתה יעשה בו כריכות האצבעות, אלא אותה החתיכה צריכה גניזה, וכו' וכן בשל ראש אם נפסק מה שמקיף הראש אסור להפוך מה שבתוך הקשר שיהיה חוץ לקשר מטעם הנ"ל עכ"ד.

מאיך מצינו באליה רבא דהביא בשם זקנו וז"ל שמעתי בשם זקני הגאון וצ"ל דמותו להפך רצועה של תפילין וליצן הקצה שלמטה למעלה בבתיים, והביא ראהי מפרש"י פרשת ויצא זאת אומרת עלי ניחן צדיק את ראשו, עשאו' ב"ה אבן אחת, והא עדיין הקנאה לאיזה צד יונח האבן, אלא שאין קפידא בזה ע"כ, וביאור הדברים דבגוף אחד אין קפידא באיזה צד יונח, וא"כ גם ברצועה של תפילין אין קפידא מה למטה ומה למעלה.

הרב אברהם זנגר

קידש על יין של היתר מכירה והיה לפניו בקבוק יין של היתר

מעשה שהיה בשבת האחרונה, הגיע אורח בליל שבת לפני הסעודה והביא עמו בקבוק יין, ומשום כבודו קידש בעה"ב על היין שהביא האורח, אך באמצע הסעודה הבחין בעה"ב לחרדתו שהיין הוא של שביעית מ'היתר מכירה', והנה כבר עברו כמה שנים מזמן הביעור והיין נאסר בהנאה, ומטעם זה נקטו רבים מפוסקי זמנינו דהמקדש על יין של היתר מכירה לאחר זמן הביעור לא יצא יד"ח ועליו לחזור ולקדש שנית, ע"י בהערה.¹

אולם נראה להציע דבר חדש בדיון זה, דבניד"ד לא יחזור ויקדש שנית, מפני שהיה לפניו על השלחן בקבוק מיץ ענבים של היתר, והיה דעתו לשתות ממנו בסעודה, וא"כ י"ל דחל הקידוש על המיץ ענבים שבבקבוק, ואע"פ שלא שתה ממנו כלל בשעת הקידוש, י"ל דדין שתיית היין מתקיים בדיעבד גם ביין של איסור, כפי שיבואר. **ונבאר את הדברים ע"פ כמה יסודות;**

לקדש על בקבוק יין

א. בשעת הדחק אפשר לקדש על בקבוק יין. והנה לכתחילה אין לקדש על בקבוק יין מכמה טעמים;

א ע"י רמ"א (סי' קפ"ג ס"ד) דאין ליקח כוס שפיו צר לכוס של ברכה.

ב לכתחילה צריך שיהא הכוס מלא והבקבוק איננו מלא.

ג לכתחילה צריך לאחוז את הכוס בידי.

אולם בשעת הדחק אין בכך חסרון, ע"י משנ"ב (סי' קפ"ג סק"ח) דאם אינו יכול להשיג בכל כלי אחר אפשר ליקח כלי שפיו צר, וכן אינו לעיכובא שיהא הכוס מלא (משנ"ב סי' רע"א סקמ"ב), וכן לאחוז הכוס בידו אינו אלא מצוה מן המובחר (משנ"ב סי' קפ"ב סקט"ו). וע"י משנ"ב (סי' רע"א סקע"ח) דאם קידש על יין שבכלי הנמצא לפניו על השלחן או על הספסל יצא יד"ח, והכוונה על יין שבבקבוק. וכ"כ פוסקי זמנינו דמי שאין לו כוס יכול לקדש על היין שבבקבוק.²

מקדש המבליע מילים

והנה דן בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' מ"א) מה יעשה אורח השומע קידוש מבעה"ב, ובעה"ב מבליע מילים ולא הוציא מפיו כראוי את כל תיבות הקידוש, וכתב הדעה לאורח היא לומר בעצמו את כל הקידוש בלחש יחד עם המקדש ויכוין לקדש על הכוס שביד המקדש. אלא שנחלקו הפוסקים בדבר זה, אם יכולים שנים לקדש על כוס שביד אחד מהם (ע"י ביה"ל סי' רע"א ס"א בסוף דבריו וכן בס"ב, וחזו"א סי' ט"ט סק"ג), ועל כן כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א את העצה אחרת, שיכווין לקדש על היין שבבקבוק, ואח"כ ישתה מלא לוגמיו מהיין שבבקבוק (ווי העמודים וחשושיהם נ"ח עמ' ל"ד, הליכות חיים הל' קידוש עמ' ר"ז, ועוד, אולם הגר"ש"א והגר"ק זצ"ל הורו לנהוג כעצת שו"ת רב פעלים).

הקידוש חל על היין שבבקבוק

ב. מי שרגיל לשתות עוד יין בסעודה הבקבוק הנמצא על השלחן, חל הקידוש על היין שבבקבוק אף אם התכוין לקדש על יין אחר, כמבואר במשנ"ב (סי' רע"א סקע"ח) וז"ל: 'אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים וכו' אם היה יין מוכן לפניו בכלי על השלחן או על הספסל בעת הקידוש ודעתו היה לשתות ממנו אח"כ א"צ לקדש שנית דהוי כאילו קידש על כל היין שמוכן לפניו וישתה מהן תיכף מלא לוגמיו' עכ"ל (ויע' בשע"ח צ"ס ק"ב) דאף דהאמר מרדכי חולק על דין זה, מ"מ מיון הדברה אחרונים ס"ל דמהני, וגם דספק ברכות הוא, לכן פסק המשנ"ב דיצא יד"ח).

היין בשוגג יש מקום לחוש לדעת החרדים דאם לא ביער בשוגג אינו נאסר בהנאה ולכן לא יקדש שנית, אולם כתב שם דתלוי אימתי קנה היין, דאם היה היין בשעת הביעור ביד אנשים שאינם שומרי שביעית י"ל דלא חשיב שוגג.

וכ"כ בספר משפטי ארץ (פרק ל"ב הערה 11) בשם הגר"ש"א והגר"ש"א זצ"ל דאותם שאינם שומרי שביעית אינם נחשבים כשוגגים ופירותיהם אסורים לכו"ע, וכ"כ בספר שמיטה כהלכתה (להג"מ שטרנבוך שליט"א עמ' ס"ג), וע"ע ספר מבי דינא (שביעית עמ' קס"ו) וספר שדה מרדכי (פ"ב ס"א).

³ שש"כ (פמ"ז ס"א) הליכות אבן ישראל (שבת ח"א עמ' ק"ב) כבוד ועונג שבת (פ"ט) בשם הגר"ש זצ"ל, שרא"ל אז נדברו (ח"א העמדות עמ' קנ"ד) קובץ מבית לוי (ח"ג עמ' ע') שו"ת משנת יוסף (ח"ד סי' קע"ח) ועוד.

עוד שמעתי (מבני הבה"ח אפרים נ"י) דאם לא יעשה עטרה ממילא הדבר מצוי שיתהפך לפעמים וכיון דעומד לכך הר"ל כאילו התנה מעיקרא וכמו שמצינו לענין שינוי הקשר בתפילין כשמשיא לאחר וכיוצ"ב דאין מקפידין בדבר משום דדבר הרגיל הוא הר"ל כאילו התנה עליו ויל"ע.

האם קטן יכול להניח תפילין של גדול

יש לדון בדבר המצוי בנער שמתחיל להניח תפילין קודם שנהיה בר מצוה ויעדיין לא קיבל התפילין שהזמין עבורו ורוצה להניח התפילין של אביו עד שיגיעו התפילין לידו, ויש להסתפק האם רשאי לעשות כן או דשמא יש בזה דין ד'אין מורידין' כיון דהתפילין עומדים לקיום מצוה של גדול בר חיובא ולא של קטן שעדיין לא נתחייב.

והנה מרן הגר"ש"א זצ"ל הביא דיש מי שכתב דיש בזה איסור דאין מורידין, אולם הגר"ש"א זצ"ל נחלק עליו וכתב דלא מצינו דין זה אלא כשיש שינוי בחפצא של הקדושה כגון שמעביר הפרשיות מתפילין של ראש לתפילין של יד או מחליף הרצועה של ראש לשל יד, אבל כאן דאין שינוי כלל בגוף התפילין אלא בקיום המצוה לא שייך בזה דין 'אין מורידין', והוסיף הגר"ש"א זצ"ל דודאי הנחת הקטן עדיפא ממה שיהיו התפילין מונחים בארון ולא יקיימו בהם מצוה כלל.

ולפי סברא זו חידש מרן הגר"ש"א זצ"ל דגם לענין מזוזה מותר להעביר מצוה מפתח שחייב במזוזה מהתורה לפתח שחיובו רק מדרבנן ואין בזה חיסרון של הורדה בקדושה כיון דאין שינוי בגוף המזוזה.

אולם לכאורה יש לחלק בין הדברים דבתפילין הנחת התפילין על ידי קטן היא באופן ארעי במעשה ההנחה על ראשו של קטן דאין התפילין קבועים בראשו, אבל לענין מזוזה דקבוע את המזוזה בפתח דרבנן יש כאן שינוי והורדה בקדושה באופן קבוע, ויש להוסיף דקביעת המזוזה היא מעיקר המצוה וכמו שמבשרים 'על קביעת מזוזה', ולכן יש לומר דזהו יש קפידא שלא להוריד בקדושה ואסור להעביר המזוזה מפתח שחיובו מהתורה לפתח שחיובו מדרבנן.

ולכאורה יש ראייה מפורשת לחילוק זה דמצינו במשנ"ב בהל' ציצית (סי' ט"ו סק"א) שכתב בשם הארצות החיים וז"ל אבל אין להתיר ציצית מטלית של גדול וליתנם בטלית של קטן שחיובו רק מדרבנן ע"כ, וחזו"א דאפי' לענין ציצית דאין בה קדושה ומ"מ אסור להחליף מחיוב דאורייתא של גדול לשל קטן דיש בזה ביזוי מצוה ואע"פ שאין שינוי בגוף חוטי הציצית אלא בבגד שמונחים בו ולכא"ל יש להוכיח דכיון דהוא דבר קבוע יש בזה משום אין מורידין, וא"כ הוא הדין לענין מזוזה.

אולם יש לחלק דבציצית הטלית היא חלק מגוף המצוה וכמו שמבשרים 'להתעטף בציצית', ולכן מצינו דאסור לנהוג מנהג בזיון בטלית של מצוה שלמה, משא"כ במזוזה הדפתח אינו חלק ממצוה מזוזה ולכן אין בעיה לזרוק פתח שהיה בו מזוזה.

וכן מצינו בדבר אברהם שהעיר דבטלית מצינו הידור מצוה ליקח טלית נאה, ולכא"ל הבגד אינו המצוה אלא החוטים, ומאי שנא ממזוזה דלא מצינו מצוה לעשות פתח נאה לקבוע עליו מזוזה, ונראה מכאן דבציצית הבגד הוא חלק מהמצוה, ולפי"ז יש ליישב הקושיה על דברי מרן הגר"ש"א זצ"ל דבציצית אסור להחליף החוטים מבגד של גדול לטלית של קטן דיש כאן כעין זלזול וביזוי למצוה, משא"כ במזוזה כיון דאין שינוי והורדה בקדושה בגוף המזוזה מותר להסירה מפתח של חיוב דאורייתא ולקבוע בחיוב דרבנן.

ולמעשה מרן הגר"ש"א זצ"ל נקט דגם במזוזה אסור להורידה מפתח דאורייתא לדרבנן דיש לחוש דיש הורדה בקדושה כיון דהמזוזה הוא דבר קבוע בפתח ויש כאן שינוי בקביעות המזוזה, וכן כתב גם מרן הגר"ח זצ"ל בספרו מזוזות ביתך דיש ללמוד מציצית דאסור להחליף מחיוב דאורייתא לדרבנן.

אבל עכ"פ לענין תפילין נראה דמותר לקטן להניח תפילין של גדול כיון דאין כאן קביעות בתפילין כמו במזוזה וציצית.

¹ כמבואר בחזו"א (שביעית סי' י"א סק"ו וסי' כ"ו בסדר השביעית סק"א) ובקובץ אגרות ח"ב סי' קס"ב) דחל עליו דין איבוד, וע"י דרך אמונה (פ"ז צה"ל סק"ו), ולכן הורו הגר"ש"א והגר"ח זצ"ל דין של היתר מכירה לאחר הביעור יש לשופכו ואין בזה משום חשש הפסד פירות שביעית (מנשים באהל עמ' רס"ו), משנת הגר"ש שביעית פ"ט ס"א, שיח אמונה על דרך אמונה הל' שביעית מילואים עמ' 46.

² הגר"ח זצ"ל (שיח אמונה שם עמ' 31, מועדי הגר"ח ח"ב עמ' ת"ג, בנתיבות ההלכה מ"ב עמ' 307, ידון משה י"ד עמ' ל"ט, וע"ע שאלת רב ח"ב עמ' רפ"א) הגר"ש"א זצ"ל (ישא יוסף שביעית פ"ב) שו"ת מגנותא אליהו (ח"ד סי' י"ז) ירחי כלה (שביעית עמ' קע"א), וע"ע מבי דינא (שביעית עמ' קס"ב).

³ ספר ישא יוסף (שם) מובא בשם הגר"ש"א זצ"ל דבאופן שלא נתבער

ולכאורה נראה דטעם ב' אינו שייך בניד"ד, כי ברכת הקידוש נאמרה על יין המותר בשתייה, ורק ברכת הגפן נאמרה על היין האסור בשתייה, וא"כ אף אם נאמר בדברתו אינה ברכה ונחשב כשתה את היין של הקידוש בלא ברכת הגפן, הרי לדעת כמה אחרונים אין ברכת הגפן מעכבת את הקידוש [משום דברכת הגפן אינה חלק מגוף הקידוש כדחזין בדיון פורס מפה ומקדש (שו"ע סי' רע"א ס"ד) שאם כבר על היין מבע"י וקידש עליו היום מקדש על היין בלא ברכת הגפן].

וכן טעם ג' יתכן שהוא חסרון רק בגוף הקידוש ולא בקיום דין שתיית היין של הקידוש.

אמנם טעם א' שייך גם בניד"ד.

מצוה הבאה בעבירה בקידוש על סתם יינם

והנה באמת בעיקר הדין של קידוש על יין האסור בשתייה מצאנו בפוסקים שנחלקו לגבי מי שקידש בשוגג על סתם יינם, דבש"ת חסד לאברהם (תניא סי' ל"א) מחזה אברהם (סי' מ"ט) כוכב מיעקב (ח"א סי' קצ"ח) חזון נחום (ח"ב סי' ג') צידדו דיצא יד"ח בדיעבד משום כמה צירופים;

א. הדעות דאין פסול מצוה הבאה בעבירה באיסור דרבנן (עי' שו"ת תורת חסד סי' ל' סק"ב ומחזיק ברכה סי' תרנ"ח סק"ב, אולם בשעה"מ פ"ח מלולב ה"ה הוכיח מרש"י פסחים לה: דאין חילוק).

ב. הדעות דאין פסול מצוה הבאה בעבירה בשוגג (מרדכי ר"פ לולב הגזול סי' תשמ"ז וכו"ח החת"ס סוכה כט: בד"ר"ת בספר הישר סי' ק"כ), ובפרט לפי דברי התניבות הידועים (סי' רל"ד סק"ג) דהעובר על איסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה.

ג. הדעות דאין פסול מצוה הבאה בעבירה במצוה דרבנן (עי' שו"ע ורמ"א סי' תרמ"ט ס"ה וגמ"א סקט"ו לענין לולב הגזול בחוה"מ סוכות, ובביה"ל סי' תנ"ד ס"ד לענין מרור הגזול דתלוי בפלוגת השו"ע והרמ"א הנ"ל), וקידוש על היין אינו אלא מדרבנן.

ד. עיקר המצוה הוא הקידוש, והשתיה אינה אלא תנאי בקיום המצוה (ובפרט לד' רש"י עירובין מ: דהשתיה אינה אלא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא ישותו ממנו), ועל כן "לדאין חסרון כשלא היתה בעבירה בגוף המצוה (כן צידד בחסד לאברהם שם, ודימה זאת להא דאין פסול מצוה הבאה בעבירה בתוקע בשופר של איסורי הנאה מפני שהמצוה היא השמיעה ולא התקיעה כמש"כ הרמב"ם פ"א משופר הג', ובש"ת הר צבי סי' קס"ד ובש"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' י"ח כתבו כו"ל"ז דלא הוי בשעת מעשה המצוה ממש, והוא חידוש רב). [אולם יש חידוש בדבריהם, כי כל הצירופים הללו הם צירופי דעות שלא נפסקו להלכה].

אמנם יש מן האחרונים שנקטו דהחסרון אינו רק משום מצוה הבאה בעבירה, אלא גם משום טעם ב' הנ"ל, עי' שו"ת באר עשק (סי' ק"ט) הלכות קטנות (ח"א סי' י'), הובאו בבאר היטב (סי' רע"ב סק"ב) ותפארת ישראל (ברכות פ"א אות ד') וכו"ל בספר תורת שבת (סי' רע"ב סק"י) ועוד, ועפ"י הסיק בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א סי' ל"ה) דלא כהאחרונים הנ"ל, דאם קידש על סתם יינם לא יצא יד"ח ועליו לקדש שנית.

חולה שיש בו סכנה השותה יין של איסור האם יכול לקדש עליו

ויש מן האחרונים שכתבו טעם הג', ועפ"י צידדו לחדש דאפי' חולה שיש בו סכנה שמותר לו לשתות יין של איסור לצורך רפואתו, ולא שייך בזה פסול מצוה הבאה בעבירה או דאינו מברך אלא מנא, מ"מ אינו יכול לקדש על יין זה, כי היין פסול לקידוש (עי' ישועות יעקב סי' רע"ב סק"ב וספר משנת חכמים סי' ל"ט בחלק יבין שמועה סק"ג והובאו בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ג' הערה י', וכן דקדק מ"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל מדברי הביה"ל סי' רצ"ו ס"ב ע"ש היטב).

ולהלכה נקטו רבים מהאחרונים דלא יצא יד"ח ועליו לקדש שנית (לבושי מרדכי שם, שו"ת אמרי דוד סי' ק"ב ושו"ת מהר"י אסאד סי' ק"ס, ועוד), וכן נקטו פוסקי זמננו.

נחזור לענייננו, דאם קידש על יין המותר בשתייה ורק קיים דין השתייה בין האסור בשתייה, ככה"ג י"ל דלא שייך טעם ב' וג' כמו שנתבאר אלא רק טעם א', ומצד טעם א' יתכן דהוי ספק להלכה לחדש חוזר ומקדש כמו שצידדו האחרונים הנ"ל.

ומעתה נחזור לבניד"ד במי שקידש על יין של היתר מכירה והיה לפניו בקבוק מיץ ענבים שהיה בדעתו לשתות ממנו בסעודה, לפי כל האמור י"ל דאינו יכול לחזור ולקדש, כי גוף ברכת הקידוש חלה על המיץ ענבים שבבקבוק, וחובת השתייה יתכן יצא יד"ח בדיעבד בשתיית היין שבכוס א"פ שהוא אסור בהנאה, ולכן אינו יכול לחזור ולקדש בעצמו, אולם בודאי ראוי שיחזור אחר מי שעדיין לא קידש כדי לשמוע ממנו קידוש שנית ולצאת מן הספק.

קידוש על כוס אחת ושתיית היין מכוס אחרת

ג. אע"פ שכתב המש"ב דצריך לשתות תיכף מלא לוגמיו מהיין שבבקבוק, מ"מ נראה דבדיעבד אם שתה יין אחר יצא יד"ח, כמבואר בשו"ע (סי' רע"א סט"ו) דאם נשפך הכוס של הקידוש קודם שטעם ממנו יביא כוס אחר וישתה ממנו, וביאר המש"ב דכיון שקידש מתחלה על היין כד"ן וגם טעם כשיעור אע"פ שלא טעם מאותו הכוס שקידש יצא עכ"ל.

קידוש ונתגלה נקב בכוס

וכ"כ בקובץ מבית לוי (ח"ג סי' ע') לענין מי שקידש ואח"כ נתגלה שיש נקב בכוס דלא יצא יד"ח קידוש לדעת המש"ב (שעה"צ סי' קפ"ג סק"ד) לפי שאין הכוס מחזיק רביעית, וכתב דמ"מ אם יש בקבוק יין על השלחן ודעתו לשתות ממנו בסעודה חל הקידוש על הבקבוק, ולענין שתיית הכוס מועיל ששותה מלא לוגמיו מהכוס, כי השתיה א"צ שתהיה מכוס שלם, עכ"ל, (ושם ח"ו עמ' קס"ד מובא שהורה כי בעל שבת הלוי זצ"ל). ולכא"ל כוונתו עפ"י השו"ע הנ"ל דבנשפך הכוס יכול לשתות מכוס אחרת. [אך הא דמשמע מדבריו דגם לכתחילה יכול לשתות מהיין שבכוס צ"ע, דלכתחילה בודאי צריך לשתות מהיין שקידש עליו, ורק בדיעבד אם נשפך הכוס כתב השו"ע דיכול לשתות יין אחר].

והנה בשו"ת מגדנות אליהו (ח"א סי' קכ"ב וח"ג סי' ב') כתב לצדד דהא דמבואר בשו"ע דאפשר לצאת יד"ח בקידוש בשתיית יין אחר אע"פ שלא שתה את היין שקידש עליו, היינו רק כשנשפך הכוס, אבל כשהכוס קיימת אינו יוצא יד"ח בשתיית יין אחר אפי' בדיעבד, ע"ש טעמו. ונראה לבאר טעם אחר בזה, דהנה דין נשפך הכוס הוא חידוש גדול, מה ענין שתיית יין אחר שלא קידש עליו, ויש שהעלו מזה דדין הקידוש על כוס יין ודין שתיית כוס יין ב' דינים נפרדים הם ולכן א"צ שיתקיימו באותו הכוס, אולם מדברי כמה מהאחרונים נראה דיסוד הדין הוא שהקילו לדנו כאילו שתה את הכוס של הקידוש כיון שמכיון בשתייתו שיהא במקום הכוס שנשפך, עי' ל' ח"א (ככל ר' סט"ז) 'אם נשפך הכוס וכו' יביא כוס אחר וכו' דהוי כאילו קידש על כוס זה', ובספר תורת שבת (סי' רע"א סק"ו) כתב 'צריך לשתות את הכוס אחר מיד שהרי הכוס הזה עומד תחת הנשפך', ובמק"א הבאנו כמה ראיות לזה. ולפ"ז י"ל דרק אם נשפך הכוס נאמרה קולא זו דיכול להעמיד כוס אחר תחת הכוס שנשפך.

חידושו של דרך החיים דמקדש על לחם משנה ולא טועם ממנו

אמנם בדה"ח (דיני קידוש אות ז') מוכח שנקט דמועיל בדיעבד גם אם לא נשפך הכוס, ע"ש שכתב דמי שבידו המוציא לבילל שבת על הפת ובצע את הפת ונזכר שלא קידש יביאו לפניו לחם משנה אחר ויקדש עליו בלא ברכת המוציא ואח"כ יטעם מהפרוסה שבצע בתחילה ויברך עליה המוציא, ומועיל כדן נשפך הכוס דבדיעבד אפשר לשתות כוס אחרת שלא קידש עליה, וה"נ בזה מקיים חובת טעימה בפרוסה אע"פ שלא קידש עליה ע"ש.

וכן נראה מדברי מהר"ל בהלכות ר"ה, וז"ל; 'מעשה שאמר מהר"י סג"ל לבילל שני דר"ה להביא יין חדש לבה"כ והיו מקדשין על יין חדש, ושמש העיר היה עומד אצלו וכוס יין שיש בידו נתן המקדש עיניו בו. ושאלו את פי מהר"י סג"ל מאי שנא דבבית יעשו להפך כדפי' לעיל. והשיב מהר"י סג"ל דשאני הכא דדין החדש עיקר משום התינוקות דלבם נגזר אחרי, אבל בסעודה יין ישן דעתם נוטה הימנו לכן מיומן הוא שם לברכה' עכ"ל. וצ"ב מה תועלת יש לתת עיניו ביין הישן, והרי אין התינוקות טועמים אלא את היין החדש. ונראה דכוונתו דחובת טעימה אפשר לקיים ביין החדש והוא מתכוין לקדש גם על היין הישן וכדן נשפך הכוס. הרי דגם אם לא נשפך הכוס מועיל לשתות מכוס אחר.

קידוש על יין של היתר ושתה יין של איסור

ד. מי שקידש על כוס יין ונשפך הכוס והביאו לפניו כוס יין אחר ושתה ממנו, ונתברר שהיין ששתה ממנו הוא יין של איסור, יש לדון דיצא יד"ח, כיון שעצם הקידוש היה על כוס יין של היתר, ודין שתיית היין י"ל דמתקיים בדיעבד גם ביין של איסור, והוא החידוש העיקרי שבאנו לחדש בזאת.

ביאור הדברים, דהנה מתוך העיון בדברי הפוסקים נראה דיש ג' טעמים עיקריים להא דהמקדש על יין האסור בשתייה לא יצא יד"ח; א. משום מצוה הבאה בעבירה. ב. משום דהמבדק על שתיית איסור אפי' מברך אלא מנא. ג. יין האסור בשתייה פסול לקידוש [משום דה"ל כיון שאינו ראוי לשתיה, או מפני שהוא מאוס למצוה כדן לולב של אשרה, או מדין 'הקריבהו נא לפחתך', עי' שו"ע סי' רע"ב].

הרב אליסף פרלמן

איסור לא תקום בהמעשה המובא בחפץ חיים הנקרא אויס פירין

א] כתב הח"ח בהגה"ה לאוין י"ד לגבי איסור הלבנת פנים הנלמד מ'לא תשא עליו טטא' ו'ל ודע, דאצל הולכי רכיל מצוי מאד לאו זה, על ידי מה שקורין בלשון אשכנז 'אויס פירין'. וכו', והוא, כשיספר לו ראובן לשמעון: לוי דבר עלי לפני כן וכן, (ותקע עובר ראובן בזה על לאו ד'לא תלך רכיל בעמך' ושאר לאוין ועשין וכו'), ושמעון מאמין לדבריו, (והוא עובר על לאו ד'לא תשא שמע שוא' ושאר לאוין ועשין וכו'), ואחר כך כשפוגע שמעון בלוי, הוא מתחיל לחרפו ולבזותו, (והוא עובר בזה על לאו 'ולא תנו איש את שמעו', דכי משום שהוא מקבל לשון הרע עליו וחושב שהוא דבר עליו לשון הרע, הותר לו להונות אותו?) וכו' ע"כ מהגה"ה, ועיי"ש עוד בהמשך המעשה בח"ח ואכ"מ.

ג] והנה בדברי הח"ח יש לדייק דמתחילה הזכיר דחוף מאיסור לשון הרע שדיבר ראובן יש בזה שאר איסורין ולאין, וכן כתב לגבי שמעון המקבל את הלשון הרע, אבל בהמשך כאשר דיבר בשמעון שהלך לחרף ולבזות את לוי על כך שדיבר עליו, כתב הח"ח דעובר בזה באיסור ד'לא תנו' ולא הזכיר בזה שאר לאוין ועשין, ואפשר שקיצר בזה אחר שכבר הזכיר ענין זה מתחילה, אלא דכל זה הוא נכון ביחס ללאוין שאפשר שלא יעברם, והם תלויים בתנאים מסוימים כגון 'יתום ואלמנה וכדו' אבל לכא' לאו שמוכרח שמעון לעבור בו, היה ראוי שיזכירו הח"ח, כמו שהזכיר את האיסור ד'לא תנו'.

ומעתה יש להקשות, מדוע לא הזכיר בו הח"ח שיעבור שמעון באיסור נוסף ד'לא תקום', כאשר מחרף ללוי, שהרי הטעם שהוא מחרפו הוא כנגד מה שציערו במה שדיבר עליו בפני ראובן, ומאי שנא שהזכיר הח"ח רק את האיסור לא תנו, ולא הזכיר בו איסור זה, וצ"ב, ולכא' יש לבאר בזה דהא דלא הזכיר בזה הח"ח איסור לא תקום, הוא משום דהא שיטת היראים והסמ"ג והרבנו יונה דליכא איסור 'לא תקום' בצערא דגופא, וא"כ כיון שהוא צער הגוף לשמעון במה שלוי דיבר עליו, ליכא איסור לא תקום לשמעון לחזור ולצער.

אכן הבמ"ח לעיל לאוין סק"ט הביא דמדברי הרמב"ם והחינוך יש ללמוד דס"ל דגם בצערא דגופא איכא איסור לא תקום, ולדבריהם בנידון דידן לכא' עובר גם באיסור לא תקום, וביותר קשה שהרי כתב שם הח"ח וז"ל היוצא מדבריו אם ציערו צערא דגופא מחלוקת בין הראשונים אם מותר מן התורה לנקום ממנו וספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל, וא"כ למעשה נקט הח"ח לאסור בזה, ומדוע לא הזכיר זאת, ואפשר דל"ל דלא הזכיר זאת הח"ח משום דעכ"פ הוא שנוי במחלוקת.

אלא דאכתי יש להקשות מדברי הבאמ"ח ה' רכילות כלל ה' סק"ז וז"ל לכך ציירתי לענין מלשינות, דאם רק גינה אותו שלא בפניו, י"ל דאפילו אם היה נתברר לו שהדבר אמת, ג"כ מחוייב עדיין להטיב עמו בכל הטובות, כגון להלות לו מעות וכו"ב כמו לשאר ישראל, דאל"ה יעבור בלא תקום ולא תטור, דלא שרינן בימא (דף כ"ג) רק בצערא דגופא, וגנות שלא בפניו לכאורה לא מיקרי צערא דגופא וכו' עכ"ל. הרי מבואר בדבריו דלכא' היכא דהוי שלא בפניו עובר בלא תקום ולא חשיב כלל כצערא דגופא.

ד] והנה בספר יד הקטנה פ"ו מהל' דעות אות י"ב כתב כל ענין אזהרות הנקימה והנתיקמה הוא רק בדבר שלא חייבה בה התורה את בני האדם, וכו' הנה בכמו ענינים אלו באה האזהרה שכאשר יבקש ראובן מה שממעון שאילת כלי או שאר איזה ענין, ושמעון לא יתרצה לו, לכל יקשה בעיניו ויהיה שונא לשמעון ככה לקחת נקמתו ממנו, כי אם יקשה בעיניו ויהיה שונא לו על דבר הלא כזה יהיו בני אדם כל ימיהם בשנאה וקטטות ומריבות, היום יהיה שונא לו על שלא השאיל לו כלי ולמחר יהיה שונא לו על שלא הקדים בשלומו, וכבר אין קץ וסוף לענינים אלו, עכ"ל.

ולפ"ז יבואר דהא בנידון דידן שעבר לוי על איסור לשון הרע כשדיבר עליו בפני ראובן הרי שהוא דבר שחייבה התורה שלא יעשה כן, ובהו לפי מאי דכתב הרי הקטנה הרי שלא נאמר איסור לא תקום, אלא דיש לכא' להקשות בעיקר יסוד זה, שהרי לכא' לפ"ז כל צערא דגופא אינו שייך באיסור לא תקום מצד הך טעמא, שהרי המציערו עובר באיסור לא תנו, ומהו שהחמירו בו החינוך והרמב"ם, ויל"ע.

ה] והנראה לבאר בזה, בהקדם מאי דיש לחקור, במי שהיה סבור שעשה עמו חטאו רעה ועל כן היה נוטר ונקום לו, והנה סוף דבר לאחר שנקם בו נתברר לו דלא עשה עמו כל רעה מעיקרא, ואפי' היכא דלא נתברר הדבר לבסוף, אלא דעכ"פ הכי הוא האמת שהוא היה טועה בחשבו כן, ואשר יש לדון אם עבר בזה איסור לא תקום, שהרי ס"ס

איסור לא תקום בתורה נאמר באופן שאכן עשה לו חטאו רעה והוא גומלו רעה, אבל כל שלא עשה לו חטאו רעה א"כ חסר כאן בכל עיקר שם האיסור, ואין כאן כלפי האיסור אלא כנתכונן לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, חוץ מענין המדות רעות שיש בזה.

ואמנם אפשר לומר דגם בכה"ג הוא עיקר האיסור, שהרי ס"ס לפי מחשבתו שעשה עמו רעה, הרי עשה את כל חלקי האיסור שנצטוונו שגם אחר שעשה לו חטאו רעה, שלא טור לו ולא ינקום הימנו, והרי הוא לפי מחשבתו עשה ממש את הדבר הנאסר לו עפ"י התורה, ומה לי שתחילה הדבר הוא אצלו רק מחמת טעות, ולא היה בעיקר הדבר המעשה ס"ס הוא עשה את פרטי האיסור.

ואי נימא כהצד הראשון דליכא בזה איסור, א"כ יש לבאר שפיר דהא עיי"ש בהמשך דסיים הח"ח את המעשה דמייירי שלוי מכחיש את כל עיקר הדברים, וטוען שאע"פ שאמת היה הדבר אך לפי הניגון והאופן שאמרו לא היה בזה את הנגאי היוצא מהדברים, וא"כ לא עשה עמו רעה בדברו את הדברים, ונמצא דנתברר הכא דלא היה בעיקר הדבר עבור מה לנקום הימנו, וא"כ שפיר מתבאר דבהכי לא כתב הח"ח את האיסור דלא תקום כיון דחסר בפרטי האיסור.

ואכתי קצת קשה לפי שהדברים נוטים שיש בזה את חלקי האיסור גם בשלא נעשה המעשה ממש, ואפשר דעכ"פ יש בזה בכדי ליישב את דברי הח"ח משום דל"ל דאפי' אי נימא דיש להכריע לאיסור בזה, אך מאחר שאינו דבר מפורש על כן לא דיבר בו הח"ח ולא הזכירו, ויל"ע.

ה] ובספר השל"ה על פרשת קדושים באיסור דלא תקום, הקשה מה התווסף בלאו זה יותר על מה שכבר נאסר מכח האיסור דלא תטור, וכתב השל"ה לבאר דנאסר באופן שאינו רוצה להשאילו מטעם אחר וכגון מפני קמצנותו, אבל בכדי שלא יראה ככילי הוא תולה ואומר שאינו משאיל מפני קמצנותו, על מה שלא השאילו לשעבר, ודן בזה השל"ה לומר דהוא עובר גם בהכי מפני השומעים, ולכא' לדבריו י"ל דהוא הדין בנידון דידן הוא עובר מפני השומעים שרואים שעושה מפני קמצנותו.

אך יש לחלק ולומר דאינו דומה, ואדרבה מכח דברי השל"ה י"ל להיפוך, דמהא דביא השל"ה דגם בהכי עובר באיסור לא תקום, מבואר דאין האיסור תליא במה שבלב, אלא עובר שבמעשה הוא מעשה של נקמה, אע"פ שבלבו אינו כן, וא"כ י"ל דבעינן להפסיד מעשה של נקמה, וזה שייך היכא דבפועל אכן הלה לא השאילו מקודם, אבל אם לא היה מעולם, שייך דאע"ג דבלבו הוא נקמה, אבל בפועל אינו נקמה דהא לא היה לנקום במי שלא עשה לו נזר, והרי אין האיסור תליא בלבו אלא במה שבפועל הוא נעשה כנקמה, אלא דאין בזה הכרע, דהא אפשר דגם בזה חשיב כפועל של נקמה כיון שמדדו הוא מעשה נקמה אע"פ שהוא בטעות, ואזלינן לחומרא לכאן ולכאן, או שהוא בפועל נקמה אע"פ שאינו בלבו או שהוא בלבו אע"פ שאינו בפועל, ויל"ע.

ו] ואפשר לומר עפ"י מאי דכתב הבאמ"ח לאוין ח' ט' דגם להאוסרים בצערא דגופא, מכל מקום לא אסרה התורה אלא היכא דהוא לאחר זמן, אבל לא בשעת מעשה וז"ל מכל אלו מוכח דעת החינוך דמה"ת אסור לנקום ולטור בכל גווני אה"כ, רק בשעת מעשה מותר להשיב על חירופין מן הדין, וכו' וסברא נכונה היא דבעת מעשה החירוף א"א בטבע האדם להיות כאבן שאין לה הופכין אם לא מי שברכו לו במידות קדושות, וכו' אבל אה"כ שכבר נח רוגזו אסרה התורה להעיר רוחו ולנקום ממנו, וכו' עכ"ל.

ומעתה נראה לדון, בכה"ג שציערו צער הגוף שלא בפניו, ונודע לו אותו הצער, מה הדין ברגע שנודע לו הדבר, האם בכה"ג אמרינן דכיון דהוא שעת מעשה א"כ לית ביה איסור לא תקום דא"ל לו להיות כאבן שאין לה הופכין, או דילמא דכל הך סברא שייקא רק כאשר ציערו בפניו אבל כאן שמעשה הצער היה שלא בפניו אע"פ דהשתא ממש הוא דנודע לו הדבר, אך כבר ליכא את ההיתר הנ"ל שתלוי בשעת מעשה.

ואי נימא דכלפי שעת הצער הרי שגם בהכי נחשב שעת צער, אם כן יש ליישב את דברי הח"ח באופן הזה דמייירי נמי באופן שמד כששמע שמעון את כל ששמע פגשו ללוי והטחי בו על אשר דיבר עליו, והיינו דלא היה באופן שעבר זמן ונרגע, ואח"כ העיר לבו לנקום, אלא בעודו בכאב הראשון הוא שפגשו ללוי ומתוך כך חירפו, ובכה"ג י"ל דהוא בכלל ההיתר של שעת מעשה, ועל כן לא הזכיר הח"ח איסור דלא תקום בכה"ג כיון דמייירי נמי בכה"ג שנעשה בעודו בכעסו הראשון, ואינו עובר בכה"ג.

אך יש להקשות דכיון שהיה אסור לו להאמין לכך, מפני איסור לשון הרע, א"כ חוזר עליו האיסור ד'לא תקום', וכמו שכתב כן הח"ח לגבי האיסור דלא תנו, אלא דבזה נראה לחלק שפיר, דמה נפשך, אם משום שהיה לו שלא לקבל את הדברים כלל א"כ הוא סתם חוזר ומבייש את לוי ואין כאן לא תקום, שהרי יודע שאין לו להאמין עליו את הדבר, ואי חשבינן באיסור לא תקום משום שעכ"פ הוא לפי דעתו ס"ס הוא מקבל את הדברים, א"כ הרי לפי דעתו אין כאן גם איסור

אוצר ביכורי הלכה

שיעורים מתוך ספרי הגאון רבי אברהם טומבק שליט"א
דאש כולל ובעמח"ס ביכורי הלכה

גליון כ"ב | פרשת ויצא תשפ"ו

בגדר הדין תדיר ושאינו תדיר

בטעם הא דצריך להקדים עטיפת הציצית להנחת תפילין / במח' השגא"א והארצות החיים האם תפילין לדעת ר"פ דמדאורייתא נוהג אף בלילה ואיסורו הוא משום גזירה חשיב מש"ה לתדיר יותר מציצית / בשיטת השגא"א דציצית לא חשיב לתדיר משום דדבר שאינו חובה לא חשיב לתדיר ולא שייך בזה דיני קדימה / במח' הפוסקים האם הדין דאין מעבירין על המצות עדיף מהדין תדיר קודם / בביאור ב' השיטות בשו"ע בנתייב בתפלת מנחה ומוסף אם מחויב להקדים את תפלת המנחה / בביאור מח' הראשונים במוצ"ש חנוכה האם מקדים הבדלה דהוי תדיר, או דסברת אפוקי יומא עדיף דוחה תדיר / בטעם הא דאם צריך לתפילין ומוזזה ואין ידו משגת לקנות שניהם תפילין קודמים.

האמנם, דבב"ח שם כתב וז"ל, נראה, דהא דמקדים להתעטף בציצית הוא לפי שציצית באים כדי לזכור כל המצות, אבל התפילין היא מצוה יחידית, ומה שכולל כל המצות הוא קודם בזמן וקודם במעלה, ועוד כי על ידי קיום מצות ציצית הוא נזכר לקיים מצות תפילין, עכ"ל. ומבואר דלא כתב כלל הטעם דציצית קודמת לתפילין משום דציצית תדירה יותר מתפילין, ומשמע דלא מש"כ החת"ס בדעת הנמוק"י, אלא דעצם הא דשקולה כנגד כל המצוות הוי סיבה להקדים ציצית לתפילין, וצ"ב במה נחלקו. והנה, יש לדייק, דהרמב"ם בהל' ציצית וכן בהל' תפילין לא הזכיר כלל הלכה זו דצריך להתעטף בציצית ואח"כ להניח תפילין, וביותר דהרמב"ם הביא את הל' ציצית לאחר הל' תפילין, ומשמע דליכא ככל דין קדימה בעטיפת הציצית קודם הנחת תפילין, ולכאורה נראה בפשטות דחולק על דברי הטור, וצ"ע בזה.

ובשו"ע שם כתב וז"ל, אחר שלבש טלית מצויין יניח תפילין שמעלין בקודש, עכ"ל. ובביאור הגר"א שם כתב וז"ל, וכ"כ ע"פ הוזהר ע"ש ח"ג ק"ג ב', וכמ"ש בכ"מ שציצית הוא הכסא ותפילין הוא אדם מלמעלה והן תשמישי קדושה, עכ"ל. ומבואר מדבריו דלא ס"ל להב"י הטעם דמקדים ציצית לתפילין מטעם דציצית תדיר יותר מתפילין, אלא דנקט טעם אחר משום מעלין בקדש, ומטעם הוזהר המובא בב"י, ונמצא דאין זה כלל מדין דציצית קודמין, אלא דהוי דין בהנחת התפילין דבעי שנייה אותם אחרי שהוא לבוש בציצית, וכן משמע בביאור הלכה שם שכתב וז"ל, שמעלין בקודש, על האדם קאי, שצריך לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה, כי מתחלה הוא רק מכסה את עצמו בכיסוי של מצוה, וע"י התפילין הוא מקשר את עצמו בקשר היחוד והקדושה, עכ"ל. עכ"פ מבואר דחולק על הטעם דתדיר, ולכאורה צ"ב, דהא הב"י הביא את דעת הנמוק"י דהטעם משום דמצות ציצית תדיר לגבי תפילין, וצ"ב במה תליא פלוגתאיהו.

בטעם הא דצריך להקדים עטיפת הציצית להנחת תפילין

בטור סימן כ"ה כתב וז"ל, ואחר שנתעטף בציצית יניח תפילין מיד כדי שיהו מצויין לו בשעת ק"ש ותפילה, עכ"ל. ומבואר דס"ל דצריך להקדים עטיפת הציצית להנחת תפילין, וכ"כ בב"י שם וז"ל, מתוך דברי רבינו נראה שבתחלה מתעטף בציצית ואח"כ מניח תפילין, וכן כתוב בנמוקי יוסף בהלכות ציצית יב', דמצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ראוי להקדים, ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת ויום טוב, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, עכ"ל. ומבואר דהטעם דמקדים ציצית לתפילין הוא משום דמצות ציצית תדירה שנוהגת בין בחול ובין בשבת ויו"ט משא"כ תפילין שאינו נוהג אלא בחול, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ועוד טעם, משום שמצוות ציצית שקולה כנגד כל המצוות.

ולכאורה צ"ב לדעת הנמו"י דציצית קודם לתפילין מטעם תדיר, ל"ל לטעם דשקולה כנגד כל המצוות, וכן הק' בשאג"א סימן כ"ח, ועוד הק' שם, על הטעם שכתב הנמו"י דציצית קודמים לתפילין משום דשקולה כנגד כל המצוות, דהא לא מצינו דמהני האי טעמא דיני קדימה, ואפשר לישב, דהנה הקשו הפוסקים על דעת הנמו"י דהא בזבחים דף צ' איבעי להו תדיר ומקודש הי מינייהו עדיף, והרמב"ם בהל' תמידין ומוספין בפרק ט', הל' ב' פסק דתדיר ומקודש איזה שירצה יקדים, וא"כ קשה דהא תפילין הוי מקודש יותר מציצית, ואף דציצית הוי יותר תדיר, מ"מ הא הוי תדיר ומקודש דקימ"ל דאיהו שירצה יעשה, ואין פסק הנמו"י דציצית קודמים לתפילין מטעם דתדיר, אכן בחתם סופר או"ח סימן כ"ה סעיף א' מישב, דהכא דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות יקדים ציצית, ואע"ג דתפילין הוי מקודש מ"מ כיון דציצית יש לו שני מעלות על תפילין, בכה"ג תדיר קודם למקודש, וכתב שם החת"ס וז"ל, ועל זה נתכוין נמוקי יוסף, עכ"ל. ומבואר דכל מאי דמהני תדיר, אינו אלא משום דשקולה מצוות ציצית כנגד כל המצוות, דמהאי טעמא אף דתפילין מקודש, מ"מ תדיר קודם, ונמצא דהוי חד טעמא, ולפ"ז מיושב גם קושיית השאג"א דאיהו"נ דהטעם דשקולה כנגד כל המצוות אינו טעם בפ"ע להקדים ציצית לתפילין, אלא דמהני רק כדי שתדיר יהא קודם למקודש וכמשנ"ת בחת"ס, ודו"ק.

במח' השגא"א והארצות החיים האם תפילין לדעת ר"פ דמדאורייתא נוהג אף בלילה ואיסורו הוא משום גזירה חשיב מש"ה לתדיר יותר מציצית

בדיני ברכו' בסי' כ"ב בס"ד, א"כ ה"נ אם מקדים ללבוש הטלית המצויין קודם לתפילין ל"ל בה, דהא ה"ל מקדים דבר הרשות לדבר מצוה, דהא לבשת טלית זה אינו חובה עליו ואי בעי לא לביש ליה כלל, היולכ לא איכפת לן בהקדמתו, לפיכך הרשות בידו או ללבוש תפילין קודם או ללבוש טלית מצויין קודם לתפילין, עכ"ל. ומבואר בדבריו דס"ל דאף דין להקדים את התפילין ליכא, דמכיון דאינו מחויב כלל להתעטף בציצית, א"כ הו"ל כדבר הרשות דמותר לעשות קודם עשיית המצוה ול"ש הכא כלל דיני קדימה, ולפ"ז מיושב דמש"ה לא הזכיר הרמב"ם דין קדימת תפילין לציצית אע"ג לתפילין יותר תדירה מציצית, מהטעם שכתב השאג"א, דכיון דציצית לאו חובה כלל, לא שייך בזה כלל דיני קדימה.

עוד הקשה שם בשאג"א, דאף אם נאמר דציצית הוי תדיר יותר מתפילין, מ"מ ציצית כיון דאינו חובה להתעטף בציצית, לא חשיב תדיר אלא מצוי, וכדאיתא בפ' כל התדיר זבחים דף צ"א ע"א ת"ש שלמים לא אמש חטאת ואשם של יום, שלמים של אמש קודמין, הא אידי ואידי דיום, חטאת ואשם קדמי, ואע"ג דשלמים תדיר, אמר רבא מצוי קאמרת תדיר קמביעיא לן, מצוי לא קמביעיא לן, עכ"ל. ופי' רש"י וז"ל, מצוי קאמרת שאין תדירותו חובה אלא שהוא מצוי תמיד יותר מחבירו, עכ"ל. ומבואר דדבר שאינו חובה אע"ג דהוי שכיח אין לו חשיבות של תדיר, ולכאורה ה"נ בציצית אע"ג דשכיח יותר מתפילין, מ"מ כיון דאין חובה להתעטף, דהא רק אם יש לו טלית בר חיובא ומתעטף בה חייב בציצית, משא"כ תפילין דהוי חובת גברא, ואע"ג דציצית נהוג גם בלילה, מ"מ לא חשיבי תדיר אלא מצוי, וצ"ב בדעת הנמ"י והב"י דחשיב ליה לציצית תדיר לגבי תפילין.

ויעוין בארצות החיים בסי' כ"ה דכתב וז"ל, גם מה שהשיג בשאג"א שם דציצית לא מקרי תדיר רק מצוי כמ"ש בזבחים דף צ"א דשלמים לגבי חטאת ואשם לא מקרי תדיר אלא מצוי משום דאין תדירותו חובה כפרש"י שם, לק"מ, דשלמים כיון שאין תדירותו חובה יכול הוא שלא להתנדב שלמים כלל ואינו תדיר בכל יום, אבל בציצית נהי שאם אין עליו בגד בת חיובא פטור מציצית, הא מ"מ חל עליו מ"ע להיות עליו טלית בת ד' כנפות, וכבר נהגו להתעטף בציצית בעת התפילה, ושווינהו עליהו מצות תדירות, דמה שהוא תדיר ואינו תדיר תלוי בדעת בני אדם וכנ"ל, עכ"ל. ומבואר בדבריו דס"ל דאף דליכא חובה ללבוש בגד בת ד' כנפות ולהתחייב בציצית, מ"מ כיון דשווינהו עליהו חובה הו"ל תדיר, דתדיר ושאינו תדיר תלוי בדעת בני אדם, וצ"ב בדבריו, דהא סו"ס חלוק תפילין דהוי חובה מציצית דאינו חייב כלל ללבוש ציצית.

במח' הפוסקים האם הדין דאין מעבירין על המצות עדיף מהדין דתדיר קודם

בשו"ת מהרש"ל סימן צ"ז כתב וז"ל, שאלה מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה בורא נפשות רבות, ושכח והלך להטיל מים, ונוכר קודם שבא לברך על הקטנים אשר יצר איזה מהן קודם, אם נאמר ברכת נפשות רבות קודם שהרי זמנה קודם, או נימא מאחר שלא בירך נפשות רבות בזמנה, א"כ מוטב לברך אשר יצר בזמנה ואח"כ לברך ברכת נפשות רבות. תשובה, יראה שיקדים אשר יצר, משום דק"ל בכל דוכת' תדיר ואינו תדיר תדיר קודם, וברכת אשר יצר הוא תדיר, משא"כ בברכה אחרונה שיכול להיות כמה ימים וזולתו, וכגון שלא אכל או שתה כי אם בתוך הסעודה, עכ"ל, ומבואר דס"ל דברכת אשר יצר קודמת לברכת בורא נפשות משום דהיא יותר תדירה, ולכאורה לפי דברי השאג"א דבדבר שאינה חובה ל"ש בזה דין קדימה דתדיר, קשה דהא ברכת אשר יצר אינו ברכה דחובה אלא דמצוה יותר

ובעיקר דברי הנמ"י דציצית הוי תדיר יותר מתפילין, הקשה בשאגת אריה סי' כ"ח וז"ל, הנה מש"כ שראוי להקדים מצות ציצית מפני שהיא תדירה יותר, נ"ל דהא ליתא, שהרי דעת רוב הפוסקים אפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה, נמצא דאין מצות ציצית נהוג כלל בלילה, אבל תפילין דעת ר"פ שמן התורה נהוג בלילה, אלא שרבנן גזרו עלה משום שמא ישן בהן, הרי דמצות תפילין תדירה ממצות ציצית שאינה נהוגת בלילות מד"ת, ותפילין מה"ת נהוג בלילה, ומשום גזירה דרבנן לא פקע מעלת תדיר ממצות תפילין כיון דמה"ת נהוג בלילות כבימים, ואי משום דציצית נהוג בשבת וי"ט משא"כ תפילין, הא מ"מ מה שנהוג בלילות משא"כ בציצית הוא יותר תדירה מהא דשבת וי"ט של ציצית, עכ"ל. והמבואר דלדעת הרא"ש דס"ל דכסות יום בלילה חייבת, א"כ ציצית הוי תדיר יותר מתפילין דאף דתפילין נהוגים אף בלילה מדאורייתא, מ"מ אינה נהוגת בשבת וי"ט, אכן לדעת רוב הפוסקים דאף כסות יום בלילה פטורה, א"כ נמצא דתפילין הוי תדיר יותר מציצית דהא תפילין נהוגין בלילה, ולא מיסתבר דס"ל לדחוק דס"ל להנמי' והרי יונה כדעת הרא"ש, וצ"ב.

ובארצות החיים כתב דא"ז קושיה כלל, דוודאי הדין תדיר ושאינו תדיר אינו תלוי אם תפילין נהוגין מדאורייתא בלילה, אלא דכיון דאין מניחים תפילין בלילה אף דהוי גזירה מדרבנן, מ"מ אין תפילין חשיבי תדיר מש"ה, דמה שהוא תדיר ואינו תדיר תלוי בדעת בני אדם, וכיון דאין מניחין תפילין בלילה לא חשיבי תפילין תדיר, וצ"ב בביאור המחלוקת.

ואכן, בפמ"ג שם הקשה על השו"ע דנאמי השמיט את הטעם דתדיר וכתב דהטעם משום מעלין, וכתב שם וז"ל, ובשו"ע כתב שמעלין בקודש, לכאורה השמיט תדיר ושאין תדיר קודם שהוא מדין תורה, ד"ל דלהר"מ כסות יום בלילה לית מצות עשה, ותפילין לדידן לילה זמן תפילין רק אין מורין כן, ואם הוא חסיד אין צריך לחולצן בלילה, אפשר דתפילין תדיר, עיין סימן ל' סעיף ב', מה שאין כן לרא"ש הל' קטנות ציצית סימן א', עכ"ל. ומבואר דת"י דס"ל לשו"ע דרך לדעת הרא"ש דכסות יום בלילה חייבת ולשיטתו ציצית תדיר יותר מתפילין, דאף דתפילין מדאורייתא נהוג אף בלילה, מ"מ ציצית נהוגת אף בשבת וי"ט משא"כ בתפילין, אבל לדעת הרמב"ם דכסות יום בלילה פטורה א"כ ציצית אינה תדירה, דאף דנהוגת בשבתות וי"ט מ"מ תפילין נהוג אף בלילה מדאורייתא, ולהכי כתב השו"ע טעם אחר.

ולפי"ז אפשר, דהא דהרמב"ם השמיט את הדין דבעי להקדים ציצית לתפילין, היינו משום דא"ל לשיטתיה דס"ל דכסות יום בלילה פטורה, ולהכי ס"ל דאדרבה תפילין הוי תדיר יותר מציצית, אכן עדין ק"ק דלא נזכר ברמב"ם דתפילין צריך להקדים לציצית והא לדעת הרמב"ם דציצית אינה נהוגת בלילה נמצא דתפילין הוי תדיר יותר מציצית, וצ"ע.

בשיטת השגא"א דציצית לא חשיב לתדיר משום דדבר שאינו חובה לא חשיב לתדיר ולא שייך בזה דיני קדימה

ויעוין בשאג"א סי' כ"ח וז"ל, מ"מ אני אומר, דאע"ג דמצות ציצית לאו מצוה של חובה היא, אפ"ה אין חיוב להקדים תפילין לציצית, אפי' תימה נמי דתפילין ה"ל תדיר ומקודש לגבי ציצית, וטעמא דמילתא דכל דיני קדימה כגון של תדיר או של מקודש אינן נהוגין אלא בשתי מצות שאחד מהן תדירה או מקודשת מחבירתה, אבל לגבי דבר הרשות ל"ל בה, דהא אם לא ירצה להקריב שום א' מן הקרבנות הללו הרשות בידו, ומותר לעסוק במלאכתו וצרכיו קודם הקרבה, אלא שאם רוצה להקריב מחוייב להקדים ולהקריב התדיר או המקודש קודם לחבירו וכמ"ש

מברכת בורא נפשות, ומבואר במהרש"ל דאף דבר שברשות כיון דהוא יותר מצוי יש לו מעלת תדיר, היוצא מדברינו דנחלקו אי מצוה שאינה חובה נחשבת לתדיר או לא, וצ"ב במה נחלקו.

והנה, בבי"ש שם ריש סימן כ"ה כתב וז"ל, ונהגו העולם להתעטף בציצית תחלה, ולפי מנהגם הנותנים כיס של תפילין והטלית לתוך כיס אחד, צריכים לזוהר שלא ישימו כיס התפילין למעלה, כדי שלא יפגע בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם עטיפת ציצית כדי שלא יעביר על המצוה, דאע"ג דגבי תפילין אם פגע בשל ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד, שאני התם דכתיב והיה לאות על ידכה והדר ולטוטפות בין עיניך ודרשינן נמי מקרא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, ומשום הכי מוטב שיעביר על המצוה משיעבור אמאי דכתיב באורייתא, אבל הכא דאין לנו דמצות ציצית קודמת אלא מאסמכתא בעלמא, מוטב שתדחה אסמכתא זו משיעביר על המצוה, עכ"ל.

ומבואר בפשטות בדבריו, דאף דמצות ציצית היא תדירה, מ"מ עדיף הטעם דאין מעבירין על המצוות מהטעם דתדיר דאינו אלא אסמכתא, משא"כ לגבי קדימת תפילין של ראש לשל יד דהתם הוי דינא דכל זמן שבין עיניך יהו שנים, מוטב שידחה הדין של אין מעבירין על המצוות מהאי דינא, ולכאורה קשה דהא גם דין תדיר נפקי מדאורייתא מעולת התמיד, וא"כ אמאי ידחה הדין דאין מעבירין את הדין תדיר, וכן הקשה הפמ"ג, ודחק שם דהב"י לשיטתו דהוא מטעם הוזהר דמעלין בקדש, וזה אינו אלא אסמכתא, דמטעם תדיר, כיון דתפילין הוי מקודש לית לי בה, אכן בבי" נראה דכתב דבריו עמש"כ שם דציצית קודמת לתפילין משום שהיא תדירה, וכן משמע להדיא בט"ז דמדן תדיר הוא וז"ל, דאע"ג דגבי תפילין אם פגע בשל ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד תחלה כמ"ש סי' זה סי', שאני התם דכתיב והי' לאות כו' כמ"ש בסמוך, אבל הכא דאין לנו קדימה לציצית אלא מאסמכתא בעלמא כיון שהיא תדירה בשבת ובחול כמה שכל ב"י מוטב שתדחה אסמכתא זאת משיעבור על המצוה, עכ"ל, ומבואר מדבריו דאין מעבירין עדיפא על הדין קדימה דתדיר, וצ"ב דאמאי עדיף הדין דאין מעבירין על המצות דהוי דאורייתא מהדין תדיר דהוא נמי מדאורייתא.

ויענין, במטה משה בהל' ברכות סימן שס"ה דהביא את דברי המהרש"ל הנ"ל, דמי שאכל דבר שחייב עליו ברכת בורא נפשות, ושכח והלך להטיל מים ונזכר קודם שבא לברך על הקטנים אשר יצר, דצריך לברך קודם אשר יצר משום דברכת אשר יצר תדיר, וכתב וז"ל, מיהו אחר הישוב נראה דזה אינו, אלא צריך לברך בורא נפשות קודם, ואע"ג דהוי דרבנן משום שהוא נתחייב בה בתחילה ואין מעבירין על המצות וכו', גם מוכח מן התוספות ז"ל ביומא דף ל"ג בד"ה אין מעבירים וכו' דהא דאין מעבירים דוחה את התדיר, עכ"ל. ומבואר דדעת המטה משה דטעמא דמעבירין על המצוות קודם לתדיר, ודעת הרש"ל הוא דתדיר קודם לטעמא דמעבירין על המצוות, וצ"ב בביאור המח'.

ואשר נראה בזה, דהנה יש לחקור ביסוד הדין תדיר קודם, דאפשר דכשחל על אדם שני חיובים ובא לקיים את שני החיובים, מכיון דאינו יכול לקיים את שני המצוות בבת אחת, להכי יש דיני קדימה בסדר קיום החיוב, ובוה נאמר דתדיר קודם בעשיית המצוה, ונמצא דדיני הקדימה הם בסדר עשיית וקיום מעשה המצוה, ואף שהחיוב דשאינו תדיר לא פקע מני, מ"מ יש דיני קדימה בקיום החיוב בפועל, ואפשר דמכיון שלא שייך לחייב אדם בשני חיובים בב"א, להכי יש דיני קדימה, שזמן החיוב דתדיר קודם לזמן החיוב דאינו תדיר, ונמצא לפ"ז דתדיר דוחה את החיוב דשאינו תדיר, וכז"ל שלא קיים את התדיר עדיין לא הגיע זמן החיוב דשאינו תדיר.

ונראה דבהא נחלקו המהרש"ל והמטה משה אי תדיר קודם אף במקום דמעביר על המצוה, דדעת המהרש"ל דתדיר הוי דין קדימה בחיוב, והנה כל הדין דאין מעבירין על המצות אינו דין בהלכות קדימה, אלא דהוי איסור להעביר על המצוה שבא לידו, אכן כל זה אינו שייך אלא במקום שיש עליו שני חיובים ופגע באחד מהן, דאסור להניח את המצוה כדי לקיים מצוה אחרת, אבל במקום שיש דין קדימה של תדיר, כיון דיסוד הדין קדימה הוי קדימה בחיוב, ונמצא דכל זמן שלא קיים את התדיר לא נתחייב כלל במצוה שאינה תדירה, ונמצא דכשפגע במצוה אחרת שאינה תדירה, עדין לא חל עליו החיוב של המצוה, דהמצוה התדירה דוחה את החיוב, וא"כ ל"ש בזה לומר דאין מעבירין על המצוה, דהא לגבי אין עדיין מצוה עד שיקיים את התדיר, אכן דעת המטה משה, דיסוד דין קדימת תדיר אינו דין קדימה בחיוב, דכיון דחל עליו שני חיובים, חיובם רובץ עליו כ"ז שלא קיימם, אלא דהוי סדר בקיום המצוה בפועל, ומש"ה ס"ל דכיון דחיוב המצוה של האינו תדיר לא פקע מעליו, ומש"ה מאחר שפגע בו שייך בזה האיסור דאין מעבירין על המצות, ובמקום האיסור אין דין קדימה לתדיר.

ועפ"י נראה דיבואר היטב הא דנחלקו הנמ"י והר"י יונה, והב"ח, אם איכא דין להקדים להתעטף בציצית ואח"כ להניח תפילין מדין תדיר קודם או לא, ולפמש"כ א"ש דדעת השאג"א והשו"ע כהצד השני שכתבנו, דיסוד דין קדימה אינו קדימה בסדר קיום החיובים, אלא דהוי קדימה בחיוב, דא"א להטיל שני חיובים בב"א, ולהא מהני הדין דקדימה, שהתדיר דוחה את החיוב של השאינו תדיר, ולפ"ז כ"ז אינו שייך אלא היכי דמחוייב לעשות את שני המצות דבהא כיון דחל עליו שני חיובים, איכא דין קדימה שחיוב התדיר דוחה את נחייב של שאינו תדיר, אבל במצות ציצית דאין חיוב כלל ללבוש ציצית, ל"ש ביה כלל דיני קדימה, ופשיטא דתפילין דהוי חובת גברא קודם לציצית דאינו אלא רשות, וכמו שהסיק בשאג"א המובא לעיל, ומש"ה כתב השו"ע דהטעם דמקדים ציצית לתפילין הוא משום שמעלין בקדש, אבל דין תדיר ל"ש בזה, אכן דעת הנמ"י כהצד השני דיסוד הדין תדיר קודם אינו אלא דין קדימה בסדר קיום המצוה, ולפ"ז נראה דאף במצוה שאינה חובה עליו, מ"מ כיון דעומד בפועל לקיים את ב' המצוות, שייך בזה דין קדימה בעשיית המצוה התדירה יותר.

והנה, בגמ' בובחים דף צ"א ע"א, איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם, תדיר קודם משום דתדיר או דלמא מקודש קדים דקדיש, ת"ש שלמים של אמש, חטאת ואשם של יום, שלמים של אמש קודמין, הא אידי ואידי דיום, חטאת ואשם קדמי ואף על גב דשלמים תדיר, אמר רבא מצוי קאמרת תדיר קמיבעיא לן מצוי לא קמיבעיא לן, אמר ליה רב הונא בר יהודה לרבא אטו מצוי לאו תדיר, והתניא אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה, מאי תדירה תדירה במצוה, ואיבעית אימא מילה לגבי פסח כי תדיר דמיא, ע"כ. וכתב רש"י וז"ל, מצוי קאמרת, שאין תדירותו חובה אלא שהוא מצוי תמיד יותר מחבירו, עכ"ל. ולכאורה צ"ב מה השקלא וטרי' בגמ', ולפמשנ"ת לעיל נראה דהשקלא וטרי' בגמ' האם במצוי יש לו חשיבות של תדיר או לא, תלי' בהני תרי צדדי דלעיל, דלהצד דיסוד הדין תדיר קודם, הוא דין קדימה בחיוב המצוה, א"כ במצוה שאינו חובה אף דמצוי, ל"ש ביה כלל הדין תדיר קודם, אבל אם דין תדיר הוי דין קדימה בסדר קיום המצוות, לא איכפת לי דאינו חובה, דכיון דסו"ס בא לקיים שני מצוות חל עליו הדין דקדימת תדיר, וכמשנ"ת.

ועפ"י מיושב הא דהקשה השאג"א על דעת הנמ"י והר"י יונה שכתבו דציצית קודמים לתפילין משום דתדיר יותר מתפילין, דהא ציצית כיון דאינו חובה אלא רשות א"כ אין בזה חשיבות של תדיר, וכדאמרין בגמ' דבמצוי אין לו חשיבות של תדיר, אכן

לפמשנ"ת בדעת הרבינו יונה והנמ"י דמצוי יש לו חשיבות של תדיר, דהגמ"י שם הוי דחויא בעלמא לענין הספק דתדיר ומקודש, והוא משום דס"ל דגדר הדין דתדיר קודם הוי דין קדימה בסדר קיום המצוות, ומש"ה לא איכפת לן דאינו חובה, דכיון דסו"ס בא לקיים שני מצוות חל עליו הדין דקדימת תדיר, וכמשנ"ת.

ועפ"ז נראה דיבואר הא דנחלקו השא"א והארצות החיים, אם הא דתפילין נוהגין מדאורייתא בלילה, אף דמדרבנן אין מניחים תפילין בלילה, אית ליה מעלת תדיר, או דכיון דסו"ס אינה נוהגת מדרבנן לית לה מעלת תדיר, דהשא"א אויל לשיטתו דס"ל דגדר הדין דתדיר הוא דין קדימה בחיוב, ולהכי ס"ל דכיון דמדאורייתא מחוייב בתפילין אף בלילה אי"כ אית ליה מעלת תדיר על ציצית שאינה נוהגת אלא ביום, אכן הנמ"י והרבינו יונה אזלי לשיטתיהו דהדין דתדיר הוי דין קדימה בסדר עשיית המצוות, ומש"ה ס"ל דכיון דגזרו חכמים דלא להניח תפילין בלילה, ועשיית המצוה דציצית שנוהגת אף בשבת יותר תדירה בפועל, מש"ה הוי ציצית יותר תדיר מתפילין.

בביאור ב' השיטות בשו"ע בנתחייב בתפלת מנחה ומוסף אם מחוייב להקדים את תפלת המנחה, או דדוקא אם מחוייב להתפלל כגון שבא לאכול

בשו"ע בסימן רפ"ו כתב וז"ל, היו לפניו שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוספין, כגון שאיחר מלהתפלל תפלת מוסף עד ו' שעות ומחצה, שהוא זמן תפלת מנחה, צריך להתפלל של מנחה תחלה ואח"כ של מוסף. הגה, ומיהו אם הקדים של מוסף, יצא, ב"י בשם הרשב"א, וי"א דהיינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהן, כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה, אבל אם א"צ עתה להתפלל מנחה יכול להקדים של מוסף. הגה, ומיהו אם הגיע מנחה קטנה יתפלל מנחה תחלה (הר"י והרא"ש בשם ירושלמי). ויש מי שהורה שאין עושים כן בצבור להקדים תפלת מנחה לתפלת מוסף, כדי שלא יטעו, עכ"ל. ומבואר דהביא את ב' הדעות אם צריך להקדים את תפילת המנחה בכל גווני, או דדוקא אם צריך להתפלל עכשיו גם תפילת מנחה וגם מוסף, כגון שרוצה לאכול, בהא צריך להקדים את תפילת המנחה מפני שהיא תדירה, וצ"ב במה נחלקו.

והנה, מקור ההלכה הוא בגמ' בברכות דף כ"ח עמוד א', היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף, מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה, רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת, אמר רבי יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף, ע"כ. ובתוס' שם כתבו וז"ל, מכאן יש לזהר ביהו"כ להתפלל תפלת שחרית קודם שש שעות ומחצה דהיינו קודם שיעיף שעת המנחה, דאל"כ היו צריכין להתפלל תפלת המנחה קודם, והר"י אומר דאינו צריך, דהא דקאמר שיתפלל תפלת המנחה קודם, היינו כשיש לו לעשות צרכיו שלא יוכל להתפלל תפלת המנחה בזמנה וצריך להתפלל שניהם מיד, כגון שהיה לו לילך לסעודה גדולה כמו לנשואין ומתיירא שמה ימשוך בסעודתו, או שישתכר, אבל אם היה לו שהות להתפלל אחר תפלת מוסף תפלת המנחה בזמנה, אין לו להקדים תפלת המנחה, אלא יתפלל כסדר מוסף ואח"כ מנחה, עכ"ל. ומבואר דנחלקו התוס' והר"י אם הא דבעי להקדים את תפילת המנחה לשל מוסף, היינו דדוקא היכי דאין לו שהות להתפלל שניהם, דבהא תפילת המנחה קודמת משום שהיא תדירה, או דאף אם יש לו שהות, מ"מ צריך להקדים את תפילת המנחה לתפילת המוסף, וצ"ב בביאור המחלוקת.

ויעו"ש במג"א דהקשה על דעת השו"ע דבכל גווני צריך להקדים את תפילת המנחה וז"ל, אע"ג דפסק בסימן רל"ג דאין להתפלל לכתחילה מנחה גדולה, י"ל דהכא כיון שצריך להתפלל מוסף צריך להקדים מנחה תחלה, דעכ"פ זמנה היא, וכמ"ש שם אם רוצה לאכול, וא"כ האידנ' דסומכין על קריאה לבהכ"נ א"צ להתפלל עתה מנחה, עכ"ל. ולכאורה צ"ב בתירוץ דאף אי נימא דאם רוצה לאכול, צריך להתפלל מנחה קודם, אבל מ"מ מי שאינו רוצה לאכול, אמאי יתחייב להתפלל מנחה קודם למוסף, והא לכתחילה צריך להתפלל מנחה קטנה, וצ"ב.

והנראה בזה, עפמ"ש"כ לעיל לחקור בגדר הדין דתדיר אם הוי דין קדימה בחיוב המצוה, או דהוי דין קדימה בקיום ועשיית המצוה, ונראה דבהא נחלקו הר"י והתוס' אם הא דמקדים מנחה למוסף הוא דווקא היכי דבא לקיים את שניהם, אבל אם אינו רוצה להתפלל השתא תפילת המנחה יכול להתפלל של מוסף, או דמחוייב להקדים תפילת המנחה לתפילת המוסף מדין דתדיר קודם, דדעת הר"י דהדין דתדיר קודם הוי דין קדימה בסדר עשיית המצוה, ולהכי ס"ל דכל זה שייך דווקא היכי דרוצה לעשות את ב' המצוות, דבהא איכא דין בסדר עשייתם, להקדים את התדיר, אבל כאן דאינו רוצה להתפלל עכשיו מנחה, הרי דאין לפניו שני מצוות, אי"כ ל"ש כלל הדין קדימה דתדיר קודם, אבל התוס' ס"ל דגדר הדין דתדיר קודם הוי דין קדימה בחיוב המצוה, דהמצוה התדירה מחוייב בה קודם, וחיובו של השאינה תדירה נדחת הימנה, וא"כ נראה דאף דאינו רוצה להתפלל השתא מנחה, מ"מ כיון דכ"ז שלא להתפלל מנחה, דרובץ עליו החיוב, וכיון דהחיוב של מנחה הוי יותר תדיר ממוסף, מחוייב להתפלל מנחה קודם מוסף.

ועפ"ז נראה, דיבואר היטב ת"י המג"א, דהכא כיון שצריך להתפלל מוסף צריך להקדים מנחה תחילה, דכיון דהטעם דבעי להקדים תפילת מנחה למוסף הוא מטעם דיסוד הדין דתדיר הוי דין קדימה בחיוב, אי"כ אף דלכתחילה זמן חיוב תפילת המנחה הוא בזמן מנחה קטנה, מ"מ כיון דחזינו דאם רוצה לאכול חייב להתפלל, אי"כ ע"כ דהחיוב להתפלל תפילת המנחה רובץ עליו, וכיון דתדיר דוחה את החיוב דשאניו תדיר, אי"כ הרי הוא מחוייב להקדים את תפילת המנחה בכדי שיתחייב בתפילת המוסף, וכל זמן שלא התפלל מנחה אין עליו כלל חיוב דתפילת מוסף, וכמשנ"ת.

בביאור מח' הראשונים במוצ"ש חנוכה האם מקדים הבדלה דהוי תדיר, או דסבכת אפוקי יומא עדיף דוחה תדיר

והנה, בב"י סימן תרפ"א כתב וז"ל, כתוב בתרומת הדשן סימן ס' דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא, והרב ר' דוד אבודרהם כתב, שיש מדליקין אותה אחר שמבדילין על הכוס, עכ"ל. ומבואר דנחלקו במוצ"ש חנוכה, מה קודם הבדלה או נר חנוכה, וצ"ב במה נחלקו.

ובט"ז שם כתב וז"ל, ונתתי את לבי לפע"ד ע"ז וזה אשר העליתי בס"ד דשפיר יש למיעבד כן ולהקדים ההבדל לנ"ת, דאי' במשנ' בפי' כל התדיר דתדיר קודם לאינו תדיר, ויליף לה מקרא דכתיב אשר לעולת התמידי, וזה ברור דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לדחות התדיר משום איזה טעם אמרי' ליה לאו כלום עבדת דמנא לך לסתור הכלל וזוה אין לך טעם לדחות התדיר, עכ"ל. ומבואר דפסק דוודאי מבדילין קודם משום דתדיר קודם, ואין לנו לדחות דין דתדיר דהוי מדאורייתא, משום

סברת אפוקי יומא, אכן דעת התרומת הדשן דמדליקין נ"ח קודם דאפוקי יומא עדיף, וצ"ב בבבאור המח'.

והנה, במור וקציעה שם כתב על דברי הט"ז וז"ל, ותו תמיהא לי טובא אמאן דסליק אדעתיה איפכא, דאדרבא איכא לאתמיהא דלא אשכחן בשום דוכתא דכוותה, דלא דמי כלל לתדיר ושאינו תדיר דעלמא, דזהו דווקא כששניהן באין כאחד, והכא שאני דחיוב הדלקה ודאי חייל קמי חיובא דהבדלה, שהרי מצותה משתשקע החמה, וחיוב דהבדלה לא שייך כלל בשקיעת החמה, שהרי ע"כ צריך להוסיף מחול על הקודש וכל כמה דמאחר ליה עדיף, והכא כל מאי דמקדים ליה סמוך לשקיעת החמה עדיף טפי בלי ספק, ע"כ אין שניהן חלין כאחת שידחה האחד את חברו אלא מאי שחיובו בא קודם לא הפסיד קדימתו, עכ"ל. ומבואר דס"ל דהכא ל"ש כלל הדין דתדיר ושאינו תדיר כיון דהחיוב דהדלקת נרות חל כבר בשקיעה, משא"כ החיוב דהבדלה חייל רק בצאת הכוכבים דהא בעי להוסיף מחול על הקדש, וא"כ חיובו חייל קודם חיוב הבדלה ולכן וודאי דיש להדליק נר חנוכה קודם, אכן הט"ז כתב דאיכא לסברא דתדיר ושאינו תדיר, וצ"ב בבבאור המח'.

ולפמש"כ, נראה דבהא נחלקו אם איכא לדין דתדיר ושאינו תדיר אולא, דדעת הט"ז דהדין דתדיר קודם הוי דין קדימה בעשיית המצוה ולהכי ס"ל דאף דחיוב דהדלקת נר חנוכה חל מקודם, מ"מ כיון דעומד לפניו עכשיו ב' המצוות איכא דין להקדים את התדיר, וכמו בציצית דכלל אינו חובה עליו, ומ"מ כיון שבא לקיים את שני המצוות בב"א, יש דין קדימה בסדר עשיית המצוות, ה"ה לענינינו אע"ג דחובת נר חנוכה חל עליו קודם חובת הבדלה, מ"מ כיון שבפועל שני החיובים רובצים עליו בב"א, יש דין קדימה בעשיית וקיום המצוה, אכן בדעת המור וקציעה נראה דס"ל דגדר הדין דתדיר הוא דין בקדימת החיוב, דהתדיר דוחה את החיוב של השאינו תדיר, ולהכי ס"ל דכ"ז אינו שייך אלא היכי דשני החיובים חלים עליו בב"א, דבהא אמרינן דהתדיר דוחה את החיוב השני שלא יחול, אבל הכא דכיון דחיוב הדלקת נר חנוכה כבר חל עליו קודם חיוב דהבדלה אין בכח התדיר להפקיע חיוב שכבר חל עליו מקודם.

והנה, בב"ח בסימן תרע"ט כתב וז"ל, כתב בה"ג נר של שבת ושל חנוכה ידליק של חנוכה ברישא וכו', ונראה דדעת התוס' אינו אלא לומר דאם הדליק של שבת תחלה יכול להדליק אחר כך של חנוכה, לאפוקי מבה"ג דאוסר, אבל לכתחלה ודאי דגם התוס' מודים דיש להדליק של חנוכה תחלה, אי נמי ס"ל לתוס' כיון דאין קבלת שבת תלויה בהדלקה עדיף טפי להקדים של שבת דתדיר ושאינו תדיר דתדיר קודם, ועוד, דנר של שבת מצוה לאקדומי, ונר של חנוכה מצוה לאחורי דמצותה מסוף שקיעה, ומיהו העולם נהגו כבה"ג, עכ"ל, ומבואר דנחלקו התוס' ובה"ג אם מדליק קודם של שבת דהוי תדיר או לא, וצ"ב במה נחלקו.

ולמשנ"ת, אפשר דנחלקו ביסוד הדין דתדיר קודם, דדעת הבה"ג דיסוד הדין דתדיר הוי דין קדימה בחיוב, ולהכי ס"ל דמכיון דהחיוב דחנוכה מגיע אחרי החיוב דשבת, א"כ ליכא הכא דיני קדימה דתדיר בחיוב דחנוכה, ומכיון דאיכא סברא להדליק נ"ח ברישא שלא יקבל עליו שבת מדליק קודם נר חנוכה, אכן התוס' ס"ל דגדר הדין דתדיר, הוי דין קדימה בסדר עשיית המצוה, ולהכי ס"ל דמכיון דסו"ס בא לקיים שניהם בב"א, הרי דיש דין קדימה במעשה מצוה.

בטעם הא דאם צריך לתפילין ומזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם תפילין קודמים

והנה, בשו"ע סימן ל"ח סעיף י"ב כתב וז"ל, היה צריך לתפילין ומזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם תפילין קודמים, עכ"ל. אכן בשו"ע לא פ"י טעם הדבר, וברמ"א בהל' מזוזה יו"ד סימן רפ"ה כתב וז"ל, ומ"מ אם אין ידו משגת לקנות תפילין ומזוזה יקנה תפילין ולא מזוזה, דמצוה שהיא חובת הגוף עדיפה, עכ"ל.

ובבבאור הגר"א שם כתב וז"ל, ומ"מ כו', ירושלמי סוף מגילה תפילה ומזוזה מי קודמת, שמואל אמר מזוזה קודמת, רב הונא אמר תפלה קודמת, מאי טעמא דשמואל שכן היא נוהגת ב"ט ובשבתות, מ"ט דר"ה שכ"ה נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברות, מתני' מסייע לשמואל, תפילה שבלה עושין אותה מזוזה, מזוזה שבלתה אין עושין אותה תפילין, למה שמעלין בקדש ולא מורידין, ופסק הרא"ש כר"ה דמצוה דגופיה עדיף, ודבריו תמוהין דטעם זה לא הוזכר כלל שם, והכריע מדעתו, אלא יש לומר משום דהיא ברייתא איתמר בגמ' דידן להיפך והיא מסייעא לר"ה, ועבא"ח סי' ל"ח ס"ב, עכ"ל. ומבואר דהקשה דהא בירושלמי אמרינן דהטעם משום שכן נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברות, ולא הוזכר כלל הטעם דתפילין הן חובת הגוף, וצ"ב.

ויענין, בגרעק"א שם סימן רפ"ה שהביא את דברי הבית הלל וז"ל, וראיתי לבית הלל שכי' בפשט הרמ"א דתפילין חובת הגוף, היינו שהוא מלבוש והמצוה על גופו ממש משא"כ במזוזה, ומזה כתב דה"ה דתפילין קודמין למצות סוכה ולולב דג"כ הוי לגבייהו חובת הגוף וכן לגבי ציצית, עכ"ל. ומבואר דה"ה ציצית ומזוזה ציצית קודמין, דהא הוי חובת הגוף כמו בתפילין.

אכן, בגרעק"א שם כתב בבבאור דברי הרמ"א וז"ל, נ"ל בפשוטו דהכוונה דהתפילין הוא חוב המוטל על גופו ואין לו אופן לפטור ממנה, אבל מזוזה אין החיוב עליו לבנות בית ולקבוע מזוזה רק אם יש לו בית צריך לעשו' בו מזוזה כדאמרינן מזוזה חובת הדר הוא מש"ה תפילין קודמים, וכו' ולענ"ד העיקר כמ"ש, משא"כ לגבי סוכה ולולב אפשר דסוכה עדיף, דחוב ג"כ עליו לביל ראשון וכן לולב, רק לגבי ציצית נראה דהדין עמו, דדמי ממש למזוזה דלא הוי חוב על הגוף רק אם לבוש טלית צריך לעשות ציצית כנלע"ד, עכ"ל. ומבואר בגרעק"א דציצית ותפילין תפילין קודמין, ומשום דדמיו למזוזה דאינו חובה, ולדברינו א"ש, דס"ל דגדר הדין דתדיר הוא דין בקדימת החיוב, דהתדיר דוחה את החיוב של השאינו תדיר, ולהכי ס"ל דכ"ז אינו שייך אלא היכי דיש חיוב על שני המצוות, אבל אם התדיר אינו חובה כלל, ל"ש בזה כלל דיני קדימה.

ולפ"ז, יתישב הא דהקשינו לעיל דהא בירושלמי אמרינן דהטעם משום שכן נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברות, ולא הוזכר כלל הטעם דתפילין הן חובת הגוף, אמנם לפמשנ"ת א"ש, דכונת הירושלמי אינו בהא דנוהגת יותר תדיר מסוכה, דהא איכא למיפרך דהא דאינו נוהג לענין סוכה, אי"ז משום דאינו משום דמופקע מתורת סוכה, דהרי באותו הזמן אם הוא נמצא בביתו הוא חייב בסוכה, ומוכח מזה דאין זה קשור לזמן, אלא דחיוב סוכה אינו שייך אלא כשהוא דר, דכעין תדורו בעי, אלא דכוונת הירושלמי, דמהא דיכול להיפטר מחובת הסוכה, ע"כ דסוכה אינו חובה על הגברא רק בשעה שהוא בדירתו, ונמצא דהוי כמזוזה דאינו דוחה תפילין אע"ג דהיא יותר תדירה, ואפשר דזה גופא כוונת הרמ"ה בהא דכתב שהטעם הוא משום דהוי חובת הגוף, ודו"ק.

מחשבות בעקבות הגזירות על עולם התורה [ד]

דהיינו עם מי מדברים, שמי שמדבר עם פקיד נמוך דרגה ע"מ להשיג חפץ גשמי פועט ערך, אינו מתרגש בדיבורו, ודיבורו לא יעשה בו רושם רק כרגע כמימרא כפי הצורך, אבל מי שמדבר עם פקיד נכבד או להבדיל עם אישיות תורנית נעלה יחוש בדיבורו התרגשות ניכרת, וכן מי שמדבר עם אהובו הרי בעת הדיבור יש ביטוי להרגשים הפנימיים הדקים המבטאים את אהבתו למושא דיבורו, וכן הוא בדיבור האדם עם אשתו ועם ילדיו האהובים עליו, הכל לפי עומק הקשר יתבטא הדבר בהרגשים בעת הדיבור הישיר.

ה. מעתה ברור שהדיבור עם ממה"מ הקב"ה הוא השיא והפיסגה של כל הדיבורים שיכול בן אנוש להגיע אליהם, בכל רובדי נפשו, מבחינת האהבה והיראה והרוממות והדביקות - כל אלו ההרגשים הם פירות הכרחיים של דיבור ישיר עם מי שיש כלפיו את כל מערכת היחס הזו. ובהכרח עוד שסוג דיבור כזה מביא את האדם לעונג הגדול ביותר שיכול להגיע בעוה"ז!!! אך ברור עוד שמי שמתפלל במרוצה א"א בשו"א להגיע להרגשים שדיברנו עליהם, וא"כ אין לו שום שייכות עם עיקר צורת התפלה של דיבור ישיר עם המלך, וממילא מפסיד את כל ההרגשים הנלוים בהכרח למי שאכן מקיים את צורת התפלה השלמה, ומפסיד בידיים את התענוג הגדול ביותר עלי אדמות!!!

ו. ויש להעיר עוד שגם מהפן ההלכתי יש לפקפק על צורת התפלה במרוצה הפוגמת בצורת הדיבור הישיר עם הקב"ה ולפעמים מפסידה אותו לגמרי רח"ל, דידוע חידוש מרן הגר"ח מבריסק ז"ע בענין התנאי המעכב של "עומד לפני המלך", ונראה שגם לחולקים עליו הרי אינם חולקים ששלמות התפלה שייכת רק באופן של דיבור ישיר וכפי שנתבאר ענינו, אלא רק אם הוא פרט מעכב, ואכמ"ל.

ז. ונחזור לענינו במעלת ההרגשים הנעלים המושגים לכל אדם ע"י הדיבור הישיר עם הקב"ה, הרגשים שאינם יכולים להיות מושגים רק ע"י תפלה בנחת!!! מעתה יש לנו התעוררות גדולה ודרך התחזקות עצומה לתפלה בנחת ובלא מרוצה, שהרי האדם נברא להתענג כמושי"כ המסילת ישרים, ולאיה תענוג נברא - להתענג על השם!! והרי כל אדם יש באפשרותו בהישג יד ממש בלא מאמץ לזכות לתענוג הגדול מכל העידונים, ולא פעם בחיים אלא ג"פ בכל יום, וכל מה שצריך כדי לזכות בזה הוא - קצת סבלנות, קצת אורך רוח, מעט הכנה ומעט התבוננות, כדי שלא יהא שוטה המאבד את מה שנותנים לו ביד רחבה.

ח. ובענין זה אביא מה ששמעתי מה"משגיח" שליט"א ששמע מהמשגיח מרן הגר"ל זצ"ל, בריש פרשת וירא מובא שאאע"ה עמד בדיבור עם הקב"ה בעת שהגיעו ג' אורחים לבקרו, והוא פסק מתפללו והלך לעסוק במצות הכנסת אורחים, וחידש בזה הלכה - גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה [שבת קכ"ז]. והקשה מרן הגר"ל זצ"ל - אה"נ שכן הלכה, אך איך היה אאע"ה מסוגל להתנתק מהדיבור עם הקב"ה, והלא זהו התענוג הגדול ביותר מכל העינוגים שבעולם!!! והם הם הדברים אשר דיברנו. ה' יזכנו!!!

א. כחלק מהצורך בהתחזקות בעקבות הגזירות על עולם התורה, עסקנו בגליון פרשת חיי שרה בהתחזקות הנצרכת בחלק התפלה, והערנו שרבים אינם מגיעים לתפלה בזמן וחוטפים וחותרים חלקים מהתפלה, וגם תפלתם נעשית במרוצה, עד שכל בר דעת מבין ש"כך לא מדברים עם המלך", ועוררנו על הצורך לקיים את התפלה בתורת "עבודה", אשר ודאי לא נעשית במרוצה ומתוך הרגשה של עול שיש להיפטר ממנו.

במאמר זה ברצוני להעמיק עוד בצורת התפלה הנרצית הנאמרת בנחת ומתוך ישוב הדעת בלא מרוצה, ולהראות מה רב ההפסד של המתפללים במרוצה, אולי דבר זה יעורר את החשק והרצון וההשתוקקות לצורת תפלה נעלה יותר, שהיא בלא ספק התרופה היותר יעילה ויותר בטוחה להינצל מחבלי משיח המתרגשים עלינו בעת הזאת רח"ל.

ב. הנה ידוע שעיקר צורת התפלה היא "לדבר עם המלך", ולא עוד אלא דיבור ישיר פָּדָבָר איש עם רעהו, כמו שישד לן המסילת ישרים בפ"ט, שצריך שיסתכל האדם ויתבונן היטב, שבעת התפלה הוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו, ע"כ.

הנה כבר כתב המסילת ישרים שם שהדבר קשה מאוד שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי כיון שאין עינו של אדם רואה ואין החוש עוזר לזה כלל, אך מיד בתוככ"ד הוסיף - אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר!!!

ג. וצריך להקדים מה שכבר הארכתי במק"א [בחיבור התפלה הנמצא איתי בכתובים] שענין זה של דיבור ישיר עם הקב"ה בתפלה אינו ענין מחשבתי רעיוני גרידא, אלא הוא דבר מציאותי מוחשי מאוד, ומובחן אצל כל אדם בדעתו, והוא מעיקר תפיסת המציאות של האדם, שמבחינת הדעת הבסיסית א"א בשו"א שדיבר אדם דיבור ישיר אל הקרי!!! דיבור ישיר שייך מבחינה תודעתית רק אל מי ששומע את הדברים, ודיבור כזה חלוק מסוג אחר של דיבור הקרוב אליו מאוד, המורגל בלימוד תורה, שאע"פ שהתוכן שלו הוא כדיבור ישיר אך אינו אלא קריאה!!! והוא סוג הרמת קול שאינה מופנית לשום אדם רק להוציא את מחשבתו של האדם מהכח אל הפועל בדיבור.

ויסוד זה הוא המכריח כי התפלה היא מעשה מובהק של אמונה!!! כי כיון שא"א לדבר דיבור ישיר עם מי שאין אנו מאמינים במציאותו, כשאנו מדברים עם הקב"ה דיבור ישיר אנו מבטאים בזה באופן העמוק ביותר והמוחשי ביותר והמציאותי ביותר כי אנו מאמינים שהוא מלך חי וקיים!!!

ד. הנה היות ונתבאר שדיבור ישיר עם הקב"ה הוא מציאות פשוטה מוחשית, בע"כ שיש לה ביטוי בעולם הרגש, דהיינו בהרגשים הפשוטים של האדם, שההרגשים של האדם מתפעלים כפי התוכן של הדיבורים, ותלויים באופן מוחלט במושא הדיבור,

1 כיון שהבאנו את קושיית המשגיח נביא גם את תירוצו אף שאינו נוגע באופן ישיר לנושא מאמר זה, והוא זצ"ל תירץ שבהכרח התענוג של אאע"ה בעת קיום מצות הכנסת אורחים היה שווה לתענוג שלו בעת הדיבור הישיר עם הקב"ה!!!

תוספת שבת

עדיין מחפשים
תורמים להדפסת
קובץ עלוני תוספת
שבת לשנת תשפ"ה
ניתן לקבל קבלה
לפי סעיף 46

זמני הדלק"ג שבת פרשת ויצא
ירושלים: 4:00 מוקדם: 3:50
בני ברק: 4:14 מוקדם: 3:04
מודיעין עילית: 4:08 מוקדם: 3:58
חיפה: 4:05 מוקדם: 3:55
טבריה: 4:01 מוקדם: 3:51

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

סיפור מרבי ירוחם זיע"א לפר' ויצא: מאחר שמתחילת החורף היו תאונות קשות בימי שישי בצהריים יציאת צדיק עושה רושם! מי שיוצא מאוחר בערב שבת אין לו השגחה!!

בפרט בתקופה קשה זו שהמון העם מתחזקים בשמירת השבת, וראינו בחוש שהשבת שומרת על שומריה, זה הזמן שצריכים להתחזק בכבודה ולהזדרז בהקדמתה, וכמובן להימנע מלצאת מחוץ לעיר בשעה מאוחרת.

דברי מרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א בכינוס שנערך בביתו:

סיפר לי נהג מסורתי בדמעות הוא רוצה לשמור שבת ורצה להוריד אנשים תחנה מוקדמת, כדי שיספיק לחזור לביתו, אבל הנוסעים התעקשו ליסוע עד הסוף והתחנן בדמעות שרוצה לשמור שבת ולא יספיק לחזור לביתו ולא שמעו לו, והנהג בא לבכות לי החרדים לא איפשרו לי לשמור שבת,

יש חרדים שהם יודעים לצעוק שבת שבת ברחוב בשבת, למחללי שבת אבל מי שנוסע מאוחר ביום ששי עליהם צריך לצעוק שבת על החרדים האלה שנוסעים מאוחר הם מחללי שבת. למה נוסעים מאוחר, אתה לא מסתדר תישאר בבית לא יקרה שום דבר יש לך חלות ויין בבית מספיק, וזה רואים בשטח שבאים ברגע האחרון, איך נוסעים בזמן כזה אם יהיה תקלה אם יהיה פקק איך נוסעים.

ומרן שליט"א סיפר את המעשה הבא: היה מעשה עם ר' יוסף דינקלס זצ"ל שהכרתי אותו טוב, היהודי הזה לא היה נוסע אחרי חצות, בשנת תרפ"ט היה הטבח בחברון והיה גר שם והוא היה אז ביפו והיה קנאי גדול לא רצה להשתמש בתחבורה שמחללת שבת ראה שחצות נשאר ביפו, והיה ליל שבת והיה לו הדרת פנים מיוחדת ואת הערבים זה הרגזו והערבים יצאו 'איפה יוסף' ורצו להרוג אותו, ובגלל ששמר שבת לא ליסוע אחרי חצות השם עזר שנשאר בחיים, לא כל אחד יכול לעמוד בזה זה הברכה של שבת שניצל ממוות, עכ"ל

עובדות נדירות על הגה"ג רבי שלום כהן זצוק"ל ר"י פורת יוסף:

(בס' רס"ב ס"ג) שאמרו שזהו מהלכ' כבוד שבת. והעיד מחותנו הגר"ש עטיה שליט"א שהרב אמר לו פעם: אם האשה בבית ביום ו' מהראוי שבעשר בבוקר תגמור ההכנות!! ואם האשה עובדת ביום ו' תקדים לסיימם לבילי שישי! כדי שיוכלו לקבל שבת בזמן וברוגע, ואמר שהכל תלוי בהרגל, וכך נהג אצלו בבית

בפרשת חיי שרה מספר מרן המשגיח הג"ר ירוחם ליוואוויץ זצוק"ל בספרו דעת תורה (עמ' קנ"ו) על הפסוק בסיפור אליעזר "אנכי בדרך נחני ה'" (כ"ד כ"ז) שלפעמים הולכים בדרכים מסוכנות ורואים השגחה, וכמו תינוק שלוקחים אותו ביד ולפעמים הולך בדרך סלולה ואם ה' לא ידריךך עליה, לשוא יהיה כל עמלך, (עיי"ש בהרחבה) ומביא רבי ירוחם זיע"א עדויות מעצמו, שהלך בערש שבת והיה בלי השגחה.

מספר רבי ירוחם שגר בסמוך לקעלם ומעולם לא חזר לביתו בערב שבת, כי כמה עיכובים מתרחשים כשנוסעים בערש, והנה פעם אחת היה לי נחיצות גדולה ונסעתי לביתי בערש ואמנתי יצאתי מוקדם מאד וזמן הרבה קודם השבת, וכמעט שנשאאתי על הדרך ובקושי גדול הגעתי סמוך להדלק"ג, כל מיני מכשולים והרפתקאות שיכלו להתרחש עברו עלינו, פעם נשבר הסדן של האופנים ופעם נשבר האופן עצמו, פעם זה ופעם אחרת ממש כל שעה ושעה קרו לנו דברים מחודשים וראינו ממש בחוש כי אין ה' איתנו בדרך, ומאז קבלתי על עצמי לעולם לא לצאת בערב שבת!! ומאידך בזמן מלחמה הלך והיה לו סיעתא דשמיא מיוחדת וידע שזה הדרך הנכונה אשר הוכיח לפני ה'...

וכבר זעק רבינו הגדול מרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א: שאסור לצאת מאוחר, ובפרט אלו שנוסעים בתחבורה הציבורית שמכשילים את הנהגים שצריכים לחזור לביתם בחילול שבת ובפרט כשיש עיכוב בדרך... והם אלו העושים תחבורה בשבת.. ואפי' אם יש שמחה משפחתית והתעכבו ולא יצאו מוקדם, החתן והכלה יסתדרו בלעדיהם.. וכבר אמר החפץ חיים שהשבת מברכת ומצילה לכל שומריה, ואם יזהרו בזה ויקדימו בנסיעות מחוץ לעיר ובהקדמת כניסת השבת יתברכו בכל הברכות.

הגר"ש זצ"ל עורר רבות על קבלת השבת מתוך רוגע ושמחה, והיה רגיל על לשונו דברי הרמב"ם בהלכ' שבת (ל' ב') ויושב בכובד ראש ומייחל להקבלת פני השבת, כיצא לקראת המלך, ושצריך תמיד להתכונן מוקדם. והיה תמה איך יש בתים שבצפצוף עדין עוסקים בהכנות לשבת?? הרי זה סותר את דברי הרמב"ם והשו"ע

שלפני חצות היום הבית כולו היה מוכן לשבת!!

וסיפר חתנו הגר"ד קדוש שליט"א שהאירוסין שלו היו בליל שישי בבית הרב כהן, והשמחה הסתיימה בשעה מאוחרת, וכשהגיע ביום ו' בצהריים להתארח שם, היה בהלם שהכל היה כבר מוכן ומסודר, כאילו לא היה שם שמחה אתמול, וכל הבית היה מוכן, ושקט מוחלט בבית וכמו שכתוב כל מלאכתך עשויה!!

וכך סיפר בנו רבי שמעון כהן שליט"א על אביו זצ"ל: בתחילת מגיפת הקורונה, ששאלוהו במה להתחזק ענה: בשמירת קדושת השבת! ופירט ג' דברים: הדבר הראשון היה: להזהר ולהזהר מאד בכניסת השבת, ובפרט בימי שישי הקצרים, על כל אחד החובה להקדים ככל שניתן ההכנות לשבת, וכשעקרת הבית עובדת בימי ששי

חובה להקדים הכנת המאכלים לימי ה', וע"ז אמרו רבותינו שזהו שנאמר בפסוק ושמרו בנ"י את השבת, והיינו שיש ושמרו בנ"י שזהו השמירה והזהירות בשבת, ויש לעשות את השבת ע"י שאדם מקדים ומכניס את השבת מוקדם ככל האפשר, וע"ז אנו עושים את השבת! ב' ללמוד ולשנן הלכות שבת, ומומלץ בסעודות השבת עם המשפחה.

ג. לקדש את השבת, והיינו להזהר שלא לדבר ביום השבת דברי

מכתב בכת"ק של הגה"ג רבי שלום כהן זצוק"ל:

כידוע שעם ישראל נקרא בשם "עם מקדשי שביעי", וי"ל דאנחנו גם מוסיפין לקדש עוד מחול על הקודש, וכל מה שתוסיף זה מראה על חשיבותך את עצם המצוה, ולכן 'בודאי' שבת שהיא 'מקור הברכה' תעניק ברכה לכל המשתדלים להוסיף בקדושתה, ויזכו לבנים ת"ח ובנות המסיעות להיות לעזר להקים לתורה ולירא"ש מתוך בריאות ועושר ושמחה כל הימים, מכרך שלום כהן.

ההוראה של מרן הרב שך זצוק"ל: להתחזק בלימוד בימי שישי שבת

סיפר הגר"ש כהן זצ"ל בכינוס ראשי ישיבות של לב שומע: שעפ"י הוראת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל מסר שיעור גם בימי שישי, שהרב שך אמר לו זאת כששלחוהו פעם לבקשו שיקדימו את תחילת הזמן, השיב לו הרב שך קודם שיתחזקו בשישי שבת, שזה יותר זמן מהקדמת שבוע של תחילת הזמן!! ומאז מסר שיעורים גם בימי שישי, וקרא גם לכל הראשי ישיבות שליט"א לעשות זאת.

חול האסורים בשבת, ולקבוע כמה שיותר סדרי לימוד ושיעורי תורה בשבת, וכידוע מהבן איש חי שכל שעת לימוד בשבת חשובה כאלף שעות!! ומי חכם ישמע כזאת ולא יזכה לזה? וה' ישמע שועתינו...

בצעירותו אבא סייע ככל הנדרש, ובהמשך היה מיטיב את הנרות, בימי שישי מסר שיעור בישיבה במנחת חינוך במוסך השבת, ולאחר השיעור הלך למקוה, אחר כך היה נח מעט, והיה מוכן לשבת ולמד עד כניסתה, ואז אמר שיר השירים, וכך גם קיים דברי הרמב"ם ויושב בכבוד ראש ומייחל להקבלת פני השבת, כיצא לקראת המלך, ויצא רגוע לישיבה, וכפי שהורה לרבים שמהראוי שמשעות הצהריים המוקדמות הכל יהיה מוכן,

וכן נהג אצלו שכבר משעות הצהריים היה כל האוכל על הגז מוכן לשבת, וגם הרבנית ירבה ואמרה תהילים ולמדה מעם לועז, וישיבה במנוחה מוכנה לקבלת השבת.

וגם כשיצא מחוץ לעיר הקפיד שיגיעו מוקדם, וישאר זמן לצפות לשבת, ולפעמים אפי' יצא כבר בשעות הבוקר... וכששמע וראה כאלו שמאחרים לצאת היה מביע את מורת רוחו, ואמר איך אפשר לנהוג כך? ונזכר ללכת בדרכו ולשמור שבת כהלכתה. (מתוך אוצר גליונות גליון כ"ד)

המשך דברי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א למרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א בסוכות האחרון: מה יעשה יהודי במשמר המלכה באנגליה בשבת?

בקובץ תשובות (ח"ג סימן נא), שהביא את דברי הערוך השלחן (סימן שא סעיף נא) שהעובד בצבא המלך הרי הם כבגדיו].

מרן רבי דב לנדו: תשובה יפה מאד! אין לזה שום משמעות. אבל יש כאלו מחבלים שדוקרים בסכינים...

הגר"י זילברשטיין: הם חיות, לא בני אדם...

מרן רבי דב לנדו: זה חיות, מגיע להם התואר הזה, אבל הם בני אדם, יש להם אידיאלים, וכל מיני שגונונות וכל מיני דברים. אצלם על פי הדת שלהם, לדקור בני אדם זה דבר חשוב... זה דבר ידוע, אני לא מכיר את הפרטים, אבל הם דוקרים, הם מזכירים את הבורא, שם ה', הם מייחדים ייחוד גמור, כמו שהרמב"ם אומר.

תלמידו הרב אולמן: אבל זה כלי אחר, חרב וסכין זה כלי אחר, בחרב לא מתמשכים...

מרן רבי דב לנדו: אתה צודק, ואתם צודקים, אבל בכל זאת... (תקציר מאוצר הפרשה פר' לך לך)

סיפר הגרי"ז: יש באנגליה משמר המלכות, שהולכים עם חרב, הם הולכים עם זה כל הזמן, עכשיו נודע לאחד מהם שהוא יהודי, שאמא שלו הייתה יהודיה, אז הוא שאל אותי, אם מותר לו ללכת עם החרב שלו בשבת... חרב שהיא לקישוט, אמרתי, שהיום אף אחד לא משתמש בזה, וזה רק קישוט.

וההסבר שנאמר במשנה במסכת שבת (דף סג ע"א): "לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת... ואם יצא חייב חטאת", אם כן בנידוננו אסור. אך יש לחלק, דהמשנה נאמרה במחזיק את החרב בידי שזא נחשב למשאו, משא"כ בשאלתנו שהנדון הוא לצאת בחרב התלויה בחגורתו אשר במתניו, והוא דרך מלבוש "חגור חרב" על ירך גבור הודך והדרך" (תהילים מה, ד). ועוד שאלתנו היא במדיניות שאת החרב נושאים על פי חוק ולא כ"כ בשביל הצורך, אלא נהפך להיות כמו מדים, שבוה נלענ"ד דמותר דאין זה חרב אלא מדים ותכשיט. יעוין בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סימן סז) שדן בשאלה זו, והעלה שם כמה צדדים לקולא, יעו"ש. וכן יעוין במש"כ מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

בין אדם לחבירו

אדם

גליון חדשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

חודש כסלו תשפ"ו

כיצד מותר לסתור את דעת חבירו

גליון מספר 51

תשובה: נראה דאין איסור לאדם לומר למי שהוא חולק עליו, שלדעתו הוא 'טועה', כיון דזה אינו מוריד כלל מכבודו של חבירו, דהרי אמרו בגמ' (גיטין מג.) 'איך אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בה'. וכן מצינו באמוראים הקדושים שחזרו בהם ואמרו 'דברים שאמרתי בפניכם טעות הם ביד'. ולכן אין בזה איסור לא מצד מתכבד בקלון חבירו, ולא שאר איסורים. [אלא דיתבאר להלן דמ"מ אין ראוי להשתמש בלשון זו אלא במקום הצורך].

רק צריך להזהר לומר את הדברים בדרך כבוד. ולא באופן שנראה מדבריו זלזול לחבירו, שאז עלול להכשל בכמה איסורים.

אבל זה עדיין לא מיישב מה ששאלת איך האמוראים והראשונים השתמשו בלשונות של גנאי וקניטור, דלכא' הדבר אסור מחמת כל האיסורים שהזכרת. גם נראה דעובר על מצות 'והלכת בדרכיו'.

וכבר נתקשו האחרונים בקושיא זו. בשו"ת חוות יאיר (סי' קנב) נשאל אמאי אין בזה איסור משום 'ואהבת לרעך כמוך', והאריך לבאר דחלק מהמקומות דמשמע שאחד גינה את חבירו, באמת לא היתה כוונתם לגנאי כלל, ובחלק מקומות זה היה רב לתלמיד שאמר לו כן כדי להוכיחו, ובחלק מקומות איירי באופן שהם ידעו דחבריהם לא קפדי כלל. והתפארת ישראל (סנהדרין פ"י אות ז') הביא את דבריו, וכתב דמהאי טעמא אין בזה איסור 'מכנה שם' כיון דרב לתלמיד שרי לקנטרו כדי לזרזו לחריצות התורה, [ועיי' תירוצ' נוסף]. והח"ח (פתיחת סוף הארורים) הק' דלכא' יש בזה איסור לשונו"ר וגם אונאת דברים, וכתב דלכן העתיק בסוף הספר את תשובת החוות יאיר. מבואר דהוא ג"כ מסכים לדבריו.

יוצא לפי' דבאופן שיש לחוש שחבירו יקפיד על כך, אין היתר כלל לקנטרו. ואכתי קשה לפי זה, מה שמצינו בראשונים ובפוסקים שאחד מקנטר את חבירו, אע"פ שהם היו חברים, ולא רב ותלמיד.

ומצינו בח"ח כלל ח ס"ק כג דהוקשה לו כן, וכתב 'ומה שנמצא לפעמים בדברי הגאונים דורות שלפנינו שאחד מקנטר לחבירו, היינו רק בויכוחים שהיה ביניהם בדברי תורה וכוונתם היתה לשם שמים, לפי שראו שהדבר אינו מוסכם להלכה וכדי שלא יסמכו העולם על זה יוצא מכשול מזה, ע"כ כתבו מה שכתבו, אבל לא נתכוונו ח"ו מעולם להלעיג ולהתלוצץ אחד מחבירו, כי אפילו אם הלעג ההוא היה אמת, הלא ידוע הוא דאסור לגנות אפילו על אמת'.

מבואר בדבריו דאף באופן שאינו רב ותלמיד, מה שמצינו שאמרו אחד לשני לשונות של קניטור, כיון שכונתם היתה לשם שמים, שהם סברו שאין ההלכה כמו שאומר אותו שחולק עליהם, וכדי שלא יסמכו העולם על זה יוצא מכשול מזה, לכן נקטו לשונות אלו.

לפי' באופן הרגיל שאדם מתווכח עם חבירו או עם החברותא וכד' באיזה דבר, ואין חשש שיצא מכשול ממה שחבירו אומר, אין היתר לקנטרו, אע"פ שאומר את זה מתוך ריתחא דאורייתא. ואם משתמש בלשונות אלו, עלול בודאי להכשל בכל האיסורים הנ"ל.

שאלה: יש לי שאלה שאני נבוך בה זמן רב, כיצד היא הדרך הנכונה על פי התורה, להתווכח ולחלוק ולסתור את דעת חבירו שחולק עמו בדברי תורה וכד', או אם אינו מסכים אם איזה מחבר בן זמנינו שכתב משהו בספרו.

האם מותר לומר עליו שהוא 'טועה'. והאם מותר לומר שהוא מדבר 'שטויות' או לבטל את דבריו בהנף יד וכד'. והאם מותר להשתמש בלשונות חריפים כנגד חבירו, כגון 'שוטה' או 'טפשי' וכד'.

לכא' יש להוכיח דאין בזה איסור, מהא דמצינו בגמ' בכמה מקומות שהאמוראים הקדושים השתמשו בלשונות כאלו, וכמו שמצינו שאחד אמר 'כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו', או 'תרדא' ופירש"י (בי"מ כ.) 'משועמם' או 'שוטה בהול' (רש"י זבחים כה.), וכן מצינו הרבה בראשונים ובפוסקים, שאחד חולק על חבירו ומקנטר לו במילות של גנאי.

אולם הוקשה לי מה ההיתר בזה, דלכא' היה נראה שיש בזה כמה איסורים מדאורייתא.

א. איסור 'מתכבד בקלון חבירו', דכתב הרמב"ם (תשובה ד, ז) שהאיסור הוא אפילו אם זה שלא בפני חבירו, אם 'ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו, כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי'. וא"כ ק"ו כאשר אדם מגנה את מי שחולק עמו, הרי מובן מתוך דבריו שהוא יותר חכם מחבירו, וא"כ נמצא שהוא מתכבד בקלון.

ב. ביטול מצות 'ואהבת לרעך כמוך' דכתב הרמב"ם (דעות ז, א) 'מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד... שנאמר ואהבת לרעך כמוך לפיכך צריך לספר בשבחיו... ולחוש על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו... והחרדים (מצוות עשה א) כתב 'ואהבת לרעך כמוך לפיכך... ויהיה רוצה כבוד חבירו ככבוד עצמו... ודבריו עמו תמיד בנחת דרך חיבה וכבוד'. מבואר דהמצוה היא שירצה בכבודו של חבירו, וא"כ כאשר אדם מבזה את השני, הרי עושה מעשה שהוא היפך כבודו, מסתבר דמבטל ע"י את המצוה.

ג. איסור אונאת דברים, אם אומר לחבירו מילים כאלו, וגורם לו צער ע"י, הרי הוא עובר על הלאו של 'לא תנו איש את עמיתו'.

ד. איסור מכנה שם רע לחבירו, דאמר' בגמ' (בי"מ נ"ח.) דהמכנה שם רע לחבירו הוא מן היורדין לגיהנם ואינם עולים. וכן נפסק בשו"ע (ח"ו"מ סימן רכח ס"ה). וא"כ קשה טובא איך מצינו שהאמוראים כינו שם אחד לחבירו לגנאי, כשחלקו עליהם בדברי תורה, [עיי' סנהדרין נ"ט: ומגילה יד: ובריתות ח. ופסחים ע: וחולין ק"י, ושבט קכ"א: ונדה י"ב: ובבבב"ב נ"ח: וקידושין נ"ח: ובבב"ב כ: ומו"ק ט"ו:]. ומצאתי ביעביץ (מגילה כ"ז:) שהקשה כן, אמאי לא חששו האמוראים משום איסור 'מכנה שם', ולא תירץ.

ה. לפעמים עובר ע"י גם באיסור 'לשוון הרע', אם הוא אומר את המילים האלו של גנאי, כאשר אחרים שומעים את דבריו.

בברכה מרובה ותודה רבה מראש, ק. ס.

בין אדם לחבירו

מצוות

גלין חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

"הזהרו בכבוד חבריכם"

איתא בגמ' (ברכות כח.) 'כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונוכח בהן לחיי העולם הבא. אמר להם **הזהרו בכבוד חבריכם**... מבואר דהדבר הראשון המועיל לאדם שיוזכר לחיי העולם הבא, ע"י שיוזכר בכבוד חבריו. עוד איתא בחז"ל (מובא בספר ראשית חכמה שער היראה פ"ב) שכשאדם בא לדין שואלים אותו **'המלכת את חבריך בנחת רוח'**.

עוד מצינו דיותר צריך להיזהר בכבוד חבריו בלימוד התורה, דהנה איתא באבות (ב, ז) 'רבי אליעזר אומר יהי **כבוד חברך חביב עליך כשלך**'. ובאבות ד, יב איתא 'רבי אלעזר בן שמעון אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך **וכבוד חברך כמורא רבך** ומורא רבך כמורא שמים'. וביאר בשו"ת הרמ"ע מפאנו (ספ"ג) וכן התוס' יו"ט (ב, ז) בשם ספר דרך חיים, דהא דאיתא בפ"ב 'כבוד חברך חביב עליך כשלך' מדבר בחברים דעלמא שאינם חברים בתורה, והא דאיתא בפ"ד '**כבוד חברך כמורא רבך**' איירי בחברים שהם חברים בתורה, דבזה צריך שיהיה **כבוד חבריו כמורא רב**.

לפי זה צריך להיזהר לא רק להימנע מלומר לחבירו לשונות של גנאי כאשר חולק עמו, אלא צריך לחלוק ולהתוכח בדרך של כבוד.

ומצינו בכמה גדולי האחרונים שהעידו על עצמם דהם נזהרו אף מלומר על אחר שהוא טעה. עיי' דבריהם בהערה¹. ונראה דהיינו משום שהם נזהרו פן ישתמע מכך איזה זלזול בכבודו של חבריהם. וכיון דמצינו לגדולי עולם שנהרו בכך, אע"פ שכל כונתם היתה לשם שמים, כל שכן אדם שאינו בטוח שכל כונתו לשם שמים, צריך יותר להיזהר מלהשתמש בלשון שעלול להשתמע זלזול בכבוד חבריו. רק במקום הצורך כדי שלא יבוא מחמת כן טעות ומכשול.

אסור לשמוח בכשלונו חבריו בדברי תורה

איתא במשלי (כד, יז) 'בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך'. וכתב הח"ח (שער התבונה פ"ח) '**ומה מאוד צריך האדם להזהר שלא יהיה שמח במפלת חבריו ובבזיונו**, וכמו שכתוב בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' וגו'. והעון הזה מעורר מאוד את כח הדין על האדם. ויש בו כח להחריב ממש כמו עון עבודה

זרה, כי כן מצינו בדברי חז"ל כי בעת חורבן הבית כשנכנס אברהם אבינו לבית המקדש, ושאלו הקדוש ברוך הוא מה לידידי בביתי, השיב מפני מה גלו בני לבין אומות העולם, והשיב לו הקב"ה מפני שעובדין עבודה זרה ושמהין במפלתן אלו על אלו. **הרי שהשואה הקדוש ברוך הוא עון זה לעון עבודה זרה**'. ע"כ.

לפי זה צריך להיזהר מאוד שלא לשמוח בכשלונו חבריו בדברי תורה, וכגון לשמוח שאין לחבירו מה להשיב וכד'. וכתב ה"תניבות המשפט' (בהקדמה) 'נסתבב רעה גדולה בעוה"ר שהלומד... ורואה בחיבור דבר שאינו נראה לדעתו, הוא תולה בטעות המחבר **ושמח בכשלונו חבריו, היפך ממה שהזהירנו יתברך ובכשלו אל יגל לבך**'.

ועל זה היה מתפלל רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש 'ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי' [ברכות כח:] ופירש רש"י דזה בקשה אחת שלא ישמחו חברי על כשלוני, הרי רעות שתיים שיבאו על ידי שאגרום להם שיענשו. מבואר דהתפילה היא שחביריו לא ישמחו במה שהוא נכשל, והוא יגרום להם שיענשו. [ובשו"ת חת"ס (ח"א סי' רח) נחלק על רש"י, וכתב דבדאי רבי נחוניא בן הקנה לא נתיירא מהמתכבדים בקלונו ח"ו, כי לא נמצאו כאלו בחבורת חז"ל, והלילה שישמחו איש בתקלת חברו. ולכן פירש את הגמ' באופן אחר. גם המהרש"א (חי' אגדות שם) פי' את הגמ' באופ"א. עיי"ש].

ובגמ' מגילה כח. איתא בר' זירא שאמר דאחד מהדברים שזיכותם זכה לאריכות ימים 'ולא ששתי בתקלת חברי'. נזכר איתא בתענית כ: 'ושם הגירסא ר'ב אדא' במקום ר' זירא]. וכתבו האחרונים דלשמוח בתקלת חבריו זהו איסור גמור, וביארו בכמה אופנים במה נשתבח ר' זירא. [המהרש"א (מגילה כח.) ת"י דהיינו גם שאינו שמח משום תקלתו של חברו, אלא משו שהוא בעצמו הרויח עי"ז. ועיי' במהרש"א בתענית כ: ד"ה ולא באופ"א]. והבן יהוידע (תענית כ:) ביאר דהוא לא שמח בחידוש תורה שאמר וכיון בו אל האמת, אם חבריו נכשל בדבר זה. הקרן אורה (תענית שם) ביאר דלא רק שהוא לא שש בתקלת חבריו, אלא גם היה לו צער מזה]. וכל שכן שצריך להיזהר מאוד מלשמוח בתקלת רבותיו. ובגמ' מבואר על אחד דנענש בעונש מיתה על זה².

יעזרנו הקב"ה שנוכח שלא נכשל באיסורים חמורים אלו. אלא יתרגל כל אחד לומר תמיד רק מילים טובות לאחרים.

להצטרפות לקבלת הגלינות מידי חודש במייל: T089113355@gmail

הגאון רבי ישעיה ברלין זצ"ל (בעל היעין משפט', בהקדמתו לס' שאילת שלום האתולות) כתב 'ותיתר לי מיום עמודי על דעתי חדלתי מלקטור בד"ת לשום בר אוריין כי נזהרתי מאוד שלא להתכבד בקולן חברי וכו', ונזהרתי מאד שלא לפגום בכבוד זולתי ואפילו פגימה כל שהוא. והרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה הי"ד באותן שאין להם חלק לעוה"ב קחשיב ג"כ והמתכבד בקולן חבריו'.

² איתא בגמ' מנחות סח: שרבי טרפון הקשה, מה בין חדש קודם לעומר שהוא פסול, לחדש קודם שתי הלחם שהוא כשר. אמר לפניו יהודה בר נחמיה וכו', שתק רבי טרפון. שמח יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא יהודה צהבו פניך שהשבת את זקן, תמתי, אם תאריך ימים. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי אותו הפרק שרבי עקיבא אמר לו כן, פרוס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודה בן נחמיה היכן הוא, ואמר לי נפטר והלך לו. משמע דהוא נענש על שמחו במה שלא היה לרבי טרפון מה להשיבו. והגרח"ק זצ"ל (ארחות יושב עמוד לו) ביאר דהא דנענש על זה בעונש מיתה, כיון דהוא היה תנא ואדם גדול, ובדאי יהיו לו תלמידים, וכיון שהרגיש בו רבי עקיבא שיש בו מדה רעה זו שמתכבד בקולן רבותיו, ומדות קשה לעקור, חשש שהמדה הזאת תעבור לתלמידיו, ויהי בזה תקלה לדורות, לכן יותר נוח שימות ולא יעביר מדות רעות לתלמידיו. ע"כ.

¹ הסמ"ע (סוף ההקדמה לחי"מ) כתב 'ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שילכו ויעשו המעיינים בפירושי כמו שעשיתי עם אחרים, שלא נתכבדתי מימי בקולן חברי וגם לא אמרתי מעולם על שום חכם שטעה. אלא במקום שיקשה לי על אחד מהמחברים, אני כותב בצדו שלא עמדתי על סף דעתו וכתבתי עליו הנראה לעיני', והקורא יראה ויבחר והאמת יעשה'.

ה'תניבות המשפט' (הקדמה) כתב 'וע"פ האזהרה מהשם יתברך ע"י חכמיו "הוי דן את כל האדם לכהן זכות", מבקש אנכי שבאם ימצא לפעמים בחיבור זה שהשגתי על מי שקדמני, ופלטת הקולמוס לומר שהוא טעות, הריני מתנצל ע"ז שלא כתבתי בכונה רק אגב שיטא, וכונתי רק שלפי דעתי נראה לכא' שהוא טעות, והמעייין ימצא לו זכות'. [משמע מדבריו דיש חיוב מדיני לדון לזכות שכן היא כונתו].

הגר"ח מוולאזין זצ"ל כתב (בהקדמתו לשונות אליהו) 'גם הלום תראו גודל ענוותנותו [של הגר"ח] שמועיל לא הזכיר שם שום חכם שהשיג עליו ברובא דרובא, רק כפי שיטתו היה יושב ודורש טוב לעמו כמשה מפי הגבורה למען לא יתכבד בקולן החכם או המחבר'.

מחשבת קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

מסכת זבחים דף סג

הקיפו נכרים את העזרה

"רבי יוחנן בן בתירה אומר, מניין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה (ויזרים חיצים ואבני בליסטראות לתוך העזרה. רש"י) שהכהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים, ת"ל בקדש הקדשים תאכלנו."

הרמב"ן (במדבר יח, י) על הפסוק "בקדש הקדשים תאכלנו", מביא את דברי ר"י בן בתירה, ומוסיף שאפילו לקודש הקדשים מותר להכנס ולאכול (היינו באופן שהנכרים יזרים חיצים גם לתוך ההיכל).

אמנם הכלי חמדה שם מדייק מהגמ' כאן שדוקא היכל ולא קה"ק, וכן משמע ברמב"ם.

בברכות (ל, א) איתא שבכל מקום שאדם מתפלל צריך לכוין לבו כנגד מקום המקדש - וכאשר מתפלל בחו"ל יכוין לבו לא"י; וכשמתפלל בא"י יכוין לבו לירושלים; ובירושלים יכוין לבו כנגד בהמ"ק; ובבהמ"ק יכוין לבו כנגד בית קה"ק; ובקה"ק יכוין לבו כנגד בית הכפורת (דהיינו הארון).

וביעב"ץ התקשה באיזה אופן אדם מתפלל בקה"ק, ומיישב: (א) מיירי בכהן גדול שמתפלל בין ב' הפרוכות, ונחשב כעומד בקה"ק. (ב) באומנין שהיו משלשלין לקה"ק כדי לתקן איזה דבר.

ובספר פניני רבינו יחזקאל (ח"א סי' ז עמ' עח) מועיר דעדיין קשה שהרי הגמ' מדברת על תפילת שמו"ע, ובב' האופנים שצייר היעב"ץ אין סיבה לומר שמתפלל שם שמו"ע.

ומיישב בשם רבי יחזקאל אברמסקי, ע"פ דברי הרמב"ן הנ"ל, דיש אופן שמוותר להכנס לקה"ק לאכול קדשים, כאשר נכרים מקיפים את העזרה וההיכל, ומעתה יש לצייר שפיר שכיון ששוהים שם בהיתר של פיקו"נ, בזה מדברת הברייתא שהם נעמדים להתפלל שמו"ע.

דף סד

כוחן של כהנים

"אמר רבי יוחנן בא וראה כמה גדול כחן של כהנים, שאין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה פעמים שהכהן זורקן יותר מבשלשים אמה וכו'."

שתי הערות:

(א) הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (סי' רפה) נשאל בדבר חבורה של בנ"א שהיו מסובין יחד, ואחד מהם התפאר שהוא גיבור גדול, ונשבע

ואמר שיכול לעשות גבורה של כהנים. ונשאלה השאלה, מה עלינו לעשות כדי לקיים את שבועתו. והשיב הבן איש חי שלעשות קידה אינו גבורה של כהנים דוקא; חפינה וקמיצה אמנם הן עבודה קשה אך אינן שייכות לגבורה אלא לאומנות; אלא שאם יצליח לזרוק דבר קל למרחק גדול, הרי זו גבורה השייכת לעבודה, וכנזכר בגמ' כאן.

ומבואר שהמקום שבו רואים את כוחם של כהנים הוא דוקא כאן, שכאן מתגלה כוחן.

(ב) הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (תשל"א שיחה ה) מסביר שבדרך כלל כאשר חז"ל מציינים גבורה וכוח של אחד הקדמונים, אין המדובר על גבורה פיזית, אלא על כוח רוחני של גיוס הכוחות ורתימתם לענין נעלה. וכגון מה שאמרו חז"ל (חגיגה יב, א) שאדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו אין הכוונה שהיה רחב ביותר, אלא שהשיג הדעת שלו הקיף את כל העולם. וכן מה שבת פרעה נשתרבה ידה לקחת את משה (סוטה יב, ב), אין הכוונה לאריכות פשוטה, אלא שהצליחה לצמצם את המרחק בכוח הדעת. וכן מה שיעקב גלל בקלות את האבן הכבדה מעל הבאר בפרשת ויצא (בראשית כט, י), אין זה רק כוח פיזי, אלא כמאמר הפייטן "יחד לב וגל אבן".

ומסיים הגר"ח שזה גם הפירוש בסוגיין, שאותם כהנים אין לך מייחדי לב כמותם, שהצליחו לפעול פעולה של גבורה בכוח הדעת.

דף טה

ולא יבדיל

בעולת העוף מבדיל (חותך שני סימנים ומפריד הראש מהגוף), ובחטאת העוף אינו מבדיל. ושיטת ראב"ש דבחתאת העוף יכול להבדיל.

השם משמואל (ויקרא תרע"ה) מבאר באופן נפלא את ענין ההבדלה.

עולה באה על הרהור הלב, ויש להבין מה פשר הביטוי "הרהור הלב" ולא "הרהור המוח" או "הראש". ומבאר שלכל אדם יש מחשבות רבות כמוחו, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. הטענה על האדם היא כשהוא הופך את המחשבה להרהור, שהופך בה ומתבונן בה. ומביא מאביו האבנ"ז, שזה הפירוש "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", שהוא מלשון לתור את הארץ, כלומר שהאיסור הוא לתור ולהתבונן במחשבה.

ויש להוסיף מה ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל אודות מחלוקת השו"ע והגר"א (או"ח סי' מז) אם מברכים ברכת התורה על הרהור בדברי תורה, ואמר מו"ר שהמחלוקת היא בהרהור, אשר הוא קרוב לדיבור,

אך במה שנקרא 'מחשבה' לכו"ע א"צ ברכה, שהיא דבר מופשט. ודומה רעיון זה לדברי השם משמואל שהרהור הוא להפך ולהתבונן במחשבה.

ובזה מבאר השם משמואל מה שבעולת העוף מבדיל, דהיינו שמחלק בין הראש לגוף, שאת המחשבה הרעה יש לנתק מהגוף ומהלב, שלא להביא את המחשבה לידי הרהור שנעשה בלב.

ובחטאת העוף הוא להיפך, שהרי החטאת באה על עבירה בשוגג, דהיינו שאדם הניח לגופו לפעול מבלי שהראש ינחה אותו. נמצא שאדרבה ההוראה היא לחבר בין הראש לגוף, ובזה נאמר "ולא יבדיל".

ובאמת שיש חטאת שבאה על מזיד, כגון שבועת העדות, ואולי זה הפירוש בשיטת ראב"ש שאין איסור להבדיל מפני שמצינו חטאת על מזיד. ועל כן אע"פ שראוי שקרבן חטאת לא יבדיל, מ"מ אינו מעכב.

דף סו

לאוין שהם רשות

לראב"ש "לא יבדיל" מתפרש "אין צריך להבדיל". ומקשה הגמ' אטו נאמר כמו כן גבי "ולא יכנסו" שנאמר בבור, שהכוונה שאינו צריך לכסות! ומתרצת הגמ' שאינו דומה, ע"ש.

וכתבו התוס': "מכל לאוין שבתורה, כגון לא תחסום, לא תאכלו כל נבילה, לא תלבש שעטנז, לא קשיא ליה, דלמאי כתביה אם לא ללא. אבל הא דמסברא הו"א דמבדיל לפי שצריך לדם, אמרין דכי כתיב לא יבדיל אין צריך להבדיל קאמר, וגבי בור נמי מסברא הו"א דחייב לכסותו וכי כתיב לא יכנסו א"צ לכסותו קאמר. כלומר, דבר שנלמד בסברא י"ל שהחידוש של התורה הוא שאינו מחוייב לעשות זאת.

ברש"י עה"ת (שמות ד, כד) מבאר מדוע המלאך רצה להרוג את משה בהיותו במלון, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש מיתה. ואמר רבי יוסי דח"ו שמושה נתרשל, אלא אמר שסכנה היא לתינוק עד ג' ימים. והקשה הרא"ם היאך הותר לו לעבור על המילה (שכבר נצטווה בה) משום סכנת הולד, והלא עדיין לא ניתנה התורה דדרשין 'וחי בהם ולא שימות בהם', וא"כ אין לו את ההיתר של פיקוח נפש.

ותירץ המהר"ל בגור אריה, דהאי 'וחי בהם ולא שימות' אינו מצות עשה, רק דמתיר שיהיה נדחה המצוה במקום סכנה, וכיון שהיתר הוא, מה חילוק יש בין קודם מ"ת ובין לאחר מ"ת. ואדרבה, ק"ו הוא, דאפילו לאחר מ"ת שריבה להם מצוות, נדחה המצוה במקום סכנה, כ"ש קודם מתן תורה של ריבה להם מצוות. ואין לשאול מהיכן ידע משה היתר זה, דמסברא ידע זאת, שבכל מצוה יש היתר במקום סכנה.

נמצא שנחלקו הרא"ם והגו"א האם מסברא יש היתר של וחי בהם.

והנה מצינו מחלוקת ראשונים בסתם מצוות אם מותר לאדם לבחור לההרג ולא לעבור. דהתוס' (ע"ז כו, ב ד"ה יכול) סוברים שיכול אדם להחמיר על עצמו ולההרג במקום עבירה. אך הרמב"ם (פ"ה מ"סוה"ת ה"ד) נקט שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר, ה"ז מתחייב בנפשו.

וביאר הכס"מ דהרמב"ם סובר שכשאמרו בגמ' יעבור ואל יהרג פירושו שצריך לעבור כדי שלא יהרג. אבל התוס' וסיעתם מפרשים יעבור ואל יהרג, היינו הרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג.

ובספר להורות נתן (ח"ט קונט' וחי בהם פ"א סי' ב) מוסיף שמחלוקת הרמב"ם והתוס' תלויה במחלוקת הרא"ם והגו"א, דלרא"ם א"א לדעת מסברא שיש דין וחי בהם ולא שימות בהם, א"כ כשהתורה חידשה וחי בהם מתפרש שאין צריך למות, וכפי שכתבו התוס' כאן שהפירוש של לאו תלוי בהבנה הקדומה של הענין. אך למהר"ל אנו יודעים מסברא דוחי בהם ולא שימות בהם, כפי שמושה ידע גם קודם מ"ת, א"כ מהו שנתחדש בתורה וחי בהם, בעל כרחך שהכוונה שאסור למסור נפש, וכדעת הרמב"ם.

נמצא ששיטת התוס' בע"ז שמוותר ליהרג, אולא לשיטתם בזבחים שכל דבר הנלמד מסברא אם נכתב בתורה הוא להורות שהוא רשות וכפי שנתבאר.

דף סז

פעלת מסכת קינים

בסוגייתנו הובאו משניות ממסכת קינים, ונעסוק בה מעט.

איתא באבות פ"ג (משנה יח): "ר"א בן חסמא אומר קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות". מבאר הרע"ב שהיא עיקר תושב"ע שמקבלין עליה שכן. ובמגן אבות לתשב"ץ מבאר שזו מסכת קשה שכמעט אין עליה בש"ס, וכיון שזו מסכת קשה לתפיסה, לכן נקראת גופי הלכות שצריכין שקידה גדולה ללמוד אותה. ועל כן מסיימת המסכת במשפט "ר"ש בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינין דעתם מטרפת עליהם שנא' מסיר שפה לנאמנים וטעים זקנים יקה, אבל זקני תורה כל זמן שמזקינין תורתם מתישבת עליהם שנא' בשישים חכמה ואורך ימים תבונה. והיינו שכיון שזו מסכת שצריכה הרבה עמל, על כן הזכירו כאן שזקני ת"ח מחכימים כתוצאה מהלימוד המעמיק.

רבי אליהו גוטמכר זצ"ל בהקדמה לחיבור קן מפורשת (מאת בנו) מביא שיש במסכת קינין ג' ענינים שמבדילים אותה משאר לימודי הקרבנות. (א) יש ג' מיני קרבנות: בהמה, עוף, מנחה. ונמצא שקרבן עוף הוא קרבן ממוצע, הבא ע"י מי שאינו עשיר ואינו עני. (ב) בכל הקרבנות זולת התמידין יש מציאות שאין צריכין כלום, כגון מי שאינו חוטא ואינו נודר עולה ושלמים. אבל מלהביא קינים אין ביד האיש הישראלי לפטור עצמו, כיון שיש קיני זבים וזבות וקיני יולדות, א"כ קינים הוא הצורך היותר גדול, שלא נפסק עולמית. (ג) איתא במדרש על הפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים", שיש עשרה דברים שכנסת ישראל דומה ליונה, ואחד מהם שעם ישראל פושט צוארו לשחיטה כמו היונה.

ומסיים ואומר, שהנה יש להתפלל מדוע התנא דקינים (שהוא ר' יהושע כמ"ש בסוגיין) פירט כ"כ הרבה אופנים רחוקים, אלא שרוצים להתעסק מאד במסכת זו, מהטעמים הנ"ל, שיש מעלות מיוחדות בעסק הקינים.

מדן קל וחומר כיצד

"מדן קל וחומר כיצד, ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה וגו' ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון."

בספר אור תורה למגיד ממוזריטש (פרשת בהעלותך) העיר מדוע לא נכתב בתורה מה שהשיב הקב"ה למשה דק"ו לשכינה י"ד יום. ותיירץ המגיד ד"ג מידות שהתורה נדרשת בהן עומדות כנגד י"ג מידות של רחמים, והראשונה היא ק"ו שעומדת כנגד מידת א"ל (כך לפי התוס' והאריז"ל), ומשה אמר א"ל נא רפא נא לה, לכך השיב הקב"ה וגו'. עכ"ד האור תורה, והדברים סתומים.

וביאר הערבי נחל (פרשת ויצא) שמפני שהתפלל א"ל נא רפא נא לה, ובכך בא להמשיך הרפואה משם א"ל, לכך באה לו התשובה בדרך ק"ו.

ובבני יששכר (מאמרי אלול ב, ז) הביא את דברי המגיד באופן הפוך, שבמה שהשיב לו הקב"ה "ואביה ירק ירק בפניה וגו'" רמז לו למשה שאם רוצה לעזור את מידת הרחמים מכח שם א"ל, שילמד ק"ו ועי"ז תתעורר מדת א"ל.

ופעמים רבות מביא הבני יששכר בספריו את יסוד המגיד שי"ג המידות שהתורה נדרשת מקבילות ל"ג מידות הרחמים. וכן מאריך בזה הקדושת לוי בהסבר פרטי הקבלה זו.

ונזכיר פנינה אחת מהאגרא דכלה לבעל הבני יששכר (פרשת חוקת) דהנה נאמר בכמה מקומות בש"ס (פסחים יח, ב ועוד) דמילתא דאתא בק"ו טרח וכתב לה קרא. ולא מצינו כן לגבי מידות אחרות, כגון גז"ש והיקש. והביאור, דק"ו נובע מהגיון השכל, והתורה רוצה להראות לנו שגם דברים שמובנים בשכל האדם, מגיעים מן השמים. והנה מידת הק"ו נקראת דין' כמאמרם ז"ל בכמה מקומות "והלא דין הוא", והיינו ששכלנו מחייב שכן הדין. משא"כ מידת החסד היא למעלה מן השכל. ומעתה, אם אנו מתנהגים רק ע"פ מה שהשכל שופט ומחייב, אזי גם ההנהגה העליונה נוהגת עמנו בדין, אך כאשר הנהגותינו ע"פ התורה האלוקית אשר היא למעלה מן השכל, כלומר ששכלנו מתחבר לשכל העליון, גם המשפט העליון נוהג בחסד ואנו מתחברים למידת א"ל.

וזהו מילתא דאתא בק"ו טרח וכתב לה קרא, דמאי דאתא בק"ו שנקרא דין, טרח וכתב לה קרא בתורה שהיא למעלה מן השכל, בכדי שיגבר חסדו עלינו גם במשפט ודין. על כן המידה של רחמים שבתורה שמכוונת כנגד מידת ק"ו, היא מידת שם א"ל שמורה בכל מקום על חסד, כלומר חיבור שכל האדם למידה העליונה.

ונוסיף על כך, ע"פ המבואר בסוגיא, ששורש ק"ו הוא שלומדים מהאדם כלפי השכינה, ואביה ירוק ירק בפניה, מאב לשכינה, הרי שזה ממש ענין זה של חיבור בין שכל האדם לשכל עליון, בין התורה שבע"פ לתורה שכתב ודו"ק.

כשהוא חי קולו אחד, כשהוא פת קולו שבעה

בסיום המשנה בקינים שהובאה בסוגיא, מדמה רבי יהושע את האשה שצריכה להביא כמה קינים מפני הספיקות - "זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד, כשהוא מת קולו שבעה". המשך המשנה הוא "ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינן דעתם מיטרפת עליהם, זקני תורה אינם כן אלא כל זמן שמזקינן דעתם מתייטבת עליהם."

ויש להבין מה השייכות בין שני חלקי המשנה.

בתולדות יעקב יוסף (פרשת ויגש) מביא בשם דרשות הר"ן שיש הבדל בין השכל ובין הדמיון. השכל מושך למעלה והדמיון מושך למטה, ויש מלחמה ביניהם. אמנם יש חילוק ביניהם, שהדמיון שולט בעיקר בצעירותו של האדם, ואילו השכל כוחו נשאר לאורך השנים. זקני עם הארץ כשהיו צעירים הניחו לדמיון להנהיג אותם על חשבון השכל, ועתה שהזקין יש לו דמיון חלש שאין בכוחו להנהיג את הגוף, ושכל חלש שלא התרגל להנהיג, ולכן דעתו מיטרפת. ואילו הת"ח כשהיו צעירים שכלם נלחם בדמיון והתגבר עליו, ועתה שהזקינו שנחלש הדמיון, דעתם מתייטבת עליהם.

ובכך מוסבר החלק הב' במשנה, כשהוא חי קולו אחד, כלומר הצדיק שנקרא חי קולו אחד, שהכל מתחבר עם השכל שמתחבר אל הקב"ה שהוא אחד. אך כשהוא מת, כלומר רשע שנחשב מת, קולו שבעה, שיש בקרבו קולות מעורבים ומתנגשים.

ומז"ר הגר"מ שפירא זצ"ל היה אומר שההבדל בין צדיק לרשע הוא, שאצל צדיק מעשיו אחידים, שהכל מתחבר למטרה אחת, שכל מעשיו מכוונים לתכלית חיו, ואילו רשע מעשיו מפוזרים, שכל מעשה יש לו סיבה אחרת כפי הנטייה והתאוה של אותו זמן. ואזון שומעת תבחן זאת במה שיעקב אומר "יש לי כל", ועשיו אומר "יש לי רב". והן הן דברי ה'תולדות', שאצל צדיק הכל מחובר לשכל, ואצל רשע הדברים מעורבים ורבים.

בדגל מחנה אפרים (פרשת בלק) מבאר שבעה עממין הם שורש כל השבטים אומות. כשישראל ח"ו אין עושין רצונו של מקום אזי אותם ז' עממין מצירים לישראל הן בעסק פרנסה ובשאר צרות, והן ברוחניות היינו מחשבות זרות, ומבלבלין את ישראל מעבודתם ומלימוד תורתם. אך כשישראל דבקים בה' אזי נכנסים ברזא דאחד ויוצאים מגדר ז' עממין, וממילא בטלין מהם כל הצרות הן בגשמיות והן ברוחניות. וזהו הרמז בדברי רבי יהושע, דכשהוא במדרגת חי ודבוק בחי החיים, אז קולו אחד, היינו כל בחינת קול שמוציא, הכל בדביקות לה' אחד. וכשהוא מת, היינו כשנופל ממדרגתו, אזי קולו שבעה, היינו שנופל תחת שליטת הז' עממין.

והוא מה שנאמר "הן עם לבדד ישכון", שאז "בגויים לא יתחשב".

יָסָרִים

ללמוד מדרכו של מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

קול דממה

הוא נח בכיס מכנסיו בשקט, לא מפריע לאף אחד. אז למה אסור להכניסו לבית המדרש? אלקנה מתחכם הוא מכניס את השחור הקטן לכיס ונכנס עמו לבית המדרש אף אחד לא ידע וגם לא ישמע.

הרט חלש אבל משהו בתוכו רוטט גם כשמעביר לשקט משהו בתוכו לא שקט לא רגוע.

המכשיר השחור הקטן שבכיסו שואב אותו אליו בשקט ויוצר בראשו רעש גדול שמפריע לו להתרכז. יושב אלקנה ב'סדר' ומנסה להבין את הפשט. משום מה הוא לא מרוכז וגם לא מבין את מה שהחברותא מסביר. אפילו פשט הוא לא מבין. הוא לא מבין דבר כל כך פשוט שמה שמפריע לו ללמוד ולגדול זה הדבר הקטן שמונח בכיסו.

אז הוא יוצא לשתות....

כשהוא מוזג לעצמו כוס שתיה או מכין לעצמו כוס קפה הוא לא מתגבר שולף את המכשיר מכיסו כהרף מסתכל על הצג הוא חייב לראות מי חיפש אותו ובמהירות מחזירו לכיס... אלקנה חוזר לסטנדר אבל מהר מאד נהיה צמא שוב...

בכאב, מבחין רבי גרשון בתופעה בדממה הוא בוחן את ההשלכות

משלך את החכה בשיחה שאומר באותו שבוע בישיבה

"בימנו יש מכשיר שימושי מאד שנקרא פלאפון" אומר רבי

גרשון "ויש שזקוקים לזה לעסקים או לצרכי ציבור, אמנם

אברכים ובני ישיבה שיושבים ולומדים, אם מחזיקים מכשיר

כזה בשעת השיעור זהו יצר הרע לביטול תורה כי לפעמים

מתעורר חשק להתקשר ולדבר וזה גורם שלא להיות שקוע

בלימוד כמו שצריך או שאחרים מתקשרים אליו ומפסיק

מלימודו ונגרם ביטול תורה שלא לצורך.

ואם מחזיקים מכשירים אלו בשעת הלימוד כיצד אפשר לעמוד

ולבקש "השיבנו אבינו לתורתך" מבקשים סייעתא דשמיא

לתורה ועושים דברים הפוכים מזה?

מבקשים סייעתא לתורה ועושים דברים שהם סייעתא לביטול

תורה!

וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך"

מבקשים על עבודה ועל תשובה שלמה ובו בזמן עושים דברים

שהם ההפך מעבודת השם וההיפך בתשובה.

וכן בברכת השחר מבקשים "ואל תביאנו לידי ניסיון" וכיצד

אפשר לבקש זאת אם מחזיקים מכשיר שמביא לידי ניסיון

ומבקשים "והרחיקנו מחבר רע ומשכן רע ומפגע רע" והרי

הפלאפון יש בו שלושתם חבר רע לביטול תורה שכן רע וגם

פגע רע וכיצד שייך לבקש דברים ולעשות ההפך ממה

שואמרים?

ונאמרו הדברים לא בצעקה ולא בסערה, עם כל הכאב לתופעה

הנלוזה ועם כל הסערה שחש בתוכו, נאמרו הדברים בשקט

בשלוה בישוב הדעת בקול דממה דקה.

דממה זה הקול החזק ביותר זה הקול המרשים ביותר זהו קולה

של תורה.

כשאדם לומד תורה ומחובר לתורה זה יצירה אחרת זה בן אדם

אחר זו הסתכלות אחרת על כל מהלך בחיים. גדולי עולם אמרו על

רבי גרשון שלא הכירו אדם כל כך שקט עם נפש כל כך סוערת,

זה לכאורה תרתי דסתרי כי מי שהוא אדם סוער כואב על פרצות

וזועק את הכאב מזהיר קטנים על הגדולים בקול רעש ברוח סערה

מפרק הרים משבר סלעים. מרן ראש הישיבה רבי גרשון היה מלך

בהדרו. מושל, שולט בעצמו בכל מצב ובכל ענין.

בהנחלת ההשקפה הנוכחית בהרתה לא בסער ולא בסופה בקול

דממה. "... רוח גדולה וחזק מפרק מפרק ומשבר סלעים ... ואחר

הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש ... ואחר האש קול

דממה דקה" (מלכים א' יט יב')

קול דממה דקה קול חשאי כאילו מורכבת מקול ומשתיקה

(מצודות שם)

דממה זה הקול העוצמתי ביותר החודר והנוקב הרבה יותר מכל

הקולות האחרים.

קול דממה דקה לפעול בשקט בחשאי להאלם ולהעלים

"ראש הישיבה מה עושים?" המשגיח ניגש לרבי גרשון ומתייעץ

עמו על מליכאל משיעור ג'.

הוא מבחיתו כבר מזמן היה מרחיק אותו מהישיבה, אבל מכיוון

שרבי גרשון חוזר ואומר בישיבות צוות ובכל הזדמנות שצריך

לכבד כל בחור, להבין שקשה להם בגיל ההתבגרות וצריך לרומם

ולעודד, רק בידדות... לא בכעס ולא בצעקות ואימים.

מתוקף דברי רבי גרשון לא עשה המשגיח שום פעולה. הוא בא

להתייעץ מה כן לעשות.

"מליכאל, ברשות מכשיר. הוא מסתגר בחדרו שעות ארוכות,

וצופה במכשיר.

מה עלי לעשות? איך עלי להגיב? איזו פעולה עלי לנקוט כדי שלא

יגרם לקלקול... שלא יהא חוטא ומחטיא?" שואל המשגיח.

"אל תראה לבחור שאתה יודע מהדבר", הורה רבי גרשון

למשגיח, "ובזמן שהבחור לא ימצא בחדרו, תיכנס ותיקח את

המכשיר."

וכך עשה המשגיח, בעת שהחדר היה ריק נכנס ונטל עמו את

המכשיר ועוד ערימה גדולה של דיסקים ולבחור לא אמר אף מילה.

בסוף הזמן הבחור ביקש לעבור לישיבה אחרת, ומאחר שהוא חזר

לתלם, המשגיח יכול היה להמליץ עליו בלב שלם ולדבר עליו טוב

לצוות הישיבה החדשה.

לפני חתונתו הגיע הבחור לחלק הזמנות לצוות הרבנים בישיבת

פוניבז', ישיבת האם שלו.

"הרב לקח ממני את המכשיר..." שואל מליכאל ותוך כדי מגיש

למשגיח את ההזמנה.

"המכשיר עד היום מוחבא אצלי בבית", המשגיח רוצה להסביר.

"אני יודע, אני יודע", מחייך מליכאל. "אני מודה לרב שלקח לי את

המכשיר. זה הציל לי את החיים. הרגשתי שיש מי שמבין אותי, לא

כועס עלי ולא מבזה אותי.

בזכות זה אני פה, זוכה לתת לרב הזמנה..." מחייך מליכאל חיוך

נבוך.

'בזכות רבי גרשון שאמר לי איך לנהוג בשקט, בחשאי

ובדממה' חושב המשגיח בליבו ולוחץ את ידו של מליכאל בחום

לברכת מזל טוב.

מרן ראש הישיבה פעל במצבים קשים ובולתי רגילים, מקומות

שבהם אחרים היו יוצאים מגדרם, אולי אפילו יוצאים לגמרי

משיקול הדעת הוא פעל בישוב הדעת, ברוגע, והוכיח בקול דממה

דקה מה הקב"ה חושב מה דעת תורה.

אם בעבר היה היראה והשמאל דוחה חלק נכבד במערך החינוך

בין הרב לתלמיד ובין האדם לעצמו, הרי שכיום לפי ערך ירידת

הדורות, אין לנו אלא מערכת האהבה על כל שלל גווניה. רבי

גרשון בעין הבדולח ראה והכיר והבין את נפש הדור ותחלואיו,

כאומן פדגוג וכגדול העומד על גביו ואומר לו גדל.

מרן ראש הישיבה העמיד את התענוג ואת האשריך' בראש כוח

המפעיל לכל כוחות הנפש. הזרים ונסך חיים מפכים וזרם אדיר

של חיות וחיים לעבודתו יתברך.

בקול דממה יצאו הדברים מלב הומה מנפש זכה ברה ומאירה,

ונכנסו לאוזן וחוללו מהפך עצום בכל דרכי החיים.

מה נאה היה מראה כהן בשעת עבודתו בהנחילו דעת חכמה

ומוסר בכל יום שלישי תמידין כסדרם, כי הורגשה הפנימיות

החצובה תחת כסא הכבוד כשהיא יוצאת ומתגלית בדברות קדשו.

לכן לא פג טעמם גם אם חזר על אותם דברים הרבה פעמים,

ושלא נדוך הדרשים המייפים ומקשטים דבריהם בעטיפה

חיצונית בברק ובכושר נאום.

רבי גרשון אמר דברים כפשוטם היוצאים מנפש נקי וצדיק,

בקול דממה דקה, ומכאן כח השפעתם הכבירה.

תגובות : x7611732@gmail.com

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת ויצא תשפ"ו

על בן קרא שמו לוי. (כ"ט, ל"ד). כתב רש"י בכולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש אנדה ששלח הקב"ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, וע"ש שלוחו במתנות קראו לוי. וצריך ביאור מפני מה באמת לא ניתן ללוי שמו ע"י אביו ואמו, כפי שהיה אצל שאר הבנים.

עוד צריך ביאור לשם מה היה צריך שיבא לוי לפני הקב"ה. עוד צריך ביאור מהו הענין שיהיה שמו נקרא על שם שזכה בכ"ד מתנות כהונה. גם צריך ביאור מה שאמרו שלוחו במתנות, וצריך ביאור איזה תורת לוייה יש במתנות, ואיזה דבר המתנות מלווין.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם בסוף הל' שמיטה כתב ולמה לא זכה לוי בנחלת א"י ובכיתיה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות את דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורבין מלחמה כשאר ישראל, ולא נחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברח' ה' חלו, והוא ברוך הוא זיכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ומבואר דשבת לוי חל בו תורת הבדלה, שנעשה מובדל משאר ישראל, בשביל לעבוד את ה' ולשרתו.

מעתה יש לבאר, דלשם הבדלה זו הובא לוי לפני הקב"ה דבזה שבא לפני הקב"ה, בזה חלה ההבדלה, ועל ידי שהובא לפני הקב"ה נעשה מובדל לעבודת ה' ושירותו. ויש לומר דכיון שהובדל להיות עובד ומשרת ה', לכן אין שמו מסור ביד אביו ואמו לקרותו. ונמצאנו בפר' וזאת הברכה דנאמר על לוי 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו'.

ולפי זה יש לבאר למה נקרא שמו ע"ש זכיותו בכ"ד מתנות כהונה, דהרי הזכיה בכ"ד מתנות כהונה אינה זכיה בעלמא, אלא היא זכיה מכח מה שהובדלו הלויים לעבוד את ה' ולשרתו, וכמש"כ הרמב"ם שאין הלויים זוכין בכח גופן, אלא הקב"ה זוכה להם, והכ"ד מתנות כהונה, הם הם מהדברים שזכה להם הקב"ה, ונמצא דהכ"ד מתנות כהונה, אינם שכר בעלמא, אלא הם מעצם הענין שהובדלו, דבכלל ההבדלה הוא הענין שאינם זוכים לעצמם, אלא הקב"ה זכה להם, ועל כן מיד כשהבדילו, זיכה לו כ"ד מתנות כהונה לפרנסתו.

אשר לפי זה נמצא דהכ"ד מתנות כהונה, הם תולדה מההבדלה, דבתולדה ממה שהובדלו הלויים, היה צריך לזכות להם כ"ד מתנות כהונה, וא"כ מבואר היטב דהכ"ד מתנות כהונה נחשבים לזיה, דהם נלווין למי שהובדל, דמכיון שהובדל, צריך ללוותו במתנות.

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. (כ"ט, ז). פירש רש"י לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא

אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי וגו'. (כ"ה, ט"ז). כתב רש"י שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. הנה יעקב בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל שכשבא להר, אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר, ואיך אמר ואנכי לא ידעתי.

ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, ענין אחד שהמקום הוא מקום תפילה, וזה ידע יעקב, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף שהמקום הוא בית אלוים ושער השמים, ומכח זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש, ועל זה אמר יעקב שלא ידע.

והנה בפסחים דף פ"ה איתא דאברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית, ולכן הכתוב בישעיה קורא למקדש 'בית אלוים יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא דחידש ענין זה שהמקום הוא בית. שוב הראוני בקרית ספר שכתב דקדושת הר הבית חל ע"י אברהם שקראו הר, וקדושת העזרה חל ע"י יצחק דקראו שדה, וקדושת הבית חל ע"י יעקב שקראו בית. הרי מבואר דע"י שקראו בית חל בו קדושת בית, והיינו דבזה שקראו בית אז הוא דנעשה לבית וחל ביה שם וקדושת בית.

והנה ענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קוב"ה וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיץ מושנתו קראו בית, ככתוב 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', ומוזה הביאה הגמ' שקראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית. ויש להוסיף דרק ע"י הלינה במקום הוא דחל ביה שם בית, כי הלינה היא מעשי דירה של בית, ורק ע"י שנשתמש בה בתשמישי בית ומעשה דירה, חל ביה שם בית.

מעתה נראה לומר דכל מה דהוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוים'.

אשר לפי"ז יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוים', דרק עכשיו נודע לו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר יעקב שאילו ידע לא היה יושן.

אם כן מהווייבים אתם להשלים פעולת היום.

ירעו עוד, א"ל הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם, לא שלמדתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אע"פ כן לא עת האסף המקנה.

ולפי זה יש כאן שתי מענות, אחד אם הם שכירים, ואחד אם הם בעלים. עוד יש לומר דבאמת הכל מענה אחת מהלכות שכירות פועלים, דהנה מבואר בריש פרק הפועלים, וכן נפסק בס"י של"א שהשוכר פועלים במקום שאין מנהג, או אם אמר להם אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, אבל במקום שנהגו שלא להעריב, אינו יכול לכופ את הפועלים להעריב. ולפי זה יש לומר דזהו שאמר להם יעקב אבינו, ד'עוד היום גדול', ולא השלמתם פעולת היום, והוסיף ואמר 'לא עת האסף המקנה', ר"ל דאין מנהג המקום שלא להעריב, דאם מנהג המקום היה שלא להעריב, הרי אינם מהווייבים להעריב, אבל כיון דלא עת האסף הוא,

מחשבה תחילה

מתוך מושא במעמד הסיום בכולל 'עמוד האש' בראשות הגר"מ הרבסט שליט"א

כתוב בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום. וכתב רש"י לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום, הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנאמר בו וירא את המקום מרחוק. ובגמ' בחולין כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, בעי למיהדר, כיון דהרהר בדעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום. הנה יש ללמוד מזה לימוד גדול ועצום, שכיון שיעקב סבר שהיה ראוי להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ורצה לחזור לאותו מקום, וכיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד קפצה לו הדרך, וכמו שכתב רש"י בסנהדרין שמיד קפצה לו המקום, מיד ויפגע במקום, מיד בית המקדש היה אצלו. והדבר הוא פלא, הרי בית המקדש יש לו בחירת מקום בהר המוריה בארץ ישראל ורק במקום ההוא יש את קדושת המקום, ובגמ' בזבחים איתא דעד ארעית תהומא קדוש, ואין מועיל שבית המקדש יבא לחרן, ובעל כרחך דשקפץ המקום, קפץ עם כל מעלותיו ועם כל קדושתו. והנה קפיצת המקום נעשה תיכף ומיד כשהרהר בדעתו ויהיב דעתיה למיהדר, וברגע שיהיב דעתיה למיהדר מיד הייתה קפיצת המקום, הנה למדנו לימוד גדול ועצום, דעל ידי יהיב דעתיה, על ידי מהרהר בדעתיה למיהדר, על ידי זה לבד כבר זוכה שהמקום קופץ אליו, על ידי זוכה

שהנה ה' ניצב עליו, ועל ידי היהיב דעתיה מביאין לו את המקום עם כל קדושת המקום ועם כל מעלותיו. כמובן שבדרגת יעקב אבינו אין לנו השגה כלל, אבל נוכל רק להוציא מזה לימוד לנו בני אברהם יצחק ויעקב, שאם רק 'רוצים' אם רק 'יהיב דעתיה' אם רק 'מהרהר בדעתו', מן השמים יביאו לו את כל הנצרך, צריך רק רצון לעשיית הטוב, ומיד מן השמים יביאו את בית המקדש אצלו, וזהו לימוד עצום, לימוד נורא עד היכן הדברים מגיעים, אם אחד מישראל יהיב דעתיה לקיים מצוה, מיד בית המקדש יבוא אצלו, ויהיה זה מיד ואין צריך להמתין זמן. כתוב בפסוק במשלי 'תנה בני לבך לי', והיינו שהאדם צריך ליתן את ליבו, והשאר כבר יסייעוהו מן השמים להוציא לפועל. בגמ' ביומא איתא אמר ריש לקיש בא לטמא פותחין לו, והבא ליטור מסייעין אותו, והגמ' יליף כן מהכתוב במשלי 'אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן'. וכתב רש"י אם לענונים הוא בא להתחבר, יתן לו חן מי שבידו ליתן, וברש"י במס' שבת כתב, יתן חן, יסייעוהו מן השמים, ומבואר שההנהגה היא שהבא ליטור מסייעים אותו מן השמים, הנה מבואר דאם בא ליטור, היינו שאם רק רוצה ליטור, רק יהיב דעתיה ומהרהר ליטור, כבר זוכה שההנהגה עמו היא שמסייעין אותו. בגמ' בשבת דף ק"ד ע"א א' יתא דדרשו האותיות, האות קו"ף הוא קדוש, והאות רי"ש נדרש על הרשע, ולכן מהדר אפיה דקו"ף, אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע, ולמה גל הקו"ף תלויה, דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך, וכדור"ל דהבא ליטור מסייעין אותו, וכתב רש"י מסייעין אותו ומכניגין לו פתח. וכעין זה איתא בגמ' במנחות על האות ה"א. מבואר שמעצם הבריאה יש פתח מוכן, יש הכנה מיוחדת שהרשע יוכל לחזור, וזה מההנהגה של הבא ליטור מסייעין אותו. ולמדנו את הענין שהכל מוכן ומזומן, ואין צריך רק שהאדם ירצה בטוב, ואין מחוסר אלא את ה'יהיב דעתיה', את ה'מהרהר', ואם רק יהיב דעתיה ומהרהר, אם רק רוצה, אז כבר יש לו הכנה, ויש קפצה לו המקום, ומן השמים מסייעין אותו. וברוח חיים על אבות כתוב 'הנה ידוע כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה, נעשה רישומו למעלה, ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה, וסוכך באברתו והאדם בתווך, והוא לו לעזר ולסעד לגומרה', ומבואר שכבר בעת שעולה על רעיונו לעשות המצוה, עוד לפני שעשה, מיד כבר האור של הקדושה מקיף אותו, והוא גם עוזרו וסעדו לגומרה. ובאיור הענין שלמדנו שעל ידי שרוצה ויהיב דעתיה מיד מסייעים אותו מן השמים לעשות, כי באמת בכל פעולה ומעשה יש שתי חלקים, האחד הוא הבחירה, שהאדם בוחר בעשיית המעשה והפעולה, וזה נלמד מהפרשה של 'ובחרת בחיים', שבוה נכלל ההחלטה וההכרעה לבחור בטוב ולרצות בעשיית הטוב וקיום המצוות, ויש את עצם עשיית המעשה בפועל, והנה חלק המעשה אינו תמיד מסור ביד האדם, ואינו תלוי רק בהאדם עצמו, אבל חלק הבחירה והרצון זה מסור לגמרי ביד האדם, ותלוי רק בדעתו ורצונו איך ובמה לבחור. וכיון שהבחירה היא היא המסורה ביד האדם, כל שעשה את חלקו, ובחר בחיים, ויהיב דעתיה ומהרהר לעשות הטוב, חלק המעשה זה כבר יגמור ה' בעדו, כי חלק זה כבר אינו כל כך מסור בידו ואינו תלוי בו, ועל כן מן השמים כבר מסייעין אותו שיעלה בידו לגמור ולהוציא הדבר לפועל כשאיפתו ורצונו.

נחלק אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

אני ארבה ולא אסור | כמה גדולים דברי חכמים | אין הזהרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החוקים | אותו חיוב שהטילו על הנידון נופל עליהם | כפר לעמך אשר פדית

תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא [אגב - הוא לא אמר הייתי מצטער על רבי עקיבא אלא הייתי מצטער על תלמידי חכם ומנו רבי עקיבא, למה הוא דיבר בצורה כזו? כי הצער שלו על רבי עקיבא היה על התלמיד חכם שיש ביד עקיבא], **ונשעלתי ליבשה ישוב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך?** [ורואים מכאן שר' עקיבא לא בא מיד לספור לרבן גמליאל את המופתים אלא מיד אמר דן לפניו בהלכה], **אמר לי דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענענתי לו בראשי, אמרתי באותו שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה.**

הפגש הפגשו בגמרא שמכאן ר' גמליאל ראה שדברי חכמים צודקים ונכונים ובאמת אפשר להינצל ממים שאין להם סוף, אבל נראה לפרש גם בזה על אותו דרך - באחד מספרי החסידים הקודמים [ממדרשו ר' בונים מפשיסחא] מתקשה הרי חז"ל כל כך טרופו על התרת עגונות וסמכו על כל צדי צדדים של הותרים בשביל לא לעגן בת ישראל, למה במים שאין להם סוף שהסיכוי שהוא חי זה אחד למליון חז"ל החמירו ואסרו אותה? והוא מבאר שחז"ל

הקדושים יודעים שלפי מה שהם יפסקו כאן בארץ כך תהיה ההנהגה בשמים, אם חז"ל יפסקו שבמים שאין להם סוף אשתו מותרת סימן שאין סיכוי להינצל ומי כל שיטבע במים שאין להם סוף לא ינצל כי חז"ל קבעו שאין סיכוי, ולכן חז"ל פסקו שאשתו אסורה בשביעת בזמן הזה שהשפיע על הטבע שבאמת יש סיכוי להינצל, כך מסופר שהיה יהודי בפולין שהיה לו מחלת ריאות והרופאים התייאשו מחייו, הוא הלך לאדם גדול והוא אמר לו שישע לארץ ישראל וכן הוא יתרפא, וכך הוה, שאלו את אותו גדול האם ארץ ישראל זה סגולה לכל המחלות? והוא הסביר שהמחלה שיש לו בריאות לפי הבית יוסף זה לא טריפה ולפי הרמ"א זה טריפה, ופולין זה אתריה דהרמ"א ואם לפי הרמ"א הוא טריפה הוא לא יוכל לחיות, לכן אמרתי לו שישע לארץ ישראל שזה אתריה דהבית יוסף ושם הוא יחיה.

וזה מה שאמר רבן גמליאל **כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שאין להם סוף אשתו אסורה** שמכיון שחכמים אמרו אז קבע את המציאות שיהיה אפשר להינצל ורק בגלל זה רבי עקיבא ניצל, לכן הוא אמר כמה 'גדולים' דברי חכמים שיש להם כזה כח.

האם בשמיטה דרבנן יש את הברכה 'וציותי את ברכת'

מענין לענין באותו ענין - אנתנו נמצאים בפתחה של שנת השמיטה שיש עליה הבטחה בתורה **'וציותי את ברכת'** ויש מחלוקת בפוסקים האם הברכה הזו נהוגת גם בשביעת בזמן הזה שהכרתה ההלכה שהיא דרבנן, דעת הסמ"ע [ח"מ"ס] שבזמן הזה אין את הברכה, אבל החזון איש חולק וסובר שגם בזמן הזה יש ברכה, ולכאורה ממה שדיברנו יש קצת סתירה לחזון איש שגם לדברי חז"ל יש כח לשנות את הבראי.

והבאנו עוד ראייה לחזון איש - הגמרא בערבי פסחים מקשה איך תיקנו ארבע כוסות ולא חששו לזוגות? עונה הגמרא שזה ליל שימורים לילה שמשמרו ובא מן המזיקים, **ומורי ורבי הגר"ש אלישיב** הקשה בשיעורו הא תניח יום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני של גלויות עושים גם כן ליל הסדר ושותים ארבע כוסות למה לא חששו לזוגות? והוא אמר שרואים מכאן שגם לילה השני זה ליל שימורים, וגם מכאן רואים שלמרות דרבנן יש כח כמו המצוה דאורייתא. **אבל דאי** שהסמ"ע לא חולק שגם לרבנן יש כח להשפיע על עיצומו של יום, אבל עילה על הדעת שלפי הסמ"ע יום טוב שני של ראש השנה הוא לא יום דין ואין בו את הזכות של שופר, כי בדברים שהם עיצומו של יום ודאי שכשחז"ל תיקנו עוד יום הם העמידו אותו באותו מתכונתו של היום הראשון, וכל היותו בין הסמ"ע לחזון איש זה בדבר שהוא לא מעצם מהות המצוה אם גם את זה רבנן תניקו, ולענין ליל שימורים יש לעיין אם זה נחשב למחותו של יום.

ולכאורה המציאות מביאה כמו חזון איש, כל פעם בשמיטה רואים כזה שפע של ברכה, אבל זה לא ראייה כי החזון איש היה מרא דארעא דישאל ובשמים מתנהגים בארץ ישראל לפי פסקיו של החזון איש, כמו שהבאנו לפני כן את המעשה על היהודי בפולין, ושעמתי שכן גם אמר מרן הגרא"ל שבארץ ישראל ההנהגה מהשמים היא כמו החזון איש.

עיקר הברכה היא על המסירות נפש למצוה

אבל אמר לי פעם חכם אחד שהמחצית של היום אין בכלל קושיא על הסמ"ע, הברכה של ציותי את ברכתי היא על ימי תמורו ומי נאכל, בזמנם אדם היה אוכל מהשדות של עצמו וכשהוא היה שומר שמיטה ולא עובד בשדה לא היה לו מציאות לאכול, אבל היום אפילו החקלאים לא אוכלים מהתוצרת של הישה שלהם, הם קונים במכולת כמו כולם ואת מה שהם מייצרים הם מוכרים, והברכה שאנחנו רואים היום לשומרי שמיטה היא בגלל שהם מקיימים מצוה במסירות נפש, אדם שמקיים מצוה בכזו מסירות נפש זוהר לברכה והיא עוברת מן השמים, ובפרט הזה אין שום הבדל אלא המסירות נפש היא למצוה דאורייתא או למצוה דרבנן, הכל תלוי במידת המסירות נפש.

זהירות באיסורים דרבנן

ועל כל פנים למדנו שגם לאיסור דרבנן יש את הכח הסגולי להשפיע, ובאמת באיסורים דרבנן לפעמים היצר הרע מפתה ואומר לכן אדם אצלך זה לא יקרה, ודבר ראשון צריך לדעת שגם אם זה באמת לא יקרה אתה עובר על איסור דרבנן, אבל מלבד זה עצם האיסור דרבנן משפיע על האדם,

לא ירבה לא נשים ולא יסור לבבו

במצות המלך התורה מזהירה 'ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' בסנהדרין כא: אמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמם ונכשל בהם גדול עולם, כתיב לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכתיב לא ירבה לו סוסים ולא יישיב את העם מצרימה ואמר שלמה אני ארבה ולא אישיב וכתיב ותצא מרכבה ממצרים גו', מיימרא דומה מצאנו בפ"ק דשבת שבמשנה שנינו לא יקרא לאור הנר שמא יטה והגמרא [יב:] מביאה שר' ישמעאל בן אבילע אמר אני אקרא ולא אטה פעם אחת קרא וביקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר, ר' נתן אמר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אבילע קראתי והייתי נר בשבת לכשיבנה בית המדרש בא"י חטאת שמינה.

יש כן דברי חכמים עד שהוא חווה אותם בעצמו? למה הוא היה צריך את הביקש להטות כדי להגיע להכרה ש'כמה גדולים דברי חכמים?' והגר"מ מפרש שבתחילה חכמים לא גילו את הטעם למה אסור לקרוא לאור הנר רק ליחידים, ועל זה הוא אמר כמה גדולים דברי חכמים שלא גילו לכולם את הטעם של שמא יטה שהרי אני שידעתי את הטעם הקלתי לעצמי וכמעט נכשלתי.

לא יתכן ששלמה המלך טעה בשיקול הדעת!

ואני רוצה להציע דרך נוספת ובס"ד נראה שזה אמת לאמיתה של תורה - שלמה המלך אמר אני ארבה ולא אסור ובסוף נשיו הטו את לבבו, ובחידור רגילים ללמוד שלמרות ששלמה המלך היה חכם מכל אדם כאן הוא טעה בשיקול דעתו, הוא היה בטוח שלפי חכמתו וחסידותו צדקותו ויראת חטאו לא יתכן שנשים יטו את לבבו והוא שגה בזה, אבל זה דוחק גדול שהחכם מכל אדם טעה בשיקול דעת ועוד בדבר שכתוב מפורש בתורה, כל ספר מלא במוסר ששלמה המלך אמר שיתקבל לומר ששלמה המלך טעה בשיקול הדעת, ואם שלמה המלך אחמד את חסידותו וסבר שלפי מדרגתו נשים לא יסירו את לבבו חייב להיות שהוא צדק, ולמה לבסוף נשיו כן הטו את לבבו? כי נעלם ממנו יסוד בתורה, נעלם ממנו שכשהתורה כותבת 'לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' זה לא רק נתינת טעם אלא כל דבר שכתוב בתורה זה מציאות, **'אסתכל באורייתא וברא עמלא'** שכתוב בתורה **'ולא יסור את לבבו'** זה עצמו מטיב כח סגולי בבריאה שהנשים יטו את לבבו, ויום מסתבר לומר שהיסוד הזה נעלם משלמה המלך מאשר לומר שהחכם מכל אדם טעה בשיקול הדעת, ושוב מציאתי שכן כותב ר' אהרן קוטלר שרואי ששלמה המלך לא טעה בשיקול הדעת ולפי הדרגה שלו נשים לא היו יכולות להטות את לבבו אלא שנעלם ממנו היסוד הזה.

כמה 'גדולים' דברי חכמים

כך גם ר' ישמעאל בן אבילע שאמר אני אקרא ולא אטה הוא לא טעה בשיקול הדעת, יש להכה שביום כיפור מותר לקרוא לאור הנר כי אימת יום הכיפורים עליו, ההלכה הזו נאמרה לכל אחד ואחד גם בדור שלנו ואני מאחל לכל כלי ישראל שבימים הכיפורים הבא עלינו לטובה יהיה לנו ימים שמים ויראת חטא כמו שהיה לר' ישמעאל בן אבילע בכל שבת רגילה, ואם לנו מותר לקרוא לאור הנר ואין חשש שמא יטה קל וחומר בן בנו בן בנו של קל וחומר שאצל ר' ישמעאל בן אבילע לא היה חשש בשבת רגילה שהוא יטה, ולמה בכל אופן הוא נכשל אז כמעט נכשל? אותה תשובה שראינו אצל שלמה המלך, אמנם אצלו לא היה חשש שמא יטה אבל ממה שהחכמים אמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה זה הטבע בבריאה כח סגולי שמי שקורא לאור הנר יבוא להטות.

אלא שצריך להבין בשלמה שלמה המלך לא היה לו ממי ללמוד את היסוד הזה, אבל ר' ישמעאל בן אבילע היה צריך ללמוד את הדברים משלמה המלך, איך הוא לא ידע את היסוד הזה? **והחילוק הפשוט הוא** ששלמה המלך עבר על דאורייתא ור' ישמעאל בן אבילע חשב שרק בדברים שכתובים בתורה נהיה כח סגולי שזה משפיע, אבל בגדירות דרבנן אין כח סגולי, ואחרי שהוא ראה שהוא קרא והטה או כמעט הטה הוא אמר 'כמה גדולים דברי חכמים' אם למרות שדברך הטבע הוא לא היה אמור להטות בכל אופן הוא הטה זה ראייה שגם לדברי חכמים יש את הכח סגולי, על זה הוא אמר **'כמה גדולים דברי חכמים'** הוא לא אמר כמה צודקים דברי חכמים אלא כמה 'גדולים' כמה גדול הכח של דברי חכמים שיש להם כח סגולי כמו לדאורייתא.

מפני מה אמרו חכמים מים שאין להם סוף אשתו אסורה

כיצא בה - בסוגיא של היתר עגונות מבואר בגמרא שמי שטבע במים שאין להם סוף אשתו אסורה, למרות שהסיכוי לשרוד הוא אחד למליון, וחז"ל הקדושים ביבמות קכא. מביאים סיפור **נתיא** אמר רבן גמליאל פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשרפה והייתי מצטער על

הקדושים אסרו יחוד ולא פלוג רבנן בין אשה צעירה לזקנה בת מאה, ולכן למרות שעל פדך הטבע לא אמורים להיכשל באשה בת מאה אם הוא יתייחד איתה יכול להתעורר אצלו יצר הרע לדבר שהוא מעולם לא התאהב לו, כך זה גם במקרה שרוב טעמי חז"ל לא שייכים היום אבל מכיון שחז"ל קבעו שטלטול כזה הוא חילול שבת זה בכלל המימרא של שמחלל שבת כאילו עובר עבדות כוננים, וזו למעשה באיסור טלטול שלא יתפלא שאחר כך מתעוררים לו כל מיני דיוקנות משונים באמונה וביסודי התורה.

בתקופת המה"ל היו כאלו שזדללו בין נסך ואמרו שהיום הגויים לא מנסכים לעבודה זרה ואין מה לחשוש להז,

והמה"ל מכה על עקדסם ואומר להם הרי קטן בן יומו גם בתקופת חז"ל לא היה חשש שהוא ינסך לעבודה זרה ובכל אופן כשהוא נוגע בין הדין נסך, כי אמנם חז"ל אמרו את הטעם שמו ניסכו לעבודה זרה אבל יש בזה עוד טעמים בלי סוף ששייכים בכל הדורות ובכל מצב, הוא מבאר שיין זה דבר מאד רגיש גם לקדושה וגם לטומאה, אנתנו מקיימים כל כך הרבה מצוות על היין, קידוש, בדילה, ברכת המזון, ברכת אירוסין, ברכות נישואין, מילה, פדיון הבן, כי יין מאד רגיש לקדושה וזה לעומת זה הוא גם רגיש לטומאה, וכשהגויים התחילו לעבוד בגולה נהיה נדבך בכלום טומאה לא תינוק בן יומו הוא טמא, וכשהם נוגעים ביין הוא נטמא בטומאת עבודה זרה וכל מי ששותה את היין הזה נדבך בטומאת עבודה זרה.

האם טבע השוחד לעור עיני חכמים?

ושוחד לא תיקח כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים - דיעו דברי החזון איש **באמונה וביטחון** [ג] שכותב שיש כאלו שאומרים על אנשים גדולים שיש להם נגיעות בהכרעות שלהם, החזון איש כותב שאדם שהוא גדול באמת הנגיעה שלו לא לענות את ההלכה הרבה יותר גדולה מכל נגיעה אחרת ולכן לא שייך שאדם יעזר את האמת בגולה נגיעה של כסף וכבוד כי אהבת האמת אצלו יותר גדולה מהכל, והוא מוכיח כן שהרי חכם יכול להורות לעצמו בהלכות טריפה על בהמה שנועה אלפי דולרים ולא חושדים בו שהוא יעזר את הדין, כי הפחד שלו לא לאכול טריפות הוא הרבה יותר גדול מהרווח של אלף דולר, ולמה נגיעה של שוחד אפילו בפרטה פוסלת? אם באשבל אלף דולר לא מעות את הדין מכל שהוא יעזר בשביל פרטה? **והמבאי** עוד דיוקנות טומאה ש שנאסר לכהן גדול לשבת בבית דין של עיבור השנה כי ביום כיפור הוא צריך לטבול חמש טבילות ויש לו נגיעה שלא יעבור את השנה כדי שיום כיפור לא יצא בחורף והיה לו יותר קר, ואם כהן גדול חשוד לעזת את הדין בגלל כזה נגיעה איך מותר לו להכריע לעצמו בטרופות?

מבאר החזון איש שודאי איש גדול שום נגיעה בעולם לא תשפיע עליו, ולשון הוא **י'ש עוד רעה חולה ראיה ללפת בה להניח אדם מכל בלי אדם ויהיה המהרמל של הנגיעה, חובת התלמיד להאמין כי אין נגיעה בעולם בעלת כח להטות לב חכם לעזת משפט, כי מגמת החכם לזכות נפשו ולהתנעל באיזה אשמה יכאב לנפשו יותר מכל מנהל פועל, ואיך יתכן כי בשביל בצע כסף או לנגיע חק יתבל נפשו לעזת משפט, נוסף לזה כי בתונת האמת אצל חכם כתונת נפשו ושרוש מצאיתו** ולמה התורה אסרה שוחד? **ח'היתקבה'האיסתכל באוריותיו וברא לעליונה התורה כח מציאות לעורר ולסלף והנה נוסף על כח הנגיעה הטבעית הזמן כח טומאה בשוחד לטמטם הלב ולרדם את הבנה, והנה אין אזהרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החוקים שהרי לא אסרה תורה הדיאה לעצמו**.

ודברי החזון איש לא קשורים ליסוד שדיברו לפני כן על שלמה המלך, אנתנו ביארו שכשהתורה הזהירה לא ירהב לו נשים הטעם הראשוני היה כי באופן טבעי הם יכולות להסיג את לבבו ואחרי שהתורה אסרה מתווסף לטעם הטבעי כח סגולי שמי שיעבור על האיסור הם יסירו את לבבו, ואולי החזון איש אומר שבשוחד גם הטעם הראשוני הוא סגולי כי אין לשוחד שום טעם טבעי, זה מהחוקים.

החילוק בין נגיעה רגשית לנגיעה ממונית

אבל לכאורה יש מקום להשיג על הדימוי של החזון איש לחכם שרואה טריפות, ונקדים - מה הדין אדם שנתון לדין מעטפה על תנאי ואומר לו: אם תפסוק לטובתי הכסף שלך ואם תפסוק לדעתי תחזיר את הא חכסף, האם זה שוחד? השוחד המקורי שכתוב בתורה זה כשהוא נתון לדין מתנה גמורה אבל כאן אותו נתון על תנאי, ובסברא דאין שששהוא נתון על תנאי זה יותר שחיתות, אבל נראה ברור שאין כאן איסור שוחד, אמנם הדיין יהיה פסול לדון מינוע אבל אין להז את החומר של שוחד שמעור עיני חכמים ומסלף דברי צדיקים, ולמה? בגמרא בכתובות כתוב מאי שוחד **'שהוא חד'** על ידי שאתה מקבל מתנה מאדם אתה נהיה אחראי אותו ולכן איסור פסול, זה נגיעה רגשית שאדם רוצה לפסוק למי שקיבל ממנו טובה, אבל כשאדם מקבל אלף דולר על תנאי אין לו נגיעה רגשית לפסוק כמו אותו אדם אלא יש לו אינטרס ממוני להחליט קצוה לא שוחד, ואולי זה של שוחד זה שוחד לא נגיעה מחוייב למי שעשה לו טובה, **ו' שלמה לורנץ** סיפר שהוא טרח פעם להשיג לבריסקער רב אתרוג מהודר והוא רצה לשלם לו והוא אמר לו שהוא מעונין לתת לו את זה במתנה, **אמר לו הבריסקער רב:** אתה חושב שאתה עושה לי טובה? כשאתה נתת לי אתרוג אני נהיית חוב אילך, אם לא תיקח ממני כסף אני יהיה חוב שלך כל החיים, ותשלום יול שאני כל ילעת לא כסף, ההרגשה הזו זה הנגיעה הרגשית של שוחד, איך יכול להיות שקיבלתי ואני לא יחזיר טובה, ואדרבה ככל שהאדם יותר מרומים כך הוא מרגיש יותר מחוייבות של הכרת הטוב, **אחד** משופטי בית המשפט אמר פעם למשיגו **ו' מאיר חדש**: התורה אמנם אסרה שוחד אבל אין זה נקי מרומם ואוביקטבי שגם כשנותנים לי מליון דולר אני פוסק רב או סופר רב לא האמת, אמר לו **ו' מאיר חדש** שמי מאמין לך, אבל תדע שזה לא בא מנקיזת הנפש אלא משפלות הנפש, אין לך שום בעיה עם ההרגשה

ששילמו לך ואתה לא מספק את הסחורה, אתה לא מרגיש בכלל שעשית משהו לא הוגן.

וכשנדון בחכם שרואה טריפות לעצמו האם זה דומה לשוחד שאסרה תורה או למקרה שהזכרנו שאדם מקבל מעטפה על תנאי? לכאורה ודאי שזה נגיעת ממון רגילה, ואם כן אין לזה שום שייכות לפרישה של שוחד כי שוחד זה נגיעה רגשית, ולכן אי אפשר לרמות את חכם שמורה לעצמו לשלוח, וצריך להעמיד את ההערה של החזון איש כך: המהר"ב דון נגיעה ממונית שהיא לא פוסלת את האדם לדון לבין נגיעה רגשית שהיא כן פוסלת, וצריך עיון.

כופר לראשי אנרים

ולא תחוס עיני עין בעין שן בשני יד בידי רגל ברגל - גם במזיק התורה כותבת את אותו לשון עין תחת עין, ובגמרא בתחילת החובל יש כמה נכחה דרשות מנין חלז"ל שיעין תחת עין ממון, והרמב"ם מביא ממכילתא דרשב"י עוד מקור שלא כתוב בגמרא, והרמב"ם מתקשה מה אם פשוטו של מקרא? ובמבאר [ונך כתוב גם באנן עזרא] **היה שאמרה התורה כאשר יום מות באדם כן יתכן בו אינו להחבל בזה כמו**

שחבל בחבירו אלא שהוא ראוי לחסור אבר או לחבל בו כמו שעשה לפיכך משלם נזק, והרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח לרוצח בלבד הוא שאין כופר אבל לחיסרון אברים ולחבלות שי כופר' התורה מדברת על שורש העונש שבשרשו הוא עין תחת עין ומה שמשלמים ממון זה מדין כופר, כך מצאנו בשור שהמית את האדם שכתוב **'השויר יסקל וגם בעלי יומת, אם כופר יעזת עלי'** ששורש הדין הוא מיתה בידי שמים ולא שהתורה חסה עליו שהוא יתכפר בכופר, ולכן שיטת הרמב"ם שנקט של אדם בחבירו זה קנס ולא כמו אדם שמזיק שור או שור שמזיק שור ששם זה תשלום כל החיסרון, אבל אדם דאזיק אדם זה כופר של ראשי אברים.

ונגשתם לו כאשר זמם לעשות לאחי

וכל זה ברור ומובן לענין חובל ומזיק, אבל מה נעשה בפרשה של עדים זוממים שכתוב גם כן **'עין בעין, מה הציר של עין בעין?'** הם העידו שראובן הוציא לשמעון עין כל מה שהם זממו עליו זה ממון נגמל, למה התורה כותבת נגשת **'עין בעין'** הרי הם לא באו להוציא לו עין כלל לחייב אותו דמי עין? ומכאן יש ראייה גדולה ליסוד של ו' אלחנן [קוב"ש כתובות קז] שחוקר האם בעדים זוממים נענשים ופוסקים עליהם רק את החיוב והדין הסופי שהם רצו להטיל או שמחילים עליהם גם את שורש החיוב, דהיינו האם עדים שהעידו שראובן הרג את שמעון אומרים להם: אתם רציתם לחייב אותו מיתה אז גם אתם תקבלו מיתה, או שאומרים להם: אתם רציתם להפוך אותו לרוצח נדון אתכם כרוצחים, ור' אלחנן מוכיח שהזמה היא על שורש הדין, ולפי זה מובן למה התורה כותבת בעדים זוממים עין בעין, כי כשהם העידו עליו שהוא הוציא עין הם זממו לדון אותו כחובל ששורש חיובו זה עין והוא משלם כופר תמורת העין, וגם אותם נדון כמו חובל ששורש חיובם זה עין עם תשלומי כופר כמו חובל גמור.

בתחילת מכות הגמרא מביאה את הדין שכל הזוממים מקדימים לאותה מיתה חוץ מזוממית בה כן ובוועלה, שכשהם זממו על בת כהן שרפה בשריהם ובוועלה בנות הזוממים נענשים בחנק, ולכאורה זה גזירת הכתוב בלי טעם שלמרות שהם זממו שריפה הם נענשים בחנק, ונראה בס"ד שיש בזה טעם - הסיבה שבת כהן בשריפה וכל בת ישראל בחנק זה לא בגלל שהעבירה של בת כהן יותר חמורה, אלא על אותו חומר של עבירה בת כהן מקבלת עונש של שריפה, ואם עדים זוממים היו יתקבלו מהם העונש שזממו הם היו מקבלים שריפה, אבל מכיון שבזכר ו' אלחנן עדים מקבלים את שורש החיוב כשהם העידו עליה שהיא זינתה דנים אותם כמו שהם עברו על העבירה של זנות באשת איש, ומכיון שהם לא בת כהן לכן הם לא מקבלים שריפה, ונגזיר את הדברים יותר - לו יציירו שאשה היתה כשירה להעיד וכהנת היתה מעידה על בת ישראל שזינתה ונמצאת זוממת הדין היה שהיא בשריפה, כי שם נתן בבת כהן מחייב שריפה.

השפעת המידות לדורי דורות

בעגלה ערופה כתוב **'כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'** כתוב במדרש אשר פדית זה דור יוצאי מצרים שהקבה"ה פדה אותם מבית עבדים, ולכאורה יש כאן פלא עצום, מוצאים חלל באדם שלשת אלפים שנה אחרי יציאת מצרים, למה יוצאי מצרים צריכים כפרה?

לדעתי יש מכאן ראייה גדולה ליסוד של ו' ישראל - היה יהודי שהתגורר בעיירה ושימיש סנדלר ובקושי נצא מאופיא לחיות, לאט לאט המזל האיר לו פנים ונגזרה עליו עשירות והוא התחיל להתפתח פתח חנות מגלם ונעוד חנות, וכך הוא הקים שר שפיהם של נעלים והוא הפך לבגדי של העיירה, והוא התחיל לנהוג בכל הגוינים של גביר, הוא ישב במזרח, קנה מפטרי יונה, חתן תורה, וכל הבגירים שאתמול תקינו אצלו נעלים תתאום היו צריכים להתרגל שעכשיו הוא יותר חשוב מהם והם היו אכולי קנאה, במסילת ישירים כתוב שאחד הדברים הקשים ביותר זה לראות מישהו שאתמול היה פחות ממך ועכשיו הוא במעלה יותר ממך, וכשאומר בגיר חיתן את בתו הוא עשה חתונה מנקרת עיניים בפאר והדר וכל הבגיר ממש

התפוצצו מקנאה, ומתחת החופה ניגש אחד מהבגירים אל אותו בגיר וחלץ את הסנדלים ושאל אותו: ו' הערשל, כמה עולה לתקן את הסנדלים של הנעל? ואתונו גביר התעלף מרוב בושה, ו' ישראל הוא נוכח באותה חופה והוא הדועצע על עמקך שנתמנו מההלכנת פני חבירו ברבים שהתרשעה מול העיניים, והוא אמר: ברלי עוששים נעשיו בשמים דין חדש של להאבות והסבים של אותו יהודי, מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וידוע השאלה על מה יש לדון את המתים? ומבארים שבכל שנה דנים את המתים על הפירות שהם השאירו בעולם הזה אין הם התנהגו באותה שנה, תלמידים ותלמידי תלמידים, בנים ובני בנים, כל פעולה שהמת עשה שהייתה לה השפעה דנים אותה על כן שנה מחדש, אמר ו' ישראל ברלי של חסבים של אותו יהודי עשורת דורות אחורה, המלמדים והמחנכים של אותו יהודי, את כולם דנים עכשיו מחדש, כזו השחתה לא נולדת ביום אחד חייב להיות שזה מתפתח כבר כמה שנים, אם לפני עשורת שנים המחנכים היו משקיעים בו יותר ההשחתה שלו לא היתה מגיעה לכאלו דדרות, ויש כאלו שאומרים שכל מה שר' ישראל עשה מהפכה בעולם בעבודת ותיקון המידות היה בגלל אותו מנעשה שדועע אותו.

כפרה ליוצאי מצרים

ולכאורה יש מקור לבריו מהמדרש שהזכרנו, **'כפר לעמך ישראל אשר פדית זה דור יוצאי מצרים'** למה הם צריכים כפרה? זה יהודי רוצח ויהודי זה תביעה על כל המידות דוד יוצאי מצרים, אם יוצאי מצרים בדרגה שלהם היו עובדים יותר על המידות, הם היו יותר משקיעים בהמלכת את חברך בנחת רוח, בנושא בעול עם חבירו, הבנים היו בדרגה יותר גבוהה וכך בכל הדורות וזה היה מנשיע שאחרי שלשת אלפים שנה יהודי לא היה רוצח את חבירו.

השפעת המידות על הסביבה

ואנתנו עומדים לפני ראש השנה - צריך ללמוד מזה כמה מידות את דבר חמור, הרמב"ם בהלכות דעות כותב שיש דבר שיותר חשוב ממידות, אדם שנולד עם מידות טובות הוא יהיה חברה עם מידות רעות הוא יהיה חברה עם מידות רעות והוא יהיה חברה עם מידות רעות ויהיה בציבור שהוא בעל מידות טובות הוא ידבק מהם, זה דבר שאפשר לראות אותו בחוש, אין דבר יותר מדבק ממידות ולא עוזר לזה לא חיסון ראשוני ולא שני, ולא שליש, לכל איהה השפעה עצומה יש לכל המעשים שלו, בפרט מי שיש לו בתוך חברה כמה השפעה יש לכל המיתחשים שלו לזולת, כמה משנה הוא אתה מדבר לחברים בכבוד או בבזיון, ההשפעה על עצמך ועל אחרים ועל הדורות הבאים היא בלי סוף, ובשמים שום דבר לא הולך לאיבוד, ככל שהאדם יותר נושא בעול עם חבירו, מדבר אילו עם יותר סבלנות, עם יותר כבוד, זה מנשיע על עוד אחד זה מנשיע על הצאצאים שלו ודורות שלמים הם בעלי מידות טובות בזכות, ה' יצינו.

לעילוי נשמות
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זילברשטיין
נלב"ע כ"ט סלו חס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמות
ה"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ע כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: מעלת הויתור

פרשת ויצא

בס"ד | גליון מס' 558

איך לזכות ב-3 מיליון שקל, וגם יותר?

והנה היא לאה (כ"ט, כ"ה)

תמיד משתלם, לא רק למען המוותר עצמו - אלא ויתור של אדם יחיד יכול להציל את העם כולו. ויתור אחד, אצילי וגיבור של יהודי על פרט קטן או גדול - יכול לשנות את גורל העם היהודי כולו, כי אין כדאי ומשתלם מהויתור!

רגעי ההתמודדות הללו אינם נדירים, הם מתרחשים בבית הכנסת, מול השכנים, עם האחים והגיסים וגם בחצרות תלמודי התורה ובתי הספר. ברגעים רבים אנו מתמודדים עם השאלה אם לוותר, וכדאי לזהותם ולדעת כי אלו הם רגעי הזדמנות עבורנו ועבור עם ישראל כולו. ברגעים אלו ניזכר בדמותה האצילית של רחל אימנו והישועה שהגיעה בזכותה, ונפנים: מויתור לא מפסידים, רק מרוויחים לפתוח שערי שמים, להשפיע שפע טובה וברכה וישועות גלויות!

הסוד שנחשף לאחר הפטירה...

כשמשפחת זלץ הביטה ביחידת הדיור הנאה שבנו, הם לא יכלו לדמיין מה צופן עתידה. הם בנו את יחידת הדיור בעמל וזיע, בעזרת הלוואות ומחשבות על תוספת ההכנסה מדמי השכירות. כשהיתה מוכנה פרסמו כמה מודעות סביב שכונתם השקטה, ממתינים לטלפונים מזוגות צעירים, אולי אפילו ממחזותנים טרם יום החתונה...

אך ביום המחרת, כבר בשעה שבע בבוקר, צלצל הטלפון. מעבר לקו נשמע קול מבוגר, אשה שמטון קולה ניכר כי היא בגיל זיקנה ממש. היא התעניינה לגבי הדירה, שאלה על השכנים ועל הסביבה, וביררה גם על שטח הדירה. 'נראה לי שזה מתאים לי' - אמרה לבסוף, 'אפשר לבוא לראות?'

הם קבעו לשעה שמונה, ובשעה שמונה אפס אפס צלצל הטלפון. בני הזוג זלץ הביטו בעיניית הדלת, ועיניהם חשכו. היתה זו אשה מבוגרת מאוד, שנראתה שונה ואולי אף קצת מזוהר. בלשון המעטה נזכר לצייך, כי לא כך דמינה משפ' זלץ את השוכרים שלהם - הם חשבו על זוג צעיר וחייכן, ולפניהם עומדת אשה הנראית כלקוחה מעולם אחר...

אלא שהשוכרת המזדוברת, כלל לא הרגישה בכך, והיתה נמרצת ועניינית, מבקשת לתחום חוזה חתום ועכשיו. בתחילה ניסו בני הזוג לדחותה בתירוצים שונים, ואף טענו כי הבניין צעיר ותוסס מדי, עיבור, ואולי כדאי לה לחפש דירה בבנין שקט יותר, מה עוד, שהם מבקשים שיקים לחצי שנה מראש, וכך קיוו כי העניין יידחה קצת ויוכלו להרהר מה עושים...

אלא שהגברת הנמרצת, שלפה פנקס שיקים, חתמה על ששה מהם וחתמה באותה נשימה על חוזה השכירות. לנוכח זאת, לא היה לרב זלץ ברירה, וגם הוא חתם על השכירות כדת וכדין, בלי לדעת מה צופן עתידה. עוד באותו היום העבירה האשה את מיטלטליה לדירה, וגם הספיקה לערוך יכירות קולנית עם השכנים, כשנקשה בדלת אחר דלת ועוררה מבטי תמיהה בולטים...

בחלוף ימים ספורים התברר, כי האשה זקוקה נואשות לברי שיח, ומסוגלת לנקוט על הדלת בכל שעה, ולבקש בפשטות להיכנס ולדבר, כשביט משפ' זלץ הקרוב אליה - הוא היעד המועדף. בתוך ימים בודדים, כבר ידעו כל בני המשפחה את סיפור חייה העצוב, ומדוע היא זקוקה באופן כה נואש לתשומת לב: האשה התארכה בצעירותה עם חייל, שנפל על משמרתו במלחמת ששת הימים,

אחד הסיפורים מרגשי הלב ומרטיטי הנפש שביסוד ההיסטוריה היהודית שלנו, מסופר בפרשת השבוע הנוכחי. פסוקי התורה ומפרשים נוטלים אותנו במסע מרטיט בנבכי נפשו של האימהות, המקבלות את הזכות להעמיד את עם ישראל על תילו, להינשא ליעקב אבינו - בחיר האבות, ולזכות להקים עמו משפחה שתהיה הבסיס לכלל ישראל - שנים עשר שבטי יי-ה.

וכאן אנו נפגשים בסיפור המטלטל, בו יעקב קובע סימנים עם האשה שבחר לשאת - היא רחל, על מנת לוודא שלבן לא יגנוב אותו וישלח את לאה תחתיה, כפי שאכן עשה לבסוף. רחל אימנו רואה כי אין לה, אביה הרמאי שולח את לאה במקומה, ומבינה כי היא לא תדע את הסימנים, ואז יקרה הנורא מכל: לאה תתבייש! או! לכוה דבר לא מסכימה רחל אימנו הצדקנית, את המחשבה הזו היא לא יכולה לשאת. היא ממחרת לומר את הסימנים ללאה, מאפשרת לה בעצם לחטוף את הזכות להינשא ליעקב, היא מבינה שבמעשה הגבורה הזה ייתכן שתפסיד את הזכות להינשא ליעקב בכלל, בוודאי שחלק משנים עשר השבטים לא ייוולדו על ידה, ועדיין - היא מוותרת, ויתור גיבור ואמיץ, שקשה לאמוד את השלכותיו ואי אפשר לתאר את גבורת הרוח שבו.

אם היינו עוצרים את הסיפור כאן, יתכן שתעלה המחשבה כי בסופו של דבר, רחל הפסידה מהויתור. הנה, היא נישאה רק כאשה שניה, זכתה להעמיד רק 2 שבטים במקום 12. עד שבה המדרש בפתיחת איכה, וחושף תגלית מרעישת:

היו אלה ימים קשים לעם ישראל, ימי חורבן בית המקדש. ירימיהו הנביא בא ועורר זכות אבות, ביקש מהם לחלות פני בורא עולם ולבקש רחמים על עם ישראל. גם ממש רבנו ביקש, אך כולם לא נענו, כיוון שהיתה גזירת שמים קשה במיוחד. עד שבאה האמא של עם ישראל, הנושאת את הדאגה לעולם בניה באהבה אין קץ, רחל אימנו, ואמרה בפשטות:

רבונו של עולם, גלוי ודועד לפנך שהייתי אמורה להינשא ליעקב כאשר ראשונה ויחידה, ויתרתי, ויתרתי למען אחותי, שלא תבוס ולא תיכלם, למענה ויתרתי על הזכות הגדולה, ויתרתי על כל הזכויות העתידיות, ויתרתי למען אחותי! אז אנה ה', כשם שאני ויתרתי, כך אתה תוותר לעם ישראל בשעת צרה קשה זו!

מיד נכמור רחמי הקב"ה, והוא זכר את מעשה הויתור האצילי, והשיב לרחל את אותה הבטחה אלוקית נצחית מפורסמת: 'כה אמר ה', מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך ושובו בנים לגבולם! זו ההבטחה האלוקית כי עוד ישובו ימי הזהרה, עוד ייבנה עם ישראל במלוא תפארתו והדרו, ועוד נזכה לגאולה השלימה. לא שבת אחד ולא שניים, את עם ישראל כולו, לדורי דורות, הצילה רחל אימנו בויתורה האצילי. בזכותה אנו מובטחים לגאולה שלימה בקרוב.

כי כשעם ישראל היה נתון בצרה, כשגזירה קשה נוראה ריחפה על כלו, כל האבות והאימהות ומשה רבנו שהתחננו - לא הצליחו להכריע את הכף. עד שהגיע כוחו של הויתור, עד שהתייצב הכף המאזניים הגבורה העוצמתית שיש בויתור והקרבה למען הזולת - והיא שהכריעה את הכף להבטיח לנו בגאולה שלימה, לפתוח למעננו שערי שמים ככתחילה.

מתברר, כי כשאדם מוותר, תמיד בשעת מעשה ולטווח הקצר הוא נראה כמפסיד, יתכן שבעיניו או בעיני אחרים הוא נראה נחוש, מסכן כזה, שאפשר 'לדרוך' עליו והוא ותרן. אך ההיסטוריה מרחל אימנו והלאה מוכיחה, שלטווח הארוך הויתור

מצוה לפרסם: סגולה בדוקה לעורר רצון לקדושה, לסבול לעילוי נשמת

הרהר הקדוש רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד רחוב
מזקני חסידי בעלזא, נעקש בשנות הזמן - י"ג בסיון תש"ד

לעילוי נשמת

ר' שלמה פרץ ז"ל ב"ר מאיר הלוי גולדשטיין (טראלץ)
ת.נ.צ.ב.ה.

כיצד נחטפה דירה חשוכה?

היתה זו שעת ערב מוקדמת, עת נקשה שכנה על דלתה של משפחת כהן, ובידה אגדינת דפים משרוטים, ובה תוכניות בניה והרחבה מפורטות ומוכנות. השכנה פירטה בקצרה את בקשתה, ולא הסתירה את הקושי שבה:

‘את יודעת, ב"ה המשפחה גדלה, ונוצר הצורך להרחיב את הדירה. שרטוטו ותוכניתו בניה, ואנחנו זקוקים לאישור השכנים כמקובל. אני חייבת לציין - הודתה השכנה בגילוי לב - ש'כשאנו נרחיב בצד מזרח - זה בהחלט יחסום לכם את השמש מחלון הסלון והמרפסת בסלון, וכל הצד המזרחי. ועדיין, אני מבקשת שתבדקו את וטכולו להסכים לחתום לנו...!’ - סיימה את בקשתה במבוכה קלה...

בשעת ערב מאוחרת, החלה ההתייעצות בין הגב' כהן לבעלה. ‘אין ספק’ - קבעו השניים לאחר בדיקה מעמיקה, ‘שמרפסת השמש בסלון התפוך למרפסת האין שמש, והסלון יוחשך משמעותית. לפיכך אנו רשאים להתנגד לתוכניתו הללו. עקב הנזק הנגרם לנו מהן... מצד שני, יש לנו הזדמנות ליותר, ויותר איכותי ואצילי, ויותר אמיתי מהלב לשכנים, כדי שירוו להם. אז נכון שזה יחישך לנו את הבית, אבל אולי נדאי הרבה בהשגשמה תאיר מיותר דן וטוור לשכנים?’

לאחר התייעצות שנמשכה כמה ימים ולילות, התקבלה ההחלטה הגורלית והגיבורה. בכוחות משותפים החליטו בני הזוג כהן לוותר על השמש למען השכנים. הם הגישו את התוכניות החתומות לשכנים, ובתוך תקופה קצרה כבר החלו הטרקטורים במלאכתם, והרחבת השכנים קרמה עור וגידים, יציקות ובלוקים, טיח חיצוני וחיפוי פנימי...

התקופה הראשונה היתה כרוכה בהסתגלות. הסלון המואר עד עתה באור טבעי - הוצרך לתאורת חשמל בכל שעות היום. במרפסת כבר לא היה שמש, אפשר להסתתר בשמש רק בגינה השכונתית. כל אימת שחלפו במוחה של גב' כהן הררהורים וערעורים על הצעד שעשתה, נזכרה בכך שרווח לשכניה, ביתם התרחב, חיייהם מאושרים יותר, והיא השתדלה להתרכז בלשמוח בשמחתם.

חלפה תקופה לא קצרה, ועקב גינויים שונים הוצרכה משפ' כהן למכור את ביתם ולעבור לעיר אחרת. בני הזוג קיוו כי בעיית חוסר השמש בדירה תפגע כמה שפחות במחירה, והתייעצו במתווך שקבע להם מחיר. כמנהגם של מוכרים היודעים שיצטרכו לרדת במשא ומתן - הוסיפה משפ' כהן עוד מאה אלף ש"ח, כדי שיהיה ממה לרדת...

לאחר כמה ימים, התקשרה אשה וביקשה לראות את הדירה, כשהיא מדגישה שהיא רוצה לבוא בשעה שהשמש בראש הרקיע, כי היא צריכה לבחון את הנקודה הזו בדווקא. נקבעה שעה מוארת בעיצומו של יום, למרות הספקנות הרבה. הרי אם האשה רוצה לבחון את עניין השמש - מה הסיכוי שתחתום על דירה חשוכה ונטולת שמש?

למחרת, בשעת בוקר צחה מעננים, הופיעה האשה המתעניינת. היא נכנסה לבית, בנתה את כל פרטי ודקדוקיה, והחלה לבחון את ענין השמש. הסתכלה בסלון, בדקה את המרפסת, וביניה מפיקות קורת רוח, היא מתחייבת והולכת - היא שבה ונכנסה למרפסת, מביטה ובוחנת כל העת את השמש שאיננה, ונראית יותר ויותר מרוצה...

‘סגרנו!’ - קמה לפתע המתעניינת והפכה לקונה בכהרף עין, בלי להתמוקח על המחיר, בלי לדון בהסדרי התשלום, ‘מה שנוח לכם’ - אמרה, והחלה לשרבט את ‘זכרון הדברים’ על הכתב. ולאחר שנחתמה העיסקה כדת וכדין, פתחה את סגור לבה וסיפרה:

‘האמת, שבדואי הייתי שמחה להתווכח על המחיר, לחסוך לי כמה עשרות אלפי שקלים. אלא שאין לי ברירה - אני סובלת ממחלה נדירה, וחשיפה לאור השמש מסכנת את חיי. ראיתי מאות דירות, אך בכל אחת מהן יש שטח חשוף לשמש, וזה מסוכן עבורי. עד שראיתי את הדירה שלכם, ואינני יכולה לוותר על ההזדמנות לקנות את דירת חלומותי - דירה מקסימלית בה שמש!’ - אמרה ולא הוסיפה מילה...

ובני הזוג כהן נותרו המומים, נטועים למקומם ואינם מאמינים. לא רק שלא הפסידו מהיותו, לא רק שמחיר הדירה לא ירד - אלא הוא עלה והתעלה בעיניו זו שקנתה את הדירה. עד שמירה לחתום לפני שדירת חלומותיה תחישך לא מבין האצבעות, ובמחיר יקר מהמקובל - העיקר שיש דירה שאין בה שמש, אותה שמש שויתרו עליה בגבורה ולא ידעו כמה יריוחו מהיותו הזה...

את הסיפור סיפר הגאון רבי משה טולדינו שליט"א ממקור נאמן, כדי ללמדנו: מותר לא מפסידים, לא מפסידים! לפעמים רואים זאת בעיניים, לפעמים זה לוקח שנים, לפעמים - רק בורא עולם המשה ומסדר סדרי עולם כרצונו - קובע כיצד זה באמת יקרה. אבל תמיד תמיד - מותר לא מפסידים, רק מרוויחים!

הבה נאמץ את המסר הזה, וניקח אותו עימנו כמסר לחיים: כשהשכן מבקש או נהנה, כשידל בבית הספר או החברותא בישיבה - לפעמים קשה לוותר, זה נראה שנפסיד. אבל אין דבר כזה. מותר רק מרוויחים, רק מרוויחים!

ומאז - לבה לא השלים עם הבשורה הקשה, והיא עדיין מחכה לו - לכשישוב בתחיית המתים... בינתיים, כבר עשרות שנים, התגוררה לבדה, גלמודה ועיריית, בבית בתל אביב, אלא שכאשר התבגרה והתקשתה לצאת - הכבידה עליה הבדירות, ולכן החליטה לעקור לשכונה עליזה יותר, לחיות בחברה תוססת ומליאת שמחת חיים...

לצד העובדה שנפלה ממעמסה על כל דיירי הבנין ועל משפ' זלץ בפרט, העיקה העובדה הכלכלית הפשוטה: האשה לא שילמה את דמי השכירות! אחרי שלושה חודשים בהם הודיעה השכנים שלה, היא הודיעה למשפ' זלץ כי אם יפקידו את השכנים - הם יחזרו מחוסר כסיו, ולכן נדאי שימצינו מעט. אך כשזמן נוסף חלף והכסף איננו, שבו בני הזוג והזכירו לה את הבטחתה, אך לא הועיל...

חולף עוד חודש ועוד חודש, וכבר כמחצית השנה שהאשה מתגוררת ביחידת הדיוור, מבלי לשלם! אין צורך לחזור על טענותיה, באשר הצד השווה שבהם שלהם הניבו תירוצים, ולא כסף כדמי שכירותו מצד שני, בכל פעם היתה בוכה ומתחננת, משבחת את הסביבה ואת חייה החדשים, ומבקשת להמתין עוד, כי ‘הרי לא שייך שתורקו אשה עיריית לגור ברחוב’...

ערב אחד, אחרי שהילדים נרדמו וגם השוכרת כבר סיימה להשיח את ליבה כדמי יום, התקיימה התייעצות דחופה בסלון בית משפ' זלץ. העובדות עלו על השולחן חד וחלק: האשה נראית מזוהה, היא מעמסה כבידה על המשפחה ועל דיירי הבנין, ויש מי שרואים בה מטריד. היא גם זקוקה להרים של תשומת לב, אך החמור מכל - היא לא משלמת שכירות, פשוט חיה כאן בחינם! היתכן כדבר הזה?!

מצד שני - היא באמת עושה רושם של אשה יהודיה אומללה, שהחיים לא הטיבו עמה. היא בודדה וגלמודה, וטענותיה כי היא עלולה להיזרק לרחוב ולהפוך להומלסית - נכונה לחלוטין. מה עוד, שניכר שחיייה השתפרו, היא כבר לא בודדה, הסביבה הטיבה עמה. אולי זהו המקרה בו נדרש ויתור? אולי כאן המקום לנשוך שפתיים בגבורה, לדלג על כל מה שהוזכר קודם לכן, ולהחליט להמתין עוד ועוד?

ההתייעצות נמשכה שעה ארוכה, בסיומה קיבלו בני הזוג את ההחלטה האצילית לוותר. עם כל הקשיים ולמרות ההתמודדות, עם הקושי הכלכלי ואף שהאשה מהווה מטריד מסויים עליהם - יש כאן מצוה נאצלת, וכדאי לוותר לה. אחרי קבלת ההחלטה עלו בני הזוג זלץ על יצועם, מרוצים מהויתור, מאושרים מהגבורה, שמחים על שזכו לוותר למרות הכל...

חמש שנים נמשכה ה'שכירות' המוזרה, כשמשפ' זלץ נושכת שפתיים בגבורה פעם אחר פעם. הם המשיכו להיות לה לחברה, נתנו לה לדבר באוזניהם כאוות נפשם, וגם שלחו לה מכל תבשיל שבישלו כדי שתטעם, ותחווה את דעתה המלומדת גם בנושא זה כמובן... היה ניכר שהאשה מרוצה מחייה החדשים, וממש מאושרת מההחלטה שקיבלה - לבוא לגור לצידם, ועוד חיים אין ספק!

ואז, ביום בהיר אחד, האשה לא חשה בטוב ופונתה לבית החולים, כשהגב' זלץ מגיעה מיד אחריה כדי לדרוש בשלומה, וגם ממהרת לקבוע תורנות ביקורים בין השכנות לימים הקרובים. כשהאשה המבוגרת שמעה על כך, קרנו פניה מאושר ושמחה, אלא שלזמן מועט בלבד - כי כבר ביום המחרת חלה הידרדרות פתאומית במצבה, והיא נפטרה לבית עולמה...

איש לא ישע לה הגלמודה הזאת ‘שבעה’, אך דיירי הבנין השתדלו להתפלל וללמוד לעילוי נשמתה בדירה בה התגוררה בחינם בחמש השנים האחרונות. עם סיום השבעה, החלו בני משפ' זלץ לפנות את הדירה מחפציה, כשלפתע, מהמגירה הראשונה בשידה, צפה ועלתה לגגם מעטפה חומה גדולה, בראשה כתוב באותיות גדולות: ‘צוואה!’

וכן נכתב בצוואתה: ‘ל בני משפ' זלץ היקרים! האמת היא, שמעולם לא התקשיתי בתשלום דמי השכירות, יש לי כסף די והותר. אך רציתי לבדוק אם היחס ההוגן והמפרגן כלפי תלוי בכסף, או שאתם באמת אנשים ה אצילים ותרנים, המעניקים יחס כה נאמך ותרשום לבתי מוגבלת האשה זרה, ללא כל תמורה. עדכנת במבחן בהצלחה רבה, ובהתפעלות עמוקה מהתנהגותכם האצילית אני מעניקה לכם מתנת פרידה את ביתי שבתל אביב, דירה בת 2 חצי חדרים עם נוף לים. מיום לכת ה מעולם תהא הדירה הזו שלכם במתנה!’

הצוואה מסתיימת בתודה נרגשת, כשהאשה ממשיכה לקשור כתרים לראשה של משפ' זלץ, שהתמסרה למענה מעל ומעבר ללא כל תמורה ותוך ויתור אצילי ונעלה. כשיבררו על הדירה המדוברת והגיעו לעו"ד המטפל בתיק, גילה הלה את אוזנם כי הדירה מוערכת בהון עתק, ושווה כשלושה מיליוני שקלים. ‘זכיתם בלוט בשלושה מיליוני שקלים’ - אמר העו"ד בחיוך רחב, ‘הדירה שלה - הופכת לשלכם!’

הסיפור הזה ייאמן הזה, המופיע בספר ‘האמנות ואספסה’ בעדות ממקור נאמן, ממחיש לנו עד כמה מותר לא מפסידים, אך פעם. זה יכול לקחת שנים ארוכות, לפעמים צריך לנשוך שפתיים לאורך זמן, אך הויתור תמיד משתלם, תמיד לבסוף הוא כדאי!

הבה נאמץ את המסר הזה, הבוקע מסיפור כה מטלטל ומסעיר. ברגעי התמודדות נזכר, כי הויתור הרבה יותר משתלם, הרבה יותר כדאי. הוא פותח פתח לשערי השפע, ומעניק לנו שפע ברכה וטובה שאי אפשר לשער!

משיעוריו של מגיד השיעור הר"א אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף היזמי ובוטשאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העילון במייל: 6778160@gmail.com
לתרומות ותוצאות (גם בכ אשראי) למען הפצת העילון חייגו: 053-316-1613 ניתן לתרום גם בעמדות נדמים פלוס

יצירת חן

יצא תשפ"ו

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

דהוי יצחק ורבקה, רבי עזריה בשם רבי סימון אמר לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותם של שני צדיקים. עכ"ל.

והנה המדרש מתרץ שאינו דומה זכותו של צדיק אחד היינו נעמי, לזכותו של שני צדיקים, ולכן אף על פי שיצחק ורבקה נשארו, מ"מ יציאת יעקב עשתה רושם שיצא משם פנה זיוה פנה הדרה.

ולכאורה צ"ע הרי נשארו יצחק ורבקה שני צדיקים ויעקב יצא משם, ויציאתו עשה רושם שפנה זיוה פנה הדרה, רואים שכונת המדרש שאינו דומה זכותם, של שני צדיקים, לזכותם של שלושה צדיקים, נמצא שכל שיש יותר צדיקים בעיר כך יש לעיר יותר זיו ויותר הדר, וכל צדיק שיוצא מהעיר כך פונה הזיו וההדר מהעיר.

ב- הבחורים והאברכים שלומדים תורה בסתר הם הזיו וההדר של העיר ושל כלל ישראל

הכלי יקר (כ"ח י"ז) כתב על דברי רש"י בשם המדרש שלכן כתוב ויצא יעקב, ללמד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, דצ"ב וכי אברהם ויצחק לא הלכו ממקום למקום, ולמה לא נכתב אצלם לשון יציאה, עיי"ש מה שתרץ.

ושמעתי בשם מרן החזו"א זצוק"ל, דהנה אברהם אבינו ע"ה היה מפורסם בעולם כמו שכתוב בפרשת לך (בראשית י"ב ה') ואת הנפש אשר עשו בחרן וגו' ופרש"י, וז"ל, שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים וכו', עכ"ל. וזה פשוט שיציאתם מהמקום עשתה רושם. וכן יצחק אבינו ע"ה, כתוב בפרשת תולדות (בראשית כ"ו י"ג) ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאוד וכו', וזה פשוט שיציאתם עשתה רושם אולם יעקב אבינו ע"ה, שכתבו בפרשת תולדות (בראשית כ"ה כ"ז) ויעקב איש תם יושב אהלים, ופרש"י וז"ל, אהלו של שם ואהלו שם עבר, עכ"ל. היינו חושבים שכיון שכל היום היה יושב ועוסק בתורה אזי יציאתו לא תעשה רושם, לכן כתוב ויצא יעקב שאע"פ שכל עסקו היה רק ללמוד תורה זה הזיו וההדר של העיר, ויציאתו עושה רושם, ומרן החזו"א זצוק"ל היה משריש בכלל ישראל גודל מעלת הבחורים והאברכים השוקדים על התורה יומם ולילה בסתר שהם הזיו וההדר של העיר ושל כלל ישראל, והם מחזיקים ומעמידים את כלל ישראל.

ג- לימוד התורה בסתר מביא לזכות להוד והדר

והנה בזמננו כבר יוחאי כתוב, בר יוחאי, מושב טוב ישבת יום נסת יום אשר ברכת במערת צורים שעמדת שם קנית הודך והדרך. רואים שההוד וההדר זוכים אם לומדים תורה בסתר במערה.

לעבוד את השי"ת בכל הדרכים

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כ"ח י"א).

כתוב במדרש רבה (ס"ח י"א) רבי יהודה אמר שנים עשר אבנים נטל, כך גזר הקב"ה שהוא מעמיד שנים עשר שבטים לכל שבט יש דרך מיוחדת בעבודת השי"ת, יש שבט שעוסק יותר בתורה ויש שבט שעוסק יותר בתפילה ויש שבט שעוסק יותר בגמ"ח ובשאר מצות. ישנם כל מיני דרכים בעבודת השי"ת, וזה שהיה באבני החושן לכל שבט צבע מיוחד זה מרמז על כל מיני דרכים בעבודת השי"ת, וצריך האדם השלם לקחת מכל הדרכים כל הדברים הטובים, ואפשר בדרך הזה לבאר את דברי חז"ל שכתב רש"י וז"ל: וישם מראשותיו, עשאו כמין מרזב סביב לראשו מפני חיות רעות (ב"ר ס"ח י"א) התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי ניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי ניח, מיד עשאו הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק יד) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו (חולין צ"א, ב) עכ"ל. והיינו שכל שבט שמרמזו באבן אמר שהדרך שלו בעבודת השי"ת, היא

למה נטמן יעקב בבית עבר י"ד שנים ולא פחד שעשו יחפשו שם

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כ"ח י').

ברש"י סוף פרשת תולדות כתב, שלאחר שיעקב קבל הברכות, נטמן בבית מדרשו של עבר ארבע עשרה ואח"כ הלך לחרן. וכן כתב רש"י (פסוק י"א) וישכב במקום ההוא, וז"ל, מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה (ב"ר, וכמבואר בסוף פ"ק דמגילה י"ז ע"א).

והמהרש"א בח"א מוכיח שגם בית מדרשו של עבר היה בבאר שבע, ובספר טעמא דקרא (למרו הגה"צ רבי חיים קניבסקי זצוק"ל) תמה הרי בבאר שבע קיבל יעקב מיצחק את הברכות, והאיך לא נתיירא יעקב להטמן בבית מדרשו של עבר, שהיה בבאר שבע עצמו, ולא חשש שמא ימצאוהו שם עשו, ובדאי עשו ידע שיעקב איש תם יושב אהלים, ומסתמא הוא נמצא באיזה ישיבה או בית המדרש. ומוכח מזה שיעקב בטוח היה שעשו לא ידרוך על מפתח הישיבה אפילו בשביל לחפשו שם, וכפי שבאמת היה שבמשך י"ד שנים נטמן שם יעקב ולמד תורה, ועשו לא נכנס לחפשו שם. עכ"ת"ד.

ב- התורה מצילה מכל האויבים והשונאים

עוד נראה כי המקום הבטוח ביותר להנצל מכל האויבים והפגעים זה בבית המדרש, להטמן בתוך התורה. כי אם האדם הוא שקוע בתורה אז הוא ניצל מכל הצרות וכמו שמבואר בספר שמירת הלשון בשער התורה.

ג- והנה במדרש רבה כתוב כמה פירושים על הפסוק והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו'. תני בר קפרא וכו' והנה סולם זה הכשב וכו' רבן פטרין ליה והנה סולם זה סיני וכו' עיי"ש, ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתבו שהמלאכים אמרו באו וראו יעקב החסיד שצורתו קבועה בכסא הכבוד שהייתם מתאווים לראות אותו וכן הוא בב"ר.

ואף שאין לנו מושג בדברים העליונים אבל בב"ר מדמים הסולם להר סיני ששם קבלו כלל ישראל את התורה, וכן שדמות יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד. והנה מבואר בזוה"ק והובא בנפש החיים וביסוד ושורש העבודה, שקוב"ה אור"ה וישראל חד הוא, וכיון שיעקב אבינו עמוד התורה והסולם מרמז לתורה, ועל ידי שעסק י"ד שנה בתורה זכה שדמותו חקוקה בכסא הכבוד, וזהו השמירה הגדולה ביותר מכל הצרות ומכל האויבים, ולכן הלך לבית מדרשו של עבר ללמוד תורה, שזה השמירה העליונה ולא פחד מעשו שנמצא שם, וכן זה השמירה שינצל מלבן, והנה זה לימוד בשבילנו שכל אחד שולמד תורה ושקוע בה כל אחד לפי דרגתו אזי ניצל מכל הצרות ופגעי הזמן, ויזכה לחיים טובים ברוחנית ובגשמיות.

כל שיש יותר צדיקים בעיר כך יש לעיר יותר זיו ויותר הדר

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כ"ח י').

ופרש"י וז"ל, לא היה צריך לכתוב, אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, וכן ותצא מן המקום, (רות א' ז') האמור בנעמי ורות. עכ"ל.

וכן כתוב במדרש רבה בפרשת ויצא (פרשה ס"ח אות ו'), ומדרש רות (פרשה ב' אות י"ב) וז"ל, ויצא, וכי לא יצא משם אלא הוא, והרי כמה חמרים וכמה גמלים יצאו, ואת אמר ויצא יעקב, רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון אמר בזמן שהצדיק בעיר הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה זיוה פנה הדרה, ודכוותה (רות א') ותצא מן המקום וגו', וכו', ניחא ותמן לא היתה שם אלא אותה הצדקת בלבד (נעמי), אלא הכא

הטובה ביותר, וזהו עלי ניח צדיק את ראשו, שיעקב אבינו יסכים לדרכו, מדי עשאו הקב"ה אבן אחת, שכל הדרכים הם טובים ובלבד שכולם יהיו לצורך עבודת השי"ת ולכבודו יתברך. ויעקב אמר אם כל האבנים הם יתאחדו שיהיה שלום ביניהם אז זה סימן שאני זוכה להעמיד י"ב שבטים, שאין הקב"ה מצא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

וכן ביאר אמו"ר זללה"ה, מה שאמרו חז"ל והובא ברש"י בפרשת שמות "וראך ושמה בלבו" (ד' י"ד) וז"ל: לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה ומשם זכה אחרך לעדי החושן הנתון על הלב. (שבת קלט,א שמו"ר שם) עכ"ל. וצ"ב למה בשביל וראך ושמה בלבו זכה לחושן הנתון על הלב?

וביאר כי בחושן היו י"ב אבנים של השבטים וכל שבט היה לו דרך בעבודת השי"ת זה יותר בתורה זה יותר בתפילה וזה יותר בגמ"ח. ואחר כך הכהן שכתוב וראך ושמה בלבו, ששמה בגדולת אחיו, הוא יכול לקבל את כולם ולאחד את כל הדרכים לעבודת השי"ת, ולכן החושן שמאחד כל הדרכים, נתון על לבו.

על ידי שאין לו שום תקנה בדרך הטבע וע"י ענוה זוכה לעזרי מעם ה'

במדרש רבה (פרשה ס"ח ב') רבי שמואל בר נחמן פתח 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי' אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה, ויקח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נוס אחד ולא צמיד אחד וכו', חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי, חס ושולם, לית אנא מובד סברי מן בריי אלא עזרי מעם ה' וכו'. והיינו שיעקב אבינו אמר מאין יבוא עזרי, ופירש מהרז"ו שעזרי הוא האשה שכתוב עזר כנגדו.

ושמעתי מאמו"ר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זללה"ה, שאם האדם לא יודע מאין יבוא עזרי, הרי לפי דרך הטבע אין לו שום דבר אפילו נוס אחד וצמיד אחד, אז השי"ת עוזר לו, אבל אם האדם חושב שהוא בעצמו יסתדר אז אין לו מצליח, כמו שכתוב בישעיהו (ט, יא) ילא לחכמים לחס', שאם האדם חושב שהוא חכם והוא ישיג בחכמתו לחס', אז אין הוא משיג לחס' והפריסה. עוד אמר שמאין זה לשון ענוה, שאם הוא יהיה בגדר אין שהוא אינו מציאות אז יבוא עזרי, שהשי"ת יעזור לו.

כשיש לאדם התעוררות אז זוכה לעזר השי"ת

"וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום, ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך" (לא, ב-ג) ופרש"י וז"ל: ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכנתי עליך (נחנחומא י').

וצ"ב מה קשור פסוק ג' שהקב"ה אמר לו שוב אל ארץ אבותיך ושם אהיה עמך, לפסוק ב' וירא יעקב את פני לבן, והנה איננו עמו כתמול שלשום? **וביאר אמו"ר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זללה"ה** שכל זמן שטוב לאדם ואינו רוצה לצאת מהמקום, אז אינו מוריד לו לצאת אבל כשיש לו התעוררות לצאת אז זוכה לעזר השי"ת, וכן רואים מתחילת הפרשה כמו שנבאר.

ב-ב רש"י (כ"ח, י"ז) כותב וז"ל: וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יחייב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעבדוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרין בפרק גיד הנשה, וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי, יחב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הדרך וכו' עכ"ל, ורואים מכאן שאם האדם לא מתעורר לא שולחים לו מהשמים מתנות אבל כשהתעורר לחזור זכה לקפיצת הדרך, וזכה לכל ההבטחות שהקב"ה הבטיח לו ושמרתיך בכל אשר תלך וכו'.

להקטין את הנסיון

"ותען רחל ולאח ותאמרנה העוד לנו חלק ונחלה וגו', הלא נכריות נחשבנו לו וגו', ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה" (ל"א, י"ד-ט"ז).

וצ"ב רחל ולאח מה היו צריכים להגיד העוד לנו חלק ונחלה, ומבאר רש"י למה נעכב על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים, הרי היו צריכים להגיד ישר כל אשר אמר אלקים אליך עשה, הרי אפילו אם היו מפסיקים את הירושה בנכסי אביהם, ודאי שהיו שומעים מה שהשי"ת מצוה?

ושמעתי מהמשגיח מפונביז מו"ר מרן הגאון הצדיק רבי יחזקאל זצ"ל שמכאן רואים שהאדם צריך למעט הנסיון ולהסביר לעצמו שרצון השי"ת זהו הטוב האמיתי גם מבחינה גשמית.

הנראה שגם בפסוקים (ד' - י"ג) כשיעקב קרא לרחל וללאה הסביר להם קודם שזה טוב גם מבחינה גשמית ורק אחר כך אמר להם שהשי"ת אמר לו קום צא מן המקום ושוב אל ארץ מולדתך כדי להסביר שכל רצון השי"ת זה לא שצריך להקריב את הגשמיות רק זה טוב בעצם.

בשמטתם על חורבן הבית אזי זמן מסוגל שיתקבלו התפילות

"מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים" (בראשית כ"ח י"ז). כתב בספר זרע שמשון (אות ו') וז"ל, קשה למה אמר בלשון שלילה אין, היה לו לומר אז בית אלקים, ועוד למה דוקא אמר השבח של נורא, ומהו מה נורא דמשמע נורא ביותר.

וכתב הבית יוסף (או"ח סימן תקנ"ה) בשם הגהות מרדכי יש בני אדם שמשמיין אבן תחת ראשם ליל ט' באב, ורמו לדבר, ויקח מאבני המקום, ובית המקדש ראה, דכתיב מה נורא המקום הזה, וחרבן ראה, עכ"ל.

וקשה היכא רמיא בפסוק שיעקב ראה החרבן?

אלא כך פירושו, מה נורא המקום הזה, היינו הבית המקדש שראה, ואחר שראה הבית המקדש, לא אמר זה בית אלקים, אלא אין זה אותו הבית המקדש שיהיה קיים לעד, שזה עתיד ליחרב, ומהו הבית המקדש שיתקיים, מה שיבנה הקב"ה מעצמו, כי אם בית אלקים, אמנם מקום זה לעולם הוא שער השמים, וכולי עלמא מכוונים לבס בתפלתם דרך בית קדשי הקדשים. וידוע שירמיה ודניאל לאחר החרבן לא היו רוצים לומר גבור ונורא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ואמרו הן הן נוראותי, (וינאם דף ס"ט ע"ב) ומדת הנורא היינו מדתו של יעקב, כנודע בסוד העמידה, הכל הגדול הגבור והנורא, אחר אלקי אברהם יצחק ויעקב, ולכן אמר מה נורא המקום הזה, אף בזמן שאין זה, כלומר שיהיה חרב, אז יהיה יותר נורא, שהן הן נוראותי וכו' עכ"ל.

וביאר תירוצו הוא שמה שאמר יעקב מה נורא המקום הזה, שהוא נורא מאד, כוונתו אחר חורבן הבית, שהן הן נוראותי, ואמר בלשון אין זה וגו' כוונתו שאין זה בית אלקים, שיהיה קיים לעד אבל זה שער השמים, שדרך שם עוברים כל התפילות.

ונראה שיש ללמוד מזה שכשמגיעים לכותל המערבי, לפני שמתפללים על כל מה שצריכים, יש להגיד מזמור על נהרות בבל (קל"ז) ומזמור לאסף (ע"ט) והמזמורים שמדברים על חרבן הבית, וכשמרגיש שהמקום הוא נורא, אזי זה שער השמים שזה עת רצון ששערי שמים פתוחים, והתפלות מתקבלות לרחמים ולרצון.

למה אמרו אנשי חרן ליעקב והנה רחל בתו באה עם הצאן

"ויהמר להם השלום לו, ויאמרו שלום, והנה רחל בתו באה עם הצאן" (פרק כ"ט פסוק ו').

וצ"ב מה שידך והנה רחל בתו באה עם הצאן, לתחילת הפסוק ששאל השלום לו, והם ענו שלום.

והנה רבינו עובדיה מברטנורה במסכת אבות (פרק ה' משנה ז') מתרגם את קשר הדברים, על המשנה שבעה דברים בחכם, ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, וז"ל, ומצינו באנשי חרן כששאל מהם יעקב, השלום לו, אמרו לו שלום, והנה רחל בתו באה עם הצאן, כלומר זה אנו יודעים, ואם תשאל יותר, הנה רחל בתו באה עם הצאן, והיא תגיד לך, כי אנחנו לא ידענו יותר מזה, עכ"ל.

והאור החיים הקדוש כתב וז"ל, טעם שלא אמרו שלום לו כלשון השאלה, להיות שיש במשמעות דברי יעקב שני דברים, א', הוא אם שלם בגופו ובממונו. וב', אם הם שלמים עמו, ופירוש דבריו, השלום אתם אמרו לו שלום, והנה רחל בתו באה עם הצאן, כלומר שאתה שואל שלום. וטעם אומרים והנה רחל, תשובה למה שלא שאל, אולי שלא להאריך

פרשת ויצא התשפ"ו
עם הכנה לחנוכה א'

מבקשי יהודה

גליון י

מאמרים בעומק פרשיות השבוע משולחניו של מר"ר הרב מרדכי יוסף זקונינסקי שליט"א, רב דקהל 'מבקשי השם' בלודונס, ניו יורק

סדר סדר התפילה

מהו הסדר הנכון של תפילות היום

בתחילת הפרשה כתוב "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" ודרשו חז"ל שפגיעה היא לשון תפילה, מכאן שיעקב תיקן תפילת ערבית.

יש לדון איך הם סדר התפילו, האם מתחילים במעריב וממשיכים לשחרית ומנחה, או האם הם מתחילים בשחרית וממשיכים למנחה ומעריב.

בפשטות היה נראה לומר שמתחילים במעריב, וכמו בכל יום שהיום החדש מתחיל מהערב, וכן גם משמע ממה שחז"ל דרשו על הפסוק "ערב ובבוקר וצהריים אשיחה ואהמה", את עניין התפילות, ומתחיל מערב, וכן משמע מסוגיית הגמ' של "תפילות תשלומין", שהגמ' מצדדת שאי אפשר להשלים תפילת מנחה במעריב שלאחריו, ואפילו לפי המסקנא שאפשר להשלים, משמע שבמעריב מתחיל יום חדש.

מאידך גיסא יש משמעות חזקה בגמ' שעיקר הסדר הוא שחרית מנחה ומעריב מזה שהגמ' אומרת שתפילה אבות תיקנו, או שנתקנו כנגד התמידין, ולפי שתי הצדדים הסדר הוא שחרית וכו', כי לפי הצד שתפילות אבות תיקנום אברהם אבינו תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה ויעקב תיקן תפילת ערבית, כדאיתא התם בגמ', ולפי הצד שהתפילות נתקנו כנגד תמידין, בקדשים הלילה הולך אחר היום, כך שתפילת מעריב שייכת ליום שלפניו, וכן יש להביא ראיה משיגרא דלישנא דתנא, שמתחיל את הפרק במסכת ברכות המדברת על תפילה, במילים "תפילת השחר", משא"כ בהלכות קרי"ש מתחיל "מאימתי קורין את שמע בערבית", משמע שהתפילות מתחילות בשחרית. נמצא שיש סתירה בסדר התפילות האם הסדר הוא שחרית מנחה מעריב, או מעריב, שחרית ומנחה.

מבואר בפנימיות התורה ששניהם נכונים

בכתבי האריז"ל, וביותר בכתבי מרנ"א הרש"ש מבואר שבאמת יש שתי מערכות של מוחין שמתקנים על ידי התפילה, יש את המערכת של תיקון החיצון פנימי ואמצעי, שבכל זמן יש מוחין אחרים שצריכים לתקן, יש מוחין

דשחרית ומוחין דמנחה וכן על זו הדרך, ובמערכת הזאת היום מתחיל בערב, מעריב, שחרית וכו"א.

ויש מערכת נוספת של מוחין שבזה המוחין נמשכים בשלמותם בתפילת שחרית, ומסתלקים אח"כ, ובתפילות מנחה ומעריב מכוונים לקבל בחזרה את אותם מוחין שהמשכנו בשחרית, ובמערכת הזאת המוחין מתחילים בשחרית, ומשם ממשיכים, כך ששתי המהלכים הם נכונים.

וזה הביאור בדברי הגמ' שמסתפקת האם אפשר לעשות תשלומין לתפילת מנחה ולהתפלל פעמיים מעריב, כי ברור שעל הצד שתפילות היום מתחילות משחרית, אפשר להשלים את תפילת מנחה על ידי פעמיים ערבית, כיון ששתיהם שייכים לאותו המערכת, וכל הספק של הגמ' הוא מצד סדר המוחין דחיצון פנימי ואמצעי.

ובזה יש לבאר מה שמצאנו קצת חוסר בהירות מי הוא החשוב מבין האבות האבות אברהם או יעקב, שהרי, אברהם אבינו נקרא "ראש למאמינים", ובו חותמין, אבל מאידך יעקב אבינו נקרא "בחיר האבות", וכתוב בפסוק "בית יעקב אשר פדה את אברהם", וחז"ל דורשים שאברהם אבינו ניצול מהאש של אור כשדים בזכות נכדו יעקב, ובאמת שניהם נכונים, וכמו שביארנו.

ומכל זה אפשר ללמוד דבר נפלא בדרכי עבודה, ש"אין סילוק מוחין לעולם", מוחין שהאדם השיג כבר, אפילו אחרי שהוא נפל מהם, וכבר לא מרגיש את האורות שלהם, אל לו ליפול ברוחו לומר כל השגתי היה להבל ולריק, כי עם עבודה אפשר להתחבר אליהם, ולחזור אליהם, כמו שהתבאר מבחינת מוחין דשחרית מנחה וערבית.

ובנוסף, גם מעשים שעתידי לעשות², ניתן להתחבר אליהם, ולהיכנס לאורם כבר עכשיו, ועל כן כשקשה לו לאדם להיכנס למדרגה מסוימת, הוא יכול לחשוב ולדמות את עצמו איך שהוא כבר נמצא במדרגה הזאת, ויכול לקבל כוחות מהמדרגה העתידה להגיע אליו, וכמו שידוע מהבעש"ט, שבמקום מחשבתו של האדם שם הוא נמצא.

א מקור לדברים אלו מבואר בדברי הרב בכוונות למוצ"ש, ששם מתחיל השבועה (כן מבואר בבאתי לגני).
ב בלי להיכנס כעת לעניין הידיעה ובחירה, עכ"פ הידיעה ישנה והמעשה העתיד להיעשות כמי שישנו.

יעקב אבינו - מידת התפארת יחוד יוסף ויהודה

כמה תמיהות בתחילת הפרשה

הפרשה מתחילה עם מסעו של יעקב לחרן, הלינה בהר המוריה החלום והנבואה. בפסוק מתואר שיעקב לקח אבנים ושם מסביב לראשו, ואח"כ לקח את האבן אשר שם מראשו, ודרשו חז"ל ממה שכתוב רק אבן אחת, שהאבנים התנוכחו ביניהם על מי יניח הצדיק את ראשו, עד שנהיה נס והפכו לאבן אחת. לכאורה קשה על דברי חז"ל אלו, שהרבש"ע הראי לא משנה את הטבע ועושה ניסים ללא סיבה, ולמה כאן הרבש"ע שונה מהטבע? וכדי להסביר את העניין עלינו להקדים כמה הקדמות יקרות וכלליות ביסודות העבודה.

בחינת תורה ומצוות ל"ת - מרכבה לבחינת "בעל הכוחות"

תכלית האדם בעולם הזה היא להתחבר ולהידבק בהרבש"ע, ולמדונו רבותיו שיש שתי דרכים עיקריות שעל ידן האדם יכול להידבק ב"יתברך, במושכל ראשון נדמה שהם הפכים, והתכלית הוא לאחדן.

הדרך הראשונה היא להידמות אליו יתברך, ללכת בדרכיו, שעל ידי זה האדם דבק ב"יתברך, וכמו שהרמב"ם כותב שבדברים גשמיים כשרוצים לקרב אחד לשני מקרבים אותם בפועל, אבל בדברים רוחניים הדרך לקרב אחד לשני הוא על ידי שמדמה אליו.

הדרך להידמות אליו יתברך היא על ידי מצוות ה"ת, כי כשהאדם שולט על עצמו ונמנע מלעשות דברים שאסרום הבורא, נפשו נכנסת לתנועה של שליט, שזה ממידותיו יתברך שהוא בעל הכוחות כולם, ואף אחד לא מצווה לו מה עליו לעשות, כך היהודי כשנמנע מדברים שאסר הבורא הוא מדמה אליו יתברך שהוא שולט על כוחותיו ורצונותיו.

וכן מצוות לימוד התורה היא מהמצוות שעל ידם האדם דומה לבורא, כי האדם מכניס בתוך השכל שלו את שכל הבורא, וזה יחוד שאין כמוהו, ולכן לימוד התורה מצריך הרבה מחשבה והעמקה, וזה יוצר אצל האדם תחושה שהוא בנה וחידש דברים ובזה הוא מדמה אליו יתברך הבורא ומנהיג לכל הברואים.

בחינת תפילה - ביטול

הדרך השנייה להידבק בו יתברך היא על ידי ביטול וענווה, לדעת נכונה שהמציאות האמיתית היא רק הבורא יתברך, וכמו שידוע מצדיקים שפירשו את הפסוק "אנוכי עומד בין הויה" וביניהם "שהחציצה בין האדם לבורא זה "אנוכי", הישות והגאווה.

וכל מצוות העשה מביאים את האדם לתחושה של ביטול, שהוא מחפש לבטל את עצמו ולקיים את רצון הבורא בכל עת ועונה.

עיקר עבודת התפילה היא העבודה של ביטול, שהאדם מחזיר לעצמו, שהוא כשלעצמו אינו יכול לעשות כלום, והוא תלוי רק ברחמי יתברך, ומוסר את הכל אליו, שהוא יתברך ידאג לכל צרכיו, כאבא רחמא.

שתי הדרכים נראות כסותרות אחד את השני, אבל התכלית היא לאחד אותן, וכמו שנבאר.

אחיזת הסט"א בשתי הדרכים

אם האדם אווז רק באחד מהדרכים האלו הוא עלול בקלות להיכשל, שמי שמשקיע רק בלהידמות אליו יתברך, ומשקיע הרבה כוחות בחיזוק כוחו וגבורתו על ידי לימוד התורה וכדומה, הרי הוא עלול חלילה ליפול לגאות ועבודה זרה בזה שהוא יחשוב שהוא "בעל הכוחות" חלילה, וכמו שאיתא בחז"ל על לימוד התורה שאם האדם "לא זכה נעשית לו סם המוות" ובדווקא נקטו סם המוות, כי כשהאדם מתנשא ומגביר את ישותו בקלות הוא מגיע לכעוס מרוב גאוותו, וזה יכול להוריד את האדם עד לתאווה רציחה חלילה.

ומאידך כשהאדם משקיע רק בביטול היש הוא גם בסכנה כי מרוב ביטול הוא יפול לתאווה, ויתרץ את עצמו שהוא מדי חלש ובטל מכדי להתגבר על תאוותיו. אלו הם שתי הדרכים שהסט"א משתמשת עם הקדושה להפיל את האדם ברגשותיו, ורק על ידי איחוד שתי הקצוות יכול האדם להגיע לשלמות הנספדת.

הדרך לאחר ביניהם

ומהי הדרך לאחד בין ההפכים?

הדרך הנכונה היא, להרגיש "יש", פועל ועושה, אבל לדעת שכל הישות היא, זה רק בשליחות הבורא, ואינה עצמית כלל, לחדד לעצמו שהאדם הוא כל כולו שליחו של הבורא בעולם הזה. (א.ה. בסוד "אני ואין").

ונסבר את האוון במשל, אם מתקיימת אסיפה חשובה של רבנים בעניין דחוף העומד על הפרק, וגדול הדור אינו מרגיש טוב באותו היום ושולח את תלמידו הקרוב למסור את דבריו באסיפה, אז התלמיד מרגיש חזק מאוד את גדלותו, הוא הרי שליח של גדול הדור, אבל מאידך הוא מרגיש ענווה יתירה, כי יודע שכל ההתרגשות אינה ממנו בעצמו, אלא ממי שהוא מייצג ובא בשליחותו ודו"ק.

חטא עין הרעת

כל מה שהוסבר הוא תהליך של כל הדורות כולם, מאז חטא עין הדעת עד לביאת גואל צדק ואיחוד תרי משיחין, וכמו שנבאר בס"ד.

בתחילת בריאת העולם ציווה הרבש"ע את אדם הראשון, שהוא ישהה בגן עדן "לעבדה ולשמרה" וכמובן שלא היה צורך בלשמור על הגן עדן בגשמיות, אומרים חז"ל שלעבדה זה מצוות עשה, ולשמרה זה מצוות ל"ת, והכוונה בזה שעבודת האדם היה להידבק בבורא, ביוחד שתי הדרכים, של "אני ואין".

וכשחטא האדם בעין הרעת, המשמעות הפנימית היא, שנפל לחלק של הסט"א של שתי הדרכים האלו, אצל עין הרעת כתוב "והייתם כאלוקים", שזה הקליפה של בחינת ה"יש", "וטוב העץ למאכל", הוא הקליפה של בחינת "אין", שהוא התאוות הבהמיות, ואם כן כשאכל מעץ הדעת הוא נפל לחלק הקליפה של עבודות היש והאין.

קין והבל

ומאז נפרדה האנושות לשתי קבוצות, יש נשמות שנוטות לבחינת תורה ויש נשמות שנוטות יותר לבחינת תפילה.

קין נקרא ע"ש "קניתי איש את הויה" שזה מסמל גבורה, להידמות אליו יתברך על ידי כוח וגבורה, הבל מאידך מסמל את עניין התפילה, הבל פה, והפגם של קין היה שהוא התנגד להבל ולא סבלו, ולכן נפל לחלק הקליפה של הגבורות ועבר על רציחה.

התורה עם בחינת התפילה, לפעול בעשייה אבל עם הרגשה של ביטול ושליחות, ולא כוחי ועוצם ידי.

ולכן יעקב אבינו אמר לעשו "ויהי לי שור וחמור" הקליפה לא תוכל לנצחני, כי לי יש גם שור בחינת הגבורות (כמו שור נח), וגם חמור בחינת חסדים (ענוה יתירה), ובאירודן לא נשאר לקליפה שום כח.

בחינת רחל וראה - יהודה ויוסף

ולכן ליעקב היו שתי נשים רחל ולאה, כל אחת מהן מסמלת אחת מהדרכים האלו.

רחל היא בחינת תורה כמו שחז"ל המשיילו דברי תורה לצמור, ורחל היא יפת תואר, שבחינת תורה היא יפה וחזק, וממנה יצא יוסף שהוא גיבור הכובש את יצורו. לאה היא בחינת תפילה, "ועיני לאה רכות" וממנה יצא יהודה, שהוא בחינת יהוה עם האות ד' שזה מסמל את עניין היותו בחינה של "דלה וענייה", שזה בחינת הביטול, וממנה יצא דוד המלך, בחינת "ואני תפילה".

ולכן אנו רואים במשך הדורות שיוסף ויהודה קשה להם להיות בידח, שהתחלקו המלכויות, מלכי ישראל בראשות ירבעם בן נבט משבטו של יוסף, ומלכי יהודה. יעקב אבינו התחתן גם עם רחל וגם עם לאה, כי זו מדתו איחוד בין בחינת תורה לבחינת תפילה, ולכן כשיצא לחו"ל לברוח מעשו ושם מראשותיו י"ב אבנים המורמזים על י"ב שבטי י-ה, נעשה נס והן התאחדו לאבן אחת, כי זה מה שהרבש"ע רצה ללמדו שהשמירה שלו מעשו וישמעאל היא רק באחדות של כל שבטי י-ה, שבחינת תורה ותפילה יתאחדו גם יחד.

וזה בחינת יעקב שצורתו חקוקה בכסא הכבוד, וכלשון הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע (רס"ס לילה איתו): "ודבקות הוא מאן דאחיד בגופא דמלאכא צורתו של יעקב אבינו ע"ה חקוקה בכסא הכבוד" כי זה שלמות הדבקות להיות מאוחד עם הרבש"ע, וכך יש לו כוחות חזקים מחד, ומאידך הוא יודע שהוא רק שליח.

ולכן כשיעקב שלח לעשו לומר שאינו מפחד ממנו מכיוון ש"ויהי לי שור וחמור", הוא שלח לו את המסר עם שליחים, לרמוז לו את הדרך שלו בעבודת השם איחוד בחינת תורה ותפילה ע"י שהוא פועל בעשייה אבל יודע שכל כוחו הוא ממשלחו, ולכן יש לו גם בחינת שור וגם בחינת חמור.

והכח הזה יש רק לקדושה, וכמו שמבאר הגר"א (ספד"ט), שכשעשו הלך להשתדך עם ישמעאל רצה לאחד את הקליפה, אבל זה לא עלה בידו, שישמעאל כבר עשה תשובה אז, כמו שדורשים חז"ל על הפסוק שם, וזה בגלל שהקליפה מטבעה היא בחינה של פירוד, "יתפרדו כל פועלי און".

וזה פנימיות העניין של קריאת התורה, שבאמצע התפילה כולם לומדים יחד, לאחד את התורה והתפילה, ולכן גם תיקנות תפילת ר' נחוניא בן הקנה לפני הלימוד, לאחד את התפילה עם התורה.

לעוכרא ולמעשה

עיקר העבודה שלנו היא לקיים מצוות מעשיות וללמוד תורה עם אש והתלהבות בסוד "אני", אבל כל זה יחד עם הרגשה נפלאה שלא אני הוא הפועל, אני רק שליח של הרבש"ע, וכל הכח והתעצומות שיש לי הם מכח המשלח!

ובחינת הבל לבד גם הביא את העולם לנפילה, וכדאיתא ברמב"ם על סדר השתלשלות עבודה זרה בעולם, שזה היה בגלל שהרגישו את עצמם מדי חלשים להתקרב להרבש"ע ורצו אמצעים, וזה מגיע מכך שהבל לא קלח מקין את הגבורה, כמו שנרמז בפסוק, שבזמן אנוש התחילו לעבוד עבודה זרה, "אז הוּחַל לְקְרוֹא בְשֵׁם הוֹי"ה" ראשי תיבות הבל.

בדור המבול נכשלו בגזל שגזל נובע מגבורות בחינת קין, וגם בעריות שנובע מרביית חסד ואהבה, בחינת הבל.

נח

נח היה היחיד בדורו שהיו לו את שתי הכוחות היה לו בנפשו כח אדיר וחזק, שכל ההמשך של העולם היה מוטל על כתפיו, ומצד שני הוא נקרא "נח" על שם "זה ינחמנו" ואיתא בחז"ל שהכוונה שהתקין כלי מחרישה, שתפקידו לרפוי ארעא, להחליש את הכח החזק של הקרקע, שזה בחינת התפילה, לרכך את הקשיות של עולם הזה.

אבל נח עדיין לא יסד את העולם מחדש, רק כשהגיע אברהם אבינו התחיל לייסד את דרכי הקדושה בתיקון.

אברהם אבינו תחילת התיקון

אברהם אבינו מידתו מידת החסד ואהבה, כל חייו הם חטיבה אחת של חיפוש וביקוש למצוא את בעל הבריה, הוא מבטל את עצמו לגמרי כדי לחפש את הרבש"ע המציאות האמיתית.

ומהפסולת של אברהם נולד ישמעאל, בעלי תאוה, והוא נקרא בלשון חז"ל "עם הדומה לחמור", שהטבע של החמור הוא להתנהג בעניויות יתירה, וכל משא שמעמיסים עליו הוא מנסה את כוחו בתמימות.

יצחק מידת הגבורה בקדושה

וגם יצחק נולד ממנו, שייצחק היה מרכבה למידת הגבורה, וכמו שרואים בתכונות נפשו, שהוא זורע שדות וחופר בורות, ומתפרנס מיגיע כפיו, וזו בחינת תורה, וכמו שאומרים חז"ל "מפי הגבורה שמענו", ולכן יצחק אבינו אינו בגלות כמו אביו, אינו עובר ממקום למקום, כי הוא מרכבה לבחינת "בעל הכוחות כולם", ולכן הוא דומה למלך שהכל מגיעים אליו, והוא אינו הולך, משא"כ אברהם אבינו לא היה לו שום עצמיות, הוא היה כל כולו מבוטל, ולכן לא היה לו מקום קבוע כאן בעולם הזה.

ויש לבאר מה שכתוב בתורה "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק", שקשה מהי הכפילות, והביאור הוא שהפסוק מדגיש את חידוש העניין, וכאילו מתמיה אברהם הוליד את יצחק? הרי בחינותיהם הפוכות לגמרי!

ומהפסולת של יצחק נולד עשו שהוא בחינה של "גבורה" מצד הקליפה, כעס ורציחה.

הכוחות של ישמעאל ועשו נלחמים בקדושה משני הכיוונים, שכשהאדם מתחזק הוא נופל בגיאות, וכשמנסה להתבטל הוא נופל לתאוות, ולכן אנו רואים (בראשית כ"ט) שישמעאל ועשו השתדכו ביניהם כי הם רצו להתנגד לקדושה מכל הכיוונים.

יעקב אבינו שלמות התיקון איחוד בין אברהם ויצחק

והתיקון לכל זה הוא יעקב אבינו שמידתו "תפארת" הממוצע בין החסדים לבין הגבורות, וכמו שביארו שהדרך המתוקנת בעבודה היא לשלב את בחינת

ג ולכן יוסף קשור דיין לבחינת יצחק, וכמו דאיתא בחיד"א (פני דוד מקץ אות ט') ע"פ דברי האריז"ל, שהשם 'צפנת פענח' מרמז שצפון בו יצחק, כי 'פענח' גימטריא יצחק, הגבורות של יצחק הן אלו שנתנו ליוסף את הכח להתגבר על הנסיון.
ד ולכן דוד קשור לאברהם אבינו, וכמו שרואים שאברהם אבינו מסר את נפשו להתפלל על סדום, מכיוון שרצה להציל את לוט שטמון בו נשמת דוד, וכמו שאיתא במדרש (בר"מ מ"ד) "מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתיו בסדום".

תכלית התורה להגיע על ידה לייחוד הוי"ה - סוד מצוות נר חנוכה ונר שבת

העולם הזה, ו"שכינתה" הוא הניצוץ של אלוקות המחייה כל נברא. והייחוד ביניהם הוא שע"י כל נברא וכל פרט מחיי העולם הזה, אפשר להשיג את אורו ית' כפי מה שהוא קודם הבריאה, ודו"ק.

אור התורה - דרך להגיע לייחוד

והנה מבואר בכתבי האריז"ל, שמדרגה זו של השגת הייחוד היא נעלה יותר מעסק התורה. כי כל ענין התורה הוא בחינת אורו המצומצם של אחרי בריאת העולם, והשגת הייחוד עניינו לעלות להשיג את בחינת אורו יתברך שלפני הבריאה.

רק זאת צריך למודעי שבודאי הדרך להגיע לסוד הייחוד הנ"ל הוא רק ע"י דבקות בתורה ואורותיה, ומבלעדי התורה אין האדם יכול לעלות במדרגות העולות בית א-ל להשיג את סוד אור הייחוד, אבל מבחינת מדרגת האור, האורות של עצם היחוד גבוהים ונעלים מאורות התורה, שהם אינם אלא הדרך להגיע לאור הייחוד.

ועל פי זה כתב ר' צדוק שם: "ומי שכבר זכה והגיע למדרגת הדבקות ע"י רוב השתדלותו בזה ע"י עסק התורה והמצוות והגיע למעלת החסידים הראשונים, יכולים לנהוג כמוהם להרבות כל היום בעסק זה אף שמעטים ע"י מהתורה. אולם מדת כל אחד, השגת דבקות בהשי"ת אינו אלא בעסק התורה והמצוות עם ההתבוננות לפני זה ע"י הברכה שלפניהם לדעת כי השי"ת הוא המצווה זה וכו' אבל אחר שנזדכך גופו ע"י השתדלותו בעסק התורה והמצוות אחר זה ראוי לו להתבונן בדבקות השי"ת במחשבה וכו' ואף זה מכלל עסק התורה הוא על האמת [סוד'ס התורה ואורה הם הדרך להגיע לאור הייחוד וכו'] כי א"א לדבקות המחשבה ב' ית' זולת בדרך החכמה והשגה שהוא מהנסתרות שבתורתנו הקדושה".

ביאור כוונת הגמרא בהרגיל בנר

ועל פי כל זה יש לבאר את עומק כוונת הגמרא הנ"ל ש"הרגיל בנר הווין לו בנים תלמידי חכמים", והקשינו למה לא כתוב שהאדם בעצמו זוכה לתורה, וכעת יובן, שמה שהגמ' אומרת "הרגיל בנר" הכוונה אדם שחי באור הייחוד, הוא רגיל בייחוד נ"ר, ולכן לא שייך לומר עליו שהוא יזכה לתורה, כי הוא הרי כבר נמצא למעלה מאור התורה, וכל התורה נועדה רק בכדי להביא אותו לאור הייחוד, והאדם שכבר רגיל בנ"ר, זוכה שבניו יקבלו אור התורה, שיוכלו גם הם על ידי אור התורה לעלות מלמטה למעלה, ולהגיע לאור הייחוד!

לעובדא ולמעשה

על האדם לדעת נכונה שתכלית העסק בתורה היא שעל ידו יזכה האדם למצוא את הרבש"ע בכל פרט ופרט מהבריאה, וע"י זיכה לייחוד את הבריאה עם אור האין סוף שקדם לעולם, שזה תכלית כל העבודה בעולם הזה, לעלות ולהשיג את האור הממלא כל עלמין שקדם לעולם. וע"י נר חנוכה ונר שבת יש סיוע מלמעלה לזכות לאור הייחוד.

הרגיל בנר הווין לו בנים וכו', ולמה הוא עצמו אינו זוכה לתורה

איתא בגמרא שבת (כג:): "אמר רב הונא הרגיל בנר הווין לו בנים תלמידי חכמים". ופירש רש"י, "דכתיב (משלי ו') כי נר מצוה ותורה אור. על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה, בא אור דתורה". ולכאורה יש לעורר, שאם סגולת נר שבת וחנוכה היא לבוא לאור תורה, וכמו שכתוב בפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" א"כ למה הגמ' אומרת שהרגיל בנר הווין לו "בנים" תלמידי חכמים, הרי האדם בעצמו אמור לזכות לאור התורה.

ואולי יש לבאר בהקדם דברי המהרש"א שכתב שם, וז"ל: "בכל אינך אמר לשון הזהיר במזוזה בטלית בקידוש. משום דבכל הנך האיש מוזהר עליהן ביותר משא"כ בנר דעיקר המצוה באשה, לא קאמר גבי האיש רק הרגיל, דהיינו שמרגיל את אשתו להיות רגילה בנר, ולגבי האשה הא תנן לקמן במתניתין לשון זהירות על ג' דברים נשים וכו' על שאינן נזהרות וכו'".

דהיינו שהמהרש"א מבאר שהלשון "זהיר" שייך רק על האדם שמקיים את המצווה, ולכן בטלית, מזוזה וקידוש כתוב "זהיר", אבל מצוות נר שבת עיקר חיובה מוטל על האשה ולכן לא שייך על האיש לשון "זהיר", ואין הכי נמי כשהגמ' מדברת על חיוב האשה בנר היא אומרת לשון "זהיר", וכאן שכתוב לשון "רגיל", הכוונה שמוטל על האיש להרגיל את אשתו להדליק נר שבת.

סוד אור ייחוד נ"ר

נמצא לפי דברי המהרש"א שעומק כוונת הגמרא שאומרת "הרגיל בנר", אינו רק שמקיים חיובו אלא שמקיים מצות הדלקת הנר באופן של השתתפות איש ואשתו, שהבעל מרגיל את האשה שתדליק את הנר. ויש לבאר את עומק הענין, על פי מה שמבואר בכתבי האריז"ל שסוד ענין מצות נר שבת ונר חנוכה הוא סוד הייחוד דקודשא בריך הוא ושכינתה שעניינו יחוד בין החתן (קודשא בריך הוא) והכלה (שכינתה) העליונה. ונקראת בספרים הקדושים "יחוד נ"ר", משום שהשמות הקדושים השייכים לענין יחוד העליון הם: הוי"ה אה"ה, הוי"ה אלוקים, הוי"ה אדני, שגימט' כולם הוא מאתים וחמשים, גימ' "נר". וזה סוד הכוונה של הדלקת נר חנוכה ושבת, לזכות לייחוד ודבקות אמיתית עם אלוקות.

והנה בביאור עומק סוד היחוד נ"ר בדרך עבודה, עיין בקונטרס ספר הזכרונות להרה"ק ר' צדוק הכהן ז"ע (מצווה ג') שכתב: "ועיקר הייחוד הוא לדעת שמלא כל הארץ כבודו. מלת "כל" כולל הכל לא יעדר שום נברא פרטי היותר שפל, הכל מלא כבודו, כי מלכותו בכל משלה והכל מושגח ומונהג ממנו".

כלומר, שענין יחוד נ"ר הוא להגיע למדרגה שהאדם מרגיש ומשיג איך שהאור האלוקי "הממלא כל עלמין" שמילא את כל המציאות קודם שנברא העולם, נמצא אף עכשיו לאחר שנברא העולם, ואדרבה, ע"י בריאת העולם שיש בו הרבה פרטים שונים זה מזה אפשר להשיג את האור הזה ביתר שאת, כיוון שמתגלה בריבוי גוונים וצורות, ובכל פרט ופרט של העולם הזה. וזה ענין "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה", ש"קודשא בריך הוא" הוא הבחינה של גילוי אלוקות שקדמה לעולם, לפני שהצטמצם לתוך הפרטים של

עש"ק פרשת ויצא תשפ"ו

המעט קחתך את אישי

תמצית: טענת 'המעט קחתך את אישי' נראית חסרון בהכרת הטוב וגם אינה אמת - נורא עלילה, עיקר מאורעות האדם בכלל שרשם בגבהי מרומים - ובמיוחד הדבר נכון לגבי עיקרי מאורעות העולם וכלל ישראל - דברי הלשם דמאורעות העולם שרשם בעולמות שנחרבו - דברי מו"ר זצ"ל שאין זה בגדר ידיעה ובחירה - לאה אינה במקרה אשת יעקב - רחל היתה לה הזכות של נישואי לאה, אבל היא לא הסיבה של נישואי לאה - כן הדבר בכל זיווג, שהשדכן אינו הסיבה, אלא בעל הזכות

א.

טענת 'המעט קחתך את אישי' נראית כחסרון בהכרת הטוב וגם אינה אמת

בפרשה נאמר (בראשית ל, יד-טו): "וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך, ותאמר לה המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני, ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך".

וכבר תמהו על זה מאד, היאך יכולה לאה לטעון לרחל "המעט קחתך את אישי" אשר שמסרה נפשה בכדי שלא תוכל להינשא ליעקב, כמבואר בגמ' (ב"ב כג.), דמלבד שזהו פגימה במידת הכרת הטוב, הטענה אינה אמת - שרחל לא לקחה את יעקב מלאה אלא אדרבה לאה היא זו שלקחה את יעקב מרחל. וביותר קשה, שנראה שרחל מקבלת טענה זו ולא הסיבה עליה כלום.

ויש שרצו ליישב שלא לא ידעה שרחל מסרה את הסימנים, אבל דבר זה אינו מתיישב עם דברי חז"ל המפורסמים בענין בכי רחל בזמן הגלות וז"ל המדרש (הקדמה לאיכה רבה פ' כד): "באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה, והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי, וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה", ומשמע להדיא דלאה ידעה באופן ברור שרחל היא זו המשיבה ליעקב, וא"כ הדק"ל.

ובעבר תירצנו זאת בדרך אחת (עיין מענה יחזקאל בראשית-חנוכה פרשת ויצא), ועתה נבוא לבאר סוגיא זו בדרך אחרת:

ב.

נורא עלילה על בני אדם - עיקרי מאורעות העולם וכלל ישראל אינם במקרה

עיין בדברי חז"ל בתנחומא פרשת וישב (פרק ד'): "זש"ה לכו חזו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם (תהלים כה) א"ר יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביאן בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המוות, מניין? א"ר ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום (בראשית א) זה מלאך המוות המחשיך פניהם של בריות, ואדם נברא בשרי ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם שנאמר "כי ביום אכלך ממנו מות תמות". משל למה הדבר דומה, למי שמבקש לגרש את אשתו כשבקש לילך לביתו כתב גט נכנס לביתו והגט בידו מבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה מזגי לי את הכוס שאשתה מזגה לו כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי? אמר לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור שכתבת הגט והביאתו בידך? אף כך אמר אדם לפני הקב"ה רבש"ע עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון שכך כתיב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ב' אלפים שנה וכתיב בה (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל, אלולי שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך אלא באת לתלות בי את העלילה הוי נורא עלילה על בני אדם".

ביאור הדברים, שפעמים שבורא העולם כביכול מוצא עלילה שמשום סיבתה מביא להוצאת רצונו מן הכח אל הפועל. ונכון הדבר במיוחד לגבי עיקרי מאורעות העולם וכלל ישראל, שדברים אלה אינם במקרה אלא בשורשי הדברים.

ומדרש זה מבאר דברים רבים בהנהגת העולם, ודוגמא לדבר: הנה אדם הראשון חטא ולכן נגזרה עליו מיתה לו ולזרעו, ואם לא היה חוטא היה הולך מייד לגן עדן ולעולם הבא. ולפי זה נמצא דבר פלא, דכל הילוך העולם מזמן הבריאה ועד עתה, כולל את מעשי האבות הקדושים, השבטים, משה יהושע דוד ושלמה, מתן תורה ובית המקדש, לא היו אלא בדיעבד - תכנית שיצאה מן הכח אל הפועל רק משום שאדם הראשון חטא? דהרי אילולי חטאו לא היו

כל מאורעות העולם הזה, ודבר זה לא מסתבר כלל.

אבל על פי דברי המדרש ביאור הדבר הוא להיפך, דודאי כך גזר רצונו יתברך שהעולם יבוא למהלך שהוא נמצא בו כעת, ואך היה צריך לחטא האדם כדי למצוא עלילה לתלות בה מהלך זה.

ועיין מה שהאריך בזה הלשם (ספר הדעה"ח ח"ב דרוש ד ענף יח ס"ג) שכל "תכנית העולם" היתה מושרשצ בעולמות העליונים של קודם הבריאה. וז"ל:

"והרי לנו מבואר מכל המדרשים הללו כי גם כל המאורעות כולם אשר מפורש בתורה סיבתם. הנה הסיבה הראשונה להם הוא רק בגזירה. והן המאורעות והן הסיבות הם כולם מסתרי הנהגתו ית"ש. והם כבושים אצלו מאז ומקדם שהוא מקדם שנברא העולם וכו' הנה היה כ"ז לשורש לכל תהלוכות ההנהגה שבהנבראים העיקריים אשר מאחר התיקון דמעשה בראשית והלאה וכו' והרי הוא הכל בגזרה מאז ומקדם ומסוד המחשבה הנעלמה העליונה כנ"ל. כי כן ראה רצונו ית"ש ומחשבתו העליונה שם. להוציא ע"י כ"ז את כל הכחות דהגבורות תקיפין מן הכח אל הפועל ולגלויים היותר אפשרי ע"י הנבראים עצמן. שהוא ע"י כל מעשיהם ותהלוכותיהם. וע"י כל המאורעות כולם שעובר עליהם הן בעולם הזה והן לאחר מיתה שהוא כל הדינים והעונשים אשר בעולם הנפשות עד עת התיקון דתחיית המתים. כי בכל זה יצא כל הכחות דהגבורות כולם לגלויי היותר אפשרי ע"י הנבראים עצמן. ככל הצורך לתכלית הנועם והזיווה ודטוב העתיד. שהוא ע"י הגבורות הנמתקים. והנה נעשה מיתוקם ע"י כל אותן המאורעות עצמן. והרי יעשה ויתגלה כל טוב הצפון העתיד. בסבת הנבראים גופה וככוונתו וכרצונו ית"ש בכל בריאת עולמו"

[ובביאור קצת עניין "נורא עלילה", שאלתי את מו"ר רבי משה שפירא זצ"ל, אי דבר זה שייך לעניין ידיעה ובחירה, והשיב לי שלא, אלא "נורא עלילה" עדיין שייך בתוך מערכת הבחירה, שהקב"ה שם את האדם במצב שככל הנראה ייכשל, אבל אין הדבר מוכרח, ואכמ"ל].

ג.

רחל אינה הסיב לנישואי לאה, אלא בעלת הזכות

נמצא יסוד מוסד דעיקרי הדברים בעולם אינם במקרה, אלא הכל הוא חלק מהסיבות שסיבה החכמה העליונה להגיע לדברים אלה.

ולפי זה נאמר, דאם לאה היא אחת מארבע אמהות, ושמןנה יצאו רוב כלל ישראל, ברור הדבר שלא יצא דבר זה במקרה, וטעות לחשוב שאם רחל לא היתה נותנת הסימנים לא היתה לאה נישאת ליעקב, אלא ודאי שלא היתה מיועדת ליעקב מששת ימי בראשית. וצרף לכאן את דברי האר"י (שהארכנו בו במאמר הנ"ל) שעיקר הזיווג של יעקב היא לאה.

אבל מגלגלים זכות ע"י זכאי, ורחל היא זו שזכתה להיות זו המוסרת נפשה בכדי שדבר זה יצא לפועל כפי שיצא, וממילא זוכה היא שתפילתה תתקבל בזמן הגלות, כלשון חז"ל במדרש איכה הנ"ל. אבל, וכאן היא עיקר נוקדת החידוש: לו יצויר שרחל לא היתה נותנת הסימנים ללאה וכי יעלה על הדעת שלא לאה היתה נישאת ליעקב עכ"פ? הרי אין דבר זה במקרה אלא הוא מרשי הבריאה! אלא שהיה הדבר מתגלגל בדרך אחרת, שעל ידי מידת "נורא עלילה על בני אדם" לאה היתה נישאת ליעקב.

ולפיכך יש ליישב דהוה מה שטענה לאה לרחל: ודאי זכות גדולה נפלה בחלקך שמסרת הסימנים והקרבת מעצמך לדבר זה, אך מאמ לא

את זו שגרמת לנישואין אלו! וגם בלעדיך היה הדבר יוצא אל הפועל לפי שכך הוא רצונו יתברך. האישות של לאה היא לא בגלל רחל, אלא היא בזכות רחל. וא"כ מעתה יש ללאה טענה "המעט קחת את אישי", זו אישי הראוי לי, שהרי נישאתי אליו, וא"כ אם יש חסרון באישות בגללך, יש כאן טענה. ורחל מקבלת טענה זו.

ונראה נכון, ויש עוד להאריך בזה.

ד.

כל זיווג בעולם אינו בסיבת השדכן

ובאמת, שדבר זה הוא נכון לגבי כל שידוך ואישות בעולם, מי שמזווג זיווגים הוא הקב"ה לבדו, וכל השדכנים והמסייעים הרי נוטלים חלק בזכות זו להביא להקמת בית בישראל, אבל הם אינם הסיבה לזיווג. וזה נראה עיקר המסר של המדרש הידוע בריש פרשה זו (ב"ר סח, ד):

"מטרונה שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו לכמה למים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, אמר לה לששת ימים, כדכתיב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו? אמר לה הקדוש ברוך הוא יושב ומזוג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני אשתו של פלוני לפלוני, ממונו של פלוני לפלוני. אמרה לו ודא הוא אמנותיה? אף אני לכולה לעשות כן, כמה עבדים כמה שפחות יש לי לשעה קלה אני יכולה לזווג. אמר לה אם קלה היא בעיניך קשה היא לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף. הלך לו ר' יוסי בר חלפתא, מה עשתה נטלה אלף עברים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות שורות, אמרה פלן יסב לפלונית ופלונית תסב לפלוני וזוגה אותן בלילה אחת. למחר אתון לגבה דין מוחיה פציעא דין עינו שמיטא דין רגליה תביא, אמרה להון מה לכוון? דא אמרה לית אנא בעי לדין, ודין אמר לית אנא בעי לדא. מייד שלחה והביאה את ר' יוסי בר חלפתא אמרה לו לית אלוך כאלקכון אמת היא תורתכון נאה ומשבחת, יפה אמרת, אמר לא כך אמרתי לך, אם קלה היא בעיניך קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף".

ועיין מה שכתב המהר"ל בביאור המדרש (באר הגולה הבאר הרביעי), וז"ל:

"עוד יש לך לדעת, כי אין זיווג האדם טבעי רק הוא מן הש"י החבור והזיווג. לכך באיש ואשה יש שם י"ה היו"ד באיש הה"א באשה, לפי שהוא יתברך מחבר אותם ואין בזה הענין הנהגת הטבע, רק כי הוא פעולת הש"י, ולכן אין דבר זה נכנס בהנהגת הטבע ופ' זה נכון מאוד גם כן. ודבר זה שהוא החבור הפרטי הוא ענין נפלא, ורמזו אותו חכמים (סוטה ב.) קשה זיווג קריעת ים סוף שנאמר מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות, היחידים הוא חבור הפרטים והוא דומה שמוציא אסירים, והוא קריעת ים סוף שהוציא את ישראל מתוך הטבע הכולל שקרע להם הים שהוא טבעי. וזה ה"י סוף ותכלית גאולת מצרים שגאלם מתוך הטבע הכולל, ובשביל שמזווג לכל א' זיווג הראוי לו, ובמה שהוא פרטי זה הוא מחולק מאחר והשם יתברך מאחד ומקשר אותם, דבר זה קשה כמו קריעת ים סוף. כי קריעת י"ס היה מחלק ומפריד הים שהוא אחד וראוי להיות מחובר ביחד, והשם יתברך קרע אותו והפרידו, ואילו חבור איש ואשה ראוי שיהיו נפרדים כל אחד לבדו והוא יתברך מחבר אותם להיות אחד".

מתבאר שכל עניין הזיווג נעשה רק ע"י הקב"ה, וזה עיקר היסוד של מדרש זה.

ולפי הנ"ל שפיר אין רחל סיבת הדבר שלא נישאה ליעקב, אלא רק בגדר שלח שנתגלגלה זכות לידה.

נדרו של יעקב

פרק כח (כ) וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְנִבְגַּד לְלִבְשִׁי: (כא) וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אֲבִי וְיָחַד יִקְוָה לִי לֵאלֹהִים: (כב) וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עֲשֹׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ:

א צ"ב מדוע נדר יעקב נדר, ראשית - שהרי הקב"ה עצמו הבטיח לו שיהיה עמו, (טו) וְהָנָה אֹנְכִי עִמָּךְ וְשָׁמְרָתִיךָ כָּל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: ב שנית צ"ב, שלא היה בעולם שאדם נודר נדר, ויעקב חידש ענין הנדר, ומה נשתנה יעקב מכל הצדיקים והאבות הקודמים שעשה כן. ג מה המשמעות של נדר, שאדם הנודר להביא קרבן, או להמנע מדבר מסוים, לאסור איסור על נפשו, כל אלה הם חלים מיד, והוא ענין שמירת מוצא שפתים, אולם כאן הוא נדר התלוי בתנאי, ומדוע שייחשב נדר, או מה מעלה יש בזה. ד בלשון המדרש (ב"ר ע"א, ב) "מהו לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתך, יעקב פתח בנדר תחלה לפיכך כל מי שהוא נודר לא יהיה תולה את הנדר אלא בו, א"ר אבהו כתיב (תהלים קלב) אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, לאביר אברהם ולאביר יצחק אין כתיב כאן אלא נדר לאביר יעקב תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה. ר' הונא בשם ר' אידי אמר כתיב (ד"ה א' כט) וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה' וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה ולפי שהיו עסוקים במצות נדבה ועלה בידך לפיכך מבוך אומר (שם) ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל וגו' אלהי אברהם יצחק וישראל אינו אומר כאן אלא אלהי ישראל אבינו תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה. א"ר יהודה עוד מן אתרא לית היא חסירה וידרו ישראל אין כתיב כאן אלא (במדבר כא) וידר ישראל, ישראל סבא". הרי כאן ד' מקומות שתלו את הנדר ביעקב, וצ"ע מדוע תלו את הנדר ביעקב לאורך הדורות, הלא בפרשת מטות הרחיבה התורה דיני הנדרים ועניניהם, ומדוע תלו ענין זה בו.

והיה ה' לי לאלקים

הנה, דברי יעקב אבינו, חלוקים לשנים. חלק אחד הוא התנאי, וחלק השני הוא מה שנקבל עליו באם יתקיים התנאי. מעתה, עלינו לדעת עד היכן הם דברי התנאים, ומהיכן הם דברי הנדר.

ובביאור הפסוק 'ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים', נחלקו הראשונים. שיטת רש"י 'ושבתי' - כמו שאמר לי (פסוק טו) והשיבותיך אל האדמה: בשלום - שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה' לי לאלהים - שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרע, כמו שנאמר (פסוק טו) אשר דברתי לך, והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (שם יז ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו". הרי שפסוק זה הוא חלק מהתנאי עדיין.

אולם הרמב"ן כתב, "והיה ה' לי לאלהים - איננו תנאי כדברי רש"י, אבל הוא נדר, וענינו אם אשוב אל בית אבי אעבוד השם המיוחד בארץ הנבחרת במקום האבן הזאת שתהיה לי לבית אלהים ושם אוציא את המעשר. ויש בענין סוד ממה שאמרו (כתובות קי ב) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה". מבואר שזה אינו מן התנאי, אלא הוא הנדר, מה יעשה יעקב באם יתקיים התנאי. אלא שהוא תמורה שבאמצע פסוק יחלק הדברים, ש'ושבתי בשלום אל בית אבי' יהיה חלק מן התנאי, ואילו והיה ה' לי לאלקים קיום התנאי. נראה פשוט וברור, שפסוק ושבתי בשלום כבר אינו מן התנאי. אלא הוא ייעוד הדברים, שכאשר ישוב בשלום אל בית אבי, אז יקיים נדרו, ומהו נדרו, והיה ה' לי לאלקים וכו'. כך משמע לי גם לשון "אם אשוב אל בית אבי", שהוא אינו חלק מתנאי הנדר, אלא הוא קביעת זמן קיום הנדר.

ג' תנאים וכנגדם ג' נדרים

מעתה, נראה, שלשיטת הרמב"ן הם ג' תנאים וכנגדם ג' נדרים. ג' התנאים הם: א. אם יהיה אלקים עמדי; ב. ושמרני בדרך הזה; ג. ונתן לי (לחם ובגד). אולם תיבות ושבתי בשלום, הם קביעת הזמן לקיום הנדר, כלומר, עד היכן צריכים התנאים להתקיים בשביל שיתחייב כנגדם קיום נדרו. וג' הנדרים הם: א. והיה ה' לי לאלקים; ב. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים; ג. וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך.

וג' הנדרים מכוונים זה כנגד זה. כנגד התנאי 'אם יהיה אלקים עמדי', שהכונה בזה שתהיה השראת השכינה עליו, למרות שיצא לחוץ לארץ (שע"ז הרמב"ן) שהוא מענין 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה', נדר שבשובו בשלום 'והיה ה' לי לאלקים', היינו שיעבדו בלב שלם עד שיהיה ראוי להשראת השכינה עליו, והאבות הן הן המרכבה, וזכה יעקב למעלה תירה על אבותיו, שנקרא 'אל' לומר שהוא אל בתחתונים (עיי' מגילה יח). היינו שמה שחלם שה' נצב עליו יתקיים באופן השלם בשובו בשלום.

כנגד התנאי 'ושמרני בדרך הזה', נדר 'והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים'. ניתן להבין זאת בכמה דרגות זו למעלה מזו. ניתן להבין שטעם בנין הבית, בכדי שהבאים להתפלל ולעבוד שם את ה', יהיה לחם בית בנוי, ובכך יהיו שמורים מן הפגעים כגשמים וחיות רעות, היפך ממה שאירע ליעקב בבואו להתפלל שם, שהוצרך ללון ונתיירא מחיות רעות. כך גם משמע ברד"ק שטעם הבית הוא לשמור הבאים להתפלל שם. גם ביצחק מצאנו שהתפלל שם, כדאי בספר הישר, שהלך עם רבקה להתפלל שם שיוכז לצאצאים. נמצא שכנגד השמירה בדרך, יעשה שמירה לבאים בית ה', וזה ענין כנגד ענין. ביתר עומק, הנה ביעקב נתחדש ענין 'נסיכים', מה שלא היה באבות הקודמים. ולהלן בפ' וישלח נאמר (בראשית לה יד) וַיָּצֵב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בְּמִקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֱתוֹ מִצְבֵּת אֲבֹן וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַּק עָלֶיהָ שָׁקֶן: ועיין אבן עזרא ורמב"ן שם, שהכונה למצבה הזאת ששם מראשותיו. גם בנה שם מזבח לקרבנות, וגם קרא שם המקום 'בית אל', שמה מבואר שאין הכונה 'לבית אלקים', שיבנה שם 'בית' ממש, אלא שיעשה שם פעולות שיגרמו שבעתיד יבנה שם בית לה'. היינו שמצד הניסיונים נתעלה המקום לדרגה גבוהה שמה שקראו יעקב בשם 'בית אל', הוא ממש בית אלקים, למרות שעדיין לא היה בית בנוי בחיצוניות. והנה ענין 'בית' של אדם, ומזוזה על פתחו, משמרתו בבואו ובצאתו, כמו שדרשו על הפסוק ה' ישמר צאתך ובואך, כי המזוזה בפתחו והשמירה על האדם המקיים את המצוה הזאת, גורמת שהשמירה תתלוה עמו באופן שיוכל לשוב לביתו ובביתו בפרט. נמצא שהשמירה בדרך היא מצד שיש 'בית' שצריכים לשוב שמה, וזהו ענין דברי יעקב, שמאחר שישמרנו בדרך, אם כן המצבה היא בגדר 'בית', והיא גם המזוזה על פתחו, שבכך מתלווה אליו השמירה העליונה עמו. בדרגה עמוקה יותר, הנה יעקב יצא לבנות את בית ישראל, והבן קרוי כך מלשון אבן, והמשפחה נקראת בשם 'בית', 'בית אב לראובני', 'שה לבית אבות'. הנה יעקב שנטל כמה אבנים נתחדש מזה אבן אחת. היינו בית שלם, לכן אם יזכה לשמירה בדרך, ואכן יתקיים הענין של האבן הזאת, הנה יטול את המצבה הזאת וישים אותה לראש פניה שממנה ייוסד בית לה', ויגרם שיהיה שם מקום עבודה קבוע לשם. אכן לא נתקיים בו בפועל, אולם היה זה זכריעה לדורות, שלעולם היה לעם ישראל בית לשמו, ולבסוף גם במקום המקודש הזה.

כנגד התנאי השלישי, 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', נדר 'וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך', היינו שאם יספק לו צרכיו בשעת דחקו, שאינו בסמך על שולחן אביו, ולא במקום נכסים וכדומה, הוא יספק צרכים לעוסקים במלאכת שמים. ובימינו יהיה ישיבת שם ועבר, והיו גרים רבים שנשארו מימי אברהם ויצחק, ולהם יספק צרכיהם והם יעסקו במלאכת שמים.

נמצא, שהם ג' תנאים, כנגד צרכי הגשם, וסיפוק צרכיו, הבטיח גשמיית, מעשר. כנגד החלק של הרוח שהיא השמירה, ושלא יפחד, הבטיח לעשות מקום שניתן לבטוח בו על ה', הוא בית אלקים. כנגד החלק הרוחני, כנגד הנשמה, שהיא תזכה שיהיה אלקים עמו, הבטיח שלא להסיר השכינה מעמו כל ימיו.

אולם אליבא דשיטת רש"י ש'והיה ה' לי לאלקים' הוא חלק מהתנאי, צריך ביאור מה פשר הנדרים לעומת התנאים.

והנראה בזה, שלשיטת רש"י התיבות 'והיה אלקים עמדי', אינו חלק מהתנאים, אלא שהוא התנאי הראשי, שיהיה אלקים עמו, ואחר כך פורט ד' דברים שבהם מתנה ומבקש שיהיה אלקים עמו. המה: א. ושמרני בדרך הזה; ב. ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש; ג. ושבתי בשלום אל בית אבי; ד. והיה ה' לי לאלקים. וכנגדם פורט ב' נדרים: א. והאבן הזאת אשר שמתי יהיה בית אלקים; ב. וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך.

נראה להסביר את המידה כנגד מידה, כך: התנאים חלוקים לב' סוגים, גשמי ורוחני, החלק הגשמי הוא השמירה מהסכנות והמזיקים, וצרכיו. החלק הרוחני הוא, שלא ילמד מדרכי הרשע, ויהיה ביתו ומשפחתו שלמים וראוים להשראת השכינה. כנגד ב' אלה הוא מתחייב ב' דברים, רוחני וגשמי, הרוחני הוא שיקים מצבה ויעבוד את ה', והחלק הגשמי שיעשר כל דבריו.

והנה, חז"ל דקדקו כפל הלשון עשר אעשרנו, שנתן ב' מעשרות (עיין כתובות ג. וב"ר מ"ד, ע"ד), יש כמה שיטות איזה ב' מעשרות נתן, האם נתן חומש, או שנתן מעשר ראשון ושני. נראה לומר, שב' חידושים חידש יעקב בבחינת המעשר. א. שאברהם נתן מעשר, אולם לא מכל אשר לו, רק מממון שהגיע לידיו בדרך נס, ועל המתנה הנוספת שקיבל, עישר מזה. אולם על הרגיל לא היה מעשר. יצחק חידש מעשר מגידולי קרקע, שגם זה אינו 'רגיל' אלא כמתנה מחודשת ולכן מעשר ממנה. אולם גם אצל יצחק היו נסים גדולים בגידולי קרקע שלו, כמו שאמרו וזרע ויוצא ויוצא בארץ והיה בשנה ההיא וכו', שהיא ארץ קשה ושנת רעב וכו' ומכל מקום העלה מאה שערים. יעקב חידש 'מעשר מכל', היינו שכל מה שמקבל הוא בלתי רגיל, ולכן כל דבר הוא מתנת ה', ומפרישים חלק להודיע שממך הכל ומידך נתנו לך, שהכל מתנת ה'. ב. עוד חידש, שמלבד המעשר הראשון, שהוא על עצם הנתנה, יש מעשר נוסף, שהוא כתורה והודאה לה'. היינו שיש ב' סוגי נתינות, יש נתינה מצד החובה, שה' ככהן ולוקח חלק, ויש נתינה מצד השמחה, ושמחת בכל הטוב. כמו מעשר ראשון ומעשר שני, שמעשר ראשון הוא כעין חובה, שנתן מס למלך ומפרנס את משרתיו - שבת הלו', ומעשר שני הוא לשמחה לפני ה', וגם בשנים שהם מעשר עני, הרי זה מצד שמחה, שאם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך. ענין זה הוא כנגד ב' התנאים, שהרי ביקש ב' תנאים גשמיים, ושמרני בדרך שזה שמירת גופו, ותנאי שני סיפוק צרכיו. כנגד שמירת גופו, שצויה מלאכיו לשמרו בדרך, יתן מעשר ראשון, לפרנס את משרתי המלך העובדים לפניו, היושבים ועוסקים בתורה. כנגד סיפוק צרכיו, יתן מעשר נוסף, או כעין מעשר עני, לשמח את מי שאין לו, או כעין מעשר שני, לשמח לפני ה', היינו להקריב מהם קרבנות וכדומה. כללו של דבר, לפנינו ב' מעשרות כנגד ב' התנאים של הנדר.

מעתה נבוא גם אל ב' התנאים הרוחניים, והנדר כנגדם. הלא הנדר הוא שאת המצבה יקים לבית אלקים. לפנינו בפרשת וישלח לא מצאנו שבנה שם בית, אולם הקים שם מצבה ונסך עליה נסך ויצק עליה שמן. סוג עבודה זו, לא נמצא בשום מקום, רק בבית המקדש שצאנו, שמלבד הקרבנות היו מביאים יין לנסך, ומנתה שצקו עליה שמן. ענין זה הוא גם דומה לבית, כי בבית מצוי יין ושמן וסלת, כלומר, שמעשי יעקב גרמו וקידשו את המקום, שיהיה ראוי להיות בית אלקים לעתיד לבוא, ובכך נעשה המקום ראוי לתפקידו להיות כבית.

אולם נראה בעומק, שהיין והשמן הם כנגד ב' התנאים. התנאי הראשון הוא שישבו בשלום ולא ילמד מדרכי הרשע. ענין זה נמשל ביין, כי היין ישמח לבב אנוש, ומצד שני הביא יללה לעולם. היינו שהיין נצרך מאד, אולם מצד שני מסוכן מאד. כעין זה היה כניסת יעקב לבית לבן, מחד גיסא היה נצרך לכן להקים שבטי ית' עדות לישראל, ומצד שני היה מסוכן מאד. לכן בשבוע בשלום ינסך יין על המצבה, להודות על שנכנס בשלום ויצא בשלום. כנגד שמירת משפחתו, באה יציקת השמן. כי הנה עתה בצאתו לחרן יצק שמן על ראשה, וזה, כי כל הליכתו עתה 'בדרך הזה', להקים את בית יעקב, ולכן יצק שמן על ראש האבן שנעשתה אחד, שהאבן הזאת באה ללמדו שיהיה בנוי אבניו 'בית' הנה. שכן השמן מורה בכל מקום על הכחמה, גם על צרכי הבית, כי כל צרכי הבית כמאור ומאכל הכל נעשה בשמן. זהו ענין השמן, שמורה שאכן כולם יהיו מאוחדים תחת שמן אחד.

מדוע נדר

והנה, הובא לעיל דברי המדרש שכל הנודרים תלו עצמם בישראל סבא, ושאלנו מה החידוש הגדול בנדר יעקב, ומדוע אכן נדר, ומדוע נוקטים חז"ל בביאור 'לאמר' שיהיו נודרים בשעת צרה.

ונראה לבאר, וחלקו ידוע ופשוט. המקובלים גדרו שמידת יעקב היא 'תפארת', דהיינו, שאברהם מידתו 'חסד', ויצחק מידתו 'פחד' וגבורה, ומידת יעקב תפארת.

נסה לבאר באופן פשוט כפי דרגתי והבנתי. הנה במשנה באבות (ב, א) "רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". וב"רמב"ם שם, שיש מידות שהאדם מפואר בהם, אלא שבני אדם אינם מפארים אותן, ויש שבני אדם מפארים אולם איננה נובעת ממעלתו ותפארתו של האדם, אולם מידה שהיא ממוצעת גם הוא מפואר בהם, וגם בני אדם מפארים אותו בזה.

מאחר שהיו אברהם ויצחק נהוגים במידותיהם למעלה מדרכי בני אדם, גם זכו להנהגה למעלה מדרך אנוש, שאברהם נעשו לו נסים גדולים ומפורסמים כהר, שהיה ניכר לכל באי עולם, כלית יצחק, ומלחמת המלכים, וההצלה מפרעה ואבימלך. גם יצחק בעיניו היה ניכר שהוא מלא ברכת ה', וכל ממונו מתרבה ביותר, באופן שיצחק לא עשה כלום, רק ביראת ה' כל היום, היינו שכל המאורעות כולם רצונו ית' ובטחון גמור בו, ולכן לא היה עושה מאומה אלא הכל נעשה סביבו, והכל מתברך סביבו באופן נעלה, ואין עוד מלבדו, ולכן נתברך כל סביבותיו. כי לא היה מידת הדין סביבותיו, כי כל סביבתו נשערה מאד, והיה הכל מכוון גם כפי מידת הדין. אולם יעקב, דמות אדם במרכבה, באה ללמדנו, שהיא דרך לרבים, היינו שלמרות שיי"ב שבטים לו, וכל אחד תכונה אחרת לו, מכל מקום כולם שייכים לדרגת אדם, וכולם יכולים להשיג עבודת ה' מעין זו.

עבודה זו היא ממצעת בין מידת החסד למידת הפחד. כענין שהקשה המסילת ישרים כיצד מתקיימים ב' המידות הללו, וביאר שאם חטא אדם, הנה מידת החסד דורשת שיקבל שפע חסדו וטובו ית' למרות חטאו, ואילו מידת הדין מקטרגת עליו, וכל האומר שהקב"ה ותרן יותרו מעיו או חייו, אלא שמאריך אפיה וגבי דיליה. היינו שבעת שמתעורר על האדם מידת הדין מצד ענין אחר, שבו ומתעורר גם הענין הקודם, ונבדק האם הוא עדיין ראוי לחסד או לשבט.

זהו שבאו ללמדנו ביעקב בצאתו מחרן. שהנה מחד גיסא מידת הדין מקטרגת עליו, והראיה לכך רדיפת עשו, ואין יסורים בלא עון. למרות שהיה צריך ליטול את הברכות, מכל מקום מידת הדין היתה מטרגת על שסר ממידת אמת ליעקב, ועל נטילתן מעשו במרמה, וארכו הימים בזה עד שהסכים שרו של עשו על הברכות, אולם עתה הוא שעת הקטרוג.

ובשעת קטרוג צריכים אחד מב' דברים, או להרבות זכויות, או למעט קטרוגים. אלא שביצד ניתן לחדש זכויות בזמן קצר, זהו שחידש יעקב אבינו, שנודרים בשעת צרה, היינו שעצם הנדר הוא כעשוי, ובוה נתרבו הזכויות, וכאילו עשה את האמור. אולם גם מידת הדין מסכמת לכך, כי קבלת נדר, פירושו שמחייב עצמו בעונש אם לא יעמוד בכך ולא יקיים. נמצא שמידת הדין גם היא מקבלת חלקה, ואפשרות לעונש באם לא יקיים. זהו 'לאמר', שעל פי פשט הכונה שהתנה תנאים, כי הנדר הרגיל הוא בלא תנאי, רק לאסור את נפשו בהתחייבות, אולם יעקב חידש ש'לאמר', שפורט בשפתיו תנאי הנדר, ובכך מגביר זכות, והזכות היא רק באם היא אכן מסייעת להנצל מהמקטרג. אולם חז"ל גדרו בזה גם, שהוא לאמר לדורות, היינו שהתורה מבארת לנו איזוהי דרך ישרה שיבור לו אדם.

והנה, בשעת הנבואה נזכר שם יקוק, 'והנה יקוק נצב עליו ויאמר', אולם בשעת הנדר אמר 'אם יהיה אלקים עמדי'. יש מקום לומר, שהנה יעקב יצא לחרן מצד ב' דברים, מצד הקמת משפחתו וכצויו אביו, או מצד בריחה מעשה כדברי רבקה. הנה בחלום הודיעו שיהיה עמו ויקים משפחתו, אולם על ענין הבריחה מעשו לא נתבאר הענין, ולכן נדר נדר. כך גם משמע בפי וישלח לגבי קיום הנדר (בראשית לה, ז) וַיֵּן שָׁם מִצֶּבֶת וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהִים בְּרָאָהוּ מִפְּנֵי אָחִיו: שהנדר הוא מצד הבריחה מעשו, ושם היה צריך זכות להנצל מן הקטרוג.

ועיין אלישיר שהבחינו בדבר, ומבאר באופן משלים לענין, שאכן ההבטחה היתה מצד מידת החסד, אולם יעקב חשש ממידת הדין, ולכן נדר באופן שגם מידת 'אלקים' תסכים לכך. זהו שביארו לנו חז"ל (ברכות ד.) שהקשו, שמח גיסא ה' הבטיחו אנכי עמך, ומאיך בלכתו לקראת עשו וירא יעקב, וביאר רב דימי בשבט ש'שמה יגרום החטא'. חשש זה הוא גם עתה, שחשש מהמקטרג, ולכן נדר.

מעתה מובן מאד, שאכן נתחדש כאן נדר גדול, שניתן להרבות זכויות מצד ההבטחה וההתחייבות לבד, ונחשב לפני המקום כעשוי. כך שגם מידת הדין תסכים. זהו ענין תפארת, שמהלך גם במידת החסד וגם במידת הדין.

וארטים לפרשת שבוע

כח י. ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. הטעם שכפל הכתוב גם **ויצא וגם וילך**, הוא היה מספיק כתוב ויכל יעקב חרנה? וי"ל כיוון שבסוף הפרשה הקודמת הוצא יעקב ע"י אביו ללכת לחרן (כח ב) וע"י אמו הצטווה לצאת מבאר שבע (כא מן קום ברח לך). לכן כתב כאן קסיים ב' שמועות, אם קיום מצוות אביו וגם קיום מצוות אמו. ברכת פרץ. וע"ע ברש"י כאן.

שם. פרש"י וילך חרנה יצא ללכת לחרן. כלומר שהוא תכנן ללכת לחרן, ולבסוף כידוע הוא חזר בו, והלך ללמוד אל שם ועבר למשך ארבע עשרה שנה. ושנאלת השאלה מעיקרם מאי קא סבר ולבסוף מאי קא סבר? וי"ל דהנה פקדושינן ט"ט. כי דעת בסדר של תלמוד תורה. ילמד תורה ואח"כ ישא אישה, והשנייה, ישא אישה ואח"כ ילמד תורה. ואמרין בגמ' דלא פליגי הא על וזה להו. והביאור הוא כן (ע"פ ר"ת שם) לבני ארץ ישראל שעשירים הם, ישא אישה ואח"כ ילמד תורה, כי יכול ללמוד בנות. משא"כ לבני בבל שעניים הם ואין יכולים ללמוד אחרי התחנה, כי יש להם עול פרנסת משפחתם, דינם הוא שילמדו תורה ואח"כ ישאו אישה. וכעת וכל כפתור ופרח. כי הרי כשיעקב יצא הוא היה עשיר, והכל קודם הלא ילשא אישה כמנהג אח"כ, ובאמצע הדרך הוא נקלע לעימות עם אליפז והוצרך לתת לו את כל רכושו, ואי"ל הוא נהיה עני, ואז חזר בו, כי עני קודם לומד תורה ורק אח"כ נושא אישה. והוא חכם קודם לומד תורה, ורק אח"כ הולך לבני ללשא אישה.

כח יא. ויקח מאבני המקום. אומרת הגמ' (חולין צא) אמר רבי יוחנן מאבני המקום וכתבו ויקח את האבן. (אמר רבי יצחק מלמד שנתקצבו כל האבנים וכ"א אומרת עלי ניחן צדיק ראשו עד שנתקצבו לאבן לאבן. ומה הטעם היינו צריכים לבאר כך הלא קודם אישה כמנהג אח"כ, הסתירה שלקח אבן אחת מאבני המקום, ומה הוכרח לו להוציא הכתוב מידי פשוטו? וי"ל דהנה מצוינו בע"ז מה במקום שאתה מוצא הר בידוע שיש עם עבודת כוכבים, ואי"ל איך יעקב לקח מאבני המקום ולא חשש לכעו"ס? וי"ל דמצינו בבית יוסף שהקשה על נס פל השמן מה היה הנס ביום הראשון הלא אז הספיק ליום אכל ותיך דהא היו צריכים לחשוש שטמא בהיטס אבל כיוון שראו שנעשה בו נס ע"י אנוני טמא שאין נס בדבר טמא ולכן הנס מועיל גם כן היום הראשון שלא היה אפשר להשתמש בו לולי הנס. ולפי"ז כמ"כ ביעקב אילו לא היה נעשה נס באבני המקום הוא לא היה יכול לשון עליהם מחשש ע"ז ורק לאחר שהיה נס התברר לו שאין בזה ע"ז ולכן יכול לישן עליהם. תכלית מרדכי.

כח יא. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. אומר רש"י ויהי ירא מחיות רעות. וקשה מדוע רק כאן היה ירא מחיות רעות ולא מצוינו בלד הזה בשאר היוצאים לדרך אלף האבות וכו'. וי"ל שבעת שזכבר מנע עשוי שרצה להורגו זה היה אחרי שהשבע את עשוי בשעת מכירת הבכורה כנאמר השבעה לי כיום וגו', והנה מסתבט שבעות (ול) איתא בשכחאד דע"ז בעל שבעה הנשבע וגם המשבע נענשים, והעונש על שבעה מבואר באבות ה' טוה היה רעה, ולכן חשש מזה יעקב. כתב סופר.

כח יא. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. יש לומר בטעם שיקח מאבני המקום משום שיעקב בא מחוץ לארץ לארץ ולא ידע אם כבר נכנס לארץ כי קצפה לו הדרך ולא ידע בדיוק היכן הוא אז הוא לקח מאבני המקום בבדי' לדעת היכן הוא והוא ע"פ הגמ' בכתובות ק"ב. ביה חנינא שקל אבנים ומצאן קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיוון ששקלן ומצאן כבדות אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל. דברי יונתן.

כח יא. ויצא שמן על ראשה. כאן תרגם יונתן בו עזיאל שהוא צק שמן על ראשה. ואילו לקמן בפרשת וישלח לה יצא שמן ויצק עליה שמן שם תירגם יונתן בו עזיאל שצק שמן ויש. ויש לעיין מדוע שם כתב שמן זית וכאן שמן רגיל? וי"ל, תירץ רבי דוד, לפדא, שבתחילה רדף אליפז במצוות אביו ללכת אל יעקב ואז הוא לקח את כסף ולא השאיר לו כלום ולכן לא היה ליעקב מאומה ואם היה לו שמן אז זה היה שמן משמים ולא שמן זית. משא"כ בפרשת וישלח שיעקב כבר התעשר מאוד מכל עבודתו אבל לבן אז כבר היה לו שמן מזויתים. ולכן שם פירש התרגום יונתן שמן זית.

כח כא-כב. ושבתו בשלום אל בית אבי וגו' וכל אשר יתנו' לו עשר אעשורנו. אומר רש"י בשלום מה הטמא, ולכאורה קשה מנלן לרש"י הא, הא בפשטות בשלום הוא בשלום ושלווה, וי"ל דאיתא בכתובות כ'. המבזבז לא יבזבז ויתן מחומש דכתיב עשר אעשורנו. שני עשרונים שהוא חומש. אולם איתא דזה הכל כשלא חטא אדם אטם אז חטא או חטאה בצדקה פרוק ויתן יותר מחומש (ומבא בגמ' שישכר אגרא דפרקא קפא) ואי"ל זה מה שאמר רש"י בשלום מהטמא ואז אני אתן רק מעשר, כי בלא"ה אני זקוק לתת יותר מחומש. בני דוד.

כט א. וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. בתחילת הפרשה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ולא כתוב וישא יעקב רגליו, כי מתחילה יצא מארץ ישראל לחו"ל לאט כדי היוצא מבית הכנסת שנפסק שלא יפסע פסיעה וסה, אמנם איתא בברכות ו: דלא אמר אלא לצאת אבל להיכנס מצווה לרוץ, ועי"ש במהרש"א שביאר שהכוונה היא לצאת כדי להיכנס לבית מדרשו מצווה לרוץ. ולפי"ז כאן כששמע יעקב את ההבטחה והשיבותיו אל האדמה הזאת אי"כ מצווה לרוץ כדי למרר את חורונו לארץ לכן וישא רגליו וילך ארצה בני קדם. חתם סופר.

כט ה. ויאמר להם היצדעת אם לבן בן נחור. לכאורה הפסוק הזה לא מסתדר כי נחור לא היה אבא של לבן (ב"ר מ"ט א) ואומרים שכשאדם מזכיר שם של רשע צריך לקללו. וכן מצוינו שכשרב הזכיר את נובוכדנצר צריך שחוק טמאי (ירקבו עצמותיו), ואם כך איך יעקב יכול לומר בן בתואל היה צריך לקללו שהרי בתואל רשע גמור היה (מדרש אגדה כ"ד), וכן הזכיר את הסבא נחור שלא היה כ"כ רשע. ועי"ל ע"פ הרמב"ם שפוסק כי אדם צריך לכבד את אביו אפילו שהוא רשע. ובתואל היה אביו של רבקה אם יעקב וכיון שנזכר בכבודו לא הזכירו כלל כדי לא לקללו והזכיר את נחור הסבא. תפארת יונתן.

כט ו. ויאמר הן היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. וקשה האם הם לא ידעו שעוד היום גדול שהוא הוצרך לומר להם ד"ז? וי"ל שביים הקודם היה השקיעה הייתה מוקדם כמו שמובא ברש"י כי בא השמש, ואי"כ הם חששו לרעות הצאן אולי גם היום זה יהיה כך. כל אמר להם עוד שעות הימים גדול, ואתמול הוקדמה השקיעה. החכם רבי אברהם שעוניש.

כט ט. ורחל באה עם הצאן אשר לאביה. מה הטעם התורה ציינה את הצאן אשר לאביה, למה חשוב להציג שמדובר בצאן אביה? וי"ל ששבואר בב"מ ה: דסתם רועה פסול לעדות דסתמיה גזלן, כי הוא מרעה בהמותיו בשדה אחרים, ומסקינן שדבבתמא אחר לא חיישינן והנה מבואר בב"מ ז: דבנו נחשב כאחר (אמנם הקטן הוא מחלוקת שם) ולכן הוצרך לזה בשביל שלא נאמר שהיה גזולתי.

כט יא. וברש"י הריבז בכל היספור של אליפז שרצה להרוג את יעקב במצוות אביו, אי"ל יעקב קח את רכושיו ואמור לאביך שהרגתי בני, ע"כ חשוב כמות. וקשה איך רצה הריגה ממש, וי"ל ע"מ דאיתא במדרי"ר פרשה סה. מפני מה חזק ענינו של יעקב ח"י"א כדי להעביר את הברכות ליעקב. וח"י"א כיוון שבעת העקידה הברכה בשכינה וכתוב כי לא יראני האדם וחי, עשה אותו בקב"ה סומא וסומא חנש כלמט. ואי"ל מה שאמר יעקב לאלפז, הרי גאון רוצה להרגני בגלל שהוא סובר שגנבתי לו את הברכות סימן דס"ל כהטעם שיצחק התעורר בגלל שהסתכל על השכינה, ולא בגלל שצריך להעביר לו את הברכות. אי"כ מבינו דס"ל דיעקב התעורר משום ש"לא יראני האדם וחי" וסומא חשוב כמות, וה"נה ע"כ חשוב כמות, לכן לשיטתו די שתקח את כספי ואתה צריך להרוג אותו.

כט יד. ויאמר לו לבן אן עצמי ובשרי אתה. יש לבאר כפל השלשן עצמי ובשרי? יש דהא ל"ה שלושה שותפים באדם. אלא מולי העצמות, האם מולידה בשר ודם. ואי"כ נמצא שהקורב מצד האב נקרא עצמו מלשון עצמות, ומצד האם נקרא בשרו. והנה לבן היה קרוב מצד האב, כי לבן נדו ש נחור ויעקב נדו ש אברהם ומצד האם כי לבן היה אח של רבקה, לכן אמר עצמי ובשרי אתה. קול אליהו.

כט כה. ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה. מקשה ע"כ רש"י ואפי' קל שבקלים אינו אומר כן, מתוך שר"י עשה כן בשביל להבדיל תולדותיו. ויש להקשות מהו ה' מתוך הלא אפי' קל שבקלים בשר ודם. אומר כן? וי"ל שיעקב ידע שלבן הוא רשע ואם יחשוד שיעקב הוא צדיק ורצח להנישא לבנותיו בשביל להביא לעולם יב' שבטיים אז הוא בודאי לא יתן לו להולא להביא לו לעולם את בנותיו, והנה היה יעקב יודע ברוח קודשו שרק מרחל ולא חו"ו לו יב' שבטים ואיך מתגבר עליו הבעיה הנקראת לבן, מדברים כמורו בשפה שלו ואז לבן יראה שהוא מ'שלתי הוא לא צדיק תראה איך הוא מדבר ורק כך הוא יסכים להביא את בנותיו לו לאישה. וזה כוונת רש"י בשביל להביא תולדות דבר כך. אור לשמים.

כט כה. ויהי בבוקר והנה היא לאה. וברש"י אבל בלילה לא היתה אצל לאה, שהרי רחל גילתה לה את הסימנים. הגמ' בבי"ב מתארת בפרטות מה היה בפגישת יעקב ורחל: יעקב אמר לה שתינשלו ואי"ל רחל אבא שלי רמאי, ואז חילקו את לאה איתו, אי"ל יעקב איך בעיה אני מוסר לך סימנים כדי שלבן לא יוכל לרמות. והנה, אחרי שהכל היה סגור היה הלכה וגילתה את

פרשת וישא תשפ"ו

הסימנים ללאה. וקשה מאוד מה ההיגיון שלה ללגות את הסוד? ואם תאמר שפחדה מהבושה של לאה אז מעיקרא מה סברה? וי"ל, שהמחשבה של רחל בתחילה היתה ששאלה רחמי אבא אבל לא כ"כ בפרחוסיה. היא חשבה שהוא יביא אותה (את רחל) לחתונה ולאחר החתונה הוא יחליף את לאה בצענה ובכזה מקרה לא גם לא תתבייש כ"כ. אבל לבסוף אבא שלה "והחכם" והרמאי, גילה לכל העיר שהיה אבא וזה מה ששרו בתחנה היה אלא לא היה אבא. וכמ"כ וזה שאל כלים מכולם ואמר להם שיעקב נשאר בגלל רחל וכו', וכן אחרי החתונה כולם נעמדו מתחת הבית לראות ולשמור לאיד, ואז רחל ראתה שהיא התבזה בפרהסיא ועל כזה מקרה יעקב לא דיבר, לכן מסרה הסימנים. מר"ש שברדון.

כט כה. ויהי בבוקר והנה היא לאה. מסופר במדרש שבבוקר אמר יעקב ללאה רמאית בת רמאית, למה שיקרית אותי ולא גילית לי שאת לאה, ענתה לו לאה אני תלמידה שלך כי גם אתה אמרת (שיקרת) לאביך אנכי עשוי כבודך. וקשה מה טען לה, ומה ענתה לה אחריה שכן וי"ל הנה איתא שענינו אלה היו זכרות (מבכ"י) אמר הגדולה (לאה) לגדול (עשוי). וע"ז בכתב לאה כל הזמן שלא תעלה בגורלו של עשוי, וזה מה שאמרה לאה ליעקב, אלא אתה אמרת לאביך שהתורב הכבוד בגלל הטענה שכן שאלה הכבוד (במשל השופרות, ואי"כ אין לך טענה עלי, כי אתה ואני הגדולים. נפתלי שבע רצון.

כט לד. ותהי עוד ותגדל בן ותאמר הפעם ליהו אישי אלי כי ילדתי לו שלושה בנים וגו'. יש להקשות מדוע עד תנוה יעקב לא נשאו אליה, וגם שלא יתכן שיעקב לא נלווה לאשתו עד אז? וי"ל ע"פ המבואר בברכות מ: גז' עניין השדים ששד לאחד נראה ואומין, בלשונם נראה ומויק, לשלושה אינו נראה כלל, והנה כל עוד היו לה שני ילדים יעקב לא נלווה אליה לבד אלא רק עם הילדים כי לא היה אפשר להשאיר הילדים לבד כי יראה עליהם חשד ויכולים לפחד, כעת שנולדו להם שלושה ילדים היא יכולה לשחרר אותם לבד והיא תשאר לבד עם יעקב. כמ"כ דוד.

לא ל. ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלהי. יש להקשות מה הקשר בין הגנבת אליהו להלכת יעקב לבית אביו? וי"ל, אומר רבי תנחומי ע"פ חז"ל, ששאל מין את ר"ע מדוע אתם לא עובדי אליהו? היה תלמידים בטר רוב ורובם עמי"ם, ותיך לו רבי עקיבא שמוקדו הדין של רוב הוא מצוינו התורה "כבד את אביך" שהרי אביו הוא רק מדיו רוב, וכיוון שילפינן מהתורה אי"כ התורה אומרת לא לעבד אליהם. ואי"כ י"ל שזאת גופא היתה טענת לבן, היה אתה הולך לאביך לכבדו, ומי אמר שזה אביך, ע"כ מדיו רוב, אי"כ למה גנבת את אלהיו.

לא כד. אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. רע מובן, אבל טוב, למה לא? וי"ל דחטעם שרבקה היתה עקרה כי לבן אי"ל אחותו לא היה לאפרי רבבה. והקב"ה לא רצה שיאמר שוכתה להעביר בגלל אהבת הברכה. ואי"כ שפיר י"ל שלא ידבר עמו טוב - לא מדובשך ולא מעוקצך.

לא כט. יש לאל יד לעשות עמכם ער ואולקו אבנים אמר אצל השומר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע. רבים נתקשו כאן למה אמר אני יכול לעשות לך רע, רק אני לא יכול בגלל סיבה פלוגית ואלמונית, הרי חוסי"א היה יכול לעשות רע, אי"כ מה זה משנה מה חסידה בדיוק, הרי הוא לא יכול. וי"ל, אומר האמרי שפר, שכונות לבן הייתה שהוא עצמו מבלב לא יכול לעשות כלום, כי הקב"ה שמו השומר לך כי בלבד, אבל אני יכול לעשות שליח שיעשה לכם רע, ואני לא אענש ע"כ כי אין שליח לרע עבירה, ועוד שהקב"ה הזהירני לא לדבר איתך מטוב עד רע, ועל מלי דדיבור אין שליחות כי מלי לא מייסרין שליח.

לא ל-א. ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלהי. ויען יעקב כי יראתי כי אמרתי פן תגזול את בנותיך מעמי. רבי צבי חריף מבאר את המו"מ שהיה בין יעקב לבני ע"פ הפסוקים הנ"ל, הנה כתב במ"ב עזרא שירחל גנבה את התפרקים בשביל שלבן לא ישאל בתפרים באיזה דרך ברח יעקב. והנה לבן לא יכל להרע ליעקב כי הוא בדרך לכבד את חוריו ושליחי מצווה אליהם יניקוס, אמנם אז שייך רק ביעקב ומה עם שאר בני ביתו? וזה מה שאמר לו לבן ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך לקיים כיבוד אב ואי"כ למה גנבת את אלהי, הרי אתה שליח מצווה, ויען יעקב ויאמר כי יראתי פן תגזול את בנותיך מעמי כי להן אין מצווה.

לא נב. אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ומצבה. מדוע שהזכיר את יעקב הוסיף מצבה ולא הספיק לו גלו? וי"ל, אומר המהרש"ם ע"פ הרמב"ם (מלכות ט' ז'), דבן נח נהרג וידיון בעד אחד, אבל בישראל בענין ב' עדים, ולכן אצל לבן הספיק גל ואצל יעקב הוצרך גם מצבה.

מאמרי מוסר וספורים מענייני הפרשה

קבלה טובה בעת צרה

מצינו בפרשה שכאשר יעקב הקל לבית לבן הוא נדר נדר אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך וכו' ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לו. מכאן למדו חז"ל שראוי לדבר בעת צרה כדי להינצל מהצרה, כמו שאמרו במדרש רבה כאן: כתיב (תהלים סו) אשר פצו שדדו ודבר פי בצר לי, וא"ר יצחק הבבלי ודבר פי בצר לי שדדו מצוה בעת צרתו, הלא לאמר להלכות דורות כי שיהיו נודדים בעת צרתו, ומובא גם בתוס' חולין ב: וביארו דא"ר אבא דאסור לידור מ"מ בעת צרה מותר, וכיכ בשו"ע סימן ק"ע ס"ה. וכיכ חפצי חיים במהות שראל פרק לח: ונכון לנדרו איזה דבר אם יכונה הקדוש ברוך הוא שישומו כן המלחמה ולבוא אל ביתו לשלום דכתבתי וידר יעקב נדר לאמר ור"ל לאמר לעולם שידור בעת צרה כי גם יעקב ידע אז שהוא הולך למקום מסוכן מאד וכו' אבל כ"ז אם הוא משער בעצמו שישמור את עצמו אבל בלא"ה טוב שלא ידור כלל עי"ל. ובספר חסידים סימן תג: מי ששירי בצער אל ימהר ואל יקפץ בנדר אלא יחשוב תחילה שמתא יתחזק לכך יחשוב תחילה איזה נדר יקבל שלא יתחזק וכשיוכל לקיימו לך לחכם ויאמר מה שטוב בעיניך אקבל עלי והחכם יתן לו עצה הגונה שידור של שיוכל לקיים ונדר הגון לך הצרה דכתב טוב אלא תדור משתדור ולא תשלים וכו'. ומעין הצרה יחשוב כי שמא כלל הצרה בארץ שישחבו נדר מדה במדה. והטעם לזה הוא משום שאמרו צריכים לחיות בהרגשה שלא מגיע לנו שום דבר מאיתו יתברך, וע"י שאמרו מקבלים ע"י קבלה טובה שקשה לו הקב"ה מ"מ כנגד מיתון נותן לו כנגד זה מה שלא מגיע לנו. ואמנם כבר הורו שבזמננו שחלשו הדורות לא כדאי לנדר כלל אבל עי"פ רמ"ל לו קבל קבלה טובה בלי נדר וישתדל בכל דבר לא יאמר וקבלתי וכו' וישוע מצרתו. וכיכ בשבט מוסר פרק כ: יהא אדם זהיר מאד מאד שלא ידור אף בעת צרה. וכתב בספר החסידים א' ואמרו בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) הנדור פנקס פתוח עליו שמשים עצמו חסיד יבטל לקיימו. על כן שומר נפשו ירחק מהם פן י"ו יכשל בעון נדרים וכו', ואם רוצה לקבל עליו יאמר בלי נדר ואפילו הכי מצוה לקיימו כמו שכתב בספר שני לוחות הברית ז"ל מכל מקום הוא בכלל מצוה שפיתך תשמור ואל שורפא.

נביא כאן כמה ספורים ואנשים שקיבלו על עצמם קבלה טובה בעת צרה ונושעו. וראינו סיפור ידוע שסיפרה אותו אחת מנשות החסד ששמלת אוכל בבתי החוללים: עשר שנים הייתה עקרה. עשר שנים של תמדתות. ואז, "בליה" גשע וסוער, בעל הקל לישון, ואין נשאתי לבד. פתאום הגיע הנכד. "אלוקים", זקוקתי, עד מות אשתי ככה. בלי ילדים. יצאתי מהבית, עם שלוש קלסרים, כל הניירת הרפואית שהייתה לי מכל העשר שנים האלה. עזרתי ומארת לנהל: יתעצור לי יד הבית של הרב הכי גדול שאתה מכיר. "הנהגה אמר: הרב הכי גדול שאני מכיר הוא כמעט בן מאה שנה. אי שער אלו אנשים מכל הגלגלים. משה התעופף באים אליו. ביטח הקל לישון". ויאהו חסד. נגד כל ביתו של הרב שלמה זלמן אריהל. נגד כל הסיפורים הרב בעצמו פתח את הדלת ואמר: איך אני יכול לעזור? אני מתחילה לבכות ואומרת: 'כבוד הרב יש לי בית אבא, אבל אין לי ילדים עם אפי, תהיה חיותי של הרפואה שחורות ומשורר. "הנהגה אמר לי: 'צברת, כואב לי שכוואב כל. אני מצטער יחד איתך. אבל אלוקים לא חיבב לתת לי ילדים. הקב"ה לא חיבב לאף אחד שום דבר. לא חיבב לתת לי בריאות. לא חיבב לתת לי חיים, לא חיבב לתת לי ילדים, לא חיבב לתת לי פרנסה. הוא לא חיבב. "הייתי בחלם. אמרתי: יתת רב"ה ויכיר ויחשבוני לחזון הבית. אלה שאז הרב קרא לי שוב. הוא לחש משפט מדהים: 'הקב"ה לא חיבב כל. אבל אם את תעשי בשביל אנשים אחרים שיהיו שאת לא חיבב - נ"ו הוא יעשה איתך משהו שהוא לא חיבב, גברת נביא מלחמה לעשות משהו שהיא לא חיבב. היתה מחלוקת לתרום מומנה ומונה לשלם חולים במחלקות הקשות. ואז קורה המפתח. תוך קוץ נמר היא זוכה להחברך שלושה ילדים. היום כבר יש לה נדדים רבים.

הסיפור הבא אירע בעת האחרונה, ויצא א. הודי ריא שמים, ניסה לשלוח ידו לפרנסתו בתכנית סת"ם. הוא למד את המלאכה היטב, והחל לכתוב מגילות, דרכם של סופרים מתחילים. אולם הוא לא יתן בכבת יד נאה, ותוצרתו ידיו לא באמת כבשו את לב הסוחרים והמתעניינים, והוא נאלץ למכור מאד בזול, עד כדי שהפרנסה לא היתה בהתרחבה. ויצא יעקב הוא מבר של משפחת זקבן, אשר אחד מבניו, הרב מנחם אשר זקבן ז"ל, נמנה על קדושי מירון. כשהגיר י' יצחק לחנם, עליו המנה ז"ל הקפיד ביותר על אמירת ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב, עד כדי שלא היה אוכל אם לא ידע שיש תחת ידיו ברכון, ממנו ויכל לבד, באומרו כי ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב היתה נכונה בדקוה וידועה לפרנסה. ר' יצחק שמע את הדברים שהופנו בעומק לבו. הן הוא מתקשה בפרנסתו, וברצונו ללמוד מעשיו

הטובים של המנוח ז"ל, מצא הוא לעצמו את ההבדלה להתנדב בה. על אחר החליט כי הוא מקבל על עצמו לברך ברכת המזון בכוונה ורק מתוך ברכון, ובאין ברכון הוא כלל לא יאכל, עד שימצא ברכון ממנו יוכל לברך. כמה ימים חולפים, ור' יצחק מקבל החלטה נוספת, לקיים 'משנה מקום משנה מזל'. עד אז נהג לכתוב בביתו, ועכשיו הוא עובר לחדר סופרים, בו לכל סופר יש עמדה משלו, כאשר בחדר אחר כתובים: ז"ל כמה סופרי סת"ם. הוא מתחיל לעבוד במקום החדש, ובאחד הימים, כשהוא רוצה לישון וידע לישון את לבו, הוא מגלה שהברכה נשכח בביתו, טוב, הוא כבר יודע מה הוא עושה במצבים מעין אלה. הוא לא נוטל ידיו, עד שהוא מסדר לעצמו ברכון. הוא מסתובב בחדר הסופרים, מחפש ברכון אז סידור, אולם אינו מוצא. מחפש במדף עליון, בפניה הקפה, על די הכויר - אפס, אין ברכון שביבה! מה עושים כעניין? לישון ילדים ולאכול כשאין ברכון באופן? - לא בא בחשבון. הוא קיבל על עצמו לברך רק מתוך ברכון, והוא לא מוכן להסתער על קבלתו זו. ללכת הביתה רק ללכת להביא ברכון? נשמע לו מופרך, הוא מוסיף להסתובב בחדר ולחפש אחר ברכון, ואז אחד הסופרים מציע לו: כתבתי עברך את ברכת המזון כבת סת"ם מותר, לצורך מכירתו. הוא עדיין תחת ידיו. אני יכול להשאיל לך אותו, תוכל לברך מתוכו. כמובן, בכפוף רק מתוך ברכון, והוא לא מוכן להסתער על המגן עליו, לכל יתלכך חלילה. עד עורר קל: בוודאי, ר' יצחק ממחר לישון ידיו, אוכל את ארוחתו, נוטל את ידיו בימים אחרונים, מנגבם היטב, ובהיותו מופלגת מקבל את הקל לידיו. הוא מברך מתוכו ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב, ואינו יכול להתעלם מהעובדה כי הכתב נאה וממודר ביותר, לסופר הזה יש חוש אומנות של ממש, כתב היד שלו הוא כמו ציור מהמם! כשהוא מסיים לברך, הוא פונה אל הסופר, ומבקש להשאיר את הקל תחת ידיו לכמה ימים, כי הוא מבקש להתאמן באמצעות כתב היד הנאה. הסופר טוב הלב הסיים, בכפוף לשמירה מלאה וקפדנית על הברכות הכתוב ביד אמן. ר' יצחק מוותר את הקל אצלו, ומדי יום מקדיש שעות ארוכות לאימון כתב יד, כדי להגיע ליעד הנכסף: כתב יפה נאה, בדומה לכתב שניצב מול עינו. חולפים כמה שבועות, ובדומה היד של ר' יצחק משתפר פלאים. בעזרת הכתב שלפניו, הוא מצליח לשפר את כתב ידו במידה משמעותית, ועתה כתב ידו נאה ויפה, ומסתבר שגם 'היפך למבוקש יותר והיה שווה סכום נאה, הוא מתחיל לכתוב מגילה בכתב היד החדש והממודר שסיגל לעצמו, ואכן, המגילה הנכתבת נהדרת משל, כל רואיה מתפעלים ממנה. חולפים מספר שבועות נוספים, והנה יומוה ברוכה מתגבשת: כתיבת 45 ספרי תורה לעילוי נשמת 45 קדושי מירון. למלאכת הקודש נדרשים 45 סופרי סת"ם, ור' יצחק ממחר להגיש מומנות, וזוהי את כתב היד המעודכן שלו, שגורף מחמאות ומביא אותו להיבחר כאחד מצוות הסופרים שישקוד על המלאכה. בגורלו עלה... לכתוב את ספר התורה לעילוי נשמת הרב זקבן ז"ל זה שבעקבותיו קיבל על עצמו את הקבלה לברך ברכת המזון מתוך הכתב.

כסבי סיפור קצוירתי היה צעיר הוא חלה במחלה קשה מאוד. אחיו הרפו שליו היו אפסיים ממש. בהוראת הסטפילער הוא קיבל ע"פ א"ר יחלים ויחזרו להתחיל כאדם בריא, הוא ישתדל בכל כוחו לאסוף מלליוני דורות בכל שנה, על מנת לחתן בחורו ישיבה יתומים, כדי שיוכל להמשיך לעסוק בתורה בישוב הדעת. ואכן, כשיזכה להבריאה החל לעסוק בכך, ומדי שנה שיעור עשרות יתומים, ותמך בהם תמיכה של ממש.

סיפור רבי אברהם בירמן. רבי הלל שלענינער ל"ע לא נתברך בפרוץ בן אמן רב אחר נישואיו, הוא הקל לדרוש ברופא גדול ומלומד כפ"י. אמר לו הרופא, רבי יהודי, כאשר יצאנו עשבים על ידי יחיו קל ילדים, כאמרו לו התיאץ נא, וחבל על הכוחות שהינכם משקיעים בזה, כי תמו כל הסיכויים. רבי הלל לא התמנהג ושמע עצמי מין אז ציונו של הרב החיים' הקדוש שיש קיבל על עצמו בדמעות שלש ללמוד בכל שבע שפתי הבחיר, וראה אז פלא כעבור שנה חבק בין זרועותיו את ספרו הבכורה וזכה להקסים דיו שרים מבורך בתננון רבן, אחד מהם היה רבי משה לברשטאט, וכן רבי סנדר פריינד רב בעש נחום שפירא. בהיות בתו הרבנית לברשטאט רבית נשמה פשטה אז בעיה"ק ירושלים מחלת הדיפטריה, מחלה זו רבים חללים הפילה, ובכיתותיה עצמה הלכו אז ועלומי א מחברותיה, ויהי חיים ויבקר הילדה אלה הרופא מסיבת הצטננות, ובבדיקת הרופא הבחין בה סימני הדיפטריה ל"ע, ובכך בפשוט בלא אומר ודברים להכניס כן - ללא שום הכנה, אלא חדר הניתוח ע"מ לנתח ולנסות להצליח להלכה של מניפה: זו הבטיח ר' הלל כשימורו ה' ותקום ממיטת חוליה ותתהלך בחץ שלש על משעתה, ביאת את בתו להדליק נר בביהמ"ס של האור החיים' הק' אשר ניצב בעיר החדשה (ענין זה של הדלקת הנר בביהמ"ס של האור החיים' הק' היה ידוע בירושלים כסגולה נפלאה לכל הישועות), וכמו כן ידלק הוא בעצמו נר בכל עש"ק קודם ניסת השבת לטובת נשמת האור החיים' הק'. ואחר, אחר

הניתוח קמה הבת ושבבה לבראותה ואיתנה הראשון. פשיט ואין צורך לומר שקימו את ההבטחה הנ"ל. **רבי חיים פנחס שניינגר** סביבותיו גיל שלושים עקבות חולי של בתו קיבל על עצמו כמה קבלות, בתוכם ברכה שלא ליטול ידיים רק לסעודה של מצוה וכן עשרות שנים לא אכל כי אם מסעדות מצוה, בשנים האחרונות חי בני המשפחה ולתלמידים מביאים לו אוכל מסעדות מצוה עשוי, גם כשלא השתתף בהם כדי שיוכל ליטול ידיים.

סיפור רבי יוסף בנו של רבי עובדיה יוסף: לפני שנים רבות, כשהייתי צעיר לימים, היה חלתי במחלה קשה מאוד, הכלתי מקובלים וידידים שיברכו אותה, אך לאמורי' כעס על ואמר שזה ביטול עזמי, ושאני צריך להתחזק ולתפוש במעשי. קבלתי על עצמי קבלות גדולות שאני יכול לעמוד בהם, מצבה של בתי החמיר, עד כדי שהגיעה למצב גסוס ואז רצתי לאמורי' וסיפרתי לו שהמצב חמור מאוד, אמר לי, לרופא נתנה רשות לרפאות ולא לליאש! לא תתיאש! מי שנתן חיים הוא רק הקב"ה! בזכות הקבלות שקיבלתי על עצמי בעזרת ה' אתה תראה שהיא תהיה בריאה! 'מבוס שמוך זע"א התפלל מכל לבו וכמה שעות לאחר מכן היה כבר פתוחה עיניו והבריאה בניגוד לכל התחזיות הרפואיות הקדורות. ואחרי היתה בתו חשה הלכנו לביתו לחוללתי בקיבורת שגרתית. רופא שיפיל אתה אדם לא דתי כלל, התרגש מאוד, פרץ בבכי, הניח ידיו על הראש ואמר: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם מחיה המתים". כל פעם, עד החרוץ האחרון של אבא, כשהייתה מגיעה הבת הזו עם ילדיה, היה אבא אומר לה לישן לשמעות עניניו את הפסוק שאמר יעקב אבינו ליוסף: "ראה פנך לא פללתי וזהו הראה אותי אלוקים גם את ודע". ותמיד היה שב ומדגיש: "לא הברכות ריפאו אותה - אלא הקבלות שקיבלת לרפואתה".

באתח משיבות הקטנות החשובות שבידועים, יש בחור בן טובים, שלא הצליח בתלמודו. מוחו היה סתום ושכל קולש וסום לימוד לא קלט בראשן, אך רצונו היה ער ונחש. הוא ניסה את כוחו שוב ושוב, אך ללא הצלחה. על אף היותו בחור ריא שמים, נעים הליכות ובעל מידות טובות, לא עלה לתלמודו יום. החמישי שיעור שלו בישיבה לקח אותו רבני חיים קניבסקי, רבי חיים שמע את הסיפור בקשש רב ואמר לחבור דוביל: תקבל על עצמך להתפלל תמיד תפילה בצבור, ואל תהיה חסיד תפילה בצבור בן תצטרך לזה מסירות נפש! וכך תצליח. חלפו ימים, הבחור איים את לימודיו בשיבה קטנה, כדי לשיבה גדולה והנה באו הימים הבחור איים לטול שמשך עד שעה מאוחרת בלילה, וכשחזר לביתו בשכונת רמות בירושלים, הייתה השעה מאוחרת מאוד. מספר הבחור: ישבתי עם הוריי ושוחרתי עמם בניתוח על חוויות הנסיעה והיום, כל שמיני כלל הקטן מתקדם ומתקדם. לפתע תפסתי את עצמי בבבלה: עדיו לא התפללתי מעריב: מחווי השוען הראו על השעה 3:00 בלילה: זכרתי היטב את הקבלה שקבלתי על עצמי, ע"פ הוראת רבי שני לא לוותר על תפילה בצבור בשום אופן, אבל לא ידעתי מה ניתן לעשות בשעה שכזו. בכל שכונת רמות, על כל בתי הכנסת הרבים שבה, לא ניתן למצוא מנין לתפילה מעריב בשעה זו! המאפיינות הלימוד למצוא מנין בשעה הזו היא רק בביהמ"ס הגדול שבשכונת יזכרון משה, במרכז העיר, אך כיצד מגיעים עתה ליזכרון משה? התחבורה הציבורית כבר מזמן אינה פועלת, החלטתי לעשות השתדלות בדבר. יצאתי מרחבת והרחקתי לכת עד כביש רמות המרכזי ושדרות גומליה, בניסיון למצוא טרמפ, אך הכביש היה נמנע ריק. מכוניות בודדות שחלפו על פני שטחו בינך ולא עצרו כלל. לאחר המתנה ממושכת בקור הציבורי למניין החלתי: לא בתוך עשר דקות מוצא אני דרך להגיע ליזכרון משה - הרי טוב, אלא - הריני חוזר הביתה, ובליתי בריאה תאפיל ביהדות, והתכרח לא נוגה. והנה עברו שבע וחצי דקות עצרת ליד מכונית, ובתוכה יהודי שחרתי משונתה. 'ליחיו' - הוא שואל אותי בחביבות. 'לזכרון משה! עיניתי. 'טוב מאוד! - אם מניי מועדות לתפילה מעריב ביזכרון משה! משתגעו לביהמ"ס כבר המתינה שם 5 אנשים שעדיין לא התפללו, וישובים ומצפים למניין שאתם. לאחר שהגענו, עדיין חסרו שלוש למניין. חלק מהאנשים, בראותם כי אני מניין, רצו ללכת לביתם, אך אני קניי שימתינו עוד מעט, כיוון שמוכרח אני להתפלל בצבור! ולספוק היה גם היה, ב"ה, מנין שלם: יתיק החלה תפילת ערבית. עברי הייתה אז תפילה מיוחדת במינה. התפללתי ברזש ובכוונה רבה מליה במילה, אולם משתגעתי בתפילתי שמוע' לברכת 'אחיו חנון', נפתח לי לב פתע פתאום. פרץ דמועתי אדיר יגור מעיני לא הפנוה! בכיתי ובכיתי שם בפניתי ביהמ"ס. מעולם לא חוויתי חוויה שכזו, מעולם לא בכיתי בן שכוח... עמדת שם שפניתי בברכת 'אחיו חנון' בלבד בערך שלוש שעות רבעי שעה, כשניכתי המפללים סיים את מכבר את תפילתו והתפזר איש לביתו. יצאתי מתפילתי זו כאשר אחר לגמרי, הרגשתי כבדתי חדשה! ביהות! שהשעה הייתה כבר סמוכה לזמן תפילת שחרית בוותיקה, ודור חזרה לביתי עדיין לא היה לקל, לפני החלתי להשאיר בביהמ"ס ולהמתין עד אור הבוקה. ביינתי שלפני מנרא סתדתי מן הארון, והתחלתי ללמוד בנהגה, להפתעתי העצומה אני מרגיש שפתאום אני קולט משה! - בבת אחת נפתח לי הראש! שחתי בלימודי טעם מתוך ועבר עד מאוד, כפי ששעולם לא הרגשתי. בפעם הראשונה בחיי קראתי את המילים ב'יתוספות' וב'הנתי את עומק משמעותן.

ד.ב. פגע - ביקשת "יפגע לי בעפרון בן צוזרר" רשיי: לשון קבשה (בראשית כח). **פגע - פגע.** "כי תפגע שור אויבך" (שמות כד). "פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד" (אבות ו). "ביהוא קרן דפגע ברישא" (יומא נח). **פגע - מכת מוות.** "ופגע יקרה את כלם" מצודות: מכת מוות (קללת טי). "קקאים פוגעים בו" (סנהדרין פט). **פגע - זקק:** פגע הסתבולה, פגע מזג האוויר. **פגע העליב.** נפגע עד עמק נשמתו.

הזרע הזה שאתה שותק על הדרשן, ואח"כ אתה מתחרט על זה עד סוף הדרשה
הרגע הזה בשבעה, שאתה מנסה לתפוס את הרגע הזה של המוקים ינחם,
בחור מחפש חברותא בין הסדרים ללימוד הפסק דפונדיזם
אם החיים מזומנים לך לימונים, רק אל תעשה מהם וופלים
יש שרגא במתכונת חדש לקראת החנוכה, סופגניה בטעם וופל לימון
חתול שוכב על הדשא, איך אפשר לדעת אם הוא ישן או מת? - באים אחרי שבונו ודובקים, אם הצפרניים שלו לא גדלו במהלך השבוע סימן שהוא מת.
ראובן: אתה יודע איזה קור בחוף? שמעון: איזה?
שף שרגא יוצא מבצבצ חסר תקדים: סופגניה ב-0.90 אג' לכל המזומין שטולט ב-70 שקל. מוגבל ל-4 סופגניות.
יש חקירה גדולה לגבי "רבע לשבע בטעם לימון", האם מאחר שזה רבע לשבע זה טעים, או שמאחר שבעים מדובר בופלים לימונים, זה לא טעים
תזכורת לנהגים: לא חייבים להעיף ממש את כל המים מהכביש על הולכי הרגל, אפשר להשאיר קצת מים בכביש.
התחילה עונת "בא נראה מי יותר מהיר, אתה או הכיפה..."
מהבוקר היה לנו: חורף, קיץ, סתיו ואביב. אפשר להודיע שהשנה כבר הסתיימה.
הגיעה העונה שאמא מבקשת שאתה תלשב סוודר, כי רק לה.
אמרת לבני לקנות במכולת לחם, ואם יש קוטג' שיקנה שש. אתה הורא הביתא אם יש כיכרות כל בטענה שהיה קוטג'.
כשהייתי קטן לא היה אכפת לי מה אני לובש, כשאני מסתכל במתנוות שלי, אני רואה שגם להורי לא היה אכפת.
איפה יש הכי הרבה פקקים בבני ברק? בקוקה קולה.
אמרת לך תמתין חמש דקות, למה אתה מתקשר כל רבע שעה?
אני לא אומרים "אין לי מושג", הם אומרים: "שאלה מצויינת, נגע בזה בהמשך".
מורה: מה אתם מקבלים אם תתלקו תפ"א למשונה? תמצינס:
הרגע המשפיל הזה שאתה הולך להרים את היייר שלא הצלחת לקלוע לזה.
אני לא מבין מה הבעיה שאמריקה תמכור לעורדיה מטוסי 35, הרי גם ישראל מכרה לחיובאלה ביפנים.
השיר החדש - לכה דודי במגניטת יש כשר ויש סים מהדרין
יש שרגא מכריז: בקרוב אצטרף במהדורה מוגבלת גפילטע פיש בטעם הפלאמר על הצהריית.
האנשים האלו שכשאנבד לך משוה שואלים שאלות כמו "איפה שמת את זה בפעם האחרונה".
האנשים האלו שאומרים תאכל זה טעים, זה אני בשלתי/אשתי הכינה.
את המה לא רואים אבל כשהוא חסר רואים.
הרגע זה לא אושר: בקשו ממך להוריד כביסה ואז אתה מגלה שהיא עדיין רטובה.
דורשים שני אנשים בתוך ערבות על קנית סופגניה.
הרגע זה שאתה רץ בלד הכה, להספיק את הרמזור, ולא הצלחת, ואתה ממשיך לרוץ מינה כאילו כלום לא קרה.
היכי דמי מרובע? לוחץ על העצור באוטובוס לפני התחנה הסופית.
היכי דמי אופטימי? אחרי 3 סופגניות, שותה דיאט קולה.
יש כאלה שמסיימים את התפילה בעלינו או בקוה, אצלנו מסיימים באפשר באשרא או במזמון.
מה משותף לאוטובוס ושושיוני? עשר עצמדיה.
כל פעם שאשתי מנצחת עם האשראי, זה עושה לי קומיטוס.
תודה מיוחדת לאיש הגדול בתורה ובאמנות חכמים, שהוא מגדולי המפעלים בהשקפה טורורה ורצופה בדרך מטורות רבותיני, ומוסר ונפש למען כבוד רבותיני, מקורבם וחביבם של גדולי ישראל זיע"א ופד"סטיניא, הבחור החשוב והמופלא **צבי בנימין שניידר** שליט"א, ויהי שיוכה להמשיך במפעלות לאורך ימים ושנים טובות במיליון משאלות לבו לטובה.

היכן ניתן להשיג את העלון

לקבלת העלון באופן אוטומטי יש לשלוח מילל עם התיבה "הצטרפות" לכתובת alonalon+subscribe@googlegruops.com ולאחר מכן תקבלו הודעה, יש להשיב תשובה למייל שקיבלתם, ותקבלו אישור צטרפתם.

הודעות תגובות רעיונות תפניות למערכת העלון יש לשלוח למייל זה alonalon@ ניתן להשיג בכתב גדול במילל הנ"ל.

כמו"כ ניתן להשיג את העלון ב'קובץ גליונות' וכן ב'אוסף גליונות' ב'כל העלונים' בשם הבית התורני. ובעוד קבצי עלונים. וכן בקול הלשון מקישים על מאגר השיעורים/עברית/תקציר/קובץ גליונות שלמה קולדקצי ומורידים מה שרוצים להוריד מניהם מהשבוט ומחממש שנים אחרונות. **במחשב** ניתן להוריד בדרשו בבינינו ועוד, ע"ש: עלון קולדקצי. ואז עלול לשבש.

חדש ניתן לקבל את העלון בפקס לקבלת העלון בפקס יש להתקשר למס' 023132641 והקליש 1 ואז להקיש קוד עלון שמפריט 1010 ואז שוב

כמו"כ יהיה ניתן להשיג עלונים בבני ברק: צמוד לכניסה לתלמוד תורה כתב סופר מצד שמאל של הכניסה, בקופסה בפינה בצדד ברחוב סוקולוב 23. מרסיס על מקומות נוספים להשגת העלון התפרסמו בשבועות קודמים וא"ה יפוסמו בשבועות הבאים.

העלון בכניסה לתלמוד תורה כתב סופר עולה סך של 30 אגורות לעלון 12 שקל לשנה, אך להודש ממוצע כי בבתי"א לא יוצא), אפשר לשלם מראש לכמה שבועות קדימה, אפשר לשלם לאחר השבת, את התשלום יש לשלם בקופה הצמודה. או בנדרים פלוס! - רשת הכוללים פרס כי-עלון (שלוחה 2422). אפשר לשלוח משם הודעות. **שליש עביר כמה שבועות קדימה** אין לון התחייבות לספק לו עלון במה ויהיה חסר רח"ל או שלא יצא עלון. **הפצת העלון דרך המיל היא ללא תשלום,** וכן התשלום הוא רק על לקיחת העלון מהמקום הנ"ל ולא על צילום העלון באופן עצמאי (וכמובן שהמקשים של לקוחות את העלון מהמקום הנ"ל ומפיצים באופן עצמאי ברור ופשוט של צריך לשלם). **לכל המפיצים הקבועים** שרוצים להמשיך להפיץ את העלון נא לשלוח למייל הנ"ל את מקום הפצתם ובע"ה נפרסם אותם. תודה וישר כח כולום על זיכוי הרבים.

להלן מקומות שבהם ניתן להשיג את העלון: בירושלים: ישיבת מיר אצל האון הצירל רבי דוד רוטשילד שליט"א שחזור את כשהו אותה ישראל נמצא בתוכו. או אצל האדם הגדול והאהוב רבי אבי פרידנר שליט"א שהוא אדם הכי מיוחד שקיים במיר. **בירושלים** בבית הכנסת יבית מרים גיטלי מעלות דפנה, ניתן להוריד את העלון במידע עלוני שבת - יודע לשבת קולדקצי. **עוד בירושלים** מורדות גילה בקהילת בני הישיבות המפצות אצל שמחת יו"ס. **ניתן להדפיס את העלון במודיעין עליות** בעמדת אוצר החכמה בביתח"ד קהילת משך חכמה -רחוב סוף חכמה 41 לכתוב עלון לשבת, בעלות סמלית של הוצאות ההדפסה בלבד. **בבית שמש:** בבית הכנסת אור אליהו אצל הרב הצדיק והטוהר רבי נחום זכריה שליט"א שלאחר עמדת סיום השי"ש האדיר פתח בסערה רבתי כדרכו, את המחזור השלישי של 'מבקשי תורה'. הודעה זו נשלחת כמיליון מקום של הרחי"ג שיומנו נמצא בחופשת לידה כפריה. ואצל הילד הצדיק אלימלך חנוך גליק, שמדפיס ומפיץ במסגרת רבה את העלון בבית הכנסת בית אבי וכן מי משניע עליו את העלון בביתו, הוא מבאי לו במאור פנים ממש. **בבית עבר** בבית הכנסת שלום בר ברחוב שלום בר בעגה בי **בני נחיה:** אצל רבי שמחה ושלמן שאם הוא לא היה, לא היה קוראים לעלון. **ברחובות** ישיבת מאור התלמוד אצל הבחור הראוי המופלא רבי יהודה רון שליט"א. **ברכסיס:** אצל רבי יוסף המאירי שליט"א הצדיק הגדול. **בקריית מלאכי:** ישיבת ע"י הבחור המופלא הצדיק והמתמיד מעתיד להיות מגדולי חברי רבי שמואל ברק שליט"א **באופקים:** אצל הבחור הצדיק והמופלא צבי המברסון שליט"א פאר הגדולים של אופקים שרק פורח ועולה. **בחריש:** במחמם בתי כנסיות בשכונת צבאות. בבית הכנסת תיכין ק"ק תימן. **בפתח תקווה:** באור ישראל הגדולה והקטנה. באתל אברהם וישיבת מרים. בקהל חסידים. ביוצאי חברון. ובבני ישיבות שפרי מגדים, ע"י רבי יואל מינדלער שליט"א. בראשון לציון: ישיבת עטרת שלמה. אצל הנ"ל: **עוד בראשון לציון:** ברח' דודר 21 חפץ 1 חיים, 1 מניין 'בית תורה', חידד ראשון **באלעד:** במתפרחת בחוף. ובבני ברק של הרב אטינגר, ככולל של הרב פסטר, במאור שרגא באבן גבירול, ובאחיעזר ע"י רבי יואל מינדלער שליט"א. **עוד באלעד:** בביתח"ד משכן משה רחוב שמעיה פינת אבסליון בעמדת אוצר החכמה במדור רחוב שבת. **בפמלה:** ניתן להשיג את העלון בעמדת אוצר החכמה בבית הכנסת המרכזי אל משה - גבעת המורה עפולה. בעלות מלית של הוצאות ההדפסה בלבד. **בעפולה עליות:** בביתח"כ בני הישיבות רח' רש"י ואצל האיש שבת דורניו להתכבד בן רבי אהרן קולדקצי שליט"א. **עוד בעפולה עליות:** בביתח"ד דחסידי יוניטן וכן בביתח"כ בית ישעיה רח' יצחק שדה. **ברעננה:** ישיבת חייל אוריתא וכן בעלי מורה 15 אצל הבחור החכם יאיר זכאי 0533100287 ואצל משפחת זכאי בטלפון: 052-6903395. **בבית שאן:** אצל רבי משה זאב מניין אברכים ברחוב אהבת ישראל בקהלה החדשה ברשות הרב יהושע לייב שכטר שליט"א. וכן אצל רבי יחיאל נחרי - בית שאן. וכן אצל הבחור החשוב ובעגה בן עזרא מבורך ישיבת דרכי משה בבית שאן. **בנקבת שמואל:** אצל האבדך הגה"צ והתחמד לכל אחד הרהר עידן סוקולד שליט"א בכלל משכן אברהם ויצחק.

הגיונים המיוחדים אלו שיש להם מזה תועלת

מעניין מי היה הראשון שהמציא סופגניה זה מחסן?
למה תמיד מתעוררים מהחלום המתוק לפני שהוא מסתיים?
הוא אתה שם בקובלציה, לפני שאתה מקדמים עונש מוות למתחילים, ואתה נענש עונש מוות לחיות הבר והמכרסמים שמסתובבים בערים.

אמר לו בחור אחר שהוא כוכב. במה זה לא ליד ביטוי שהוא כוכב - למשל הוא לא אוכל טטולט בליל שבת?
הרגע הזה בבית הכנסת שמשיהו מגיע ורוצה לשבת על הכסא שלידך ואתה צריך לפנות את כל הדברים שהנחת על הכיסא.
ישראל במסר לסעודיה: אל תתלהב כל כך שמרמץ. יגיע הזמן שהוא ימכור כלי נשק מתקדמים גם למדינות שאינמויות עליכם.
מה שהכי טוב בטטולט זה הטעם שהקשים לפני הכניסה.
הרגע הזה שאתה נכנס לאלום השמחות ועדך להרעיק שפע ברכות על בעל השמחה אבל הוא לוחץ את ידך בחטף ומאיר פנים לאורח אחר.

הפוליטיקאים החילוניים שמחפדים ומגדפים כל דבר שבקדושה אבל מקפידים ללבוש כיפה כשהם מזומנים לטעודה אצל יו"ר חרדי.
השכן בן המהגירי הסמוך שמעיק את שקית האשפה שלו לפח של הבניין השכן ואפילו לא מקפיד - לוודא שהשקית נכנסת לתוך הפח.

ראש כולל הדעה והדבור

קריית יערים

ונכד מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

הַמַּעַט קָחֶתָּךְ אֶת אִישִׁי

[illegible]

ומבואר בדאמת רחל ולאה וכמו כן שאר הבריות לא ידעו ממכירת הבכורה של עשו, ולכן אמרו "שני בנים יש לה ברכקה, שתי בנות יש לו ללךך, ודוּלָה - לַגְדוֹל, וקַטְנָה - לַקָּטָן", אבל לקוּטָנָה המילה אין כיון דמזה רבות בשנים מִכַּר עֵשָׂא אֶת בְּכוֹרוֹתָי לַעֲיֵקֶב וְהַמְכִּירָה חָלָה וְנִעְשֶׂה עֲקָרָה לְבִנּוֹ דְּמִלְתָּא שׁוּב דִּינָן עֲיֵקֶב יָאֵת אֶת לֵאָה וְעֵשָׂא אֶת רַחֵל וּמֵשׁוּם דְּהוּ גִּפּוּף אֵת הַדּוּלָה לַגְדוֹל, וקַטְנָה - לַקָּטָן", ודו"ק.

האמנם בדבריו הרבינו בחיי מבואר **כ"י דעתם היה שיקח את לאה** וישוחרו מיד כשישאל בשבילי, אבל הוא נתן עיניו **ברחל הטענה לפניה**, ואמר: איבדך שבע שנים ברחל, ואם כל הזמן שנאתהכי היה בצנועו, ולכן נענש כגדלך, ע"י"ש. ודענו דיעקב אל עשה כש שנאוה ע"י ה' וליקח את לאה אלה, ונתן עיניו **ברחל הטענה לפניה**, והינו ע"י"ש ה' בראית שני יו"ד' ר"מ ס"ה ו"ל": תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שכחותה העני העובדו כוכבים מעלילים אינו צריך לשמוע את האביו ו"בגה"ש שם (וכן אם הוא מוחה בפי שיש אלא אשה שיספוג בה דאם לשמוע לא לאב מהר"ק שורש ק"פ), ע"י"ש. ומבואר מדברי מהרי"ק כל נוסף תלכה, דאם האב רוצה לישא אשה פרומית והוא נתן רצון אביו ח"י"ב חל לשמוע בקולו דבר זה, ולכן היה עיקר יכול לישא את רחל שהיתה גם בתו של בן וכענין הציווי, ולא לקיים את מה שאמרנו לו ורחל ארמית שישא את האב הגדולה, ומשום הדברת תלי בחפצו של בן, ומכש"ל.

ויעין במדרש תנחומא פ' ויצא (פ"ו פ"ו) **ויזכור אלהים את רחל**: למדנו רבינו הוראז אדם נאה כיצד הוא מברך כך שנו רבותינו הוראז בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שסכה לו בעולמו אין לו נאה מן הרחל ובסביל גויה בקש יעקב לישא אותה והיה משלח סבילות ליתנם לחסות ולכן נשתל לאה והיתח רחל ושתקת', עיי"ש. ומבאר אדם ככל דיעקב רצה לישא את רחל מחוץ לזמן ונתן חליה סבילות. ולכן לא שמע עולמא הוריו וכו'.

והנה בחסונו דב"ה הנ"ל איתא: "וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב לָרֶחַץ בְּאֵי אַבְיֵי הָאֵל, וְכִי בֶן רִבְקָה הָיָה." וְהָלַךְ בָּתוּחַ חֹסֵה הָאֵל הַזֶּה אֶתְּמוּלָּהּ, בְּמִסְתָּכֵי יָדָא אֶמְרָה לֵי, אֲבָא - רַחֵם אֶמְרָה אֶמְרָה לֵי - בְּקֻלָּהּ יִקְרֶה אֶמְרָה לֵי, מִמָּה אֶמְרָה? אֶמְרָה לֵי, אִיתִי לָא אֶמְתָּק אֶמְרָתִי מִימָּה, אֶמְרָה לֵי מִימָּה לֵי - מִשְׁמַחָא. אֶמְרָה לֵי, אֶחָיו אָגָּר בְּרַמְתָּהּ, עֵינֵיהּ וּמְבוּאָר דְּמִד כִּשְׁפֻשׁ יַעֲקֹב קָא רַחַל וּבִקְשׁ שְׁתֻנְשָׁא לֵי הִיא חֲסִימָה, וְאֶחָי דִּיעָה יִדְעָה לֵי יַעֲקֹב כִּי בְּמִקְוֵמִין לִיתָא הַעֲצִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה, וְגַם אִסְרוּ לֵי שְׂמִיכָה, וּבִקְשׁ בְּעֵדָה לֵי רַחַל הַרְשָׁנָה לֵי, מִימָּה חֲסִימָה לִתְנֵינָהּ.

מעתה נראה דהוה הכיאר לפי פשוטו של מקרא "ותאמר לה הקטן קחמך את אבי וילקחם וגם את דודאי בני", ועינן וואנקולסו שתרגם "ואמרת לה הדידך **דברתי** כי בעלי **ותסבני** אף כי בריחוי דברי" והיינו דהרגע על המילה **קחמך** את אבי - ואילו על המילה **ותסבני** אף כי דודאי בני - וסע המילוק הוא פסוק "ונבחר ביש" לקמן [בראשית מטסו] "ויקח" האנשים כי המנהג הוא ומנהג פסוק **לקח** בידם און פנימין" ופירש"י ז"ל: "אין תרגמו" מתרגמינן **דברתי** כי בעלי און קליחת כחם וילקחת האדם חם בלישן אורי, דבר הנקח ביד מתרגמינן **ויסב** דבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן **דבר**, עייש. והיינו שתענתה דרדחל "**לקחה**" את יעקב בהנהגת דברים, ע"ז שהסכימה להנשא לפני אחותה ונתנה לו עותה אף להנהגת עב אביה ברמות.

וזה היתה טענת לאה היתה בדאמת מעיקי הדין היה צריך יעקב שעשה לבכור ע"י שקנה הבכור מעשר והיה לו דין של הבן הגדול" שאל אותה, וכמו שצויו עליו הוריש שכבר לאה היתה לבית מדרשו, וזה הווא באבהותו לא רחל לא שמע כלל ורחל ורצה לשאת את רחל ולא את לאה, ואילו"ל שבשעה שפגע ב יעקב בראשונה בלילה שמנה נתשנה לו ורחל הסכימה לבקעה זו "והנהגת דברים" לא היה שור כלל לבדל, ברחל אין האשה מאקדשת את

לדעתה וברצונה, וזה שאמרה המַעַס **הַחֶמֶד** אַתְּ אִישׁ, וכמס"נ, ויעו"ש רמב"ן שפי' דקרא

וַיִּלְחַצְנָה שו' דקרא יבין וז"ל ויחלצו"ן שרצהוהו בלילה וקבע לבשם שבו צעיוני, כי דרך שחם

ה' נקנען שבתוב (מסילי ו') חל' ששכבר נר וואלויל קומנו, וכל אמרה לאה המעט חסר

את איש ממנו אף כי הקחי' הודא יבין לפתוחו חס ואמרים הדרואים עשבים, ויספי' חל' האמה

לנשים, שו' ממשות' עת דרואים (ויוזקאל טו ו'), עיי"ש, והיונו נמי חל' הנהגה לגבי עצם הנישואין

ליעקב שו' הרי צריך להיות ליהוה בן שפצצותו ורחל העולם ש'הגדול לגדולה", וכמס"נ

[illegible]

ויחכו ד"ל בזה הדנה לעיל בסוף פ' תולדות (בראשית כה ה'): כתיב: 'וְהָיוּ לָךְ אֶת הַבָּרָה
 אֲהֲרָה לְךָ וְלִבְנֵיךָ אֲחֵךְ לְשִׁלֵּשֶׁת אֶת צִדְּךָ מֵאִשְׁרָתְךָ אֵת אֶלֶיִם לְבָרְכָם'; וישלח יצחק: יצחק א':
 יעקב וְלִבְנֵיךָ אֲחֵךְ אֵת כָּל זֶה בְּהַתְּלָא הָאֲרָמִי אֵת יוֹרְקָה אִם יִעֲקֹב וְעֵשָׂו' (ויפטר ע"ש ז"ל)
 אֵת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו - איני יודע מה מלמדנו, עיי"ש. וכבר נלאו המפרשים למצוא טעם לדבר, (וראי'
 להביא מה שסיפר רבי יוד פרינקל זצ"ל - נאמן בינו של בעל החזון איש' שפעם נשאל חזון איש
 זה דברי רש"י אלו והשיב ואמר **האין יודע** הנכנס שבעל החזון איש יודע' שלו ואינו יודע' של השו"ס
 היינו? איני יודע' של הוא **האין יודע**, אבל רש"י, שכתב איני יודע' חשב של כל האפשרויות
 שאפשר להסביר את הנושא ואחר כל זה כתב איני יודע' מה מלמדנו ועוד הוסיף "פירוש הדברים
 ששאם ביזא מהלך הדואר יוצא לומר איהו פירוש בפסוק הרי רש"י מכחישו ואומרי איני יודע' מה
 מלמדנו", תכחזי, דרש"ח).

[illegible]

והנראה לומר: מה בכבוד בדבריו? דהנה עיון בדברי הרבינו הגאון ח"י ע"ש **וישלח יצחק את אהרן** וכו' (ויקרא כ"ב) – כיון שבדליתחות לבן חמוץ, וזה מנעול על המצות כבוד אב, וזהו שכתבנו ב"ש, שיש שרש ממנו קוץ שרשים ושרשים שם כנגדו, ואפשר לומר כי **דעתם** **והיה** **היה** **שקת את אלה** וישחיוו מיד כששלישם שבכיל, וזה הוא חנון ענינו **ורחל הקטנה ליפה**, וזהו שכתבנו **אעבוד עבד עמי** שגם שם ברחל, ואם כן להזמן שותכתי את הרצונם, ולכן נעשה כנגדו. ולכן **ופדנה ארם אל לבן** כן **בבואל הארמי**. כונתו היתה לתכנסו שם כדי לישא את מבנותיו ולכן ומפניו לא אמר "אל לבן", כי כן הוא לי אבן קוץ לפדנה ארם ביה בבואל אבן אבן קוץ חן משם אשה מבנות לבן אל אבן אבן", ע"ה"ש בדבריו

ומבואר מדבריו דמפרש ואזיל: ה"ה יעקב נושא ת לאה לא היה י"ך לעבוד את לבן כלל ורק משום דיעקב בחר לו לישא את רחל **הקטנה** לנשיא ה"ה פירשה הצעירה לפני הכהונה התחביר לעבוד את לבן שבע שנים. והנה ה"ן בדברא לא הוזכר בפירוש שיקח את רחל ונאמר שם בתחילת הפרשה (כחג) "קוֹם לך פָּדְנָה אֶרֶם בִּיתָהּ בְּתוֹמָא אֲבִי אִפְקֹד וְזָחַק לִמֶּשׁ אִשָּׁה מְבֹנֹת לְבָנָהּ אִיךָ אִפְקֹד" ומה שפירש הר"י כולל לבחור את מי שירצה מבנותיו, מ"מ עניש ע"ז שכלל שרצה ליעקב את רחל הצעירה והוצרך להתכנס שם שבע שנים לומר ש"כ יקבד אבי" ונבאר ונביע"ל נודע מוכח מדברי הרבינו בחי' דס"ל לאתקבצא פירוש עליו צחק לקחת אשה מבנות לבן בנדע ליצחק [ע"ז רוחא וז"ל ע"י רבקה] שיעקב קנה הצעירה מעשיו וזו מכבר [מ"ח] ש"ה קודם ברכת צאתו] ומה ע"ד ש"ל **"הגדול"** וממילא בודין הוא שיעקב הגדול את הגדולה וצריך יעקב לישא את רחל הגדולה. וזש"כ **"כי ידעתם היה ושיקח את לאה** וישוחרור דמי ששילש שש"ביל"ו, ושוב לא את מתעבב שם ועניש על מצור כיבוד אבי אמו שלש קיים. [וזהו הפך דרביהק שלחה את יעקב משום שפחדו שעשו יריגונו, הרי הוא כבוד בראשונים שהובאו מהרש"א במילה ט"ז, וז"ל ודל שכתב שם וז"ל "ואת לאה בעש על אותו כ"ש שנים י"ך בדנצון באו וישו במצותו וז"ל יעקב שומע מחלו על בודות" ומה שאמר נועם בשם ה"ה מפרש"ל בלשון י"ך שנה יחול בבית עבר נתקרה דעתו של עשו ושלחה רבקה אמו את דבורה מנקתה אחריו לבית לבן ויחול שהוה שם ששנים ושתים נש"ל ע"י מהרש"א", וממילא כדאשר בא לבית לבן כבר היה יחול שהוה משום טעם זה של הפחד מעשו, וז"ל].

ונראה דהוּמ מה שנאמר בקרא' "וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדְתֵנוּ אִסְרָם אֶל לָבָן בְּתוֹמָל
הָאֲרָמִי אֲחִי יַרְבֵּק אִם יַעֲקֹב וַעֲשֵׂה" (הכוננה הוּמ הוּמ הוּמ) ובתחילת הפרשה הוּמ לחי ציויר וכל
שֶׁ קוֹם לֵךְ פָּדְתֵנוּ אִסְרָם בְּתוֹמָל אֲחִי יַרְבֵּק אִם יַעֲקֹב וְזֶה מִשְׁם **עֲשֵׂה מְבוֹנֵת לָבָן** אֲחִי יַרְבֵּק, וְהוּמ
יכול לבחור לֵךְ מִ שִׁירָא מְבוֹנֵת, מ"מ כיון שנודע לציפּע לֵךְ מְכוֹרֵת הַבְּכוֹרָה וּשְׁבוֹת וּשְׁבוֹת בִּיה
עֲשֵׂה שֶׁ דִּין שֶׁ "בְּנוֹ הַדּוֹלֵק", הוּמ אֶרֶץ לִישָׁת אֶת תֵּלֵם הַבְּכוֹרָה וְלֵא אֶת תֵּלֵם הַעֲצִירָה, וְשִׁה"כ
וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדְתֵנוּ אִסְרָם אֶל לָבָן בְּתוֹמָל הָאֲרָמִי אֲחִי יַרְבֵּק אִם יַעֲקֹב וַעֲשֵׂה
הַדְּשִׁיחוֹת לְבִית בְּתוֹמָל אִשֶׁת מְבוֹנֵת לָבָן אֲחִי יַרְבֵּק וְנִשְׁאֵה בִּאֲפוּן שֶׁ **יַעֲקֹב שְׂקוּדֵם וַעֲשֵׂה**
וַיְדִין וְהוּמ אִשֶׁת הַדּוֹלֵק אֶת הַגְּדוּלָה, וַיְדִין, וּשְׁכִי הַמּוֹר הִלָּל אֲחִי קִרָּא: **כִּי הַדְּשִׁיחוֹת יַעֲקֹב**
לְהוֹדוּעַ שֶׁנִּתְקַיֵּם מִהַרְכָּה **שְׁהִיָּה בָּרָא לֵאחִיו**, וְר"ל דְּמִיד בְּתוֹמָל הַעַת שֶׁל צִיוִיר הַשִּׁלְחוֹת
לִישָׁא אִשֶׁת נִתְקַיֵּם בִּהַרְכָּה שֶׁ "בְּנוֹ הַדּוֹלֵק", וְהוּמ הִלָּל אֲחִי יַרְבֵּק.

גם כיום, קרוב לשבעים שנה לאחר פטירתו, גדול וקדוש שמו של הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, בפי כל מזכיריו. כל רבותינו גדולי ירושלים היו מזכירים את שמו בסילודין, ומביאים ממנו תורות סיפורים והנהגות. אישיותו היתה מבהיקה ברב גוונים כקשת המאירה, כשגדולותו מקיפה את כל שטחי עבודת ה', הן בשטח ההלכה, כמשתקף בספריו הכבירים 'בית זבול', הן בשטח האגדה והקבלה, כפי שנחזה בספריו 'מי מרום', ותורה זו התחברה לגינוני קדושה חסידות ודביקות עם אהבת ישראל וענוות חן.

את תורתו ושבילו במים רבים ינק ממגוון אישים גדולים, הן בסוד חכמי לחש שבירושלים עיה"ק, אצל אביו רבי זבולון זצ"ל מבית דינו של מהרי"ל דיסקין, וכן תחת כנפיו של רבי הירש מיכל שפירא זצ"ל שהיה אצלו בן בית, והן לאחר מכן בהתקרבותו להרא"ה קוק זצ"ל, עמו היה כתלמיד חבר, וממנו קיבל מלא חפנים יראה ורוממות, ואליו פתח הרא"ה את כל אוצרותיו בתורת הנסתר. גם מחכמי הסוד הספרדים שאב והשתלם בתורת הח"ן.

דמותו של הרב חרל"פ הטביעה חותם בל יימחה על עיה"ק ירושלים, והיה תל תלפיות לכל מבקש ה'. גם חכמים שהגיעו לירושלים מן הגולה, היו קשורים עמו, כמו מרן הגרי"ז זצ"ל, שהעריכו מאד ושמר עמו על קשר אישי.

במאמר זה ליקטנו אורות על דמותו וחיו, ואינו אלא כטיפה מן הי"ם, לקוצר היריעה.

בנה בנית בית זבול

הגאון רבי יעקב משה זצ"ל נולד בשנת תרמ"ג לאביו הגאון רבי זבולון חרל"פ זצ"ל, ששימש כדיין אצל מהרי"ל דיסקין זצ"ל (מקור השם חרל"פ בראשי תיבות של כינויו של אחד מאבותיה של המשפחה שנקרא: חייא ראש ליהודי פולין).

קוים לדמותו של אביו העלה בנו הגרי"מ בהקדמת ספרו בית זבול ח"א, וכך כתב:

"למרות יסורי א"י שסבל מאז בואו לשערי עיר קדשנו כשהיה ילד כבן תשע, וחי חיי דוחק ועוני נורא, לא מש מאהל של תורה... אאמו"ר בא לאה"ק עוד בראשית המאה החולפת בשנת תר"י. אביו הציט"ע הרה"ג ר' יצחק זצ"ל ואמו הצדקנית מרת חי' ע"ה ז"ל, עזבו כל אשר להם בעירם בפולין ויסעו לאה"ק בחירוף נפש בעירום וחוסר כל, ושמחתם ע"ז היתה מופלגה מאד...

בנתיבות המשפט

אאמו"ר זי"ע התדבק ברבו הקדוש (ר"נ משאדיק) וילך בעקבותיו ויט שכמו לסבול וישקוד על התורה יומם ולילה בקדושה ובטהרה, ויזיר עצמו מכל חמודות תבל, ומעולם לא פשט מלבושיו ולא עלה על מטה לישון, ויהי ניעור רוב הלילות, ולמד מתוך הדחק, ובכל זאת צהלתו בפניו. תפילתו היתה בהתלהבות עצומה ברתת ובזיע, לא נזרקה מפיו שום ברכה שלא בירכה בכל כוחו ואונו ממש כדכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך.

רוב יגיעתו היו בספרי מרן מליסא זי"ע הנתיבות והחוות דעת, ובכל סוד הליכותיו והוראותיו בקדושה היו על פי הכרעתו של מרן מליסא. ואזכיר דבר פלא, דכירנא באחד הלילות כשלמד עם תלמידיו ביו"ד סי' צ"ב נתקשה בדברי החוות דעת שם, ועמל ויגע למצוא ישוב לדבריו ולא עלתה לו, ויצטער מאד מזה, ויתהלך אנה ואנה ויקמט את מצחו ולא בא אל ישובו,

מרום וקדוש

לדמותו של הגאון החסיד ציט"ע כמלאך ה' רבי יעקב משה חרל"פ זצלה"ה

רב שבנות שערי חסד ומחבר הספרים שערי זבול ומי מרום

לרגל יום ה'צ"ז בסליו תשי"ב

מאת: הרב ישי לסר

לבלי היות כפוי טובה... על זה זה ודאי קבצינא..." (וכמובן שמקורו מהירושלמי המובא בראשונים דעל אביו ואמו קורע כנגד לבו לפי שניטלה ממנו מצות כיבוד).

נתמלא הבית אורה

על רגע לידתו של התינוק יעקב משה, כתב אביו בפנקסו: "ביום שב"ק כ"ט שבט תרמ"ב נולד בני יעקב משה והיה נימול, ובשעת לידתו נתמלא הבית אורה מהילת האור האופפת את ראשו."

כילד למד ב'עץ חיים' ועלה ונתעלה. בגיל י"ד שנים החל בכתיבת חיבורו 'מתוק לחכ' על יורה דעה.

על אופן לימודו היחודי בתקופת בחירתו נכתב:

"כבר בצעירותו הצטיין ר' יעקב משה בלימודיו בישיבה וזכה לשבחים מפי רבותיו, ואולם העלם הצעיר לא הסתפק בכך, לבו לא הלך אחרי מנהגי בני גילו - להיות ראשון בכיתה, להתחרות בלימוד התורה, ולנצחם בקושיא חמורה או בתירוץ מחוכם. הוא העדיף לפרוש מהמולת הציבור ולקיים את הדרכת חז"ל 'עשה לך רב', ולקבל עליו רב בתורה, בתפילה, במידות ובהנהגות. כל זה מתוך שימוש יומיומי קרוב, הכולל גם שרות של צרכי הגוף של רבו... קיווה ר' יעקב משה שיהיה זה הרב מבריסק הגאון האדיר ר"ל דיסקין, ברם הגאון מבריסק נסתלק לעולמו..."

פנה ר' יעקב משה אל הצדיק הצנוע והנחבא אל הכלים, הרב ר' יהושע צבי מיכל שפירא, תלמידו של הגאון מקוטנא בעל זית רענן ותפארת ירושלים. וראה זה פלא, צדיק זה שהיה מתבודד מסתתר, כל כולו נתון בעולמו הפנימי, מתייחד כל היום בד' אמות של הלכה, של לימוד ושל עיון מעמיק, נודד שינה מעיניו ותנומה מעפעפיו בלילות והוגה בנסתר, ממעט באכילות ומרבה בטבילות, הסכים להכניס בתוך מעגלו הקטן, את יעקב משה התלמיד הצעיר.

דבק הנער בצדיק המופלא רבי הירש מיכל. אצלו למד, איתו היה בוקר וערב, ואותו צדיק קירבו בימין צדקו, והכניסו בסתר אוהל תורתו בנגלה ובנסתר, ופתח לפניו דלתות שערי יראה וכל מידה נכונה... נקשרה נפש התלמיד ברבו, ומנגד גם הרב לא פסק מלחבב את תלמידו... כששאל אחד התלמידים המבוגרים מדוע הוא מבכר את ר' יעקב משה הצעיר על פניו, השיב לו הרב צבי מיכל: "מה אתה משווה עצמך אליו, הלא ר' יעקב משה הוא דבר פלא!". (מרשימות הרמ"צ נריה)

רבקה נפשי אחרך

וכך כתב הגרי"מ על אופן דביקותו ברבותיו:

"אני נמשך מאד אחרי רבותי, באלה אשר אני מוצא בהם המשכת לבבי, אני ממשיך עצמי להם ומוסר עצמי להם, וסדר שאיפותיהם נקבע בנפשי ונהפך בקרבי למקוריות גמורה. וכ"כ אני משתווה עימם, עד שגם תנועותיהם אפילו אותן של חול, נחקקים בנפשי ובגופי והיו לי כטבע."

לפני פטירתו ציווה רבי צבי מיכל למסור את כתביו לתלמידו הצעיר ר' יעקב משה, למען יסדרם ויוציאם לאור עולם.

בגיל ט"ז נכנס רבי יעקב משה בברית הנישואין עם מרת פסיה ורניקובסקי מבני משפחתו של הגאון רבי דוד פרידמן מקרלין.

כך ישב על ספסלו לעיין עוד פעם בדברי החו"ד, אני היית בעת מעשה, וראיתי והנה מתנמנמנים רגעים אחדים, וייקץ בשמחה ויעמוד ויאמר נתנמנמנתי וראיתי קהל גדול מאד ואחריו איש בעל הדרת פנים, שאלתי מי זה האיש והשיבו לי כי זה רבינו יעקב מליסא, ואמר אם כן אשאל ממנו פירוש דבריו, והנה אך התחלתי להקשות לו הרגשתי בביאור דבריו ואיקץ משנתי. ותיכף הגיד לתלמידיו את ביאור דברי החו"ד שעלו בלי שום גמגום. למחרת הלך ודרש אחרי זקנים וישישים שהכירו עוד את הגאון מליסא בילדותם, וימצא זקן אחד ויבקשו לתאר לפניו תואר פני קדשו, והיה ממש כמו שראהו הוא.

בצל השרף מבריסק

ולקחני אבי זצ"ל תחת כנפיו וילמד אתי יום יום, ולימודו היה ביראה ופחד, עיניו בהספר, וכשהיה צריך לבאר הענין ולהגיד את חידושיהו היה מדבר מתוך עינים סגורות, בו היה מורגש ממש קיום דברי חז"ל שיהיה כאילו בעל שמועה עומד לנגדו. ואחרי הצהריים שהיה צריך ללכת למושב ב"ד, נתקבלתי ללמוד אצל אדמו"ר הגאון קדוש ה' רבי יהושע צבי מיכל זצוק"ל. ואמנם מטל ילדותי נכספה וגם כלתה נפשי לכנוס לפני ולפנים לקבל תורה וקדושה גם מאת כ"ק גאון הגאונים קה"ק רשכבה"ג מרן רבינו משה יהושע יהודה ליב דיסקין זצוק"ל הרב מבריסק, ועם שהייתי אז ילד זכיתי שהראה לי חיבתו הקדושה וגם לקבל ממנו איזה פעמים את ברכת קדשו, וציפיתי שאזכה לזה כשאתגדל בשנים, אולם עוד טרם שהגעתי לשנות הבגרות עלה הגה"ק בסערה השמימה... ואחרי עבור תשעה ימים נסתלק מאתנו גם עט"ר אאמו"ר זי"ע [שהיה מבית דינו של הגה"ק הנ"ל], ואני אז בראשית אביב נעורי, דמיתי כאילו עולם חשך בעדי והרגשתי עצמי ככלי אובד, אבל חסדי ה' כי לא תמנו, ונתן לי עוז ועצמה ונתקרבתי ביותר ללמוד בקביעות אצל מו"ר הגה"ק חמדת ישראל מוהריצ"מ הנ"ל... [ע"כ מדברי הגרי"מ בהקדמת בית זבול]

ברכה מלהיבה

כאשר למד ר' זבולון חרל"פ אצל הגר"נ משאדיק, ראה פעם את התלהבותו הרבה של רבו בשעת התפילה, עמד והתבונן בו ארוכות. הפשיל ר' נחום את טליתו ושאלו: בני, מה רצונך?

השיב התלמיד: רצוני שיהיה לי בן שיתפלל בהתלהבות כמו רבינו. עמד רבו ובירכו.

לימים, סיפר הגרי"מ, כי התלהבותו הרבה בתפילה, היא בזכות ברכת אותו צדיק לאביו.

חובל עול מפני שמן

אמו הצדקנית התמסרה לתורתו של בנה. ובימי הרעב הקשה בירושלים, כאשר רכשו מעט שמן, התעקשה שהשימוש באותו שמן יהיה להאיר לבנה ר' יעקב משה בלימודו בלילות. [כשם שקרא לספרו 'בית זבול' על שם אביו, כך קרא לספרו 'מי מרום' על שם אמו].

בשנת תרע"א הסתלקה אמו לבית עולמה. ויצויין מה שכתב בנה הגרי"מ במכתב (לרבו הראי"ה): "והנה אמנם כן הוא כי עצם ענין העדרה והסתלקותה אין להדאיב ח"ו, כי אם כן עלה ברצונו ית"ש, מה לנו ללכת נגד רצונו ח"ו, אבל על מצוה דאזיל מיניה, אותה המצוה הנעימה והחביבה כיבוד אב ואם, המעוררנו ומזכירנו תמיד

רבי יעקב משה חרל"פ (שגם לו היה חתן) מביא אתרוג בכל שנה לירושלים, והחזו"א בחר את האתרוג היותר יפה ונחמד ומהודר, ואמר במתיקות ובנעימות: דאס פאסט פאר ר' יעקב משה! (-זה מתאים לר' יעקב משה). (משמר הלוי פנינים ואגרות ח)

עוד מסופר שכאשר החליטו למנות את הרב הרצוג כרב ראשי ולא את הרב חרל"פ, שיגר החזו"א מברק לרב חרל"פ ובו נכתב: מזל טוב, מזל טוב... ואף הרב חרל"פ עצמו בכל פעם שהיה עובר ליד בנין הרבנות היה אומר "ברוך שעשה לי נס במקום הזה..."

עם הגרי"ז מבריסק

סיפר הגרמ"צ ברלין שליט"א:

פעם הייתי אצל הרב מבריסק ודיברו שם שיש חסידים המוסיפים מילים לנוסח התפילות. אחד הנוכחים הוסיף ואמר שגם רבי יעקב משה חרל"פ הוסיף מילים בתפילת שמו"ע, באמצע הברכות. היסה אותו מבריסק מיד ואמר בנחרצות: "אני לא מאמין, רבי יעקב משה חרל"פ היה יהודי ירא שמים גדול". חתם הגרמ"צ את סיפורו ואמר: משפט כזה מפי הרב מבריסק לא זכינו לשמוע על אף אחד.

ובספר עובדות והנהגות לבית בריסק נכתב: מרן הגרי"ז זצ"ל החשיב את הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, ואמר עליו שהוא 'עובד השם', ובבואו לירושלים שלח את בניו לחזות באמירת שיר השירים שלו, בעש"ק לאחר חצות, מלוכש בבגדי שב"ק, שנאמרה מתוך דביקות נפלאה.

וכן נהג הגרי"ז להזמין אותו דרך קבע לשמחותיו, והושיבו במזרח, וכשחלה רבי יעקב משה, הלך הגרי"ז לבקרו.

מה הרב צריך?

מעשה נאה סיפר הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל, שכאשר הגיע הגרי"ז לירושלים, באו רבים לקבל את פניו, ושוחחו עמו בלימוד זה בכה וזה בכה. לעומת זאת, מביתו של הרב חרל"פ נשלחה אל הרב מבריסק ארוחה חמה. והיה הרב מתפעל מכך, שהם השכילו לראות מה באמת חסר לו, כאשר הגיע כפליט מלחמה ללא אשה, ומניין יהיה לו אוכל...

אחר מהנפילים

מזכרונות תלמיד (הרב י. רובינשטיין, פורסם בקובץ אור המזרח תשכ"ב)

כמו היה ניצבת לפניי דמות דיוקנו הקדוש. חן ואצילות היו נסוכים על פניו החיוורות, עיניו היו גדולות שחורות ומבריקות, מצחו רחב וגבוה, ועל פניו שכנה בת צחוק. נשמתו הטהורה הציצה מריסי עיניו. אמרתי אז בלבי: כמה זכאי הוא להתפלל אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא...

כשהרצה רי"מ ז"ל שעוריו לפני התלמידים, הייתי אוהב לשבת למולו ולהביט בפניו היפות שהפיקו חן, ולהתבונן לכל תנועה ותנועה שלו ולהקשיב למוצא פיו. דבריו היו כמים חיים לצמא כי גדול היה קסם שפתי. שעוריו לפני התלמידים היו לימוד עיוני בפלפול וסברא, בהעמקה הגיונית ממש מרפסין איגרא. כשפתח

כתב המינוי לרבנות שערי חסד

הזוג התגורר בחצר שטרונים, מקום מגוריהם של גדולי המוסר והיראה.

תיכף לאחר נישואיו, היו אנשים באים לבילל שב"ק לעמוד מאחורי חלון ביתו ולהאזין להתלהבות העצומה והדבקות הנפלאה בה היה מקדש על היין.

פיתחו לי שערי חסד

בשנת תרע"א התמנה רבי יעקב משה לרבה של השכונה החדשה 'שערי חסד'. היה זה ביוזמתו של רבי דוד בהר"ן שהתעקש כי למרות מספרם המועט של התושבים, כעשרים משפחות לעת עתה, יש צורך להכתיר רב, ויפה שעה אחת קודם.

צעיר לימים היה הרב חרל"פ כאשר הגיע אליו כתב הרבנות, בשנות העשרים לחייו. הרידב"ז מצפת, שהכיר את גדלותו של הגאון הצעיר, שיגר את ברכתו, ואף התבטא: "ראוי הוא לשמש כרב בכרך גדול, אלא יפה שכונה קטנה בירושלים מכרך גדול בחוץ לארץ..."

בני השכונה נהגו בו כבוד גדול. הגר"י גנס שליט"א התבטא: "כבוד כזה גדול שכיבדו תושבי ירושלים את הרב חרל"פ, כבוד כזה לרב, חסר היום מאד מאד."

בשכונה נהגו לומר כי כל עוד היה הרב חרל"פ בחיים, איש מאנשי שערי חסד לא נהג במלחמה. פעמיים נפלו פגזים במרכז השכונה ולא פגעו אפילו בנפש אחת. וכן מאותם חיילים בני השכונה, לא נפקד אף אחד. כשנתיים לאחר פטירתו של הרב חרל"פ נפל בן השכונה הראשון, הי"ד.

גם את העובדה שמעטים מתוך בני השכונה עזבו את דרך התורה, למרות שרבים חללים נפלו מבני ירושלים באותן השנים, תלו התושבים בדמותו של רבי יעקב משה (הגר"א אויערבך זצ"ל).

במשך 42 שנים כיהן הגרי"מ כרב שכונת שערי חסד. על מכתביו היה חותם: "עבד לעבדי ה' בקהלת שערי חסד'.

והוא ב'אחר' ומי ישיבנו

סיפר רבי יעקב ניסן רוזנטל זצ"ל, אב"ד חיפה:

עמדתי במקומי בבית הכנסת בחיפה והנה לפתע ראיתי מאחורי אדם שבילדותו היה שכני בשערי חסד. אותו אדם סטה בנערותו מקיום תורה ומצוות. הופתעתי לראותו בבית הכנסת מתפלל בדביקות. לאחר התפילה שאלתיו "מה אתה עושה כאן?", והוא ענה לי: "אגיד לך את האמת, מילה אחת ויחידה היא זו שגרמה לכך. הרי זוכר אתה את רב שכונתנו הרב חרל"פ, ה'אחד' בקריאת שמע ששמעתי ממנו בילדותי בבית הכנסת, לפני שהפסקתי לקיים מצוות, ה'אחד' המיוחד הזה לא נתן לי ליהנות מן החטאים בכל אותן השנים. ה'אחד' הזה ממש חורר את לבי ולא נתן לי מנחה. הוא פתח פתח בלבי, והוליד בי רגשי חרטה וחשבון נפש ששינו אותי מן הקצה אל הקצה.

עם החזו"א

כשהביא הפרדסן קיבלביץ אתרוגים לחזו"א, ביקש שיבחר החזו"א לעצמו אתרוג, ואח"כ ביקש מהחזו"א שיבחר אתרוג מתאים עבור

מִיד ראינו כי ענק תלמודי עומד לפנינו, שר התורה שאוצר במוחו התורה כולה... כשניסיתי להציע לפניו תמיהה בדברי התוס', והנה אך פציתי את פי, והוא הציף עלי מבויל ידיעותיו וכמעט נשטפתי בזרם בקיאותו העצומה, נדהמתי למראה עיני מחזיון המפליא הזה. כל אחד מתלמידיו הרגיש אז, כי אחד מגאוני קמאי התגלגל אלינו, אחד הנפילים...

אל תגעו במשיחי

כאשר עלה באותם הימים בממשלה הדיון אודות גיוס בני הישיבות לצבא, יצאה משלחת רבנים לשוחח עם רה"מ דאז בן גוריון. חברי המשלחת היו הגרצ"פ פרנק, הגרא"ז מלצר, והגרי"מ חרל"פ. בסופה של הפגישה אמר רה"מ: "שמעתי בהקשבה רבה את דברי הרבנים, ורואה אני עד כמה התורה יקרה בעיניכם, ועד כמה מידת אהבת התורה שלכם גדולה היא מאד, בייחוד התרגשותי מדברי הרב חרל"פ אשר בשעה שהזכיר את התורה רעד לבבו..."

גם בשנת תרע"ח פעל נמרצות מול ד"ר ויצמן שהגיע באותה העת לירושלים, ומול הברון רוטשילד, ועלה בידו לבטל את כפיית גיוס בני הישיבות לגדוד העברי.

זר לא יבין

כתב בנו הגר"ז רבה של ראש"צ, בספרו באר חיים: זוכר אני כאשר אבי מורי (הרב חרל"פ) נפגש עם ד"ר חיים ויצמן, והאחרון היה מוכן לתמוך בישיבות, רק באופן שהרבנים יסכימו לשינויים בלימוד התורה, התרגש אבא ואמר לו: "התורה נקראת שירה - 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', כשם שמי שאין לו מושג בתזמורת ושירה, הוא לא מבין למה צריך בסימפוניה את כל כלי הנגינה הגדולים והקטנים, כך מי שלא מבין את דרך התורה והמצוות, לא יכול להבין את כל הדקדוקים, והאופן של לימוד וקיום התורה ומצוותיה."

בלתי לה' לבדו

בהיותו בן כ"ב שנים רשם לעצמו רבי יעקב משה סדר יום ללימוד תורה והנהגות, והדברים מפעמים ומרטיטים.

באשר העוונות מתווספים מיום ליום ואין אתנו יודע עד מה, ומתאזכה לעשות רצון בוראנו ית"ש, ועד אנה אשית עצות בנפשי ולשווא יהיה כל מזימתי. על כן קיבלי עלי בל"נ לקיים פרטים אלו, והשי"ת יזכני לעשות רצוני כרצוני ית"ש, ויחנני דעה בינה והשכל בתורתו ובעבודתו ית"ש.

א) לקום בחצות הלילה ותיכף לנטול נט"י ולברך ברכות התורה ולומר הברכות, ותיקון חצות משיגיע הרגע חצות.

ב) ללמוד לכל הפחות חמש שעות אחר חצות לילה, ארבע שעות רצופות ללמוד ולחזור מסכת בבא קמא מפרק מרובה ולהלן, ושעה אחת סמוך להתפילה ללמוד עץ חיים' בהבנה עם ה'פתי שיערים' וה'קלח' (לרמח"ל).

ג) תראה להתפלל כוונתין ובאופן שלא תדלג וכו'.

ד) תיכף כשתקום בחצות הלילה תלך ממיטתך ואל תתפתה בטענות יצרן כי תלמוד במיטתך ויהיה לך חס גם כן. אל תשגיח על זה ותזכור כי יצרן הרע הוא האויב הגדול שלך אשר כל חפצו לבטל אותך ממחשבות טהורות כדי שתפול בידו ואח"כ הוא עצמו יסטרך הדין, והעונשים המרים והעצומים אתה לבדך תסבול ולא אחר. ע"כ תיכף סלק עצמך למקום שתקבע לך על הסטנדר שלך ולמד בקול נעים ועבר ובלחש. ובעמידה אם תוכל...

ה) תיכף אחר תפילת שחרית תאכל ותשתה כפי מה שיתנו לך, ואח"כ תתבונן שתלמוד ארבע שעות רצופות במס' בבא קמא

מפרק ארבעה אבות ולא תפחות ללמוד מב' דפין בכל יום על הכל התוספות ולחזור היטב.

ו) זמן האכילה בצהריים לא ישהה יותר משעה, ואח"כ תחזור ללימודיך לחזור מפרק מרובה כמו שלמדת בלילה, ואח"כ תלך להתפלל מנחה ואח"כ תלך לישיבה לשמוע מוסר ולהתפלל שם ערבית.

ז) מפרק מרובה תחזור היטב כמה פעמים עד שתוכל כמעט בע"פ, ותראה לחזור היטב הרא"ש והנמוק"י ובעה"מ והמלחמות שתדע כל השיטות היטב, ואח"כ תלמוד שיטת הרמב"ם בזה עם נושאי כליו והטור והב"י והשו"ע והנו"כ, וכל דבר תחזור היטב, וכשתגמור בזה האופן עד סוף המסכת, תתחיל לחזור באופן זה חצי הראשון מפ"ק עד מרובה.

ח) תיכף שתבוא מתפילת ערבית תבקש לאכול התבשיל, ואח"כ תיכף לקרוא ק"ש שעל המטה ולישן, כדי שתוכל לקום בחצות הלילה.

ט) העיקר שתכווין היטב בכל ברכות הנהנין ולמעט הדיבור בכל האפשר.

נגדך כל תאוותי

סיפר הרב שמואל גוטפרב: "פעם זכיתי להתפלל תפילת ותיקין במנין של הגרי"מ חרל"פ. אי אפשר בכלל לתאר איך עמד והתפילין על ידו בציפייה שיוכל כבר לברך להניח אותם. כמה געגועים ניכרים היו על פניו ברגעים הללו, כאשר היה כולו ציפייה לקיים את המצוה שאצל אחרים לעיתים היא מצוות אנשים מלומדה."

תיאר הגרי"ז לברשטיין שליט"א: הרב חרל"פ היה נראה ממש כמלאך ה' צבקות. ומה פירוש נראה כמלאך? למלאך יש פחד מהשי"ת והוא מטיל אותו על הברואים. כך היה גם הרב חרל"פ מטיל יראת שמים. המפגש עמו היה גורם לסובבים אותו לקבל יר"ש. כל מי שנזכר בדמותו מיד היה מקבל על עצמו עול מלכות שמים.

אם רעב שונאך האכילהו לחם

מעשה ביהודי זקן וערירי, מבאי ביתו ומעריציו של רבי יעקב משה, שהוריש בצוואתו את דירתו וכל רכושו לרבו הרב חרל"פ. כשנפטר, הובאה הצוואה לידי הרב. באותם הימים לא היתה לרב דירה משלו, ועם זאת העדיף לוותר על הירושה הנדיבה, ולפרש את הצוואה כאילו הורה אותו יהודי שיהיה הוא המוציא והמביא בדבר ביצוע צוואתו.

הרהר הרב למי יתן את הדירה, ובתוך כך נזכר ביהודי ת"ח ועני, בעל משפחה ברוכת ילדים, שהתגורר בשכונתו. ידע הרב, שלאיש אין דירה משלו, ואף שתלמידי חכמים חסרי בית משלהם רבים הם בירושלים, ליהודי זה היה 'יתרון' נוסף - אותו יהודי היה קנאי ונמנה על גדולי מתנגדיו המציקים לו. ראה הרב לפניו הזדמנות נפלאה לשלב בין עזרה לת"ח ומשפחתו הענייה, לשבירת מידותיו שלו. החליט ועשה. מסר את הדירה למתנגדו. לעצמו השאיר מעיל פרווה וספר אחד, אך ורק כדי לקיים את צוואת הנפטר.

המתנשא לכל לראש

סיפר בנו: "אבי היה מקפיד ללכת כשהוא חבוס במגבעת מהודרת, ואמר שהמגבעת מכסה את הראש, וצריך לכבד את הראש - בהיותו ראש לאיברים. למרות שכידוע חי אבי בצניעות, על מגבעת מהודרת היה מוציא את מעותיו, וקונה מגבעת משובחת ויקרה."

חכם חרשים

גדול היה בחכמת הנסתר. כאשר נפטר הגאון בעל הלשם, קרא הרא"ה קוק לתלמידו רבי יעקב משה ואמר לו: "כיון שנסתלק מן

מקרב אליו את ראשם, ומלטף אותם. את נכדיו הקטנים יותר היה לעיתים נושא על ידיו.

במכתב שנכתב כתב: "זו באמת מהמידות הראויות, להרגיש את רגשי המשפחה, ואשר ההרגשים האלה, מתפשטים ומתרחבים על כלל ישראל להכירם כי כל ישראל משפחה אחת היא ויחס של קרבת אחים ביניהם, עד כדי הדרגה הרמה של בנים אתם לד' אלקיכם וכל ישראל בני מלכים הם.

ואלה המתחדשים הדומים לעזוב את רגשי המשפחה, הולכים חשכים ואין נוגה למו..."

וזכה הרב למשפחה ענפה ומפוארת, אשר ענפיה ופארתיה מעטרים את כרם בית ישראל בתלמידי חכמים גדולי תורה ויראה.

לקט קטן מתוך כתביו ומכתביו

"כשאדם צעיר לימים הריהו סבור שלכשיזקין ודעתו תהיה פנויה יוכל להתמסר לעבודת השם. אך טעות בידיו, לעת זקנה אין כוחותיו מספיקים לעבודה."

...

"יש להזהר הרבה שלא לחשוב כאילו הריבוי של תפילה ותחנונים פועל כלפי מעלה מצד הריבוי, שהרי בזה מגשמים את הלמעלה, ומייחסים התפעלות למעלה. אלא יש להבין שכך הסדר והמידה, שכל שמתעמקים יותר בתפילה, פותחים בזה את השערים שנעלו ע"י החטאים, והתפילה היא בבחינת מעשה, שצריכה להיות על ידינו כדי לפתוח את השער. ולכן יש שאסור להתאמץ בתפילה יותר מדי, שע"י נופלים בפח של התגשמות ויחס התפעלות כלפי מעלה."

...

"יסוד התפילה אינו מפני שאנו זקוקים למה שנאמר בה, אלא מפני שהאמת כך היא, שהוא חונן לאדם דעת, רוצה בתשובה, מרבה לסלוח וכו'... ומפני שהאמת כך היא, רוצים אנו בהפקת אמת זו. את עצמנו אנו מסלקים לצדדים, ואך את האמת אנו מבטאים ולה מודים ומייחלים."

...

"הגדול האמיתי מתייחס בכל הרצינות לכל קטנות כמו לכל גדלות."

...

"...כן סובל אני מהפרזת התוארים וכו', ולעצמי כבר אמרתי שהן מרמזים לאדם על מה שהוא מוכשר ואפשר להגיע, והיה זה לתוכחה ולמוסר כליות על ההתרשלות שהתרשלו ולא הגיעו למה שהתוארים אומרים."

...

"למה הדבר דומה? לנכנס לבית אפל, ויודע שיש חשמל בבית, אלא שצריכים למצוא את הכפתור וללחוץ עליו... כן הבא להוכיח את ישראל. אנו צריכים להוכיח, אבל עלינו להרגיש כי תוכחתנו אינה אלא הלחיצה בכפתור, וכשנלחץ עמוק עמוק עד שניגע בפנימיות הלב, או אז יפתח האור הגדול, קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח."

{מקורות: הספר שירת ה"ם, קובץ אור המזרח, ועוד}

העולם צדיק זה שהיה עמוד הקבלה בדורנו, חסר עכשיו בעולם לימוד תורת הנסתר שלו. לכן מבקש אני ממך שתקבל עליך להוסיף הרבה בלימוד הנסתר כדי להשלים החסר, וכך אעשה גם אני."

בהסכמת רבי יעקב משה לבעל 'הסולם' (שנת תרצ"ז), כתב:

"מאוד לבי דאב על השפלת התורה. וביותר על לימוד הנסתר שלמרות מה שבדורות האחרונים נתפרסם כ"כ החיוב הקדוש לעסוק בתורת הקבלה אשר בלימודיו מתפטרין מן יצה"ר, וכל ישע תקוותנו תלוי בלימוד קדוש זה... למרות כל זה הנה נעזב כמעט לגמרי הלימוד הקדוש הלזה, ובלי ספק שלרגלי זה מתרבים לדאבוננו הצרות התכופות המתחדשות עלינו בכל מקומות מושבותנו ברוחניות ובגשמיות."

"חסר לנו הגדול..."

ומן הענין להביא מכתב מאת תלמידו הגאון המקובל רבי שריה דבליצקי, לאחר פטירת רבו הגרי"מ (התפרסם בקובץ ישורון):

"בזמנים אלו כמדומני חסר לנו הגדול שיקיף את כל מקצועות התורה"ק המרובים, שיהיה אפשר להתייעץ אתו בכל הענינים הנוגעים לעבודת השי"ת.... גדולי המוסר בימינו חסר להם עכ"פ ידיעה מעמיקה בחלק הנסתר, באופן שאי אפשר לבקש מהם דבר ה' בחלק ההוא בכל הפרטים הנוגעים לעבודת השי"ת, וכן הלאה והלאה. ובאמת מורגש מאד חסרוננו של הגה"צ ר' יעקב משה זצ"ל שאיחד בתוכו עכ"פ במדה מרובה מאד את כל מקצועות התורה, והיה אפשר לקבל אצלו עצה ותושיה בכל פרט ופרט הנוגע לעבודת השי"ת, וכנראה כן היה גם הגה"צ ר' צבי מיכל זצ"ל."

אמשיל לך למשל דוגמא קטנה, ואיני רוצה ח"ו לפגוע בשום אחד מהגדולים החיים אתנו שליט"א כאו"א בחלקו ומקצועו, אך כן הוא המציאות למשל בענין הכונות הרש"ש בתפילות, אם לעמוד על פרט זה או לדחול, אם תפנה לדגול במקצוע ההלכה או במוסר בודאי ישלול כל הענין הזה מכל וכל מחמת אלף טעמים וסברות אשר אתו, ואם תפנה לדגול בחלק הסוד בענין זה בודאי יעלה לך ענין זה עד לשמים עד שיפסוק שכדאי בשביל זה אפי' להתפלל ביחידות ואפי' לשבת בשמונה עשרה אם קשה לעמוד מחמת אריכות הכונות, כן ראיתי פסק הלכה למעשה בספר שערי רחמים ודבר זה הוא בודאי נגד הדין ויש עוד הרבה והרבה ענינים כאלו שהיינו צריכים לדגול הדור שיאחד את כל חלקי התורה"ק. וזה בעוה"ר אין לנו בדור יתום כזה אחר הסתלקותו של האי גברא רבא הגה"צ ר' יעקב משה זצ"ל. וחבל על דאבדן ולא משתכחין."

'מי שאמר לטבול, אמר לא לטבול'

מקפיד היה על גינוני קדושה וטהרה רבים, ביניהם על טבילה במקווה כל יום. פעם בשבת הכניס את רגלו למים ונעצר. הוא התלבט אם בשיעור חום המים, שכן יש בעיה לטבול במים חמים בשבת. אחר זמן מה שהשתהה, לפתע ננער ממקומו ואמר: מי שאמר לטבול, הוא אומר לא לטבול היום! ויצא מן המקווה.

המקרב את קרוביו

היה איש משפחה בקשר אמיץ עם כל בניו ונכדיו. התקופה השמחה ביותר שזכורה לסביבתו היתה כאשר הגיע אליו לביקור נכדו זבולון מארה"ב.

סיפר אחד מתושבי השכונה: בעת הליכתו של הרב לבית הכנסת, היתה ארשת פניו תמיד רצינית, אלא אם כן צעד עימו אחד מנכדיו. או אז היה מחייך אליו, מאיר לו פנים ומלטף את ראשו. גם במקומות המוחרים ושרהפילות זרו הורדיהם להירורים גדולים מחור חירה היה

"קולי שמינע וראה דמינע עיני... שעה ניבי"

• **אור חדש בעבודת התפילה** •
בהגלות נגלות החיבור הנפלא

שעה ניבי

ביאורים והגדרות בתפילה

מלוקט מפירושי גדולי הדורות
בתוספת מדובה בשפה ברורה ונעימה

בעט סופר מהיר של הוד כבוד

מרן הגאון הגדול

רבי **אהרן פלדמן** שליט"א

ראש ישיבת 'נר ישראל' דבלטימור

וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

הספר כולל

מאמרים קצרים ובהירים

על מנהגי הברכות והתפילות

לפי סדר היום ומועדי ישראל

ומשולב בהגדרת התפילות

וביאורי התיבות,

הבהרת מבנה התפילה

והבנת הרעיונות הנשגבים הכלולים בה

לא בא
מבושם הזה
לעבודה שמלב
זו היא תפילה

לומד - דף היומי, עמוד היומי, דף היומי בהלכה, חפץ חיים, ואהבת חסד

אל תוותר על ה"אוצר"

♦ סיכומי תמצית ומבחני לדעת ♦

Bin*****3@gmail.com

הסיכומים והמבחנים כ"כ עוזרים.
איזו בהירות. ממש תענוג!!!
המבחנים זה מחייב מהנה ומדברן.

85*****ael@gmail.com

אני עושה מבחני דרשו, מאד נעזר
בסיכומי תמצית הדף שכתובים בבהירות
וכן במבחנים שעוזרים לזכור את החומר

761***2@gmail.com

אני נבחן כבר כמה שנים בדף היומי מ"ב.
אין ספק שהמבחנים יש בהם תועלת
מרובה מאד.

הן בלימוד עצמו עמ"נ להיבחן
והן בדרבון בחזרה לקראת המבחן שהיא
תועלת אדירה.
השאלות תמציתיות ומסכמות באופן
מיוחד.

- המבחנים אמריקאיים-שבועיים וניתן לעשותם -

בטל: 073-7289-669 | בעמדות נדרים פלוס (לדעת) | במייל: 7692282@gmail.com

מבחני 'לדעת' מופיעים יחד עם סיכומי 'תמצית', ניתן לקבלם:

במייל: 7692282@gmail.com

בנקודות ההפצה ניתן לשמוע בטל" 0737-289-669 בשלוחה 4

בחודש זה (כ"ד חשוון-חטכה) תתקיים הגרלה מיוחדת לכבוד התורה לומדיה ומשנניה
(בנוסף להגרלות השבועיות הקבועות)

פרס שני: זוכה בקורס היחודי "ללמוד, להנות ולזכור"

פרס שלישי: 10 זוכים ב-250 ₪ ביפה נוק

פרס רביעי: 10 זוכים ב: סט "קצות החושן" הוצ'
דז"ימטרובסקי + סט תמצית משנ"ב

כל מבחן מזכה בכניסה נוספת להגרלה!

תוכנת אוצר החוכמה

אוצר
החכמה

פרס
ראשון

הספריה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם

"משוך נועם וראתך..."

• בשורה נפלאה לעובדי ה' באמת •

בהגלות נגלות אור גדול

מבקשי והודד

ביאורים ועיונים על סדר התורה ומעגל השנה
• משולבים נגלה ונסתר ודרכי עבודה •

מאת הגאון

רבי מרדכי יוסף זקוטנסקי שליט"א

רב דקהל 'מבקשי השם' בלודנס ניו יורק

הנודע כמתק דבריו בנגלות
ופנימיות התורה ובחן הנסוך
על שפתותיו לחבב התורה
בעמקותה על כל שומעי לקחו,
להעיר הלכות ברשפי אש
שלחבת י-ה

בהסכמת
גדולי המשפיעים
וחכמי חן

